

* * * **ادرنه عثمانلى ايمەلىرى** — بىش سەنەدىرى اوزىش كوندە براولوق اوزرە منتظماً انتشار ايدەن «مىلىي مجموعه» دە، «ادرنه تاريخى» حقتە پاك اطرافلى تديقات اجرا ايتىش اولان دوكتور رفعت عثمان بىك ادرنە دەكى تورك سرايلىرى، كورپورلىرى، الخ.. حقتەكى مقالەلىرى بالخاصە شايدان دقتدر. ادونە، اسكى عثمانلى ايمپراطورلۇقنىڭ باي ئىختلرنىڭ باشلىغە مەدنىت مەركىزلىرىنىڭ بىرى اولدىغى جەھتە، بوشەرك اسكى توپوگرافىيەسى و آثار عتيقەسى حقتە نىشر ايدىلن بو. تىبەتلىك اهمىتى مستغنى ايضاحدر. عثمانلى ايمپراطورلىقى تاريخىلە و بالخاصە «تورك آرگە اولوژىيىسى» ايلە علاقە دار اولانلر، بو مقاله لردە پاك مەھم وپاك يىكى مواد بولايدىلر .

* * * **يىكى نوركستانە** — ۱۹۲۷ حزراندىن بىرى چىقەمقە اولان بو ايلقى مجموعه نىك شىمدىيە قەدىرىيە سايبىيە انتشار ايتىدۇر. مجموعه، توركستانىك بوكونىكى احوالدىن باحث وداھا زىادە سىياسى ماھىتدە ايسە دە، مان هر نىسخە سەندە تورك تاريخ و آرگە اولوژىيەنىڭ مەھم مقالەلىرى دە احتوا ايتىكەندە در. مەنلا بىنجى سايبىدە «زكى وليدى بىك»، مشهور تورك حەكمدار و شاعىرى «شايباق خان» ك «طوب قاپى موزەسى» (اسكى سەراي) كىتەبخانە سەندە بولونان نادر و مەكمل دىوانى تديق ايدەرك، بو خصوصە نەزە پاك اطرافلى مەلومات، رىيور، و «شايباق شىبانى» خانىك ايدە اولوژىيەنىڭ چوق كوزەل و صريح رىيورنە كوستە رىيور، اونىك «خواجە احمد يسوى» حقتەكى شەئىرىيە دە پاك شايدان دقتدر. ايكىنجى — اوچىنجى سايبىدە نە زكى وليدى بىك «نوركستان و ايدىل حوضە سەنگ مەدىنى مەناسەتلىرى تاريخىدىن» اسمى آلتىندە، مەدنىت تاريخى اعتبارىلە پاك مەھم رەمقالەسى واردركە، بو ايكى تورك ساھەسى آراسىندەكى مەدىنى مەناسەتلىرى، داھامۇ خردورلردە ايدىل بويندەكى عثمانلى تاثيرات مەدنىيەتى، سىياسى و اقنىسادى سەبىلىلە مەكملاً ايضاح ايتىكەندە در. دردىنجى سايبىدە، عىن مؤلفىك، «فون لوقوق» ك شەرقى توركستانە ئاندى يىكى ارلىرى حقتە كىچىك بىر تەخلىل و تەقىدى واردر. (۵ - ۶) نىچە سايبىلردە «نوركستان اسمى، حدودى، مساحەسى» حقتە زكى وليدى بىك طرفىدىن يازىلان مقاله، چوق صاغلام تديقاتە استناد ايتىكەندە و مەشئەلر خصوصە پاك يىكى مەلومات و تەكمەندە. عىن سايبىدە راغب خلوصى بىك نە «فون لوقوق» ك «اورتا آسيا صنایع نەپسە و مەدنىيەتە ئاندى رەسملر آطلاسى» آدىلى يىكى ارنىدىن «كوزەل صنەتلر نارىخىندە شەرق ايلە غەربىك مەناسەتلىرى» پارچەسى تەرجە و نىشر ايدىيور. يىدىنجى سايبىدە زكى وليدى بىك «شەرقى توركستانە قەدىم كىچىكلىرىك مەدنىيەت» مقالەسى، بو حوالىدە نەزە مەلوم اولان دوزلردىن بىرى — بەض اوروپا عاللمىنىك ادخالىرى و جەھلە ايرانلىرىك دكل — توركلىرىك ياشادىغى قوتلى دىللىلرە ايضاح ايتىكەندە در .

ك . م . ف

* * * **كۆرسىلى زادە محمد فوادىلىك** — مجموعه نىك مەدىنى مەركىزى مەدرىس كورپورلى زادە محمد فواد بىك، توركيات ساھە سەندەكى مساعىسەندىن دولايى، «كوروشى چوما» مانجار شەرق تديقاتى جەمىت علمىيە سەنگ ايلىك غەمومى اجتماعىدە مەنابر اعضائە انتخاب ايدىلش، و كىفەت انتخاب، جەمىت رەئىسى «قونت تەلەكى» مەنابىيە سەيلە كلن ۱۰ كائون ئانى ۱۹۲۶ تاريخىلى بىر مەكتوبلە كەندىسە پەيدى بىلشدر . بو داپەشتە دەكى بو جەمىت، شەرق تاريخىنىڭ، بالخاصە مانجار قومىلە علاقە دار اولان تاريخى و جىغرافىيە مسائىلە اشتغال ايتىكەندە در؛ رەئىسى و ھەيئەت ادارە سەيلە بىلەندە، جەمىت، اوتوز اوچ مانجار اعضادىن مەركەز . اجنەبى

حاملین عالم شمول برشهرته واوزون بر ماضی علمی به مالک اولان درت اختراذات، جمعیتک فخری اعضاسیدر : ف . و . ق . موله (برلین) ؛ آ . ن . سه تهله (ههلسینگفورس) ؛ شتاین اورهل (هند) ؛ ویلهلم طومسن (قونپناغ) . بومعروف علم استادلریدن اورخون کتابه لرینی حل صورتیله تورکیات ساحه سنده نامنی تأیید ایدهن دایماریقه علوم آقاده میسیریسی « ویلهلم طومسن » اخیراً سکسان بش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده ارتحال ایتشدر . بوندن باشقا ، « تورك - موغول » و « فین - ماجار » تدقیقاتنده بین الملل بر شهرته مالک اون ایکی عالمدن مرکب برهیتده جمعیتک مخبر اعضا لرینی تشکیل ایدیور . بوذوات شونلردر : ت . ژ . آرن (استوقهولم) ؛ ویلهلم بانغ (برلین) ؛ بوغدان فیلوف (صوفیه) ؛ آلبر غرونودهله ؛ کوپرلی زاده محمد فواد (استانبول) ؛ فون لوقوق (برلین) ؛ ژوزهف میقول (ههلسینگفورس) ؛ کوستاورامستد (توکیو) - اونو سپرهلوس (ههلسینگفورس) ؛ آ . م . تالفرن (ههلسینگفورس) ؛ ی . ی . و یخمان (ههلسینگفورس) ؛ ق . ب . و یقولند (اویسالا) .

* « شورا جمهوریتلری اتحادی علوم آقاده میسیریسی » ، ۵ تشرین ثانی ۱۹۲۵ تاریخی جلسه سنده ، کوپرلی زاده محمد فواد یکی مخبر اعضا انتخاب ایتش ، و کیفیت ۲۰ تشرین ثانی تاریخی بر مکتوبله کاتب دائمی « پروفور اولدنبورغ » طرفندن کندیمنه بیلدیریلدیکی کی ، مؤخرأ بوکا عائد اولان دیپلومه ارسال اولونمشدر . قبل الا انتخاب کوپرلی زاده فواد بکک علمی مساعیسی حقتده « پروفور بارتولد » ، « پروفور اولدنبورغ » و « پروفور قراچوفسکی » نك مشترك امضالیه آقاده می به علی الاصول عرض اولونان راپور ، آقاده می بولته نلرنده [۱۹۲۵ ، نومرو ۱۸ ، سه ری VI ، ۱۵ تشرین ثانی ۱۹۲۵ ، له نین غراد ؛ صحیفه ۸۹۵ - ۸۹۸] انتشار ایتشدرکه عیناً ترجمه ایدهرک نقل ایدیورز :

[صوك اون سنه ظرفنده [۱۹۱۵ دن باشلا بهرق] استانبول دارالفنونی تورك ادبیاتی تاریخی . مدرسی کوپرلی زاده محمد فواد بک علمی تبعلریله و علم مؤسسهرلی وجوده کتیره بیلیمکله اوروپا عالم لرینک نظر دقتی جلب ایتکده در . بو عالمک تبعلری سایه سنده ، استانبولده ، بوکونکی فیلولوژیک علملرک طلب ایتدیکی درجه ده بوکسک علمی بر مکتبک تأسیسنه اساس وضع ایدیش اولدی .

استانبولده ، تورکیات ساحه سنه تائد اولان علمی ، ملی اساسلر اوزرینه قورمق تشبثی ، داها اولجه ۱۹ نجی عصر نهایتنده - علمی اساسلره استناد ایتکله میدانه چیقان - ملی حرکت ائساننده اولمشدی . و طنرور بر جمعیت اولان « توك بوردی » نك عینی اسم آلتندکی - ۱۹۱۱ سنه سنک نهایتندن اعتباراً روسیه لی اولان « یوسف آق چورا » نك اداره سی آلتنده انتشار ایدهن - مجموعه سنندن ماعدا ، « تورك درنکی » آدی جمعیت طرفندن چیقاریلان عینی اسمده کی مجموعه دده علمی مباحثه لر داها خصوصی برشکده دوام ایدیوردی . فقط ، اوروپا تدقیق اصول لرینک ، طبیعت علم لرینه نظراً ، انسانی علملر ساحه سنده داها یاواش و داها کوچنیکه قبول اولونمقده اولدیغی کوسترهن - وغالباً عمومی اولان - قانون بوراده کندیخی کوسترشم ارلدی : « تورك درنکی » مجموعه سننده چاپشان روس تورکیات عالمی « و . آ . غوردله فسکی » نك بو مجموعه نك فعالیتی حقتنده کی مطالعه سی ، بوندن ایی نتیجه لر آله ایدیه مده دیکنی کوسته ریور . اوکا کوره : « تورك درنکی » ، تورکیات تاریخنده هیچ بر رول اوینامادی و بونک باشقا صورتله اولماسنده امکان یوقدی . علمی تبعلرک موقیبتی برشکده دوام ایدیه بیلیمه می ایچون ، کنج عثمانلی منورلرینک اولان غریب اصولر اوکره نرک اونلری کندی مملکتلرنده تطبیق ایتلری لازمدی .

بو طلبک موقع فعله چیقماسنه - بلکده شو سویله دیکمز مؤلفک [غوردله فسکی] بکلهدیکندن چوق اول - «کوپریلی زاده» نك چایمه ساسیله باشلانیمش اواندی. «کوپریلی زاده» نك استادی، ایاقتیلی پر شاعر، محرر ویلسوف اولان «ضیا کونک آلپ» در؛ فوآد بک اونی، صوگ اثرلینک برینده، دورقه ایامک معقلرندن صایقه ددر. ضیا کونک آلپک فلسفی واجتماعی نظریه لری اورویا مستشرقلرینک ده نظردقتنی جلب ایدیوردی. اسلامیتک بوکونکی وضعینه پک آشنا اولانلردن [هورتن Horten] «کونک آلپ» ی، بوکونکی اسلام عالنده تجدد یاقمله مکلف اولانلردن بری عدلیدیور. اونک معقی «کوپریلی زاده»، نشریات عالنه، تورک یوزدنده باصیلان ملی موضوعده یازیلش مقاله وشعرلریله بالقان حرری وقتنده چیقمشدر. اونک کنجظه خطاباً یازیلش اولان «امید وعزم» ادلی مقاله سی تورک یوردنده باصیلمشدر. اونک بو مقاله سندن آوزولویورکه، مؤلف، طبقی استادی کی، داروینک، سپه نسرک وقارل مارکسک ایلری سوردکلری «تکامل» نظریه لریته مقابل، بی فیلسوفلرک اخلاق اساسلرینی وانسانی اراده یه عائد اولان نظریه لرینی قارشى قویمده در.

«کوپریلی زاده» نك داهاصوکرکی فعالیتنده، استادینک عکسنه اولارق، «مورخک» و «اساسیاتیلیق» خاصه لری فیلسوفلق و جماعتچیلک تمایللریته غلبه چالمشدر. اونک حیاتی آکلایشی، علمی فعالیتنده انمکاس ایتمشدر: شویله که، اونک مجرد علمی تبعلری صیراسنده تشکیلاتچیلغناک نتایجی ده پک مهم موقع اشغال ایتمکده در. غربی اورویا اصوللریته - بالخاصه پارسیده - تمامیه آشنا اولان «کوپریلی زاده»، ۱۹۱۵ سنه سننده اووقت حکومت طرفندن تأسیس ایدیلش اولان «آثاراسلامیه وملیه تدقیق انجمنی» نك کتاب عمومییی وانجمن طرفندن نشر ایدیلکده اولان «ملی تبعلر» مجموعه سنک باش محرری اولمشدی. «کوپریلی زاده» مجموعه ده تورک خلق ادبیاتنه عائد برقاچ مقاله نشر ایتدی. تورک علمی اثرلریته قارشى عمومیتله نرت بر منقد اولان متوفی «مارتن هارتمان»، بو مقاله لرک: «اورویا علمی اصولنه تمامیه موافق اولدیغی و بونلرده چوق یوکک علمی برفکرک موجود بولوندیغی» سویله مشدر. «کوپریلی زاده» نك اثرلرنده کی خصوصیت، «مارتن هارتمان» ه کوره: «ادبیات تاریخیله اجتماعی حیات آراسنده کی مناسباتی هریرده چوق آبی بر طرزده کوسترمکه موفق اولماسنده در». «مارتن هارتمان»، منشه نك بویله اجتماعی بر شکلده کوزلجه ایضاح ایدیله سنه آلمان مؤلفلرنده ده چوق تصادف ایدیله دیکنی اعتراف ایدیور. هارتمان کوره، بوجهتدن، کوپریلی زاده نك منسوب، اولدیغی فرانسیز مکتبی، آلمان مکتبلرندن دهاها یوککدر. مؤلفک رقه لری تمامیه تنویر ایده بیلمک ایچون کتیردیکی یکی نظریه لر، استناد ایتدیکی موادک مکمل اولماسنه هیچ برصورتله مانع تشکیل ایتمه مکده در. فؤادیک، اوزمانلرده، استانبول کتبخانه لرنده استفاده ایده بیلدیکی کتاب و آل یازمالرندن ماعدا، چوق مهم آل یازمالرینی محتوی اولان خصوصی بو بوک بر کتبخانه وجوده کتیرمشدی.

اسمنی سویله دیکمز مجموعه ده [ملی تبعلر مجموعه سنده] «کوپریلی زاده»، تورک خلق شاعرلری یعنی «عاشققر» حقنده کی مسئله یی اورتایه قویدی. «تورک ادبیاتنک ارمنی ادبیاتی اوزرینه تأثیری» حقنده کی اثری، یینه عینی مسئله ایله علاقه داردر. مؤلفک ارمنی ادبیاتنه عائد اثری غایت بی طرفانه یازیلشدر؛ و «کوپریلی زاده» ارمنی ادبیاتنه عائد معلوماتی دوغورودن دوغورویه ارمنی اثرلرندن طویلادیغی سویله بور. اونک طرفندن عرض اندیلن ایکنجی مسئله، صوفیلرک تورک خلق ادبیاتی اوزرینه اجزا ایتدیکی تأثیردر. بومشله یه عائد اولان کتابی، «کوپریلی زاده» نك اک بو بوک اثرنی تشکیل ایتمکده در. «تورک ادبیاتنده ایلك منصورلر»

۱۹۱۹ سنه سنده باصیلیمشدی، و فرانسز، آلمان، ماجار منقذلری طرفندن چوق ائی قارشیلاندی. اورتا آسیانک تورک «احمدیسوی» صوفی طریقتی ایله کوچوک آسیانک «بکتاشی» طریقتی آراسنده کی صیقی مناسباتک میدانه چیقاریلماسی بک مهمدر. فرانسز منقذی «قله مان هو آر آر Gl. Huart» ک سوزلرینه نظر آ، «زورز یاقوب» ک بکتاشیلره عائد معلوم کتابندن وعینی مسئله اوزرنده «اسلام السیقولوپه دیسی» نده کی «R. Teshudi. ر. چودی» نک مقاله سنندن اوروپا عالمترینک ایدیندنکری فکرلر، «کوپریلی زاده» نک بوتقی سایه سنده، بک مهم صورتده تصحیحاته اوغرامشدر.

«ایلک متصوفلر»، بالخاصه ایکی شخصه عائددر: «احمدیسوی» ایله، ۴ نجی عصر آناتولوی شاعرلردن «یونس امره» به، فقط، اونلرک فمالیتلری حقنده کی بحثلره برابر، اونلردن اول و صوکرانی تورک ادبیاتی تاریخی واجتماعیاتی ایله مربوط اولان موضوعلره ده تماس ایدیلشدر. «کوپریلی زاده» بو بحثله اوغراشیرکن، علم ساحه سنده نقصانلی کوزه چاربان «اسلامیت دورنده کوچوک آسیاده دینی حیاتک تاریخچه عائد» بویوک برار وجوده کتیرمک تشبته کیریشمشدر. بو آتک برنجی جلدی ملامیلکله علاقه دار اولان «قلندری» طریقتنه عائددر. مؤلف، اوروپا ادبیاتنده بو مسئله به عائد هیچ رار بولامامشدر. «کوپریلی زاده»، آقاده مینک ایکی بوزنجی سنه دوریه سنی تسعید ایتمک مناسبتیله له نینغزاده کلدیکی وقت، له نینغزاد متخصصلری، مؤلفک لطفکارلی ساهه سنده، بو کیتابک باصیلیمش اولان بعض فورمالیله طانیشمغه موفق اولشدردی. مؤلف طرفندن بو مسئله لر حقنده آله ایدیلش اولان یکی ماده لر، مذکور علم محافلنده چوق بویوک علاقه اوایندی.

صوفیلر حقنده کی بویوک اثرینی نئردن صوکرانی، مؤلف، صوکرانی اثرلرنده اونی خلاصه ایدهرک یازمق امکاتی بولدی؛ و قارئلری دائما اولکی اثرلرینه مراجعت ایتدیریوردی. مثلاً «تورک ادبیاتی تاریخی» مونوغرافیسی - «قبل الاسلام تورک ادبیاتی» نامنده کی اثری بوز صحیفه دن دها آزرده ۱۹۲۰ سنه سنده انتشار ایتیش اولان بو مونوغرافیده، بو وقته قادر تطبیق ایدیلش اولان اصولک یا کلیش اولماسی نتیجه سنده، تورک تاریخنک بک مجهول قلمش نقطه لری موجود اولدیغی نظریه سی جالب دقتدر. بو یا کلیش اصولده: تورک ادبیاتی تاریخنک هر بر قسمنک - عثمانیلرک سیاسی و ادبی تاریخنک، ماوراءالنهر تاریخنک، سلجوق تاریخنک و الخ... بونلردن هر بر یسنک، دیگر مملکت و دورلرله هیچ مناسبتی اولمایان مستقل رکل شکلنده تدقیق اولونماسندن عبارتدی. ۱۹۲۱ نجی سنه ده باصیلیمش اولان آتک ایکنجی قسمنده، اسلام ادبیاتندن و اونک تورکر اوزرنده اجرا ایتدیکی تأثیردن بحث ایدیلکده در. «کوپریلی زاده» نک تشکیلاتنجی اولدیغی، صرک و قتلرده استانبول دارالفنونی نژندنه «تورکیات انستیتوسی» تأسیس اتمه سنندن ده آکلاشیلور؛ بو مؤسسسه ۱۹۲۵ سنه سنده مجموعه سنی نشر ایتدی؛ اوراده «کوپریلی زاده» نک مختلف موضوعلره عائد بش مقاله سی، و دار مناسیله علمی اولارق غربی اوروپاده: فرانسه، انکاتره، آلمانیا، ماجارستان، چک اسلوواکیا، بولغارستانده انتشار ایتیش اولان تورکیات عائد اثرلر حقنده مفصل پبلیوغرافیسی موجوددر. بوندن ماعدا، عینی سنه ده نشر اولونان ادبیات فاکولته سی مجموعه سنک ۴ نجی جلدنده کی ایکی مقاله سنندن ده، اونک علمی ساحه ده کی مشغولیتنک نه قادر متنوع اولدیغی کورولور. برنجی مقاله سی، اسکی تورکرده کی سحری برعنه دن، یعنی «یاغموور طابشی» ندن، دیگر ده اون دردنجی و اون بشنجی عصرده کی ایکی آذربایجان شاعرندن یعنی «حسن اوغلو» و «حییی» دن باخندر. برنجیسی حقنده کی معلومات، مؤلفک دوستی «دوقتور قرامرس» واسطه سیله «له یدن» آل یازماسندن آلمشدر.

یوقزیده کی ایضا حاتمزدرا کلاشیلپورکه، کوپرلی زاده نك تبعلری سایه سنده، تورکیات علم ساحه سی، کرک تاریخ و کرک لسانیات اعتباریله، اولکی وضعیته قابل قیاس اولمایه جق درجه ده یوکه لمشدرد. بوندن دولایی، اشاغیده امضالری اتمش اولانلر «پروسور کوپرلی زاده» نك علوم آقاده مپسی مخابر اعضالغنه انتخاب اولونماسنی بحق ترویج اتمکده درلر].

۱۰۰

آلمانیاده :

* * * مجموعہ لر — آلمانیاده کی شرق مجموعہ لری منتظماً علمی فعالیتلرینه دوام ایدیورلر . بونلرده «تورکیات» موضوعلرینک، «اوزاق شرق» و سائر «اسلام» - وبالخاصه «عرب» - تدقیقاتنه نسبتله، دار و محدود بر ساحه ده قالمقله برابر، هر نقطه نظر دن یته چوق بویوک بر اہمیتی حائز اولدیغی معلومدر . بونلر آراسنده یالکز Mog، عثمانلی تاریخ سیاسی مرکز ثقلتی تشکیل اتمکله برابر صرف تورکیاتنه عائد بر مجموعہ در . مع الاسف، انلك جلد مزك نشرندن بری، بومهم مجموعہ نك یالکز بر جلدی چیقہ بیلمشدرد [ایکنجی جلد، صاین ۳ - ۴ برلکده، ۱۹۲۶]. ایکوز صحیفه یه یقین اولان بو جلدده، «برنجی - لیمک سوریه سفری» حقنده «یانسکی» نك (ص ۱۷۳ - ۲۴۱)، «قره مانی محمد پاشا نارنجی» حقنده «باینفهر» ک (ص ۲۴۳ - ۲۴۷)، عثمانیلرده اصول وراثت حقنده «کیزه» نك (ص ۲۴۸ - ۲۵۶)، عثمانلی وزیرلرینک پنجه لری حقنده «قره لیتس» ک (ص ۲۵۷ - ۲۶۸)، اسلام تقویمی حقنده «مایر» ک (ص ۲۵۷ - ۳۰۴) مقاله لری موجوددر. کوچوک مقاله لر قسمنده «ریخارد هارتمان» ک «شهاب ارغوللری» و «ابن خلدون» ک عثمانلی تاریخنه عائد ویردیکی معلومات حقنده تدقیقلری (ص ۳۰۵ - ۳۰۸)، «هاممر» ک «روم ایلی و بوسنه» سی حقنده «تشنهر» ک مقاله سی، «باینفهر» ک بعض مقاله لری، انکایز مستشرقانندن «هابسلوق» له روس مستشرق «اسمیرنوف» ک و «عبدالرحمن شرف» افندی نك وقاتلری مناسبتیله اوناره عائد «باینفهر» و «غوردله فہسکی» و «قره لیتس» ک مقاله لری، صوکر «قریمسکی» نك تورکیا تاریخنه، «فہلیقس تاوهر» ک «سلطان سلیمان اولک بلغراد سقری» حقنده نشر اییدیکی اثره، «تشنهر» ک آناتولی یوللری حقنده کی اثرینه عائد تحلیل و تنقیدلر و یکی نشریات ایستہ لری موجوددر . بالخاصه عثمانلی تاریخی تدقیقاتی ساحه سنده مهم خدمت لر ایفا اتمکده اولان بو مجموعہ نك منتظماً انتشاری تمی ایدهرز .

* * * ۱۹۲۴ دن بری «پروسور فہشهر» ک اداره سی آلتندہ برنجی جلدی، «براونلیخ» ک اداره سی آلتندہ ده ایکنجی جلدی انتشار اتمش اولان «Isan ica» مجموعہ سنک اوچنجی جلدی، اخیراً «فہشهر» و «براونلیخ» ک مشترک اداره لری آلتندہ انتشاره باشلامشدر . اسلام تدقیقاتنک مختلف ساحه لر یته عائد چوق قیمتلی تبعلری احتوا ایدهن بو مجموعہ ده، «تورکیات» مع الاسف نك اہمیت سز بر موقع طوتمقده در . مثلا برنجی جلدک ایلك نومروسننده «فہشهر» ک کوچوک برلسانی مقاله سیله (ص ۱۳۲ - ۱۳۳)، «دیر» ک - «سامائیلوویچ» ک «تورک لساننک تصنیفی» حقنده کی رساله سنہ عائد - برتنقیدندن (ص ۱۳۴ - ۱۳۵) باشقا تورکیاتنه عائد هیچ برشی یوقدر . «ایکنجی - اوچنجی» نومروسننده ده تورکیاتنه علاقه دار موضوعلره تصادف ایدییلور . دردنجی جزؤده، کنج روس عالمی «پوپه» نك

تورکيات خبرلری

تورکيه ده :

* * * **آناطولی کتابلری** — ایلك جلد مزده معارف وکالتی طرفندن آناطولی تورک کتابلرینه دائر بویوک برنشریات سلسله سی حاضرلاندیغی سوبله مشدک . بو کلیاتک « آنقره » یه « ر قسطمونی » یه عائد قسملری اخیراً نشر اولوندی . « مبارک غالب » بک طرفندن نشر ایدیلن « آنقره »، بوتام آلتنده کی اترک یا لکنز برنجی قسمندن عبارت اولوب « عمومی برنظر - قبرستانلر - مسجدر - جامعلر » قسمنی محتوی دو . مقدمه یه کوزه ، در دست تنظیم ونشر اولان ایکینچی قسم « سلچوق وایلیک عثمانلی دورینه عائد مبانلی دینییه واما کن خصوصیه کی آثار معماریه وسائر ملی اثرلر منی »، اوچنچی قسم ده « سورلری » احتوا ایده جک ، بو ایلك جلد کی پلانلری و رسملریله برلکده نشر اولونه جقدر . ایلك قسمده کی مزار کتابلری آراسنده عثمانلیلردن اولکی دورله عائد عربجه کتابلر بولوندیغی کی ، لک اسکسی ۸۴۳ تاریخلی تورکجه منظوم کتابلرده موجوددر . (۸۳۴) تاویخیلی برکتابه « سلچوک خاتون بنت صاروجه بک » ه عائددرکه ، بوراده کی « سلچوک » - « سلچوق » دکل - املاسی ، اسکی تلفظی کوسترمک اعتباریله شایان دقتدر . بومزار کتابلری آراسنده لک اسکسی (۶۳۰) سنه سنه عائددر . « مسجدر » آراسنده سلچوقیلر درندن قالایلمش برشی یوقدر ؛ لک اسکسی مسجد « ۶۶۱ » تاریخنه عائد کتابلری محتوی « اخی یعقوب » مسجیدیدر . جامعلرک لک اسکسی اولان « سلطان علاءالدین جامعی » تک منبرنده کی کتابه ، ۵۹۴ تاریخلی اولوب « مسعود بن قیلیچ آوسلان » نامنده و « ابراهیم بن ابوبکر رزمی النجار » ک اریدر . مبارک بک بوراده کی « رومی » یی « ارمیه لی » اولق اوزره تفسیر ایتمه سنده کی حکمتی آکلما دق ؛ « رومی » دوغرودن دوغریبه « دیار رومه منسوب یعنی آناطولیلی » دیمکدر ؛ اکر بو آدام « ارمیه » لی اولسه ، کتابه سنده « ارموی » دیه قید ایدیلک ایجاب ایدردی ؛ بو جامعه موجود دیگر برکتابه ، بونک « السلطان الاظم اووخان » زماننده ۷۶۳ ده « لولو » ویا « اولوبک » طرفندن تعمیر ایدیلدیکنی کوسترمکده درکه ، عثمانلی پادشاهلرینه داها « اررخان » دررنده « سلطان » عتوانی وریلدیکنه دائر مقدما مدافعه ایتدیکنز نقطه نظر یی بر دلیلدن [بو جلدده « ایلك عثمانلی سکولری » مقاله مزه باقکدر] . ۴۵ بویوک صحیفه دن عبارت اولان بو اثرده ، قبر ، مسجد و جامعلرده کی کتابلرک تحلیل و تشریحندن باشقا ، « هنبت تاریخی » اعتباریله ده اولدقجه شایان دقت معلومات موجوددو . مع مافیه آنقره ده « اخیلر » طرفندن وجوده کتیریلش اثرلر بک چوق اولدیغی حالده ، « اخیلر » تشکیلاتی حقنده مؤلفک احمد توحید بکک وقتیه « تاریخ الحجهی مجموعه سی » نده نشر ایتش اولدیغی چوق بسیط رآقره اخیلری بر « دولت » عدااتک کی تمامیه یا کلیش بر نقطه نظره تبماً یازیلش مقاله مستثنا املق ارزره - هیچ بر منبهمه مالک اولاماسی ، تاریخی تفسیرحاتی مع الاسف چوق ناقص براقشدر . اترک آریجه احتوا ایتدیکی رنگلی ورنکسز

۴۱ لوح، و پلان - آرکھ اولوژيك وثيقه اولقى اعتباريله مع الاسف آرزو ايدىلن مكمليتده اولامامقله برابر - هر حالده موجب استفادة در . بو جلدك صوكسند « انده قس » اولماماسى ده برقصورددر ؛ بلكه بو « انده قس » ى مؤلف اترينك ارچنچى قسمتك صوكسند علاوه ايدىلن جكددر . - بهجت بك طرفندن نشر ايدىلن « قسطنونى كتابه لرى » نه كلنجه، ينه بويوك جمده مطبوع اولان بو اثر، اوزونجه برمخلى متعاقب باشليجه اوج بويوك قسمه آيريلشدر : (۱) قبل الاسلام اترلر (۲) تورك - اسلام اترلرى (۳) كتابلار و وقفيله . مدخلدهكى « كتابيات » قسمنده ، مأخذ اولارلق كوستريلن شرق منبعلرى اولدقجه زكنين اولمقله برابر، مؤلفك بونلر آراسندهكى بعض بك مهم يازمه لرى بالذات تدقيق اتمه ديكي واونلردن آتخاق بالواسطه استفادة ايتديكى درحال آكلاشيلور : مثلاً « تذكره اقسرايى » ، « زم و رزم » ، « التعريف » ، « مسالك الابصار » كى اترلردن، مع الاسف، دوغرودن درغرويه استفادة ايديله مشدر . بالخاصه اسكى دورلر حقنده مراجعت ايدىلن غرب منبعلرى ده فوق العاده محدد و اكثر يتله چوق اسكى در ؛ رمدخلده « سومهر - هيتيت دورى » نامى آلتنده ويزيلن بسيط واسكى معلومات ، « سومهر » و « هيتيت » لرك تورك اولديغى حقندهكى عندى حكيم، « تورك » ايله « تورانى » نك مترافق عد ايديله سى كى جهتلر ، مؤلفك بومستله لر حقنده - مملكتمزده مع الاسف صيق صيق تصادف ايديله ديكي وجهله - هيچ ده « علمى » برصورتده حركت اتمه ديكنى بومستله لره قطعا واقف، اولمادىغى كوسته ريبور . بناء عليه (ص ۲۱) ده « دانشمندلر دورى » نه قدر يازيلان چوق سطحى قسم، هيچ يازيلامش اولسه يدي ، شهبه سز، چوق داهاي اولوردى . كذلك « دانشمندلر دورى » قسمنده اوغوز مهاجر تلى حقنده طوطى طوطى اوج سطرلق چوق سطحى معلوماتله اكتفا ايديلشدر . « سلچوقيلر ، چوبانلر ، جاندار اوغوللرى » قسملرى بيله ، تاريخى برخلاصه اولقى اعتباريله لايقيه يازيلشدر دينيله مز . هر حالده بو اثر (ص ۵۱) ده « تورك و اسلام اترلرى » ندىن بحث ايدىلن قسمنه قدر اولان پارچه سى ، علماء ، هيچ برقيمتى حائز دكلدر دينه بيلير ؛ آناطولى تاريخى ايجون مهم رمنبع تشكيل ايدىلنلر كه اولان قسم ، يعنى اصل اترك اهميتلى قسمى ، ايسته بوندىن صوكر اياشلام مقده در . بوقسمده عثمانلى دورى كتابه لرى اوقدر بويوك راهميت تاريخيه يي حائز دكلدر . فقط « جاندار اوغوللرى » دورى ايله اوندىن اولكى دوره عائد كتابه لر، تاريخاً ، فوق العاده حائز اهميتدر ؛ و بومارت حقندهكى اسكى معلوماتى اىي تصحيح و اكمال ايدىلنلر كه ماهيتده در . مؤلف ، اوچنچى برقم اولارلق ، قسطنونى كتيخانه لر ندىمكى اترلرله برطاقم وقفيله لرى نشر ايتشدر كه ، بالخاصه بورقيله لر ، تاريخى تدقيقات ايجون چوق قيمتلىدر . (۱۶۵) صحيفه طوتان بوميتلردن صوكر ، اشخايس و مواقع اسملرى كوستره ن ايكي جدولله كوچوك برخطاصو ابجدولى علاوه ايدىلنلر صورتيه ، اتردىن استفادة امكانى قولايلاشديرلشدر . آيرى لوحه حالنده علاوه ايدىلن رسملر چوق فنا باصيلمش اولديغىلن مع الاسف اونلردن استفادة ايدىلنلر قابل دكلدر . « جاندار اوغوللرى » تاريخنه عائد بو كتابه لرك اورته يه آتديغى بر چوق يكي مسئله لر دن بوراده بحثه امكان يوقدر . هر حالده بو اثر كى نشرى ، « جاندار اوغوللرى » حقنده تدقيقاته بولونه جق مورخلرك وظيفه سنى اولدقجه تسهيل ايتشدر .

* * * سينوب كتابه لرى - معارف و كالتى طرفندن نشر ايدىلن بو آناطولى كتابه لر ندىن بحث ايدركن ،

« حسين سامى » بك طرفندن (۱۳۴۱-۱۳۳۹) ده سينوب مطبعه سنده باصير يلان اورته جمده ۷۷ صحيفه دن مركب « سينوب كتابه لرى » نى ذكر اتمه مك بويوك برحق سزلق اولور . چوق متواضع اولان مؤلف ، فضله تفصيلات و ايضاً حاقه كيريشمه يرك ، ساده جه سينوبده كى كتابه لرى نقل و آبدله لرى قيصه جه توصيف

ایله اکتفا ایتشد. «ساجوقیلر» و «جاندار اوغوللاری» دوزلینه عائد چوق زنگین و قیمتلی کتابه‌لری احتوا ایدن «سینوب» شهرلی حقیقده بویله برار وجوده کله‌سی، آناتولی تاریخی تدقیقاتی ایچون بویوک یرقازاچیدر. کرچه، «حسین حلمی» بکدن سوکرا، قسطمونی کتابه‌لری طوبلابان «بهجت بک» ده بوخصوصده تدقیقاتده بولونورق «سینوب کتابه‌لری» نامیله آریجه برار داها وجوده کتیرمشسه‌ده، هنوز طبع ایدله‌مه‌مشدر. آناتولی تاریخی وبالخاصه «جاندار اوغوللاری» حقیقده تدقیقاتده بولونمق ایسته‌یلر، «حسین حلمی» بکک بوکوچوک فقط قیمتلی ائردن اصلا مستغنی قالمازلر. معارف و کالتک، آناتولی کتابه‌لرینک جمع ونشری خصوصنده داها فضله همت کوسترمه‌سی بالخاصه شایان تمیدر.

* * سیواس کتابه‌لری — آناتولی تورک تاریخینک قیمتلی واسکی متبعلرندن اجمرتوکید بکک «آفون قارا حصار» کتابه‌لری، «کتابه‌لر» مؤافی اسماعیل حق بکله تعلیم و تربیه هیئتی اعضاسندن وضوان یافت بککده «سیواس» کتابه‌لری جمع واحضار ایتدکلرینی بویوک برمنونیتله خیر آلدق. بونک برآن اول اکیال وطنی، فوق‌العاده شایان آرزودر. «روسه تاریخی» حقیقده بک اطرافلی تدقیقاتی اولان معارف و کالتی کتبه‌لر مدیری «حسن فهمی بک» روسه‌نک زنگین کتابه‌لری اساساً طوبلامشدی، بروسه کتابه‌لرینک جمع ونشری، عثمانلی تاریخینک بالخاصه ایلك دورله‌ری حقیقده فوق‌العاده مهم بر منبع معلومات تشکیل ایده‌جکی جهتله، حسن فهمی بکک، هرکسدن چوق صلاحیتدار اولدیقی بومشکل و فقط چوق مفید ایشی برآن اول احضار و اکیال ایتمه‌سی نئی ایتکده‌یز.

* * دول اسلامیه — استانبول موزه‌لری مدبر فاضلی خلیل ادهم بک ائفندی، «دول اسلامیه» عنوانلی بویوک اثری اخیراً نشر ایتدی: [مقدمه و بیلدوغرافیا XIII صحیفه - متن ۵۱۵ صحیفه - فهرست اشخاص ۵۱۷ الی ۶۱۲ صحیفه - فهرست بلاد ۶۱۳ الی ۶۲۹ صحیفه - استانبول، ملی مطبعه، ۱۹۲۷، قیاتی ۲۴۰ غررش]. متندن خارج برچوق انسابی جدوللاری ده احتوا ایدن بو اثری، مؤلف هر نه قدر «استغله‌ن-بول» ک مشهور ائردن تمذیلات و علاوات ایله ترجمه ایدیلش کی کوسترمکده ایسه‌ده، بونی، داها فضله برار تواضع عدا ایتکه مجبور زه چونکه مؤلف ساده‌جه «له‌ن-بول» ک ۱۸۹۴ ده منتشر معروف اثرینک «تقسیماتی و هیئت عمومی سنی» یعنی عمومی پلاتی محافظه ایتش، لکن «پروفیسور بارتولد» ک روسجه ترجمه‌سندگی تصحیحات و علاواتی اثرینه نقل ایتدی کی، آریجه بک چوق تصحیحات و علاوات یاقی صورتیه، بوسوتون بکی و «له‌ن-بول» له اصلا قابل قیاس اولامابه‌جکی قدر واسع و قیمتلی بر اثر میدانه کتیرمشدر. یالکیز مملکتیمز متبعلری دکل، اسلام تاریخینک هر هانسی شعبه‌سینه اوغراشان بالعموم آوروپا مللری ده بوقیمتلی ائردن هیچ برصورتله مستغنی قالمازلر. حتی «زامباوهر» طرفندن اخیراً نشر ایدیلن - بوجلد مزده «تورکیات خبرلی» نک «آلمانی» قسمنه مراجعت - اثریله، اسلام تاریخی متوغلرینی خلیل ادهم بکک بوقیمتلی اثرینه دائماً مراجعتدن وارسته قیلاماز. (۱۳۹) اسلام دولتنه عائد معلوماتی احتوا ایدن «له‌ن-بول» ک کتابنه خلیل ادهم بک آریجه (۴۲) دولت داها ضه ایتک صورتیه عددی (۱۸۱) ه جیقارمش، و علاوه ابتدکی منتظم کوزله فهرستر سابه‌سند ائردن استفاده امکناخی بوسوتون قولایلاشدرمشدر. بو کتاب سایه‌سندیه، آرتق مملکتیمز ده کی تاریخ متوغلری و دارالفنون طلبه‌سی، هر دقیقه کال سهولتله مراجعت ایدینه‌بیله‌جکلری امین بر رهبره مالک بولونیورلر. مؤلفک مقدمه‌ده چوق بویوک بر تواضعله سولایله‌دیکی وجهله، بوجنس عمومی اثرلرک تألیفی، فوق‌العاده

مشکل ومستوليتيدر. بالخاصه، بوراده موضوع بحث دولتردن هپسى حقنده شايان اعتماد مونوغرافيلر مع الاسف حالا موجود دكلدر؛ اسكى تاريخى منبعلرك - حتى، مثلا «منجم باشى» كى اك زكنين واك مونوق عدايديلش اولانلرك بيله - تنقيدسز برصورتده استعمالى، انسانى اكثيريا ياكيله بيلير؛ آنجاق، بوتدقيقات تاريخيه نك تدريجى ترقياتى نتيجه سنده بوثرقيدن اله ايديلن نتيجهلر نسبتنده بوجنس عمومى اثرلرك تكملى ممكن اولور. يونسه، اسلام تاريخى تدقيقاتك بوكونكى وضمينده، بوندن داها فضله مكمل برشى ياعنه امكان بودى دينيله بيلير. اثرك ايكنجى طبعنده مثلا «شداديلر» و «زياريلر» حقنده «ده نيسن روس» ك Abia Major مجوه سنده كى مقاله سى كى [ج ۲، ص ۲، لا پزيرغ ۱۹۲۵] بعض يكي تدقيقاته بوكى داها بعض مونوغرافيلره كوره ايجاب ايدن تدليات و علاوات ده بايله بيلير. هر حالده بو كوزهل اثر، علم ماللك بو بوك بر احتياجى تطمين ايتشدر .

* مناقب هنروران — «تورك تاريخ انجمنى كلياتى» نك ۹ نجيسى اولوق اوزره، «على» نك مشهور * * «مناقب هنروران» ى، تنقيد متون اصولنه رعابت ايديلهرك، باشد «ابن الامين محمود كمال» بكك «عاليك حياتى و آنارى» حقنده (۱۳۳) صحيفه لك مفصل بر مقدمه سيله برلكده نشر ايديلدى [استانبول ۱۹۲۶، فيآتى ۵۰ غروش]. اثرك متنى ۷۷ صحيفه دن عبارت اولوب، آريجه، صوكنه منتظم اعلام جدوللرى ده علاوه اولوشدر. شيمدى به قدر مملكت مزده بو قدر صحيح و تنقيد متون اصولنه بو درجه دقتله رعابت ايديلش بر متك انتشارى غايت نادر اولديغى كى، «مناقب هنروران» ده، ندرنى نسبتنده مهم بر اثر اولديغندن، بو طبعدن علم نامنه بيان ممنونيت ايتك پك طبيعيدر. بالخاصه ناشر فاضلى طرفندن «على» نك حياتى و اثرلرى حقنده يازيلان مقدمه، بو بوك بر سى و احاطه محصولدر. «على» كى، اثرلرينك كثرى، تسوى، وبالخاصه اهميت فوق العاده سى اعتباريله امثالنه ادبيات مزده پك نادر تصادف ايديلن بر شخصيت حقنده، بوله كيش و صاغلام بر تدقيقه جدا احتياج واردى. بروسه لى ظاهر كى مرحومك على حقنده كى كوچوك و بسيط و ساهسى، بو احتياجى قطنيندن چوق اوزاقدى. ايشته «مناقب هنروران» كى مقدمه سى ميايه سنده، اونجى عصر ادبياتمرك بو مهم شخصيتى، آرتق ايدن اى به آ كلاشيلمشدر دينيله بيلير. ادبياتمرك بوتون بارز سيمالرى حقنده بوله قيمتلى مونوغرافيلره شدتله محتاجز .

* قونيه فضليات و صريائى — قونيه اركك معلم مكته معلملرندن «سعد الدين نزهت» و «محمد فريد» بكر «قونيه ولايتى خليات و حريائى» نامى آلتنده مهم بر اثر نشر ايتديلر [بو بوك مجمه ۳۵۰ صحيفه، قونيه ولايت مطبعه سى، ۱۹۲۶]. اثرك برنجى فصلى الفبا ترتيبيله قونيه ده يتيشن شاعرلردن باخشو [ص ۱۴۷-۵]. ايكنجى فصلى «مانى» حقنده كوچوك بر مقدمه ايله ۳۷۵ عدد مانى ي [۱۴۹-۱۷۷]؛ اوچنجى فصل «نينى» حقنده اوافق بر مقدمه ايله ۶۰ نينى ي [۱۷۹-۱۸۴]؛ دردنجى فصل «توركو» حقنده بسيط بر مقدمه ايله مختلف قونيه توركولرى ي [۱۸۵-۲۰۷]؛ بشنجى فصل «آغيت» حقنده بسيط بر مقدمه ايله بر طاقم آغيتلىرى [۲۰۹-۲۱۹]؛ آلتنجى فصل «بيلمه جه» حقنده بر مقدمه ايله ۱۲۵ بيلمه جه ي و بعض عاشق معمارلى ي [۲۲۱-۲۳۳]؛ يدنجى فصل «ضرب مثلر» حقنده بر مقدمه ايله ۲۰۸۵ آتالر سوزلى و «لوى» نك مشهور ضرب مثل دستاتى [۲۳۵-۷۹۸] حاويدو. بوندن صوكر «امثالى فقره لر» [۲۹۹-۳۰۳]؛ ۲۷۹ «تصير» [۳۰۴-۳۰۹]؛ ۶۵ «تكر لمه» [۳۱۰-۳۱۴]؛ ۶۹ «كنايه» [۳۱۵-۳۱۷]؛ ۸۵ «ديله ك» .

۱۱۲ «ایله یخ» [۳۱۹-۲۲۴]؛ «تورک آدرلی» [۳۲۵-۳۳۰]؛ برنجی «شاعری» قسمنه بعض علاوه [۳۳۱-۳۴۴]؛ واک صوکراده بر «لقتچه» [۳۴۵-۳۳۷] و خطاصواب جبدولی موجوددر. برنجی «شاعری» قسمتک حائز اهمیت اولدیغی سوبله نه منزه. «افلاکی، صدرقونوی، سلطان ولد، مولانا» کبی معروف شخصیتلر حقنده یازیلان پارچهلر، بونلر حقنده یازیلان اسکی تدقیقاتک غایت بسیطاشدیرلش خلاصه لردن عبارت اولوب موجود معلوماته هیج برشی علاوه ایتمز. «ازهری، جالی، فغانی» کبی اسکی شاعرلرله بعض مولوی شعرای قدیمه سی حقنده کی کوچوک پارچهلر ده، تذکره لردن - حتی داها فضلده، مطبوع تذکره لردن و تاریخلردن - چیقاریلش خلاصه لراولوب هیج برشی افاده ایتمز. بوقسمتک یکانه شایان اهمیت اولان یرلری، اسملری تذکره لره کچمه مش برطاقم یرلی - واکثریسی صوکزمانلره منسوب - شاعرلر حقنده موجود معلوماتدر. مؤلفلر، دیگر لرومسز پارچهلری طی ایدرک بونلر حقنده داها فضلده معلومات ویرسلر، شهبه سز داها این اولوردی. «خلقیات» تدقیقلرنی احتوا لیدن دیگر قسملر، شهبه سز، بوابلک قسمدن چوق داها مهمدر. یانکز، اونلرک ده، مقدمه لری اکثریتله چوق سطحی قالش، بعضاً ده - مثلاً «مانیلر» قسمتک حاشیه سنده اولدیغی کبی - لزومسز شیلرله دولدورولمشدر. کورولویورکه مؤلفلر هنوز اتنوگرافی تدقیقاتی اصوللرینه لایقوله واقف دکلردر؛ اگر اواصوللر داها اینی واقف اولارک لایقوله تطبیق ایده بیلسه ییدلر، اثرلری البت شیمدیکندن چوق داها زنجین و مهم اولوردی. لاکن، بوکا رغماً، اثر بوخالیه بیله، «خلقیات» تدقیقاتیله اوغراشانلر ایچون اولدقچه مهم موادی احتوا ایتمکده در. نشر ایدیلن پارچهلرک، «فونه تیک ترانسکرپسیون» له، یعنی «تلفظی اعظمی سخته تئیت ایدن براملاصولی ایله» یازیلانمسی شایان اسف اولدیغی کبی، «لقتچه» قسمنده ده بعض عندی ویا کلیش ایضالر موجوددر.

* * * **شاعرلری** - سمدالدین نرمت بک «خلق شاعرلری» نامی آلتنده نشره باشلادیغی کایاتک برنجی کتابی، کوچوک بر مقدمه بی محتوی اولارک ۹۶ صحیفه لک برساله حائده چیقارمشدر [خلق شاعرلری، برنجی کتاب، استانبول ۱۹۲۷، فیثاتی ۳۵ غروش؛ «قرهجه اوغلان» حقنده کی ایکنجی کتاب ایچون «کتابیات تنقید و تحلیللری» قسمنه باقکنز]. کمنج و غیور معلم، بومقدمه ده «مجا وزنیه و جهائی نظم شکاریله یازان» شاعرلری عموماً «خلق شاعری» عد ایتمکده، وکیایاتی اونلرک هیئت مجموعه سنی احتوا ایده جک برشکده ترتیب ایتمدیکنی سوبله مکده در. اوکا کوره خلق شاعرلری درت زمهریه آیرلابیلیر: (۱) هیج بر صورتله دیوان ادبیاتی تأثیری آئنده قالمایان «آغیدجی» قادیلرله تورکو یاقان قادین وارککار. «بونلرک اکثر اثرلری لادینی، غرامی در. خلقیات علمتک دائره تدقیقته کیره جک شاعرلر بونلردر» [ص ۸]. - (۲) اثرلنده آزچوق دیوان ادبیاتک تأثیری کوزمه چاریان شاعرلرکه ایشته، اصل «عاشق» بونلردر؛ بونلرای اولدقلری خالد شعیازمق قدرتی قازانمشلر و تصوف ادبیاتندن ده متأثر اولمشلردر؛ بونلرک قسم اعظمی «بکتاشیلر» در؛ بوقسم شاعرلر ده تمامیه دیوان ادبیاتی تأثیرنده قالمشلردر [ص ۹]. - (۳) آزچوق عالم اولدقلری خالد، ینه سازچالمق و عاشق طرزنده شعر یازمقدن ذوق آلانلردرکه، آناطولیده بویوک اکثریت تشکیل ایدرلر؛ اثرلری، دیوان ادبیاتک فضلده تأثیری آلتنده در [ص ۱۰]. - (۴) عروض وزنیه بک قصورسز شیلر یازمه مقنندر اولقله برابر ملی وزنه و ملی شکلره داها زیاده رغبت ایدنلردر؛ بونلر علم و عرفانلرله طائمشلردر؛ سازچالمازلر، تورکوومانی کبی ماهیتی حائز اثر یازمازلر؛ اثرلری داها زیاده قوشمه ویا سمعی طرزنده اولور [ص ۱۱]. - ایشته مؤلف اثری بوا مسالره کوره ترتیب ایتمدیکنی سوبلیور.

هانهر «تصنیف» ک مطلقاً ضعیف بر طرفی اولور . لکن یوقاریکی «تصنیف»ی بر تورو احوطه ایدمه دیکمی اعتراف ایدیم . وضعیتملی بک صریح اولان برنجی و دردیجی قسم «خلق» و «نکیه» شاعرلی بر بزندن قولایجه آریلاییلیر . لکن، هله ایکسبوجی و وچنجی صنفلرک تفریقی اصلا قابل دکلدره بجه، بویله عندی بر تصنیف برینه، ملی وزنله و ملی شکلرله یازان شاعرلی، منسوب اولدقلری اجتماعی زسره یه و خطاب ابتدکاری اجتماعی محیطه، و ادبی شخصیتلرینه کوره آبیرومق، شهبه سز داها دوغرودره . مقدا « ملی تعلم» ده کی مقاله مزده تشریح ابتدکمز وجهله، بونلر آراسنده بیله بک قوتلی تدخالر موجوددر . هر حالده مسئله داها اطرافلی تدقیق ایدیلرک اولورسه، بونصنیفک مشکلاتی و اساس سزلی داها بی آکلایشیلیر . مثلاً ندیم کبی، «ضیا پاشا» کبی، حتی «نایق کمال» کبی هجا وزنیه بر قاچ تورکو یازمش شاعرلی بوقادرونک زه سنه صوته بیلیرز؟ «عاشق عمر، کوهری، عاشق حسن» هانکی صنفلدره؟ هله، آذری ساحه سی کبی، «فلاسیق شاعرلر» ک ملی وزنله و ملی شکلرله دائماً رعایت ابتدکاری بر ساحه ده ناصیل بر تصنیف یاییلاییلیر؟ بوراده لایقیه تشریحی قابل اولمایان بومسئله بی، باشقا بر فرصتده اطرافلیجه ایضاح ایتک ایتهرم . عندی تقدیر ایدن و عجله نتیجه لر دزدانما متوحش اولان سعدالدین نزهت بکک بو تصنیف مسئله سی حقنده بوقدر استعجال کوسترتمه مهنسی چوق تمی ایدهردم . بورسالده بحث ایدیلن قادین وارکک اون دو قوز شاعرک قسم اعظمی اون دو قوزنجی تصر صوکلرینه منسوبدره

* * * **ساحات سیرانی** — اوز دو قوزنجی عصرده بونون آناتولیده شهرت قازانان ساز شاعرلرندن

«نوه رهک» لی «سیرانی» نک شعرلی، «نوه ره کلی مفتی زاده معلم احمد حازم بک» طرفندن جمع ایدیلرک کوچوک بر مقدمه ایله نشر اولوندی [ساحات - سیرانی، مطبعه ملی، استانبول ۱۳۴۰] ؛ مقدمه ۱۲ صحیفه؛ شعرلر ۱۲ - ۲۰۵ ؛ فیشاتی ۵۰ غروش . نشر، مقدمه سننده، «نوه رهک» دم خلق آراسنده اوکا عائد یاشایان بعض منقبه لری نقلدن صوکر، ترجمه حالی ده قیصه جه آکلایور . «سیرانی» ۱۲۲۲ ده «نوه رهک» ده «اوروزه» محله سی امامی جمعا فنندینک صلبندن طوغوش ب براز مدرسه ده اوقومشده ترک تحصیل ایش؛ کندی کنندیسنه ادبی استعدادی انکشاف ایتدیرمش، سلطان مجید دورنده استانبوله کلش ؛ یازدیغی بعض مجوبه لر اوزرینه تجزیه ایچون آرانمشده ده ، بره شهرینک یازدیغیله مملکتنه قاچیریلدهش . فقیرانه بر حیا بدن صوکر ۱۲۸۳ دم بولمش . طاشسز مزاری «نوه رهک» ده کی اسکی مزاراتی اوزرینه یاییلان مکتب بناسنک شرق جنوبیسنده ایش . عروض ایله یازدیغی قصورلی وضعیف پارچهلر نه قدر اهمیت سزه ، ملی وزن ایله یازدیغی پارچهلر ده اوقدر قوتلی اولان بوشاعر ، صوگ عصر آناتولی ساز شاعرلی آراسنده جدأ ممتاز بر شخصیته مالکدره . بو اعتبار ایله، زه ، اونک اثرلرینی بویله طولو اولار ق تدقیق امکائی و پردیکندن دولانی، ناشرینی تبریک ایتک وظیفه مزدر . ناشر ، شاعرلرک مختلف پارچهلرینک اوزرینه موضوعنه کوره بر «سرنامه» ایدورمق مراقنه دوشمه سیدی ، شهبه سز ، داها مناسب اولوردی . بو «سیرانی» بی ، معاصرلی اولان «اسپارطه لی سیرانی» ایله قاریشدر مامالیدر .

* * * **«هبة الحقایق»** ه عا س بیکی معلومات — معارف و کالتی کتبخانه لر مدیری «حسن فهمی بک»، «آقره لی حاجی جمعا فنندی اوغلی حاکم ابراهیم فنندی» یه عا ند مهم بر یازمه دروننده «هبة الحقایق» ک بعض پارچهلرینی بولمشدر . بوندن اوچ درت آی اول «آقره» ده بولونورکن ، حسن فهمی بکک لطف

دلالتيله - مع الاسف ، وقتك آزلغندن دولابى مستمجلاً - تدقيق ابتدكمز بو قيمتلى نسخهدن ايدينه بيلديكمز معلوماته نظرأ، اترك آدى معلوم دكلدر؛ بالكن، مقدمه دن استناظ ايديله بيلديكنه كوره، مؤلف، عرجه، مجمه، تورجه قسملرى محتوى اولق اوزره برار وجوده كتيرمك ايسته مش... مقدمه نك صوكنه دوغرو شوچه لر واردر : « الحقت فيه من لمراسلات وقطاع الشعر والنوادير من الحكايات بلسان الفارسي والتركي و ذكرت نبذاً من مكارم اخلاق السلاطين من الترك وسيرهم وبقناله باتمامه » . شو سطر لر ممدوحى اولان اميرك - جنى كوسترييور : « لجنانة الاميرالمعظم شمس الحق والدين محمد بن السعيد سيف الدين آيدمرالجوبانى » (جوبانى ؟) . مختلف ابواب و فصوله منقسم اولان بو اثرده، دينى وبالخاصه صوفياته مباحث و مواظ ، خلفا و ملوك قديمه نك مكارم اخلاق حقنده شيلر، بعض مراسلات ، سهرورذى ، مقتولك ، ابن فارضك ، نصيرطوسينك بعض اشمارى موجوددر . بو ملتقط اثرده بالخاصه تورجه بعض قسملرك طى ايديلديكى شو سطر لر دن آكلاشيليور : « فصل . وقع السهوفى ذكر المواليا والدينى معمان الاميرالمعظم ما كان له ميل اليها وكذا فى الفارسي والتركي ذكرت طرفاً من ذلك فيه ان شاء الله » . اترك تأليف تاريخى كوروله ميورسه ده ، استنساخ تاريخى و مستنسخك اسمى صوكده موجوددر : « تم المجموع بمشية الله وحسن توفيقه بخط العبد الفقير الضعيف الراج رحمة ربه وغفرانه غازى بن على بن قتلغ الجوبانى فى اواسط شوال من سنه ... سبعمئة الهلاليه » . ديمك كه بونسخه يديوزدن صوكراكى سنه لرك برنده بازيلشدر ؛ يعنى ميلادى اون درديجى عصره عاندر . عجا بو صوكده كى قيد مؤلفه مى عاندر ؟ « غازى بن على بن قتلغ » كده - اترك تقديم اولونديجى اميركى - « الجوبانى » (الجوبانى) اولاسنه باقيليرسه ، بوده بعيددكلدر . هر حالده كرك اولامير، كرك بوكاتب هرايكيسى ده خالص توركددر . صوكده كى « جوبانى = جوبانى » قيدرلى و اترك هيئت عمر ميه - سى ، بونلرك مصره منسوب اولدولرئى اما ايدر ظندهم . مصرك اون اوچنجى و اون درديجى عصرلره عاندمبدول تاريخ و تراجم كتابلرى آراشديريلاجق اولورسه ، بلكه اترك كنديسنه انخاف ايديلديكى بو امير حقنده معلومات آلمق قابل اولور . ايشته بومهم اترك بر فصلى « اويغور » يازيسندن باحثدر . و اويغور حرفرئيك آلتنده عرب حروفاتيله اونلرك طرز حلى ده موجوددر :

آ فا تا وا سا قا يا ككا تا ما نا زا
 پا چا را شاطا لا سا ما قا تو يكا تي

بو ترتيب ، مستنسخ خطالردن صرف نظر ، همان عيناً «ابن عربشاه» ك «عجايب المقدور» ده ذكر ايتديكى القبا ترتيبك عينيدر . «ابن عربشاه» ، ناصل چغتايلز آراسنده مستعمل «اويغور» يازيسنك «موغول يازيسى» ديه معروف اولديغى سويليورسه ، بزم مؤلفده عيناً بو اويغور يازيسنه «شيمدى موغول يازيسى» ديتديكنى علاوه ايتكدهدر . اويغورجه شكلريله برابر موجود اولان بو حرفلردن صوكرا هم اويغور هم عرب حرفلريله شو سايلر يازيليور :

(بيرتق) ايكى اوچ تورد بيش الطي ييدى ساكيز دو قوز اون
 سيكيرمى اوتوز قيرق اليك الطمش ييمش ساكيز اون
 دو قوز اون يوز مينك تومان سان ساقيش

بوصايلرله «ابن مهنا» دهكى صايلر آراسندهكى مشابته، شايدان دقتدر، يالكز بورادهكى «ساكيزاون» دوقوز اون» شكارلى «ابن مهنا» دهكى «سكسان، تقسان» شكارلردن داها اسكيدر. بونى متعاقب تقصان صحيفه اولقى احتمالى واردر. اوندن دوكر آيريجه درت پارچه تورججه شعر واردركه، ايلك ايكيى اويغور يازيسيله ده يازيلشدر. صوك ايكيى ايسه يالكز عرب حروفاتيله در، بونلردن برنجى و اوچنجى پارچهلر «هبة الحقايق» ده [ص ۳۴ و ۵۲] نسخه فرقيه موجوددر :

«هبة الحقايق» ده

مجموعه ده

بيلىك بيلتى بولتى ارن بلكولوك
 بيليك سيز تيريكلا يتوك كوركولوك
 بيليك ليك ار اولتى آتى اولماتو
 بيليك سيز اسان اركا آتى اولوك

بيلىك بيلدى بولدى آرَن بلكولوك
 بيليك سيز تيريك لا اولوك كوركولوك
 بيليك ليك ار اولسا آدى اولماس اول
 بيليك سز تيريك ار كن ادى اولوك

ايا دوست بيليك ليك ييزين ايزلا كيل
 خلى سوزلا سنك سوز بيليب سوزلا كيل
 آخى ارنى او ككيل او كارار ساسن
 بخيل غا قاتيع يا او قون كيزلا كيل

ايا بيلكا حكمت ايزين ايزلا كيل
 اوزونك نى كوزاد سوز بيليب سوزلا كيل
 قيلنجينك اربق توت اوزونك نى كوزاد
 كراك سيز قيلينغى قو يوب كيزلا كيل

شو ايكنجى و دردنجى پارچهلر «هبة الحقايق» ده يوقدر :

اولونى ساغينسا كاتار مينك داديق
 اوزونك نى اولوم كا آنوق لاي يورى

نا كوبار آجون دا اولوم دين قاتيق
 كاذيك چاكور بو اولوم نينك قورى

هنر ليك سجن اول بهاليق كهر
 زمانا اوكر حق تيلار خان سور
 اينار قايدا ياشور سايسى اوتر

بكات كوركى حكمت قيلنجى هنر
 بيليك اوس خرد كيمدا بولسا آتى
 نچاسينسا آتون بهاسى هم اول

شو پارچهلر، «هبة الحقايق» ك توركلر آراسنده ناصل قوتله انشار اينديكى و هانكى ساحه لره قدر يايلىدغى كوسترناك اعتباريله، بو خصوصدهكى اسكى تخمينمىزى يكيدن تايد و توثيق ايتمكده در . نسخه فرقلرنك چوقلغى ده، اترك متروك و ونسى قلا يوب مختلف ساحه لره چوق اوقونديغى و چوق يازيلديغى آكلاتيور . «هبة الحقايق» ده بولونمايان يوقاريكى ديكر پارچهلر ك، مثلا «اديب احمد» ك -هنوز بيلمه ديكمز باشقا براتردن آلمش اولماسى خاطر كلدېكى كې، او واديدنه يازان ديكر شاعر ك اترى اولماسى ده احتمالدن تماما بعيد كلدر . بومنظومه لرى اختوا ايدن كتاب مؤلفنك تورججه باشقا «دويتلر» قويمق ايسته مەسى،

تورک ادبیاتنک اوصیراده توسع وانکشافنی وبالخاصه رباعی «یعنی «درتک» طرزینک» یوقاریده «تورکجه ده رباعی شکلنک اسکینکی» حقنده کی مقاله مزده یازدیغمن وجهله - اسکین بری تعمیمی کوسترمک اعتباریله ، اسکین مدعالمری تأکید اتمکده در. هر حالده بو اثرک نامنه اتحاف اولوندیغی «امیرمظم شمس الحق والین محمد بن البید سیف الدین آیدرالجوبانی» نک شخصیتی آکلاشیلاجق اولورسه، مسئله داها ای توضیح ایدمه جکدر. کذلک، اثر داما دقتلی واطرافلی تدقیق ایدیلیرسه، بلکه بعض شایان دقت نقطه لر داها؛ بولونه بیایر. بزه بومهم نسخه بی خبر ویرمک وکوسترمک لطفنده بولوندیغندن دولایی حسن فهمی بکه و اثرک صاحی ابراهیم افندی به تشکر بورجزدرد.

* * * **تورکیات انسیتوسی** — تورکیات انسیتوسی، کندینه چیزدیگی پروگرام دائره سنده ، فعالیتنده بردوامدر. طبعی اکیال ایدیلن اثرلر من شونلردر:

۱. — پروفسور بارتولد: اورتیه آسیا تورک تاریخنه عائد درسار (پروفسور بارتولدک برسیمی، حیاتی و اثرلی حقنده کوچوک بر مقدمه ایله برلکده ۲۲ صحیفه؛ آریجه تاریخی و جغرافی و بیدلیوغرافیک جدوللری حاوی). «پروفسور بارتولد» طرفندن تورکیات انسیتوسنده وریبان قونقره رانسردن ترکیب ایدن بو اثر، زکی ولیدی وراغب خلوصی بکار طرفندن ترجمه ایدیلش و ترجمه سی ده بالذات پروفسور «بارتولد»ک نظر تصحیحندن کچمشدر. «پروفسور بارتولد»ک اسمنی ذکر ایشدکن سوکرا، اثرک اهمیتی ایضاحه قالدیشمق معنای اولور.

۲. — بزم ووزم. اون دردنجی عصر آناطولی تاریخنه عائد بک مهم و نادر فارسی متن. مختلف نسخه لریک تطبیقوله وجوده کلنیشموز صحیفه بی متجاوز بر متن اولوب آریجه مفصل فهرستلر، تاریخی و جغرافی اعلام جدوللری علاوه سی صورتیله، اثر اوزرنده تدقیقات اجراسی اعطی درجه ده قولایلاشدیرلشدر. اون دردنجی عصره قدر آناطولیده یازیلش تاریخی منبعلر و «بزم ووزم» ایله مؤلفی حقنده مفصل بر مقدمه منری ده محتویدر. بو اثر «آناطولی تورکریته عائد تاریخی منبعلر» عنوانی آلتنده نشر ایدمه جکمز کلیاتک برنجی جلدینی تشکیل اتمکده در.

۳. — «آناطولی تورکریته خلق ادبیاتی» عنوانی آلتنده کی کلیاتک برنجی جلدینی تشکیل ایدن «مانیلر». بوجلدک بالکن متلری احتوا ایدن ایکنجی قسمی طبع ایدیلشدر. ایلریده، بوجلدک برنجی قسمی تشکیل اتمک اوزره، عمومی تورک ادبیاتنده «مانی طریزی» نک منشأ و تکاملی حقنده حاضر لادیغمن مستقل بر تدقیقناه ده نشر ایدله جکدر. ایکی بیسه قریب «مانی» بی احتوا ایدن بو ایکنجی قسم ۲۵۰ صحیفه لک بر جلد تشکیل ایدیلور.

۴. — القوانین الکلیه فی ضبط اللغة التریکه. میلادی اوز دردنجی عصر سوکریته مجبول بره وئاف طرفندن مصرده یازیلش تورک لساننه عائد مهم رغرامه دررکه، کوچوک بر مقدمه منزه برلکده انشاز ایدیلور. انسیتوسمن، تورک لساننه عائد بوکی بالعموم یازمه اسکین منابعی برربر نشر اتمک فکرنده در. طبعلری ختام بولمش اولان بو اثرلردن باشقا، تمامیله حاضر لاش اولوب بیدر پی طبع ایدیر بجه جک مساعی محصوللر من شونلردر:

۱. — معلم زکی ولیدی بک «استانبول کتبخانه لری» نامی آلتنده کی مقالات مجموعه سی. استانبول کتبخانه لریده بولونوب شیمدی به قدر تدقیق ایدیلشمه اسکین منبعلره استناداً بر جوق تورکیات

- مستهلکىنى يېڭى بىر شىكەدە حلە خدمت ايدەن بومەم اثر حەقنەدە وقتىلە بىر ماقالە مۇزدە (حياتىمۇجەسى، صاىنى ۳، ۴۳-۴۴، ۱۶ كانوۋال، ۱۹۲۶) دە اوزون ايضاحات وىرەشەك .
- ۲ . — كوپرېلى زادە فۇاد : ساز-اعمرلى . (آناطولى ساز شاعىرلى حەقنەدە تەدقىقاتىمۇجەسى) .
- ۳ . — زكى ولىدى : چىقماي دورىدە توركىستان ادبىي حەرىكىتى - بىرىنچى جىلد : مېجلىس النفاىس . «على شېروائى» نىڭ مەشھور اثرىنىڭ تەقىدىلى و تەشھىبىلى نەشرى .
- ۴ . — آقسىراي تەزكەرەسى . سەلچوق تارىخىنىڭ صوك دورىلە مېلادى اون دەردىنچى عصر مېلادىسىدەكى آناطولى احوالىتە ئائىدە مەمە واك نادر بىر مەخۇدەر . فارسى مەنى تەقىدىلى و تەشھىبىلى بىر صورىتدە «آناطولى توركىستانە ئائىدە تارىخى مەنبەلەر» كىتابىنىڭ بىر نەسخىسىنى تەشھىبىلى ايتىك اوزىرە دەردىست نەشرىدەر .
- ۵ . — «آناطولى توركىستان خەلق ادبىياتى» عنوانى آلتىدەكى كىتابنىڭ بىرىنچى جىلدىنى تەشھىبىلى ايدەن «دەستانلەر» . «مەنبەلەر» دە اولدىنى كىيى، بولجىك ايتىك قەسمى دە دەستانلەر و دەستانلار حەقنەدە مەفصل بىر تەدقىقاتنامە مەز تەشھىبىلى ايدە جىكەر . بولجىك نامە ، آناطولى ساز شاعىرلىنىڭ عادتا بىر تارىخىي حەقنەدە دەر .
- ۶ . — «زىمىن» نىڭ مەشھور «مەقدىمە الادب» نىڭ اورتە آسىيادە مۇخەتەلف زەمانلار دە و مۇخەتەلف بىرلەرە يازىلش مۇخەتەلف نەسخەلەرنەدىكى توركىيە قەسمىنىڭ نەشرى . بولجىك اثر توركىستان تارىخىي تەدقىقاتى اچقون فۇوق العادە اھمىيەتلىك ئولاجىق ، عادتا اسان تارىخىمۇزى بىيى باشىدىن تەنۋىر ايدە جىكەر . زكى ولىدى بىكەك مەفصل بىر مەقدىمە سېلە بىرلىكە نەشر ايدە جىكەر .
- ۷ . — عرب مۇئاۋىلەردىن «قۇت مېكى» نىڭ اون آلتىنچى عصر مېلادىدە آناطولىدە - بىياچقى حەقنەدە يازمىش اولدىنى فۇوق العادە مەمە يازمە و نادر عربچە - بىياچقىنامە نىڭ توركىيە تەرجەمەسى . بولجىك آناطولى تارىخى و جىغرافىيەسى اچقون اھمىيەت مۇخەسەسە بىيى حەقنەدە .
- ۸ . — «آرىستوف» نىڭ «توركى قوملىرىنىڭ ئانىنىڭ تەشھىبىلى» حەقنەدىكى مەشھور قىلاسىق اثرى . روسجەدەن عبد اللە بىطال نىڭ تەرجەمەسىدە . بولجىك ذىل اولارق بىر مەشھور «بارتول» نىڭ بولجىك يازمىش اولدىنى تەقىدە نەشر ايدە جىكەر . توركى تارىخى و تەنۋىر تەدقىقاتى اچقون ، بولجىك داھا مەمە بىر مەنبەلەر ھەنوز مەوجود دىكەبىر . بىيوز حەقىقەتى مەتجاوز بولجىك بىر جىلد تەشھىبىلى ايدە جىكەر .
- ۹ . — بىنە «آرىستوف» نىڭ بولجىك اثرىنىڭ لاجىقە مەھىيەتدە اولان «قىرغىز - قازاقلار» حەقنەدىكى اثرى . عبد اللە بىطال نىڭ طرفىدىن روسجەدەن تەرجەمە ايدە جىكەر .
- ۱۰ . — «پروفىسور بارتول» نىڭ «خەزىرە اطرافىدەكى مەملىكەتلىك اسلام تارىخىدەكى اھمىيەتلىرى» عنوانىلە شو صوك سەنلەردە «باكو» دە نەشر ايتىدىكى مەمە اثرى . روسجەدەن عبد اللە بىطال نىڭ طرفىدىن تەرجەمە اولومىشەر .
- ۱۱ . — «بوتانىن» نىڭ «شەمال غەزى مەغۇستا نە ئائىدە تەسۋىرلەر» ادلى اثرىنىڭ بىرىنچى جىزى . توركىستان جىغرافىيەسى اچقون نىڭ مېرۋى قىلاسىق مەخۇدەر اولوب بولجىك بىر جىلد تەشھىبىلى ايتىدە دەر . روسجەدەن عبد اللە بىطال نىڭ طرفىدىن تەرجەمە اولومىشەر .
- ۱۲ . — «گېگى» اشەندە صوك نىڭ مەشھۇر قىلدىن بىر نىڭ صوك سەنلەردە نەشر ايدىلش «اوزتە آسىيادە عرب قەدىمىي» ادلى اثرى . بولجىك علا و اولونەرق مەجاز مەلۇمەت «قوشۇمە» نىڭ «خەزىرە اسلام مەلۇمەت مەنبەلەرى»

حقیقده شو صوک سنه لردده نشر ایستدیکی مهم خلاصه ده نشر اولونه جقدیر. حق و احمد جمال بکار طرفندن انکلیزجه و آلمانجه دن ترجمه ایستلشدیر .

۱۳ . — « گیبونس » ک « عثمانلی ایمبراطورلغونک قورولوشی » نامیله ۱۹۱۸ ده نشر ایتمیش اولدیغی اثر . راعب خلوصی بک طرفندن انکلیزجه دن ترجمه اولونمشدر .

۱۴ . — « مارتین هارتمان » ک « کاشغر تاریخی » حقیقده کی آلمانجه اثری . کاشغرک صوک دورینه عائد یکنه بره أخذ مهم اولان بواتر، احمد نعیم بک طرفندن ترجمه اولونمشدر .

پونلردن باشقا، « بارتولد » ک « اولوغ بک » حقیقده کی اثری روسجه دن، « پروفورقو والسکی » بک « تورک نظم شکاری » حقیقده کی اثری ده لهجه دن ترجمه ایستلکده در . آبرجه، تدریجاً حاضر لاقده اولان بعض اثرلر من و بعض تصورلر من موجود ایسه ده، و قاریکی ایسته به بالکنر تماماً احضار اولونمش اثرلری ادخال ایستیکمزدن ، اولردن شیمدیک بحث ایتموروز .

* * * **تورک تاریخ انجمنی مجموعده سی** — مجموعه مزک برنجی جلدنده « تورک تاریخ انجمنی مجموعده سی » ندن بحث ایتمدک . اوزمان بری چیقان نسخه لک مندرجاتی شونلردر: نومرو ۱۱ (۸۸) . کارکیائیه دن خان احمدک استنبوله التجاسی : خلیل ادهم — سلطان آلتونباش : حسین حسام الدین — کوسه میخال و میخال غازی : محمد ذکی — معروضات : جودت پاشا — صاحب تا اوغوللردن احمد : احمد توحید — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۲ (۸۹) . ملتجیلر مسئله نه عائد : احمد رفیق — مصطفی چلبی سکهرلی : علی — شیخینک ذیلی (تکملة الشقایق فی حق اهل الحقایق) : احمد توحید — اوچنجی سلیم دورینه عائد وثیقلر : نجیب عاصم — معروضات : جودت پاشا — کتابیات ، قره سی به متعلق ایکی مهم اثر : نجیب عاصم — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۳ (۹۰) . ملتجیلر مسئله سنه دائر : احمد رفیق — چلبی سلطان محمدک سکهرلی : علی — تکملة الشقایق فی حق اهل الحقایق : عصمت — عبدالحمید نائینک نوطلری : ابن الامین محمود کمال — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۴ (۹۱) . تواریخ آل عثمان : احمد رفیق — مراد ثانی سکهرلی : علی — عبدالحمید نائینک نوطلری : ابن الامین محمود کمال — تمکیلات عتیقه ده دفتردار : محمد ذکی — تکملة الشقایق فی حق اهل الحقایق : عصمت — معروضات : جودت پاشا — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۵ (۹۲) . ۱۲۵۳ ده قواله لی محمد علی پاشا ایله بر ملاقات : احمد رفیق — عبدالحمید نائینک نوطلری : ابن الامین محمود کمال — تکملة الشقایق فی حق اهل الحقایق : عصمت — معروضات : جودت پاشا — کتابیات ، دیوان ترکی سلطان ولد : نجیب عاصم — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۶ (۹۳) . مطالع العالیه فی غرة الفالیه : ابن الامین محمود کمال — حصیرجی زاده حافظ محمد آغا : احمد توحید — معروضات : جودت پاشا — تمکیلات عتیقه ده دفتردار : محمد ذکی — مصر مسئله نه دائر : ه ه ه — دیوان هایونه عائد تشریفات : نائلی عبدالله پاشا — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۷ (۹۴) . آچیق دکر مسئله سی و آزرانی محاصره سی : احمد رفیق — آرپهلق : ابن الامین محمود کمال — اورخان بکک و قیقه سی : حسین حسام الدین — تنطه ابدن صوکر تورکیه ده معارف تمکیلاتی : لطفی افندی — استهزاکیرا : آورام غلاتلی — عمده التواریخ (علاوه) . — نومرو ۱۸ (۹۵) . پیری محمد پاشا : محمد ذکی — محمد حق پاشا : ابن الامین محمود کمال — منلا فناری : حسین حسام الدین — استانبولده بالون : نجیب عاصم — پیدلیوغرافیا (جاماوه وک اسلام تاریخنه عائد نسای و تقویمی ال کتابی) حقیقده : خلیل ادهم — عمده التواریخ : (ختام) .

* * تورک یوروی — ۱۳۴۰ تشرین اولندن بری «تورک اوجاقلری مرکزهیئت» طرفندن یکیدن نشر اولونمغه باشلایان «تورک یوردی» نسخهلرنده، اکثریا اعمیمی ویا سطحی ماهیتده مقالهلره برابر، بعضاً تورکیات نقطه نظرندن ائی مهم مقالهلرده تصادف اولونیور. تورکیه مجموعه لرینی منتظماً تعقیب مشکلاتنده بولونان اوروبالی مسلکداشلمزده بر سهوات اولمق اوزره، بو مجموعه نك شیمیدی یه قدر چیقان نسخهلرنده تورکیا تیحیلری علاقه دار ایدم بیله جک مقاله لک آدلرینی و محرر لرینی بیلدیریورز: (نومرو ۱). سلچوقیلر دورنده آناتولی شاعرلری [شاید حمزه]: کورپیلی زاده محمد فوآد (کوروشی چوما مجموعه سنده کی مقاله نك تورکجه سیدر) - رشیدالدین و اثری: باوتولد (۱۹۱۲ ده «میر اسلام» ده چیقان بو مهم مقاله، راغب خلوصی نك طرفندن روسجه دن ترجمه ایدلشدر) - (نومرو ۲). آتقردهده باصیلمش پارالر: احمد توحید - رشیدالدین و اثری (مابعد) - (نومرو ۳). ضیا کوک آلپه عائد مقاله لر، خاطر دلر، نطقار، غزته خلاصه لری - (نومرو ۴). رشیدالدین و اثری (مابعد) - آتقردهده باصیلمش پارالر (مابعد) - «ابن فقیه» ک «مشهد» ده کی یکی نسخه سی: زکی ولیدی - (نومرو ۶). رشیدالدین و اثری (مابعد) - طرزونده باصیلمش پارالر: احمد توحید - (نومرو ۷). رشیدالدین و اثری (مابعد) - (نومرو ۸). بکتاشیلنگ منشألری: کورپیلی زاده محمد فوآد (۱۹۲۳ بین الملل تاریخ ادیان قونفره سی مجموعه سنده چیقان مقاله نك تورکجه سیدر) - خلق شعرلرندن: احمد توحید (آطنه وحوالیسی خلق شاعرلرینه عائد) - (نومرو ۱۰). رشیدالدین و اثری (ختام) - (نومرو ۱۳). موغوللر تاریخنه مدخل: بارتولد «بلوشه» نك اثرینه بارتولد طرفندن یازیلان بوتقیدی روسجه دن راغب خلوصی نك ترجمه ایشدر) - (نومرو ۱۴). تورک افسانه لرنده ملی علامت لر: احمد زکی ولیدی - موغوللر تاریخنه مدخل (مابعد) - (نومرو ۱۸). شمال تورک اجهجه سنه عثمانلی تورکجه سنک تأثیری: ذاکر قادری - (نومرو ۱۹). طمشوارلی غازی عاشق حسن: کورپیلی زاده محمد فوآد - (نومرو ۲۰). قنچه فریادنامه سی: ولد چلی - آناتولینک تاریخی جغرافیاسی: «کوی لوسترنیچ» دن ترجمه - (نومرو ۲۱). تورکیه ده علوی زمره لری: بها سعید (تاریخی معلومات و تشریحات چوق ضعیفدر) - آناتولینک تاریخی جغرافیاسی (مابعد و ختام) - (نومرو ۲۲). سلچوقیلر دورنده آناتولی شاعرلری [احمد فقیه]: کورپیلی زاده محمد فوآد (کوروشی چوما مجموعه سنده کی مقاله نك تورکجه سی. یالکوز، بوراذه احمد فقیه عائد متن نشر ایدیله مشدر) - قیزیلباش میدانی (صوفیان سوره کی): بها سعید - (نومرو ۲۳). تورکیات ساحه سنده اک اول نظر دقته آلینه جق مسئله لر: پروفیسور بارتولد (۱۹۲۶ سنه سنده کی باکو تورکیات قونفره سنده اوقونان بومهم راپور روسجه دن ترجمه ایدلشدر) - صوفیان سوره کی (دوشکون میدانی): بها سعید - (نومرو ۲۴). تورکیه ده علوی زمره لری: بها سعید - تورکاردده حرث بحرانی: زکی ولیدی - (نومرو ۲۵). سلطان رلد ایله معاصرایی تورک شاعری: کلیدی رفعت - (نومرو ۲۶). محمد بن قیس و اثری: کورپیلی زاده محمد فوآد (بومذاله بعض علاوه لرله مجموعه مزک بوجلدنده مندرجدر) - بکتاشیلر: بها سعید (تاریخی جهت لری چوق یا کلیشدر) - (نومرو ۲۷). بکتاشیلر: بها سعید (تاریخی جهت لری چوق یا کلیشدر) - علی شیرنوائی و تأثیراتی: کورپیلی زاده محمد فوآد - اوتمان بابا و لایتنامه سی: حسن فهیمی - مولویلسکده مطبخ تریه سی: حامد زیر - (نومرو ۲۸). بکتاشیلر: بها سعید (تاریخی جهت لری چوق یا کلیشدر) - عاشق باشا زاده تاریخ نك

يېڭى رىسوخەسى حەقنەدە : كىلىسلى رەفت - . (نومرو ۲۹). تورك ادبىياتىك دونوم نەقەسى : غوردلە فسكى (روسجەدن عبدالله بطلال بىك طرفىدن ترجه ايدىلىشدر) - تىكە ولايتىندە تىختە جىلر : سلیمان فەكرى - . (نومرو ۳۰). احمد حكمت مرحومه عائد خاطر دل ، مقالهلر ، غزىتە و مجموعه خلاصەلرى - . (نومرو ۳۱) . آوانوسدە لولە جىياك : حامد زىير - يېڭى آذرى ادبىياتى حەقنەدە : ع . ناظم - اسپارطەلى سىرانى : معلم ناچى - . (نومرو ۳۲) . يېڭى آذرى ادبىياتى حەقنەدە : ع . ناظم - سىرانىك سىياحت دىستانى : معلم ناچى . بونلردن باشقا ، « ذاكر قادرى » و « عياض اسحاقى » بىلكر شىمال توركلىرى حەقنەدە ، « عبدالله بطلال » بىلك اسكى روسىيادا خلىندە ئىشكىل ايدەن « تورك جەهورىتلىرى » حەقنەدىكى مقالهلرى ، تەمىمى بر ماھىتدە اولمقە برار ، شايان استفادەدر .

* * * **ھىياتى مۇھىمەسى** — ۲ كاون اول ۱۹۲۶ تارىخىدىن برى چىقەمقەدە اولان ھەفتەلىق « ھىيات » مۇھىمە سەندەدە توركلىرى مۇھىمەدەدە ايدە بىلەك مەقالەلرە تصادف ايدىلەيور . داھا زابادە اوروپالى مەسلىكدا اشلىمىزە بىر ايدىم اولمق اوزرە بو مەقالەلرەك دە آدلر نى و مۇھرىلر نى بىلدىرەلم : (صايى ۱) . سلچوقىلر ھورى شاعىرلردن « خواجە دەھانى » : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - . (صايى ۲) . اونىچى عصر ھىياتە عائد وثىقەلردن « فقيرى » نىك « رسالە تەرىفات » ى : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - . (صايى ۳) . توركلىك ساھەسندە يېڭى تەدقىقلر (زكى وليدى بىلك « استانبول كىتەبخانىلرى » آدللى اثرى مەناسىتە) : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - صادق رەفت پاشا : على جانب - . (صايى ۵) . ابراھىم پاشا سلطەنى : على جانب - . (صايى ۶) . اون ايكنىچى عصر دە بوان ادبىياتى : على جانب - . (صايى ۸) . كچەجى زادە عزت مىلا : على جانب - . (صايى ۹) . نوشەرىلى ابراھىم پاشايە عائد يېڭى وثىقەلر : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - اون ايكنىچى عصر دە قادن ھىياتى : احمد رفىق - . (صايى ۱۱) . عثمانلى اىمپراطورلغنىك قورولوشى مەسئەسى (كىزە رەكپونىك تەنقىدى) : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - ادرنەلى كالى افندى : على جانب - . (صايى ۱۲) . عثمانلى اىمپراطورلغنىك قورولوشى مەسئەسى : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - . (صايى ۱۴) . مەسردە تورك آبدەلرى : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - عمر سىف الدىن : على جانب - . (صايى ۱۶) . داماد ابراھىم پاشا وبالطەجى محمد پاشا حەقنەدە يېڭى وثىقەلر : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - سىد ھەبى : على جانب - مۇجدد تارىخىمۇزدە محمود رائف افندى و اثرلىرى : احسان - فضولىنىك مەلوم اولمايان بر اثرى : امىن عابد (بوكا عائد تەنقىدىمىز توركلىك مۇھىمەسنىك ايكنىچى جلدەندە فضولى حەقنەدە نوظلمىز دەدر) - . (صايى ۱۷) . عزت على پاشا : على جانب - حرىمىزە عائد وثىقەلر (« قايفوسىز آبدال » حەقنەدە) : ضىيە الدىن فەخرى - توركلەردە آوجىياتى : احمد رفىق - . (صايى ۲۰) . « نىمىسى » نىك وقاتى تارىخىنە عائد : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - چىلى زادە عاصم : على جانب - تورك تارىخىياتى : جلال اسعد - . (صايى ۲۱) . آنقرە واخىلر : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - انقروى اسماعىل افندى : على جانب - . (صايى ۲۲) . سلیمان نىچىق : على جانب - . (صايى ۲۳) . توركچىلك تارىخىنە دائر : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - . (صايى ۲۴) . جاشق عمر : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - خلىقاتە عائد بر اثر : على جانب - . (صايى ۲۶) . ھەراتلى فەخرى و تەذكەرەسى : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - . (صايى ۲۷) . سام مىرزا و تەذكەرەسى : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - رامىز افندى و اثرلىرى : على جانب - . (صايى ۲۹) . مەزكەر احباب : كوپرىلى زادە محمد فؤاد - براق بابا رسالەسى : ضىيە الدىن

فخری (محرر، ایچنده «براق بابا» یه هائند بر رساله موجود اولان بر مجموعه بی هیئت عمه میه سیله براق بابایه عائد ظن ایش، و بویله جه باشدن باشه یا کلیش معاومات ویرمشد. اساساً «براق بابا» نك کیم اولدیغینی ده هیچ بیلیمور. «براق بابا» حقنده «آنا تولیده اسلامیت» عنوانیله وقتیه ادبیات فاکولته سی مجموعه ننده منتشر مقاله مزده ایضاحات ویرمشدک) - (صای ۳۱). اون بدنجی عصرده تورک شعری: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۳۲). بعض مجموعه لره دائر: علی جانب - (صای ۳۴). ده وشیرمه مسئله سی: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۳۶). بر نفعی شا کردی [آلی]: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۳۷). قاضی زاده: علی جانب - (صای ۳۸). قایقچی مصطفی: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۳۹). انیس الغزاة: علی جانب - (صای ۴۰). ملی حرمتزه دائر نوظلر: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۴۱). قره جه اوغلان: کوپرلی زاده محمد فؤاد (مجموعه مزك بوجلدنده داها مفصل اولارق مندر - در) - (صای ۴۲). سعید امیره: کوپرلی زاده محمد فؤاد - جراحیة ایلخانیه: علی جانب - (صای ۴۴). شناسی: علی جانب - (صای ۴۵). مریخ علی و برتری: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۴۶). اوکوز دده: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۴۷). قبا صقال محمد: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۴۹). صفائی افندی و آری: علی جانب - (صای ۵۲). ساهیم افندی: علی جانب - (صای ۵۳). تورکيات عالمنده: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۵۵). اسکداری سری: علی جانب - (صای ۵۶). آنا تولیده علوی کوبلری: یوسف ضیا - (صای ۵۸). آنا تولیده علویک: یوسف ضیا - (صای ۵۹). علویلر: یوسف ضیا - (صای ۶۰). علویلر: یوسف ضیا - (صای ۶۱). قول سلمان و بنلی علی: کوپرلی زاده محمد فؤاد - (صای ۶۲). قول دوه جی و ابراهیم: کوپرلی زاده محمد فؤاد - «ساز شاعرلر مزه دائر نوظلر» عنوانیله «حیات» ده بحث ایتدیگن ساز شاعرلرندن «قبا صقال محمد» جری اون ایکنجی، «عاشق عمر، قایقچی مصطفی، قول سلمان، بنلی علی، قول دوه جی، ابراهیم» اون برنجی عصر، اوکوز دده «ایه ونجی عصر جری» به منسوب ساز شاعرلریدر، «مید امیره» ده «یونس امیره» نك الكاسکی مقبلرندن - میلادی اون دردنجی عصرک ایلک نصفنه منسوب - بر بکتاشی درویشیدر.

* تنظیمات رحمة الله عامه — تورکیه نك الك اسکی و معروف ادبی مجموعه سی اولان هفتتاق «ثروت فنون» بر قاچ سنه دن بری تکرار منتظماً نشر ایدیلکده در. بوراده ملغا صدارت مستشاری علی فؤاد بک طرفندن تورکیه نك تنظیمات دورندن باشلايه رق مشروطیته قدر اداره ما کینه سنک باشنده بولونمش اولان عنانی رجال سیاسی سی حقنده نشر ایدیلن مقاله لر، بو دور تاریخیه توغل ایدنلر ایچون فوق العاده شایان اهمیتدر. «رشید پاشا، عالی پاشا، فؤاد پاشا، مدحت پاشا، احمد و فیک پاشا، الخ...» کبی بویوک تنظیمات رجالنک حیات سیاسی و خصوصیه لری، اکثریتله غیر مطبوع وثیقه لره استناداً، اطرافلی و تمامیله بیطرفانه بر صورتده ایضاح اولونمشدر. عب شخیصیتلره عائد عبدالرحمن شرف افندی مرحومک «تاریخ مصاحبه لری» نده ویریلن معلومات ایله بو مقاله لر مقایسه ایدیله جک اولورسه، علی فؤاد بک داها. صاغلام و داها اساسلی تدقیقات اجرا ایتدیگی درحال کوزه چارمقدمه در. چوق یقین اولماسنه رغماً، بو دورلره عائد تدقیقات مع الاسف بوق دینه جک درجه ده محدود اولدیغی ایچون، بو مقاله لرک اهمیت بر قانداها آرتیور.

* * * **ادرنه عثمانلی آمه لری** — بش سنه دن بری اون بش کونده راولوق اوزره منتظماً انتشار ایدنه « ملی مجموعه » ده ، « ادرنه تاریخی » حقنده پک اطرافلی تدقیقات اجرا اتمش اولان دو قوتور رفعت عثمان بک ادرنه ده کی تورک سرایلری ، کوپرولری ، الخ . . حقنده کی مقاله لری بالخاصه شایان دقتدر . ادرنه ، اسکی عثمانلی امپراطور انک پای تختلرندن و باشلیجه مدنیت مرکز لرندن بری اولدیفی جهته ، بوشهرک اسکی طوبوغرافیسی و آثار عتیقه سی حقنده نشر ایدیلن بو تیبعاتک اهمیت مستغنی ایضاحدر . عثمانلی امپراطور لئی تاریخیله و بالخاصه « تورک آرکه اولوژیسی » ایله علاقه دار اولانلر ، بو مقاله لرده پک مهم و پک بکی مواد بولایلرلر .

* * * **بکی نورکستانه** — ۱۹۲۷ حیرانندن بری چیمقمده اولان بو آیلوق مجموعه نك شیمدی به قدر یدی صایبسی انتشار اتمشدر . مجموعه ، تورکستانک بوکونکی احوالندن باحت و داها زیاده سیاسی ماهیتده ایسه ده ، هان هر نسخه سنده تورک تاریخ و آرکه اولوژیسنه عائد مهم مقاله لری ده احتوا اتمکده در . مثلاً برنجی صایبه « زکی ولیدی بک » ، مشهور تورک حکمدار و شاعری « شایاق خان » ک « طوب قاقی موزه سی » (اسکی سرای) کتبخانه سنده بولونان نادر و مکمل دیوانی تدقیق ایدره ک ، بو خصوصه بزه پک اطرافلی معاومات ، ریپور و « شایاق : شیبانی » خانک ایده اولوژیسنی چوق کوزهل و صریح مصورنده کویسته ریپور و اونک « خواجه احمد یسوی » حقنده کی شعر لری ده پک شایان دقتدر . ایکنجی اوچنجی صایبه یته زکی ولیدی بک « نورکستان و ایدیل حوضه سنک مدنی مناسبتلری تاریخندن » اسمی آلتنده ، مدنیت تاریخی اعتبارله پک مهم مقاله سی واردرکه ، بو ایکی تورک ساحه سی آراسنده کی مدنی مناسباتی ، داهامؤ خردورلرده ایدیل بوینده کی عثمانلی تأثیرات مدنیه سی ، سیاسی و اقتصادی سبیلرله مکمل ایضاح اتمکده در . وردنجی صایبه ، عین مؤلفک ، « فن لوقوق » ک شرق تورکستانه عائد بکی اثر لری حقنده کوچوک برتحلیل و تنقیدی واردر . (۵ - ۶) نج صایبلرده « تورکستان اسمی ، حدودی ، مساحه سی » حقنده زکی ولیدی بک طرفندن یازیلان مقاله ، چوق صاعلام تدقیقاته استناد اتمکده و ومشلرل خصوصه پک بکی معاومات و زمکده در . عین صایبه راغب خلوصی بک یته « فون لوقوق » ک « اورنا آسیا صنایع نفیه و مدنیته عائد رسملر آطلاسی » آدی بکی اثرندن « کوزهل صنعتلر تاریخنده شرق ایله غربک مناسبتلری » پارچه سی ترجمه و نشر ایدیور . یدنجی صایبه ده زکی ولیدی بک « شرق تورکستانده قدیم کوچالیرک مدنیتی » مقاله سی ، بو حوالیده ، بزه معلوم اولان دورلردن بری - بعض اوروپا عالم لری نك ادعالی وجهله آرانیرک دکل - تورک لریک یاشادیفی قوتلی دلیرله ایضاح اتمکده در .

ک . م . ف

* * * **کوپریلی زاده محمد فواد بک** — مجموعه نك مدیری مدرس کوپرلی زاده محمد فواد بک ، تورکیات ساحه سنده کی مساعیسندن دولایی ، « کوروشی چوما » ماجار شرق تدقیقاتی جمعیت علمیه سنک ایلک عمومی اجتماعنده محار اعضالنه انتخاب ایدیلش ، کیفیت انتخاب ، جمعیت رئیس « قونت ته لکی » امضاسیله کلن ۱۰ کانون ثانی ۱۹۲۶ تاریخی بر مکتوبله کندیسنه بیلدیرلشدر . بودا بشته ده کی بو جمعیت ، شرق تاریخک ، بالخاصه ماجار قومیه علاقه دار اولان تاریخی و جغرافی مسائلله اشتغال اتمکده در ؛ رئیس و هیئت اداره سیله برلکده ، جمعیت ، اوتوز اوچ ماجار اعضادن مرکبدر . اجنبی

یوقاریده کی ایضا حاتمزدن کلاشیلدیورکه، کوپرلی زاده نك تبعلری سایه سنده، تورکیات علم ساحه سی، کرك تاریخ و کرك لسانیات اعتباریله، اولکی وضعیته قابل قیاس اولمایه جق درجه ده یوکسه لمشدن. بوندن دولایی، اشاغی ده امضالری اتمش اولانلر «پروفسور کوپرلی زاده» نك علوم آقاده میسی مخابر اعضالغنه انتخاب اوونماسی بحق ترویج ایتمکده درلر].

۱ . ۱

آلمانیاده :

* * * مجموعه لر — آلمانیاده کی شرق مجموعه لری منتظماً علمی فعالیتلرینه دولم ایدیورلر . بونلرده «تورکیات» موضوعلرینک، «اوزاق شرق» و سائر «اسلام» و بالخاصه «عرب» - تدقیقاتنه نایبته، دار و محدود بر ساحه ده قالمقه برابر، هر نقطه نظر دینه چوق بو یوک بر اهمیتی حائرلدیغی معلومدر . بونلر آراسنده یالکنز «Mog» ، عثمانلی تاریخ سیاسی مرکزقلتی تشکیل ایتمکله برابر صرف تورکیاته عائد بر مجموعه در . مع الاسف ، ایلك جلد مرنک نشرندن بری، بومهم مجموعه نك یالکنز بر جلدی حقیقه یلمشدن [ایکنجی جلد، صایی ۳ - ۴ برلکده ، ۱۹۲۶] . ایکیوز صحیفه یه یقین اولان بو جلدده ، «برنجی - لیمک سوریه سفری» حقنده «یانسکی» نك (ص ۱۷۳ - ۲۴۱) ، «قره مانی محمد پاشا تاریخی» حقنده «باینغهر» ك (ص ۲۴۳ - ۲۴۷) ، عثمانیلرده اصول وراثت حقنده «کیزه» نك (ص ۲۴۸ - ۲۵۶) ، عثمانلی وزیرلرینک پنجه لری حقنده «قره لیتس» ك (ص ۲۵۷ - ۲۶۸) ، اسلام تقویعی حقنده «مایر» ك (ص ۲۵۷ - ۳۰۴) مقاله لری موجوددر . کوچوک مقاله لر قسمنده «ریخارد هارتمان» ك «شهاب ارغوللری» و «لر خلدون» ك عثمانلی تاریخنه عائد ویردیکی معلومات حقنده تدقیقلری (ص ۳۰۵ - ۳۰۸) ؛ «هاممر» ك «روم ایلی و بوسنه» سی حقنده «ته شنه» ك مقاله سی ، «باینغهر» ك بعض مقاله لری، انکلیزم سنشرفلرندن «هابسلوق» له روس مستشرق «اسمیرنوف» ك و «عبدالرحمن شرف» افندیك و فانلری مناسبیله اولره عائد «باینغهر» و «غوردله فسکی» و «قره لیتس» ك مقاله لری ، صوکرا «قریمسکی» نك تورکیا تاریخنه ، «فهلقتس تاوهر» ك «سلطان سلیمان اولك باغراد سفری» حقنده نشر ایتمدیکی اثره ، «ته شنه» ك آناتولی یوللری حقنده کی اثرینه عائد تحلیل و تنقیدلر و یکی نشریات ایسته لری موجوددر . بالخاصه عثمانلی تاریخی تدقیقاتی ساحه سنده مهم خدمتله ایفا ایتمکده اولان بو مجموعه نك منتظماً انتشاری تمی ایدرز .

۱۹۲۴ دن بری «پروفسور فیشر» ك اداره سی آلتنده برنجی جلدی، «براونلیخ» ك اداره سی آلتنده ده ایکنجی جلدی انتشار ایتمش اولان «Isan ica» مجموعه سنك اوچنچی جلدی ، اخیراً «فیشر» و «براونلیخ» ك مشترك اداره لری آلتنده انتشاره باشلامشدر . اسلام تدقیقاتنك مختلف ساحه لرینه عائد چوق قیمتلی تبعلری احتوا ایدن بو مجموعه ده، «تورکیات» مع الاسف نك اهمیتسن بر موقع طوتمقده در . مثلاً برنجی جلدك ایلك نومروسنده «فیشر» ك کوچوک بر لسانی مقاله سیله (ص ۱۳۲ - ۱۳۳) ، «دیر» ك - «ساماشلویچ» ك «تورک لساننك تصنیفی» حقنده کی رساله سنه عائد - بر تنقیدندن (ص ۱۳۴ - ۱۳۵) باشقا تورکیاته عائد هیچ برشی یوقدر . «ایکنجی - اوچنچی» نومروده ده تورکیاته علاقه دار موضوعلره تصادف ایدیلدور . دردنجی جز وده، کنج روس عالمی «پوپه» نك

«چوواشجه» به عائد مهم برتدقیقی موجوددر (ص ۴۰۹ - ۴۲۷). «پروفیسور فیشر» ده علی جانب بکک اوج شهرتی ترجمه و منیله برابر نشر ایشدر. - ایکنجی جلدک ایلاک نومروسنده «پروفیسور بارتولد» - له نین غرادعلوم آقاده میسی یازمالری آراستنده بولونان - «مقدمه الادب» ک اسکی تورکجه کلانی حاوی بر نسخه-ندن بحث ایدیور (ص ۱ - ۴). - ایکنجی نومروده «پروفیسور غوردله فسکی» نک «دوغملر» حقنده مهم برتدقیقی (ص ۲۰۰ - ۲۱۸)، «ربخاردهارتمان» کده «قاطرچی اوغلو» نه دائر شایان دقت بر مقالهسی وارددر (ص ۲۳۷ - ۲۷۰). دردنجی نومروده «هلموت ریتز» ک عثمانلی غرامهرینه عائد لسائی بر مقالهسی (ص ۴۷۹ - ۴۹۷). «جریداویونی» حقنده «ماقس فون اوپنهایم» ک کوزمل برتدقیقی (ص ۵۹۰ - ۶۱۷)؛ اوجنجی جلدک اخیراً آلدیغمز ایلاک نومروسندهده کنج مستشرقاردن «دوقفور هربرت دودا» نک «سامائیلویچ» ک عثمانلی غرامهری» حقنده بر تنقیدی موجوددر (ص ۱۵۱ - ۱۵۷).

«اسلامیتا» نی نشر ایدن طابع، ینه ۱۹۲۴ دن بری «Asia Major» نامیله دیگر بر مهم مجموعه داما چیقارمقدهدر. بو مجموعهده چیقان «تورکیات» عائد مقالهلر شونلردن عبارتدر: (نومرو ۱): «قارل بروقهلمان» ک اسکی تورکستان خلق شمرلری II (ص ۲۴ - ۴۴). بو مقاله نک ایلاکی وقتیلر «ادیات فاکولتهسی مجموعهسی» نده ترجمه ایدیلشدر.؛ «قراوس» ک «جنکیزخان» حقنده کی آرینه «راستارن» ک تنقیدی (ص ۱۷۶ - ۱۸۲). ترجمهسی مجموعه سزک ایلاک جلدنده)؛ (نومرو ۲-۳): مایخه نیرمک ایرانی بردن اولوب اولمادیغی حقنده «شه فته لویوچ» ک مقالهسی: برنجی قسم (ص ۴۶۰-۴۹۰)؛ روسیاده ۱۹۱۴ دن ۱۹۲۴ سنه سنه قدر موغول ندقیقانی حقنده «پوپه» نک مقالهسی (ص ۶۷۶ - ۶۸۱)؛ «پوپه» نک «ولایمیرچف» ک «جنکیزخان» ی حقنده کی تنقیدی (ص ۷۶۷-۷۷۲)؛ ترجمهسی مجموعه سزک ایلاک جلدنده)؛ ینه «پوپه» نک «رامسته» ک «چوواشجه» حقنده کی بر تمبغه تنقیدی (ص ۷۷۵-۷۸۲)؛ «شه فته لویوچ» ک «وه زه ندونق» ک «مانی» حقنده کی آرینه تنقیدی (ص ۸۱۳-۸۱۸). - ایکنجی جلد (نومرو ۱): «شهور آلمان شریقات عالمی پروفیسور «ف.و. موللر» ک آلمشنجی-نه دوریه ولادتی مناسبتیلر اوکاعائد بر مقاله و آرلرینک فهرستی VII-XVI؛ «اسکی تورکستان» حقنده «قارل بروقهلمان» ک مقالهسی (ص ۱۱۰ - ۱۲۴)؛ «بارتولد» ک «اورته آسیاده اسلامیتک انشارایتدیکی زمانه عائد بر آبد» سی (ص ۱۲۵-۱۲۹)؛ ترجمهسی مجموعه سزک بوجاندنده)؛ «موغولرده آتش کولای حقنده «پوپه» نک مقالهسی (ص ۱۳۰-۱۴۵)؛ «اسکی تاؤنیزم» حقنده «مارسل غرانه» نک شایان دقت ملاحظاتی (ص ۱۴۶-۱۵۱)؛ روس عاوم آقاده میسنه مربوط آنتروپولوژی و اتنوگرافی موزهسی طرفندن نشر اولونان «ولایمیرچف» ک موغولجه «پانچانانتر» نسخهسی حقنده کی تدقیقه دائر «پوپه» نک تحلیلی (ص ۱۸۰-۱۸۲). - (نومرو ۳): شمالی ایرانده اوج ایران سلالهسی حقنده «ده نین روس» ک مقالهسی (ص ۲۰۵-۲۲۶)؛ «توماس» ک «اسکی ختن لسائی» (ص ۲۵۱-۳۷۱)؛ تورکستان چینیده بولونان تورکجه بر متن حقنده «لوقوق» و «آریخ-شمید» ک مقالهسی (ص ۲۷۲-۲۷۶)؛ اسکی موغولرده یازی سیتهملری حقنده «بهلیو» نک مقالهسی (ص ۲۸۴-۲۸۹)؛ «آتیلا» حقنده «لیکنی» نک بر مقالهسی (ص ۲۹۰-۳۰۱)؛ یکی روس اتنوگرافیک تدقیقانی حقنده «هالس فینده برن» ک مقالهسی (ص ۳۲۳-۳۴۴). «Jahrbuch der asiatischen Kunst 1924» حقنده «وورج» ک تنقید و تحلیلی (ص ۳۵۵-).

(۳۶۳) ذ «آنوخين» ك شامانيزم حقندهكى اثرينه دائر «پوپه» نك مقالهسى (ص ۳۶۳-۳۶۶. بوكتابه عائد بوجلد مزده عبدالقادر بكك مقالهسى وارد). — (نومرو ۳-۴): «هفتايتلر و اونلرك چينهله مناسبتلىرى» حقنده «آلبه رت هه رمان» ك مقالهسى (ص ۵۸۰-۵۶۴)؛ «طورفانده بولونان برچين وثيقهسى» حقنده «سونغ سه كيم» ك مقالهسى (ص ۵۹۷-۶۰۸)؛ تنقيد قسمنده «روروكيس» ك موغولستانه سياحتى حقنده «هه رمان هه رسبت» طرفندن نشر اولونان رساله نك تنقيدى (ص ۶۱۶). — اوچنجى جلد (نومرو): «قوزلوف - فيلخنه ر» ك روس جغرافيا جمعيتى طرفندن ۱۹۰۷-۱۹۰۹ ده موغولستانه كوندريلان هيئت سفريه نك نتايج مساعيسى حقندهكى اثرلرینه دائر (برابن، ۱۹۲۵) «وهالهر» طرفندن تنقيد و تحليل (ص ۱۲۱-۱۲۲)؛ «مايخه نيزم» ه دائر «توبه» طرفندن يازيلان اترك «وه زه ندونق» طرفندن تحليل و تنقيدى (ص ۱۳۰-۱۳۶)؛ «ژورژ نيوراد ذه» نك «سبيريا خلقنك شامانيزمى» (استوتوفارت، ۱۹۲۵) حقندهكى اثرينه «پوپه» نك تنقيدى (ص ۱۴۷-۱۴۰).

* «Ungarische Jahrbucher» ك «۱۹۲۵» سنه سنه عائد بشنجى جلدنده توركياته عائد مهم مقاله لر موجوددر. مرحوم «طومسن» ك «شرق توركستانك ماضيسنه عائد» عنوانلى مقالهسى (ص ۱-۲۴. ترجمه سى بوجلد مزده مندرجدر)؛ «بانغ» ك تورك اساننه عائد مهم مقاله لرى (ص ۴۱، ۲۳۱، ۳۹۲)؛ «يونكدر» ك «سيمنو Simnu» كله سى حقندهكى ندقيق (ص ۴۰۹)، «موته فيند» ك «ناكى - سه نت - ميقلوش» اثرلى حقندهكى مقاله سى (ص ۳۶) بالخاصه شايان ذكردر. بولردن باشقا توركيات ايله علاقه دار ساحلر حقنده ده شايان دقت تدقيقره تصادف اولونيور.

* برلين شرق لسانلرى سه مينه رينك سنه لردن برى منتظماً نشر ايتديكى سنه لك قيمتلى مجموعه نك ۱۹۲۵ سنه - عائد ۲۸ نجى جلدنده («غربى آسيا تدقيقاتى» قسمنده) پروفوسور «مه نزل» ك «سيد غازى تكيه سى» حقنده كوزهل برمونوعرافيسى موجوددر (ص ۹۲-۱۲۵). بكتاشليق تدقيقاتيله علاقه دار اولانلر ايجون، «سيد غازى» تكيه سنك مكل بر توصيفتى احتوا ايدن بو مقاله بك شايان دقتدر. عين مجموعه نك ۱۹۲۶ سنه سنه عائد ۲۹ نجى جلدى، توركياتى علاقه دار ايدن جك دها جوق مقاله لرى محتويدر: سنه لردن برى عثمانيلرك جغرافى اثرلى حقنده قيمتلى نشر ياتده بولونان دو قنور «فرايچ ته شنه ر» بوراده «كاتب چلبى» نك «جهان نما» سى حقنده بك مهم معاومات و ريبور (ص ۹۹-۱۱۱). «پروفوسور ژ. ه. مورتمان» ۱۷ نجى عصرده «ستى - شيمى» مسئله لرندن بحث ايدنرك «شيخ الاسلام اسعد افندى نك عجم شاهنك خواجه سى صارى خليفه يه فتواى شريف و پند بوزندن كوندرديكى» مفصل مکتوبك متننى نشر ايديبور و اوكا عائد اطرافلى ايضاحات و ريبور (ص ۱۱۲-۱۲۹). لهستان توركلرندن اولوب برقاچ سنه اول برلينده اكال تحصيل ايتمش اولان دو قنور «يقوب شينكويه و يچ» ك، «قصص الانبيا» صاحى «ربغرزى» نك لسان تاريخى اعتباريله اهميت فوق العاده يي حائز اولان بو اثرينك نحوى خصوصيتلى حقنده كوزهل بر مقاله سى موجوددر (ص ۱۳۰-۱۷۲).

* سنه لردن برى آلمان شرق مجموعه لرى ايجنده عادتاً «اسلام» تدقيقاتنك اك مهم عضوى حكمنه كيرمش اولان «Der Islam» مجموعه سنك ۱۹۲۵ سنه سنه عائد XVI نجى جلدنده توركياتى علاقه دار ايدن باشليجه مقاله لر و تنقيدلر شونلردر: «يوواخيم» ك «عثمانيلرده بايجيلىق و باي سيمورى» آدى شايان اهميت ندقيقى (ص ۲۸۹-۳۶۰)؛ پروفوسور «به رغشتره سه ر» ك «زان دونى» نك فرانسزجه «تورك - عثمانلى غرامه رى» حقندهكى تنقيدى (ص ۱۶۰-۱۴۷)؛ پروفوسور «مه نزل» ك

«کوچوک آسیاده واستانبولده اسکي تورک چینلیری» آدی مقالهسی (ص ۱۷۴ - ۱۸۳)؛ «فورده» طرفندن نشر ایدیلن «رستم پاشا نارینجی» حقنده پروفوسور «ژ. ه. مورتمان» ك تنقیدی (ص ۱۵۴ - ۱۵۶)؛ ترجمهسی ایلك جلد مزده)؛ «هانس دهر شوآم» ك «فراچ باینغه» طرفندن نشر ایدیلن - استانبول و کوچوک آسیا یه سیاحت روزنامه سنك «نوله كه» طرفندن تحلیلی (ص ۱۵۶ - ۱۵۸)؛ «روسیه ده شرقیاته عاندیكي مؤسسهل» عنوانلی «سالومون» ك مقالهسی (ص ۹۴ - ۱۰۰)؛ - عین مجموعه نك ۱۹۲۶ سنه سنه عاند اولان XV نجی جلدنده تورکیاتله علاقه دار شو مقاله لر و تنقیدلر موجوددر: «یوواخیم» ك «علمانلره یایجیلیق ویای سپوری» آدی بونوك تدقیقنك مابعدی (ص ۷۸-۱)؛ «۲۳۲ - ۲۹۴)؛ «آشهل» ك درق توره «هلموت ریته» ك «قارا كوزه» آدی ازی حقنده تحلیلی (ص ۱۵۳ - ۱۵۸)؛ پروفوسور «فره در یخ كیزه» نك پروفوسور «مه نزل» طرفندن نشر ایدیلن «بلاور كوشك» ترجمهسی حقنده تنقیدی (ص ۱۵۱ - ۱۵۳)؛ پروفوسور «ریخارد هارتمان» ك «خالده ادیب خانم» ك «آشیدن كوملك» ی حقنده تحلیلی (ص ۳۳۱ - ۳۳۴) . - ۱۹۲۷ سنه سنه عاند XVI نجی جلدده ك مقاله لرده شونلردر: پروفوسور «مه نزل» ك «باكوده كی برنجی تورکیات قرنه رهی» حقنده مفصل مقالهسی (۱ - ۷۶)؛ ۱۶۹-۲۲۸)؛ «بیورقان» ك «سه رره س» طرفندن نشر ایدیلن «شالی آفریقا ده تورک سیاستی» آدی اثر حقنده تحلیلی (ص ۳۰۶ - ۳۰۷)؛ «بیورقان» ك «آ. د. مورتمان» ك اخیراً «باینغه» طرفندن نشر ایدیلن «آناطولی» آدی ازی حقنده تحلیلی (ص ۳۰۷ - ۳۰۸)؛ «ریخارد هارتمان» ك «تشنه» ك «آناطولی یوللری» ایکنجی کتاب «حقنده تنقیدی (ص ۳۰۳ - ۳۰۶)؛ روسیاده كی شرقیات مساعیسی حقنده ینه «مه نزل» ك بر مقالهسی (ص ۱۲۹ - ۱۵۱)؛ «غلیتقهارد» ك «آقره - استانبول» آدی ازی حقنده ینه «مه نزل» ك تحلیلی (۱۶۶ - ۱۶۷) .

* آلمانیا نك اسکي شرقیات مجموعهسی اولان «ZDMG» مجموعه سنك ۱۹۲۵ سنه سنه عاند جلدنده [N. F. 4] «کیبورغ قارو» نك «شرق تورکستان صنعتی» حقنده مقالهسیله (ص ۱۳۶ - ۱۴۹) ، پروفوسور «مه نزل» ك - بزم «تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر» آدی اثر مزه استناداً یازدیغی - «اك اسکي تورک متصوفلری» (ص ۲۶۹ - ۲۸۹) مقالهسی؛ ۱۹۲۶ سنه سنه عاند اولان بئینجی نومروه سنده «ارنست والدشمیت» ك «قندهار، كوچا، طورقان. قرون وسطی بداینلرنده كی اورته آسیا صنعتته مدخل» آدی اثری حقنده «ویلهلم پرمتز» ك تنقیدی (ص ۳۵۰ - ۳۵۱) واردر .

* الی بدی سنه دن بری برلینده انتشار ایدن «Zeitschr. für Ethnologie» مجموعه سنك ۱۹۲۵ ده نشر اولونان ۵۷ نجی جلدنده «هانس فینده ژون» ك «سارت، بلطیر یا قوتلرک دینی فادتلری» حقنده شایان دقت بر مقالهسی انتشار ایتشدر (ص ۲۵۷ - ۲۷۱) .

* اورده آسیا تورک اثرلری - ربع عصر دن بری شرقی تورکستانده كی اسکي تورک مدنیتی بقیه لرینی قولر آلتندن چیقاران باشلیجه اورویا عالمرندن بری ده «فون لوقوق» در. اورایه كونده ریلن آلمان هیئت سفره لرینك باشنده بولونه رق ، اورادن كتیردیكي زنگین و قیمتلی آرلرله برلین اتنوغرافیا موزه سنده تورکیات اعتباریله جبا آپك مهم بر «طورقان» شمبهسی تأسیس ایدهن بو عالم ، شیمیدی یه قدر بو مسائل

حقنەدە برچوق تەدقىقات و نەشر يانەدە بولۇنمىش، لسانى و تارىخىي مەسئەللەلەرە بىر بىر، اونلاردن داھا فضلە اولاروق، «اورتە آسيا صنعتى تارىخى» مەسئەللەرلە مەشغول اولمىشدر. كىرچە، مومى اليەك بەش كوچوك ماقالەلرى «تورك درىكى» نەدە، «يېنى جىمىنە» دە، «تورك يوردى» نەدە نەشر ايدىلىش ايسەدە، بونلەر، مەسائىسەنك ماھىتى و نەتىجىي حقنەدە بىر فېكر و يەر بىلەجك ماھىتەدە دىكلەر. ياللىكن، جىمىنە مەزك بوجلىندەكى «ويلەلم طومسن» ك ماقالەسى، شىمىدى بەتدەر شىرقى توركستانە كىدەن اوروپا ھىت سەفر بەلرېنك الەدە ايتەكلىرى مازەدە و شىمىدى بەقدو اونلاردن جىق قارىلان نەتىجەلر حقنەدە عمومى فقط صرىح بىر فېكر و يەر بىلەر. شىو سووك آلېردە «يېنى توركستان» جىمىنە سەندە زكى و لىدى و راغب خاوصى بىكار طرفىندىن نەشر ايدىلن بەش ماقالەلر و تەرجەملەر، بواعتبار ايلە، تورك قارغىلرى ايجون پاك زىيادە قائدە لىدەر. زكى و لىدى بك، «فون لوقوق» ك ۱۹۲۴ دىن بىرى نەشر باشلادىغى «اورتە آسيادە بودىست آترلىرى» عنوانلى مەملىرىنكى تابلورلى حاوى بش جلدك بو بوك كىتابى «Die Buddhistische Spatantik in Mittelasien» ايلە، بىنە عىن مؤلفك اخىراً «لاپىرېغ» دە مېندول و كوزەل رەسملرى مەتھوى اولاروق طبع ايدىلن «شىرقى توركستانە يونان مەدىنىتى ازلرى «Auf Hellas Spuren in Ost Turkestan» آدىلىرى حقنەدە «يېنى توركستان» ك «۴، ۵، ۶» نىجى سايلر نەدە مەلومات و يەردەدە، بونلر ك تارىخىي جەھتلىرى حقنەدە بك شايان دقت تەقىداتەدە بولۇنمىشدر. ھەر حالەدە، ياللىكن اسكى تورك مەدىنىتتە عائد مەسئەللەرلە علاقەدار اولانلر ايجون دىكل، بلىكە بوتون مەنور تورك ر ك ر ايجون بونەشر ياتك اھمىت فوق العادەسى واردر.

* اسلام تارىخىي ايجومە انساب و تقويم ال كىتابى — اوزون سەنەلردىن بىر بالخاصە اسلام مەسكوكاتتە عائد نەشر ايتىدىكى قىمەتلى ماقالەلەرە طائىنمىش اولان «ا.د. چاباۋەر» اخىراً «Manuel de Généalogie et de Chronologie pour l'histoire de l'Islam» نامى آلتىدە، مەتھن خار ج ۲۰ انساب جەدۋالى و بش خرىطە بى مەتھوى بو بوك برآتر نەشر ايتىدى [Hanovre, librairie H. Lafaire, 1927]. خرىطە و جەدۋالار مەستەننا اولوق اوزرە ۳۸۸ بو بوك صحىفەدەن تەرك ايدەن بو فرانسىزجە اثر، مؤلفك پلانخى اىضاح ايدەن كوچوك بر مەتھە بى [V-IX]، فەرسى [IX-XII]، و سوكرادە «عمومى ملاحظات» [ص ۳۱۵ - ۳۱۶] ايلە شىخس و عائلە اسمارىنى [ص ۳۱۷ - ۳۸۱]، موقە اسمارىنى [ص ۳۸۷ - ۳۸۸] مەتھودر. تارىخىلەر، كىتابەلەر، سەكەرە استناد ايدەن مؤلف، بىتھ ايتىدىكى سلالەلر حقنەدە تارىخىي اىضاحاتە كىرېشمە بەرك، سادەجە انسانى و تقويمى ماھىتەدە جەدۋاللەرە اكتفا ايدىيور، و بەش مفىد مەلومات و ملاحظاتى نوط ھالندە علاۋە ايليور.

اثر باشلىجە ارن بش قسەمە آيرىلىشدر: (۱) خلافت. خەلقى راشىدىن، امويلەر، اندلس امويلىرى، عباسىلەر، مەصر عباسى خەلىفەلرى، خەلىفەلر ك وزىرلىرى، اميرالامرالر، اونلر ك وزىرلىرى، بىر مېكىلەر، وسائر بو كى سلالەلر. (۲) امصار. مەكە والى و شىرقىلرى، مەدىنە، قاهرە، شام، حلب، موصل، بىغداد، بىسرە، كوفە، رى، فارس، نىشابور و اللىرى. (۳) اسپانيا. اسپانيا و اللىرى، ماوك طوائف. (۴) آفرىقادەكى سلالەلر و والىلر. (۵) مەصر و سوريە. (۶) عەرېستان. (۷) عراق و الجزىرە. (۸) كوچوك آسيا و عثمانلى اىمپراطورلىقى. (۹) قاقاس و خزر سواحلى. (۱۰) ايران و ماوراءالنھر. (۱۱) سلجوقلر و آنا بىكار. (۱۲) موغوللر. (۱۳) موغوللردىن سوكر ايران. (۱۴) ماوراءالنھر. (۱۵) ھىند. ھان ھان جىغراقى برصورتەدە آيرىلىش اولان بو مباحثەدە، ياللىكن بو بوك سلالەلر دىكل، برچوق مەخلى نىم مەستەل سلالەلر،

مهم عالملر، وزیرلر، والیلرده تقویمی برصیرا ایله کوسته ریلشدر. اون بشنجی مبحثدن سوکرا بعض کوچوک علاوملر داها وارددر. خریطهلر اسپانیانک اسلامی دورینه، کوچوک آسیایه، سوریه و عراق والجزیره، ایران، مسلمان هنده عاند اولوب بش دانهدر. مؤلف، هان هر سلاله نك صوکنده آیریجه برده کوچوک بیلیوغرافی جدولی ذکر ایتمکده در. «لن-پول» ک «اسلام سلاله لری» نده ۱۳۹، خلیل ادهم بکک «دول اسلامیه» سنده «۱۸۱۱» سلاله مذکور اولدینی حالده، «فون جامباور» ک بوکتابنده «۲۹۳» سلاله مقیددر. اسلام تاریخیه اوغراشانلر ایچون، بو اثرک چوق قیمتی بریاردیجی اولدینی و «لن-پول» ه نسبتله علم ساحه سنده چوق بارز برترقی کوستدیکی، بو قاریکی ایضاحاتدن آکلاشیلمشدر امیدنده یز. مؤلف، «لن-پول» ده اولدینی کی، هر سلاله نك باشنه کوچوک بر خلاصه قویق نیتنده ایکن، طبع مشکلاتندن دولایی کتابک حجمی بویولتمه مک مقصدیه بوندن واز کچدیکنی سویلیورکه، نك شایان اسقندر. خلیل ادهم بکک «دول اسلامیه» سی، احتوا ایتدیکی ایضاحات اعتباریه، کرک «لن-پول» ه کرک بو اثره چوق فائقددر. اثرک چوق کنش و داغینق اولماسی، مؤلفک مقدمه ده اعتراف ایتدیکی وجهه. بعض قسملر اوزرنده کافی درجه ده چالیشیلامه سنی انتاج ایتشدر، بو نقصان جهتلر، مثلا «آناتولی بکاکری» یا خود «قارخانلر» کی هنوز لایق له تنویر ایدیله ممش ساحه لرده دکل، حتی، «صفویلر» کی، الده کی مبذول وثیقه لر سایه سنده قولایلقه تنویر ایدیله سیله جک بعض یرلر ده کندینی کوسته ریسور، مثلا بو اثرده «صفوی» سلاله سی حقنده کی جدول چوق اکسیک و تقویمی جهتندن ده ایجه خطالیدره سوکرا، «شادیلر، زیاریلر، مسافریلر» حقنده «ه دینسن روس» ک تدقیقنه مراجعت ایدیله دیکی کی، اورته آسیا، ایران، قافقاسیا حقنده ده روس عالم لری نك تدقیقاتندن کافی درجه ده استفاده اولونماشدر. اثرده کی بوکی محتاج تصحیح نقطه نك اپی مبذول اولدینی سویله مکله برابر، بونی طبیعی کوردیکمزی ده آیریجه علاوه ایتمه مک حق سزاق اولور. چونکه، اسلام تاریخی تدقیقاتنک بوکونکی وضعیتده، نك مختلف اختصاصلره احتیاج کوسترن بویله کنش بر اثرک، برتک عالم طرفندن یازیله سی ده «فون جامباور» ک مساعی فوق العاده سنی، اسلام تاریخنک مختلف ساحه لر نده کی احاطه سنی کوسترمکده در. هر حالده «لن-پول» له بو اثر آراسنده چوق بارز برفرق اولدینی صریحدر. بو اثر، خلیل ادهم بکک «دول اسلامیه» سیله برلکده، بوتون احلامیات متخصصلری ایچون هر دقیقه مراجعت ایدیله جک بریاردیجیدر. بویله کوزهل بر اثرک طبعنه وساطتندن درلایی «لافه» ه و سسه سی ده شایان تبریکدر.

* * عثمانلی تاریخچیلری — عثمانلی ایمراطورانی تاریخنه عائد مختلف نشر یانده بولونان پروفور «باپنغه»، اخیراً، عثمانلی تاریخچیلری و اثرلری حقنده حاضر لادینی بویوک بر اثرک ایلاک قسمتی نشر ایتدی [Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, I. Teil s. 192, O. Harrassowitz, 1927]. کوچوک بر مقدمه دن و عثمانلی تاریخچیلکی حقنده بعض عمومی ملاحظاتدن سوکرا، مؤلف، «یحشی فقیه» دن باشلا یه رق. صیراسیله «احمدی، حمزوی، احمد داعی» دن، سوکرا «مراد ثانی» دوری مورخلرندن، و تا «ابراهیم پچوی» یه کلنجه یه قدر منقولوم و منثور هر نوع تاریخی اثرلر یازان مؤلفلردن صیراسیله بحث ایدیسور. بالخاصه اورویا کتبخانه لر نده کی یازمه تورک تاریخی اثرلری حقنده، هر ترجمه حالک صوکنده کی کتابیات جدول لر نده یک مهم و طولیو معلومات وارددر. عثمانلی تاریخی تدقیقاتیه اوغراشانلر ایچون مقید بر ره بر اولان بو اثر حقنده، ایکنجی قسمتک ده انتشارندن سوکرا، داها مفصل معلومات ویره جکن.

* * **ولایتنامه حاجی بکتاشه** — «تورکیشه بیلدوتتهك» ك ۲۵ نجی كتابی اولارق «دوقتور آرخی غروس» آدی برکنج آلمان مستشرقنك «ولایتنامه حاجی بکتاش ولی» ترجمه سی نشر اولوندی. [لایپزیغ ، مایه ر - مواله ر، ۱۹۲۷ ؛ ۲۲۳ صحیفه]. کوچوك بر مقدمه یی و بعض لسانی و تاریخی حاشیه لرله برلكده «ولایتنامه» نك آلمانجه ترجمه سی احتوا ایدهن بوجلد حقه نده كی مطالعه لر مزى باشقا بر فر صتده سوبله مك امیدنده یز. بویكی اثر ك، بكتاشیلیق تدقیقاتنه عائد « پروف سور یاقوب » و « چودی » نك اثر لیخی ده احتوا ایدهن « تورکیشه بیلدوتتهك » كلیاتنده چیقمه سی كوزهل بر تصاد قدر .

اسوه چده :

*. شرق توركجه سنه رقا زان خلق ادبیاتنه عائد تدقیق لرله طاینمش اولان «دوقتور راکت» ، «لوند» دارالفنون نشریاتی میانشده اخیراً «كاشغر» و « یاركند » لهجه سیله بر « انكلیزجه - تووچك انت » نشر ایتدی [لایپزیغ ، اوتوهاراسوویچ ، ۱۳۹ صحیفه ، ۱۹۲۷]. توركجه كهل لر عرب حروف اتیه یازیلده قدن باشقا آیریجه فونته تيك حرقلره ده ضبط و تثبیت ایدیلشدر. علمی احتیاجلردن زیاده علمی بر فائده یی استیفاف ایدهن بو اثر ، بوساحه به عائد لسانی محصوللرك ندرتی اعتبارله ، تورکیات تدقیق لر ی ایچون ده هر حالده شایان استفادده در.

ك. م. ف

بلجیقاده :

آوروپا مملکتلری میاننده ، تورکیات تدقیقاتنه اك آزاره میت ورن بلجیقادر . بوراده یالکن اقصای شرق تدقیق ایدن برجمیت واردرکه ، شرق قریبله علاقه سی بوق درجه سنده در . دیه بیلررکه بلجیقاده تورکیاتله علاقه دار اولان یكانه مجموعه ، سنه ده ۳ - ۴ جزؤدن عبارت اولارق انتشار ایدن « موزه تون - Muséon » مجموعه سیدر . جهان حرندن اول ، بلجیقا دارالفنوننده درس ورن تورك فیاولوژیسی متخصصی « پروف سور بانغ » آراضیرا بوجمعه ده نشر ایتدیکی تورك لساننه عائد قیمتدار مقاله لر ی ابله ، بلجیقاده دخی تورکیات تدقیقاتی جانلاندیرمق املنده در. فقط ، مع التأسف ، هنوز هیچ برئمره الله ایدیله مه مشدر . « موزه تون » ، تقریباً ۱۸۸۱ سنه سنده تأسس ایتش و شیمدی یه قادار ۳۹ جلد انتشار ایله مشدر . اکثریته « پروف سور بانغ » ك مقاله لر ی نشر ایدهن بوجمعه نك صوك نسخه سی دخی ، عین عالمك ، صوك تدقیق لر دن اولان « نسطوریلر دینی حقه نده اسکی تورك متنلری « Turkische Bruchstücke Nestorianischen georgspassion » عنوانی مقاله سی احتوا ایتكده در . بو متنلر ، عمومیتله ، تورکیات عالم لری اولان پروف سور « مواله ر » و پروف سور « فون لوقوق » طرفندن نشر ایدیلشدر . لاکن محترم عالم « بانغ » یكیدن بر چوق علاوه در تصحیحات یا عقمده ، و او یغورجه كهلر ك منشائی راتشكلی حقه نده معلومات ویرمكده در . مقاله نك نه اینه آیریجه یازی متنلرینك فوطوغرافیلری ده علاوه ایدیلشدر . مقاله ، لسانیات و دینیات مدققلرینی يك علاقه دار ایدهر . مقاله آلمانجه در . ینه پروف سور « بانغ » ك تشویق و تصحیحاتی ابله « مادام زاخار قو » طرفندن آیریجه اوزبك (سارت) حكایه لر ی فرانسوزجه به ترجمه ایدیلر ك نشر ایدیلشدر . بوندن ماعدا « مادام زاخار قو » توركستان حكایه لر ی « contes de Turkestān » نامی آلتنده « تارانیجی تورك

* * **ولایتنامه حاجی بکتاشه** — «تورکیشه بیلدوتتهک» ک ۲۵ نجی کتابی اولارق «دوقتور آریخ غروس» آدی برکنج آلمان مستشرقنک «ولایتنامه حاجی بکتاش ولی» ترجمه سی نشر اولوندی. [لایپزیغ ، مایه - موله ر، ۱۹۲۷ ؛ ۲۲۳ صحیفه]. کوچوک بر مقدمه یی و بعض لسانی و تاریخی حاشیه لره برلکده «ولایتنامه» نک آلمانجه ترجمه سی احتوا ایدن بوجلد حقنده کی مطالعه لر منری باشقا بر فرصته سویله مک امیدنده یز. بویکی اثرک، بکتاشیلیق تدقیقاتنه عائد «پروفیسور یاقوب» و «چودی» نک اثرلیخده احتوا ایدن «تورکیشه بیلدوتتهک» کایاتنده چیقمه سی کوزهل بر تصاد قدر .

اسوه چده :

* شرق تورکجه سنه رقازان خلق ادبیاتنه عائد تدقیقربله طاینمش اولان «دوقتور راکت» ، «لوند» دارالفنون نشریاتی میاننده اخیراً «کاشغر» و «یارکند» لهجه سیله بر «انکلیزجه - تورکجه لغت» نشر ایتدی [لایپزیغ ، اوتوهاراسوویچ ، ۱۳۹ صحیفه ، ۱۹۲۷]. تورکجه کله لر عرب حروفاتیه یازیلدقدن باشقا آریجه فونته تیک حرقلره ده ضبط و تثبیت ایدیلشدر. علمی احتیاجلردن زیاده علمی بر فائده یی استهداف ایدن بو اثر ، بوساحه یه عائد لسانی محصوللرک ندرتی اعتباریله ، تورکیات تدقیقربلی ایچونده هر حالده شایان استفادهدر.

ک. م. ف

بلجیقاده :

آرروبا مملکتلی میاننده ، تورکیات تدقیقاتنه اک آراهیت ورن بلجیقادر . بوراده یالکن اقصای شرق تدقیق ایدن برجمیت واردرکه ، شرق قریبله علاقه سی بوق درجه سننده در . دیه بیلبرزکه بلجیقاده تورکیاتله علاقه دار اولان یکانه مجموعه ، سنه ده ۳ - ۴ جزؤدن عبارت اولارق انتشار ایدن «موزه تون - Muséon» مجموعه سیدر . جهان حرندن اول ، بلجیقا دارالفنوننده درس ورن تورک فیلولوژیسی متخصصی «پروفیسور بانغ» ، آراضیرا بوجمعه ده نشر ایتدیکی تورک لساننه عائد قیمتدار مقالهری ابله ، بلجیقاده دخی تورکیات تدقیقاتی جانلاندیرمق املنده در . فقط ، مع التأسف ، هنوز هیچ برئمره الیه ایدیله مه مشدر . «موزه تون» ، تقریباً ۱۸۸۱ سنه سننده تأسس ایتش و شیمدی یه قادار ۳۹ جلد انتشار ایله مشدر . اکثریته «پروفیسور بانغ» اک مقالهری نشر ایدن بوجمعه نک صوک نسخه سی دخی ، عین عالمک ، صوک تدقیقربدن اولان «نسطوریلر دینی حقنده اسکي تورک» متلری «Turkische Bruschstücke Nestorianischen georgspassion» عنوانلی مقاله سی احتوا ایتکده در . بو متلر ، عمومیتله ، تورکیات عالملی اولان پروفیسور «موله ر» و پروفیسور «فون لوقوق» طرفندن نشر ایدیلشدر . لاکن محترم عالم «بانغ» یکیدن برچوق علاوه در تصحیحات یا عمده ، و او یفورجه کله لرک منشائی رانکلی حقنده معلومات ویرمکده در . مقاله نک نه ایته آریجه یازی متلرینک فوطوغرافیلری ده علاوه ایدیلشدر . مقاله ، لسانیات و دینیات مدققرنی پک علاقه دار ایدر . مقاله آلمانجه در . ینه پروفیسور «بانغ» اک تشویق و تصحیحاتی ابله «مادام زاخارکو» طرفندن آریجه اوزبک (سارت) حکایه لری فرانسزجه یه ترجمه ایدیلرک نشر ایدیلشدر . بوندن ماعدا «مادام زاخارکو» تورکستان حکایه لری «contes de Turkestān» نامی آلتنده «تاریخی تورک

حکايه لى «نى فرانسزجه اولارقينه عين مجموعه ده اولجه نشر ايتمکه موفق اولمشدى. دېکر مقاله لر مياننده اسكى عرب غراماتيکنك فهرستلى و ۱۶ نجى عصر عرب قوزموغرافيسى حقنده مفيد معلوماته تصادف ايدىلکده در . مجموعه «هارله» نك تحت اداره سنده انتشار ايدىيور. صوك نسخه سى، ۳۹ نجى جلدك برنجى جزوى اولارق ۱۹۲۶ سنه سنده «لووه ن» ده نشر ايدىلشدر .

۱ . معضر ارغنى

ماجارسئانده :

آوروپاده يکانه تورکيات مجموعه سى اولان «کوروشى چوما آرخيووم» مجموعه سنك ۱ - ۳ نجى جزئرينك مندرجاتى بوندى اول ادييات فا کولتسى مجموعه سنده [سنه ۰۲ صاى ۱۹۲۲، ۵] خلاصه ايدىلشدى. مجموعه سنك بونسخه سنده ۴-۶ نجى صايلرينك مندرجاتى ده خلاصه ايدىيور؛ بوصورتله «آرخيووم» ك برنجى جلدينك محتوياتى مملکت عامه سنه طائيتيلمش اولويور . ايکنجى جلدك ۱ - ۲ نجى جزئلى ده انتشار ايتش ايسه ده، بونلرى، مندرجاتمك چوقلغنه بناء، کلهجك نسخه مزه ترك ايتمكى مناسب بولدق.

* * * جلد ۱، جزء ۴، شباط ۱۹۲۴ — تاقاج زولتانه: «هوپ فوره نئس» شرقى آسيا کوزهل

صنعتلره وزه سى: (۲۶۲-۲۵۳). — زولتانه غومبوسنى : جوواشجده مضارع (۲۶۶-۲۶۲).

بوهاهه مه ليخ: لا بورس (۲۶۶-۲۷۰). — يابسن ده زو: «که يك که ند» کله سى (۲۷۰-۲۷۶).

موراويچيك كيولا: هونلرک تعبيه اصولرينه دائر (۲۷۶-۲۸۰). — مختايل قوشقو: عربلر

وخازارلر (۲۸۰-۲۹۲). — اورژه ره رارقو: قديم ماجار و بولغار مناسباتى حقنده (۲۹۲-۳۰۱).

بئرهار دموتقايى: دون، وولغا و اوب نهرلرينه دائر (۳۰۱-۳۰۶). — كيولا چيريه: تورک -

پزانس متنوعاتى II . (۳۰۶-۳۱۰) — كيورفى ايشتواريه: «لونار» ك آناتولى به علمى سفرى. — متنوعات (۳۱۳-۳۴۸) .

متبحر برعالم اولامقوله برابر بالخاصه اوزاق شرق بديعياتى ايله مشغول اولان پروفيسور «تاقاقتس زولتان» ، مشهور ماجار سياحلرندن اولوب ۱۹۱۹ ايلونده ۷۴ ياشنده وفات ايتديكى زمان بوتون مياحتارى مدتجه شرقدن طوبلايوب كتيرمش اولديغى ۱۵۶۹ پارچهلر موزه اشياسنر ماجارملتنه اهدا ايتش اولان «هوپ فوره نئس» اسمنده ك ذاتك ترجمه حالندن بحث ايدىيور . بو اشيا لرى نه رقتلر زه لردن كتيرمش اولديغى، و آنجاق دوغوشنك ۸۰ نجى بيل دونوى اولان ۲۸ نيسان ۱۹۲۳ نارنجنده كشاد مراسى اجرا اولونان موزه نك تاسيسندن اول، متبرعنك، بوداپشته ده كى ائتلاف دولتلرى طرفدارلى و قومونستلر زماننده مروض قالدېغى فلاكتلرى آكلاتيور . اوندىن صوكرا موزه اشيا سى حقنده ايضاحاته كيريشيور . ويرديكى معلوماته نظراً چين صنعتته منسوب قرمزى لاکه اشيا آراسنده مينغ (۱۳۶۸ - ۱۶۴۴) سلاسه سى زمانته عائد اولانلرده وارددر. آغاچدن اويمه معمولات آراسنده ده اك قيمتلىلرى بوسلازه زمانندن قاللده دره كوچوك پلاستىك اشيا لرك اتخابنده ده «هوپ فوره نئس» بوسلاله به عائد پارچهلرى بولا بيلمشدر. معافيه بوقسم اشيا مياننده «سونغ» دورينه حتى داها اسكى زمانه عائد

حكايةلى» نى فرانسىزچە اولارقىنە عىن مجموعه دە اولجە نىشر ايتىمكە موفىق اولمشدى. دىكر مقالهلر ميانىدە اسكى عرب غرامماتىكىنىك فېهرستلىرى و ۱۶ نىجى عصر عرب قوزموغرافىسى حقتىدە مفىدە معلوماتە تصادف ايدىلىككەدەر. مجموعه «هارلە» نىك تحت ادارە سىندە انتشار ايدىيور. صوك نىسخەسى، ۳۹ نىجى جىلدك برىنجى جزوى اولارق ۱۹۲۶ سىنە سىندە «لووهن» دە نىشر ايدىلىشدر.

۱. مھضر ارغى

ماجارستاندە :

آوروپادە يكانە تورکيات مجموعهسى اولان «كوروشى چوما آرخیووم» مجموعه سىنك ۱ - ۳ نىجى جزئىنىك مىندىر جاتى بوندىن اول ادبیات فا كولىتەسى مجموعه سىندە [سنىه ۰۲، صاى ۱۹۲۲، ۵] خلاصە ايدىلىشدى. مجموعه سىنك بونىسخە سىندە ۴-۶ نىجى صاىلرلىنىك مىندىر جاتى دە خلاصە ايدىيورز؛ بوسورتلە «آرخووم» نىك برىنجى جىلدىنىك محتوياتى مىلكت عامە سنىه طابىتىلىمىش اولويور. ايكىنچى جىلدك ۱ - ۲ نىجى جزئى دە انتشار ايتىش ايسە دە، بونلرى، مىندىر جاتىنىك چوقلغنىه بنا، كىلجىك نىسخە سىنە ترك ايتىمكى مناسىب بولدىق.

* * * جىلد ۱، جىزء ۴، شىباط ۱۹۲۴ — تاقاچ زولتانه: «ھوپ فېرە نىس» شىرقى آىما كوزەل

صىنعتلە موزەسى: (۲۵۳-۲۶۲). — زولتانه غومبوسى: جىوواشجە دە مضارع (۲۶۲-۲۶۶).

بىوھانە مەلىخ: لاپورس (۲۶۶-۲۷۰). — يابسى دە ژو: «كە يىك كەند» كىلەسى (۲۷۰-۲۷۶).

موراھىك كىيولا: ھونلر كىتەبىھ اصوللر سىنە دائر (۲۷۶-۲۸۰). — مىخائىل قوشقو: عربلر

وخازارلر (۲۸۰-۲۹۲). — اورژە رارقو: قىدىم ماچار و بولغار مىناسباتى حقتىدە (۲۹۲-۳۰۱).

بىنھار دەموقاھى: دون، وولغا و اوب نىرلر سىنە دائر (۳۰۱-۳۰۶). — كىيولا جىرە: تورك -

پىزانس مىتوغاتى II. (۳۰۶-۳۱۰) — كىيورفى اىستوانە: «لونا» نىك آناطولىيە علمى سىفرى. —

مىتوغات (۳۱۳-۳۴۸).

متبىجر برعالم اولامقەلە برابر بالخاصە اوزاق شىرق بىدىعاتى ایلە مىشغول اولان پروفىسور «تاقاچس زولتان»، مشهور ماچار سىياھلر نىدن اولوب ۱۹۱۹ ایلولنىدە ۷۴ ياشىدە وفات ايتىدىكى زمان بوتون مىياھتارى مەتتە شىرقىدن طوبلايىب كىتىرمىش اولدىغى ۱۵۶۹ پارچە لىق موزە اشىياسى ماچار مىلتنە اھدا ايتىش اولان «ھوپ فېرە نىس» اسمىندە كى ذاتىك تىرجەھ خالىدىن بىت ايدىيور. بوشايلرلى نە و قىلر نە لردن كىتىرمىش اولدىغى، و آھجاق دوغوشنىك ۸۰ نىجى بىل دونوى اولان ۲۸ نىسان ۱۹۲۳ تارىخىندە كىشاد مىراسى اجرا اولونان موزە نىك تاپىسندن اول، متبىرەنىك، بوداپشە دە كى ائتلاف دولتىرى طرفدارلىرى و قومونىستلر زمانىدە معروض قالدىغى فلا كىتلىرى آكلاتىور. اوندن صوكرا موزە اشىياسى حقتىدە اىضاحاتە كىرىشىور. وىردىكى معلوماتە نظراً چىن صىنعتتە منسوب قىرمىزى لاکە اشىيا آراسىندە مىنغ (۱۳۶۸ - ۱۶۴۴) سىلاھسى زمانتە عاىد اولانلردە واردەر. آغاچدىن اویمە معمولات آراسىندە دە اىك قىمتلىلرلى بوسىلاھە زمانىدىن قالدەردە كوچوك پلاستىك اشىيالر كى ايتخانىدە دە «ھوپ فېرە نىس» بوسىلاھە بى عاىد پارچەلرلى بولا بىلىمىشدر. مە مافىھ بوقسىم اشىيا ميانىدە «سونغ» دورىنە حتى داھا اسكى زمانە عاىد

اولانلری اولدیغی کبی (میلاددن اوابکی ۲۰۶-۲۲۰) «هان» دورینه عائد اولانلرده اکسیک دکیلدر. ژاپون صنعت اشیماسی میانده لاکه و کوچوک پلاستیک قسملری مهم پر طوقمده در. «هوب» ساخته لرندن قورقدیغی ایچون تابلو اشتراسندن توق ایشدر. مع مافیله لاکه اشیانک زینتلی قسملرنیک قیمتی، بوبوقلغی تلافی ایشکده در. لاکه اشیا یا «توقونقاوا» لر زمانندن قالله ویا داما یکی دورلره منسوب معمولاندندره. «هوب» ژاپونیا به اوج دفعه سیاحت ایش و بورادن اقصای شرق صنعتنک هر ساحه سنه متعلق تدارک ایتمه دیکی نمونه بر اقامشدر. یالکیز چین تابولری هان تماماً مقوددر. موزه ده کی هند صنعتنه عائد «قندهار، کشمیر، نه پال، تیت» اساوننده کی تحتدن اویمه اشیا لر ایسه، باشقه بر ذاتک تبرعیدر.

کرك عمومی لسانیا نده کرك ماجار لسانیا نده - کندیسندن قدیمی اولان «سینییه ی بوزه ف» دن سوکرا - اک بویوک استاد عد اولونان پروفور «ز. غومبوتس» - که تورکیات عالنده ده «ماجارجه ده کی اسکی بولفارجه دن مأخوذ کله لر» عنوانلی اثریله مستثنای شهرت قازانمشدر - بومقاله سنده اسکی ماجار لسانیا نلرندن «زه وای» ک «تووکجه کله لر» ه عائد بر اژنده ماجارجه ده کی «حصاد ایشک» مناسنه اولان arat فعلنک تورکجه ده «اوواق» کله سنک اصلی اولان (-ora، -or) ایله مناسبتدار اولدیغی «قنده کی قیدی تدیقنه مبدأ انحاذ ایده رک، ماجارجه کله ده کی (t) زاندىنک زه دن کدیکنی آراشدر بیور. بونک ایچون، اوله، کندیسندن اول بونی ایضاح مقصدیله اورتایه سورولوش اولان بر فکری جرح ایدیور: ماجار لسانیا نلرندن «ونقاچی» نک اولان بوفکره کوره، (t) بوکونکی «چوواشجه» کی مضارع لاسحقه سی «ad، at» اولان بر باشقه لهجه دن کلور. حالبوکه «غومبوتس» تورکجه دن ماجارجه به یکن بوتون «فلی» کله لرک ساده جه ماده اصلیه لر ایله یکمش و زواندن عاری بولونمش اولدیغی کوستره رک بونک ممکن اولامایه یغنی سوله یور. مسئله نک حلی ایچون مثبت برطرز اولق اوزره، عثمانلی دووندن اول ماجارجه به بوزلرجه کله ویرمش اولان «اسکی بولفارجه» نک بوکونکی شکللی بولونان «چوواشجه» نک حال واستقبال شکلرنی قارشیلادیر بیور. «چوواشجه» ده «اولق» مناسنه اولان-pul فعلنک «حال» مفرد صیغه سنک تام شکلری pula Dên، pula Dêp، pula، pulat، مخفف شکلری pulan، pulap، (مختلف لهجه لرده ایسه polat الخ)؛ استقبال صیغه سی ایسه pulêp، pulên، pulê، ساده جه بومقایسه زه مفرد غائبه کی at لاسحقه سنک منشأیی ایضاح ایده مزه. فقط سائر تورک لهجه لرنده «دورمق» محاون فعلنک تخفف ایش اولان شکلرنی نظره آلیرسه ق، مسئله کندیلکندن توضیح ایدر. بومعاون قملک الک خفیف شکل (t) «آلتای - تله نوت» لهجه سنده واردره. عینی صوتله «چوواشجه» ده کی (t) نک ده اسکی بولفارجه ده کی bola-tur-ben الخ شکلرندن آرته قالله اولدیغی قبول ایدیله ییلیر. - ماجار لسانیا نی تاریخی و اسلاو لسانیا نی متخصصلرندن پروفور «مه ایخ یا نوش» ماجارستانده Labore نامنی طاشیان برنهرک اسمندن بحث ایدیور. بونهرک اسمی جرمانیا نلرک بعض تقریرینه کووه کلتجه (سالتجه) کبی کورونویورسه ده، بوفکری قبول ایچون بعض مانع لر واردره. اوله، «تسا» نهری حوضه سنده عینی لسانه عائد جغرافی اسملر بوقدر. ثانیاً، کله صوکنده کی «کلتیات» نقطه نظرندن ایضاحه محتاجدر. ماجار آنونیم مؤلفی «ماجارلرک بانونیا اوواستی ایلك استیلا ایتدکری وقت اوراده کی بولفار حکمداری Salan ک آرقه دای و Ung موقعنک قوماندانی اولان Laborey بی برنهر اوزرنده طوتوب درحال آصدقلرنی» قید ایدیور. شیمیدی به قادر برچوق مؤلف لر بوسوزی بر تاویل عد ایدیورلردی. جالبوکه، بر شخص نامنی طاشیان شهرلره دائر برچوق مثالبر کوسترله ییلیر: چه تنه ک، آلماش، اونغ،

تورکیات خبرلی

اورمان الخ . بواجمال قبول ایدیش اولسه بیه واقعی تصدیق ایچون تاریخه باقالی تر . آنونیموسک معطیاتنه نظراً بو حکمدارک تبعه سی قسماً تورک - بولغار ، قسماً اسلاو - بولغارلردی . اسلاولر حکمدارلرینه « دونه » دیورلردی . شوخالده Labore براسم خاصدی . بوتقدیده کله نك بولغار - تورکجه سی شکلی Alp - Bars بده Al - Bars و بولغار - اسلاوجه سی شکلی ده Labors ویا Lobors اولمالیدر .

« یایس ده ژو » ۱۲ نجی عصر صوکلرنده ماجارستانده کاش « سآمار » حوالیسنده کی Kék-kend قومی اسمنی تدقیق ایدیبور . بوکله نك برنجی قسمی تورکجه ده کی ماوی معناسنه کان Kök ک ماجارجه شکلی ، ایکنجی جزئی kend کده ، ماجارستانک ایلك اشغال زماننده کی ماجار قبیله ریسنک برعنوانی اولدیغنی تثبیت ایدیبور . مرکب کله نك تشکیل طرزی ، پروفسور « نه عهت گیولا » نك آرخووموک برنجی جلدنده تدقیق ایتدیکی « یچینک » اسملرینک کینک عینیدر . محرر بولسائی جهتی تثبیتدن صوکر ، بواوقاجق قومک تاریخی ازلرنی آزابوز . بو عنصری طاشیان جغرافی اسملرک توزعی ، قومک هانکی ساحلرده « اوج » محافظلنی یابدیغنی کوسترمکده در . اردل عائله اسملرنده بوکله به راست کینیبور ، وکله نك تورکلردن اولاحلره و اولردن ماجارله کچدیکی آکلشیلپور .

کنج « یزانتینیات » متخصصلردن « موراویچک گیولا » ، « هونلرک تعبیه اصولاری » حقنده شوسوزلی سوبله مکده در : | هونلرک ظهوری تاریخی اولان میلادی ۴ نجی عصردن اعتباراً موغول و عثمانلی - تورک دالغله رینه قدار سنلردن بری بربری آردنجه شرقی و مرکزی اوروپاده کورونوب بورلاری موقت ویا دائمی وطن ایدین مختلف اورال - آلتای قوملری ، بو پارلاق موقیتلرینی ، استیلارینی ، عسکری مزیتلرینه و کیندلرینه خاص اوردو تشکیلاتی و تعبیه طرزلرینه مدیوندرلر . هونلرک تعبیه اصولاری ، رفته لری آلتنه آلدقلری قوملارینه منشا اعتباریه بر ایسه ده ، صوکرادن پک فرقلیلاشمش ، ممتازیت کسب ایشدر . یزانس مورخلری بو مختلف قوملرک هر برینک اصولی حقنده آرزوق مفصل معلومات ویرمکده درلر . بوتون بونلردن کافی دزجه قطعیته آکلشیلپورکه - اتنووغرافی دکیل ، جغرافی بر معناده آینه جق اولورسه - اورتاده ، وحدتلی بر « تورانی تعبیه اصولی » موجود اولوب بونکده مرکزی ومهدی « توران اووا سی » در . یزانس ایمپراطورلردن « حکیم له تون » ک « تعبیه » حقنده کی کتابنده ماجارلرک اصولنه دائر بردیکی ایضاحات ، توران اووالرنده کوچیه بر حالده یاشایان زمره لرک حیات شرطلردن دوغان ابتدائی نمودجک الک منکشف شکلی کوسترمکده در . بو « تورانی تعبیه اصولی » مغاوب ملتلرک حیرت ودهشتنی موجب اولشدر . مع مافیبه بواصولدن کچوق ضرر کورده « یزانسلیلر » عقلانمشلردی ، حتی ، یزانس مورخلردن برینک افاده سنه نظراً ، ایمپراطور یوستینیانوسک جنراللردن « نارسهس » اسمنده بری ۵۵۲ تاریخلرنده ایتالیا ده غوتلرله اولان بر محاربه سنده بواصولدن استفاده ایشدر . بواصولده مشهور « یالانچقدن فرار » دن عبارتدر . یزانسلیلر بو اصوللری یالکز هونلرله اولان خصمانه تاملرندن دکیل ، دوغرودن دوغرویه منبهرلردن اوکره نمک امکانه ده مالکدیلر . چونکه یزانس اوردوسنده خیلی زماندن بری اجرتلی هون عسکرلری بولونوبوردی . حتی یوستینیانوسک جنراللردن « به لیزار » ک اوردوسنده برچوق هونلر موجوددی (یزانس مورخلردن « پروقویوس » و « آغاتیاس » بونلرک اسملرنی ده صایمقده درلر : مثلا آیفان ، ووخاس ، حالارار ، المینکیروس ، اودراغان ، ایلیگر ، قوتیلیریس ، اولداخ ، الخ) ... تورانی تعبیه نك الک منکشف شکلی هونلرده

کورولور. بونلرک اصوائه دائر الکاسکی واکمفصل تصویر، «آمیاتوس مارتسه لینیوس» ک تاریخچی اثرنده موجوددر. هون تاریخی ایچون اک قیمتدار منبع اولان «پریستوس» دن قالان پارچهلر، هونلرک یالکیز صلح حیاتی قسماً تصویر ایتمکده در. مع مافیله او زمانه عائد اثرلرک بر چوغنده بویاده کی نقضاتی تلافی ایده جک برطاقم قیدلره تصادف اولونمقده در. مثلاً، «میلانو» پستوسوسی «آمبروزیوس» ۳۸۰ تاریخلرنده یازدیغی بر اثرده هونلرک «زار» اویونته پک دوشکون اولدقلرنی قید ایدر. عثمانلی تورکلرنده «تاولا» ابتلامی ده غالباً پک اسکی برشی اولسه کرکدر. «آمیاتوس مارتسه لوس» هونلرک دوشانه کند آتمقده ده پک ماهرا اولدقلرنی سویلر. بودوشمانلر «قیلیچ صاورمق» ایله مشغول ایکن بردن بره اسیر ایدیلرلر. زمانک کیلیسه تاریخی یازمش اولان مؤلفلرک اثرلرنده ده «سکیت» دیکلری غوتلر وهونلره عائد بعض معطالر بولونور. هونلرده «قامجیه آتمق» عادتیه واردی. تورکلرده و آوارلرده بوکورولمور. بوندن سوکرا «موراویچک» داهایزاده تفصیلاته کیریته رک، داهایزاده قوملرک، ازجمله «پارتلر» کده کئند آتدقلرنی، کئندک وطنلرنده دیمیر اولمادیغی ایچون بوتون سلاحاری کیکدن اولان «سارماتلر» کده عینی صنعتده ماهرا اولدقلرنی، خلاصه بونک بوتون شرق جنوبی روسیا اوولرنده و طوران قوملرده، «پارت، آلان، سارمات، هون وهون-بولغار» قبیله لرنده مشترک بر اصول اولدیغی، حتی بواصولک نهایت «غوتلر» دهه کچمش بولوندیغی بیزانس منبعلرینه استناداً کوستریور، وبوعادتک روما غلادیاتورلرنده «لاکوم آربوس» و جنوبی آسریقاده کی «لاسولرله» دوغرودن دوغرویه بر علاقه سی اولما بوب صحراوی حیاتدن دوغمش برشی اولدیغی قید ایدیلور. سامیات عالمرندن و عربیات متخصصی مورخ و اهاب پروفیسور «میخائل قوشقو» نک شرق و غرب منبعلرینه مستنداً «عربلر و خازارلر» حقنده قلمه آلدیغی مقاله، آریجه ترجمه ایدیلش اولوب انستیتوس طرفندن نشر ایدیلجه کدر. اوژهن دارقو «آکاسکی بولغارلرله اک اسکی ماجارلرک مناسباتی» حقنده شویله دیور: «داهایزاده کیلرک بری، تاریخی تدقیقات، ماجارلرک بو کونکی یوردلرینه کلزدن اول دون ایله آزاق ده کیزینک (Maotis) شرقنده کائن استه پلرده بولوندیغی تبیین ایتشدی. آلمان عالمرندن «مارقوارت»، عربجه و ازمینجه منبعلرک تدقیقنه مستنداً، ماجارلرک تاریخه کیردکلری زمان اشغال ایتمکده بولوندقلری ایلک وطنلرینک، قافقاسیانک شمال غربنده دون ایله قوبان آراسنده کی کوشه ده واقع اولدیغی نتیجه سنه واردی. بیزانس منبعلرینک تدقیق ده بونک واقعیتی تأکید ایتدی؛ و بومنبعلرده Τούροχοι دیکلری قوماک اوزمانکی لسانی عرفه نظراً «دون» ایله «قافقاس» آرا-نده کی قومه یعنی ماجارلره اطلاق اولوندیغی وارمنستانده کی «سه ووردیک» لرک ده. بونلره ملحق کوبوک بر بزمسه بولوندیغی آکلاشیلدی، که «بوزمه، عینی منبعلره کوره، ۷۶۰ ده، بولوندقلری یلردن ارمنستانی کچوب عربلره چارپیشملر در.

تاریخک واصل اولدیغی بونتیجه لری، «مقایسه لی لسانیات» ده تماماً تأکید و اثبات ایتمکده در. فی الحقیقه، پروفیسور زولتان غومبوتسک «ماجاردده کی تورکجه عناصر» حقنده مکرراً یایدیغی اصولی تدقیقلر سایه سنده ماجار-بولغار تماسلرینک هر حالده ۷ مجی عصرده اول و حدودی شمالاً ۴۹ نجی عرض دائره سنی و شرقاً وولغا نهرینی کچمین بر ساحه داخلنده وقوع بولدیغی تحقیق ایتشدر. آنجاق، مقایسه لی لسانیات ایله تاریخک بومتوازی ادعایزنده شو فرق وارکه، تاریخی تدقیقات ماجارلرک بوحوالیده ۸ مجی عصرک نصفننده اولکی ایزلرینه راست کله میور. اینسته، آزاده کی بوفاصله یی دولدورمق ایچون،

مقابل دلیلر کتیره ش ایسه ده، بونلر «یاقوبسن» نظریه سنی جرجه کافی اولسه بيله مسئله نی تمامیه حله کشفایت ایتبور. فقط مع التأسف بونک ایچون موسیو «شمید» ک استناد ایتدیکی فکر، یعنی عصر مزک الک بویوک ایرانیاچیسی «آندره آس» ک نظریه سی، هنوز صاحبی طرفندن هیچ بریده نشر ایدیله مش، یالکیز کندیسیله تماس ایدن خصوصی بر زمره جه معلوم و صرف واضعنک علمی ساطه سنه مستند برماه ایتده قالمشدر. «واقراغل» ایله برلکده یابدقوری برنشر یاتده، نظریه نك نتیجه لری بیلدیریش ایسه ده، اسبابی شرح ایدیله مشدر. فقط مسئله نك اساسی آوه ستاجه ده کی (0) یه مربوط اولدیغی ایچون، اولا آوه ستا متنی حقتده بوکونکی نقطه نظری تثبیت ایدلم : آوه ستانک پاریس-راهبر طرفندن نقل ایدیلن عنعنوی قرائت طرز نك تمامیه شایان اعتماد اولمادیغی چوقدن بری معلوم ایدی. آنجاق بونک الك وغرو قرائت طرز ی هنوز حل ایدیله مشدی. ایلك قطعی آدیعی، اولا، آوه ستانک یازینی و حرفک دلالت ایتمیسی لازم کلدیکی سسلرک مه قانیرمانسی صیق بر صورتده تحلیل سایه سنده تدقیق ایدن، «آندره آس» آتمشدر. «آندره آس» ه کوره، آوه ستانک آک اسکی پارچه لری میلاددن اولکی ۱۰۰۰ سنه لرده میدانه ککش و ایلك یازیلشی ده «کیاتیان» زماننده تقریباً «برنجی دارا» دورنده، که ۵۰۰ سنه لرده واقع اولمشدر. یعنی، آرا لرنده بش عصرلق بر شفاهی دوره کچمشدر. اسکندر فتوحاتی ایران دیننه مدش بر ضربه وورمشدی. چونکه، روایته نظراً، مقدس کتابلر یونانلیلر طرفندن یاقیلمشدی. یونان تأثیر «اشکانیان» زماننده بيله ملی دینی کری یه آتمشدی. اشکانیانک صوکنجیلری زماننده بر مقابل حرکت باشلاش وغالباً برنجی وولاغازه س زماننده (که میلادی برنجی عصردر) بولونان منتر طولانغه باشلانمشدر. بوده ایکنجی یازیلش درکه، المزه واصل اولمالمشدر. «ساسانلر» ک تخمه کچمه سیله، ملی روح یکیدن اوياشم و منتر دها بویوک بر غیرت و اعتنا ایله طولانمشدر. فقط اوزمان آوه ستانسی آرتیق اولش و «اشکانیان» دورنده کی القبا قصورلی بولونمش اولدیغی ایچون، یاشایان په لوی لسانی و عنمنه ایله برلکده و بعض علمی اساسلرک یاردیمیه، ممکن اولدیغی قادر تام و صحیح برالقبا وجوده کتیریشلشدر. بواونجی یازیلش ده بزه واصل اولمالمشدر. ۷ نجی عصرده کی اسلام استیلاسی ملی دیننه منسوب هر شیی محو ایتش، و ایران خلقی ده اسلامیتی قبول ایتدکن صوکر ا اسکی دین منتسبلرینی تمقیب ایله مشدر. بولردن بر قسیمی شوراده بوراده طوتونه بیلمش، بویوک بر قسیمی ایسه هندستانه التجا ایدرک اوراده دینک محرابی یکیدن قورمشدر. موغوالر طرفندن واقع اولان ایکنجی استیلا ایسه موجودی دها زیاده تخریب ایتش، بوتون بونلر نتیجه سننده الک اسکی هند یازمه لری ۱۳ و ۱۴ نجی، الک اسکی ایران یازمه لری ایسه ۱۷ نجی عصره عائد بولونمشدر. دقنه شایاندرکه، بوضوکنجیلر، اکثریتله دها ای نسخه لردر. بولرک ایلك نشأتندن اعتباراً ۲۰۰۰ سنه کچمش وعائد بولوندیغی دولت و جمعیت بونجه صارصینتیلره معروف قالمش ایکن، عنمنه نك موثوقینه اعتماد جائز اولامایه جنی کندی کندیته آ کلاشیلر. خلاصه، شیمدی المزده بولونان نسخه دردنجی یازیلش اولوب، یالکیز وسعت دکیل ترتیب اعتبار ایله ده «ساسانلر» زماننده کندن خیلی فرقلیدر. «ریغ وهدا» عنمنه سی خارق العاده بر درجه ده، الک اوافق نقطه سنه قادر مضبوط ایکن، آوه ستا مننده باش الکهاک اسمی بيله یاکلیش اوقونوبوردی. مثلاً «آهورموزد» ک آدی «آهوما» دیه اوقونه کلکده ایدی. «آندره آس» اولا آوه ستا یازیسنک دها اسکی الفباسنی، ساسانلر دورینک ایلك عنصرنده انکشاف ایدن شکلی آراددی. ارزمانکی ایرانی - آرای یعنی په لوی یازیسنده ۲۲ حرف واردی. بوجهت، هم لسان

وهمده دین تاریخی نقطه نظرندن برنجی درجهده اہمیتی حائر برکیفتدر . بونک ایچون لسان تاریخی ویاژی تاریخی برلکده چالیشایددر . بو خصوصده ایکی اساس قبول ایدیشدر . تام شکل ومیز شکل بولوتجہ، قصورلی وتالی شکل نظرہ آلیمايور . ایشته بواساسہ بناء کندینسک بومستله حقندہ اولا هامبورغ قونفرہسندہ قبول ، بالاخرہ تعدیل را کال ابتدیی نظریہ یہ کورہ بو (۵) مسئلہسی دە یکی برصفحہ یہ کیرمشدر . مقاله نک بوندن صوکراسی تماماً اختصاصی بر ماہیتدہ اولدیغی ایچون داما فضلہ تفصیلہ لزوم کورمیورز .

«متنوعات» قہندہ لہ مستشرقلرندن «ت . قووالسکی» عثمانلیجہدہکی «أوز» کلهسنک لغتدرہ موجود اولمایان «صو ، ایرماق» معناسنہ کلدیکنی اثبات ایدہجک بعض نوظلر ویرمکدہدر : مثلاً «قیزیل ایرماق» قوالرندن «دلیجہ ایرماق» ساحہسندہ «قیلیج اوزی ، بوداق اوزی ، اورہن اوزی ، اودان اوزی» ؛ چوروم ایله آماسیہ آراسندہ «مجید اوزی» ؛ قونیہ حوالیسندہ «قہمشلی اوز ، اگری اوز» . (اولیاچلیبیک ذکرایتدیکی بولی جوارندہ کاش «قیزیل اوز») الخ . بوکلهرہ، عینی معنادہ اولارق ، بعض خلق تورکولرندہدہ تصادف اولومقدہدر . داما برچوق مثاللری دە اولاجقدر . مع مافیہ، کله نک روم ایلی ساحہسندہ موجود اولایشی ، آناطولیدہدہ محدود برساحہدہ انتشار ایش بولونماسی ، بونک خصوصی بر زمرہ یہ منسوب اولدیغی فکرنی تولید ایدیور . منشائنه کلنجہ، بونک ایچون اویفورجہدہکی «اوکوز» ، قارا قیرغیرجہدہکی «ارسون» ، قازاقجہدہکی «اوزہن» ، شرقی تورکستان تورکجہسندہکی «اوستہ نک» کله لزی ذکر اولونہبیلیر . موسیو «تہشہر» دە «عثمانلی متابنہ نظراً آناطولیدہکی بولار» حقندہکی اثرندہ شو کله لری تبلیغ ایدیور : «آرقیت اوزی» ، «اوجک» ویا «آچہ اوزی» ، «دانشمند اوزی» ، صوکرادہ «دانشمندلو» ، «کش اوزی» ؛ دیگر بر ذاتدہ ، «ملاطیہ» جوارندہ ابی صولانمش منبت اراضی یہ - «قیراج» کصدی اولق اوزرہ - «أوز» دنیلدیکنی بیلدیریور . اخیراً طر بزون طرفلرندن خلق ادبیاتنہ عائد «مانیلر» طوبلا یوب نشر ایش ارلان ، هہلسینقہورس دارالفنونی مدرس معاونلرندن دوقنور «مارقرہسہن» دە توپا تانارجہسندہ «وارنا» و تانارجہدہ «بوروندوق» دنین برنوع سبیریا سنجابی حقندہ براشتقاقی تدقیق یاییور . «برنہاردہ ونقاجی» آژدرخان قالموقلرندہ ہفتہ کونلریک ، دردنجی عصردهکی روما و یونان قومیندہ اولدیغی کپی ، سیارہ لک اسلمرہ نظرأ ، تورک وموغوللردہ ایسہ آی - ملریک برنجی وایکنجی صفحہ یہ عائد اولدقلرینہ کورہ توسیم ایدیلدکلرندن بحث ایدیور . مجموعہ نک نہایتندہ ، بوداہشتہ آقادمی کتبخانہسندہکی بریازمہدہ موجود «ربانامہ» یہ عائد تورکجہ بیتلرک «فاق - سیمیلہ» سی واردر .

۶ نجی جزء تماماً «فون لوقوق» طرفندن متن وآلانجہ ترجمہسی نشر ایدیلان «لی کتابی» نہ حصر ایدیلشدر [۴۳۹-۴۸۰] . ۱۹۰۵ دەکی شرقی تورکستان سیاحتندن صوکرادہ ۱۹۱۱ دە «طورفان حوالیسندن ضرب مثل ونورکولر» عنوانیہ شرقی تورکستانک بوکونکی لہجہسہنہ عائد متلر نشر ایدن بوعالم تورکیانجی ، داما اووقت بحث ایتدیکی بو اوافجق (۴۰ صحیفہ لک) اثرک مقدمہسندہ شو ایضاحاتی ویریور :

«چین حکومتی چین قانوننامہسندن مستخرج بعض مادہلر مجموعہسنک شرقی تورکستان لساندہکی ترجمہسنی ، یاری چینجہ ، یاری عربجہ - تورکجہ اولق اوزرہ «لی - کتابی» عنوانی آلتندہ نشر ایتدیرمشدر . بوندن مقصدی «غرب ولایتنک» کندینسہ تابع شرقی تورک اہالیسنہ چین قانونلرنی طابقتدہر . بوغریب بلوق شکلندہ باصمہ کتابی ۱۹۰۵ سنہسندہ قارا خوجادہکی اقامہ اناسندہ «لوق چون»

وانغى (باش ملىكىه مأمورى) امين خوجان آلمىدم؛ باشقه بردانه سنى مور توفده زىنكېن برکويلىو ، يوسوپ (يوسف) آخوند اسمنده بردونگان هديه ايتدى ؛ داها باشقه نسخهلرئىده اورومچيده برکتايچى دکاندن ساتين آلدىم. بوراده داها باشقه ، چينجه - عربجه کتابلرده واردى . بولوق شىكلنده باصمه کتابلر تاماً چين طرزنده اعمال ايديلمىدر . متن قسماً چين حروفاتيله چينجه ، وعرب حروفاتيله تورکجه - فقط ، شرق تورکستانليرك ، كوزل عربجه يازىنى غايت فنا بر صورتده تقليد ايدىن حرفلره ، چوق يچيمىز برشکلده - يازىلمىدر. کتابك محل اعمالى پکين اولاجقدر . داها اول اورومچى وقومولدهده بونوع کتابلر طبع اولومغده ايمىش . «لى - کتابى» ۲۱۳ صحيفه نى مختوى اولوب بو صحيفه لرك بزقايچى يالکىز چينجه ، قالان بويوك برقىمىده يالکىز تورکجه متنى حاويدىر؛ بعض صحيفه لرده هرايکى لسان برله شمشيدر. کتابك فورماسى ۲۵ سانتيم ارتقاع و ۱۸،۵ سانتيم عرضندهدر. شرقى تورکستان لهجه سنده ايجه وقوف حاصل ايده بيلمك ايجون، بوتون تورکجه متنى ، نژدمده كى منغى اوبول مهدى (ابوالمهدى) يه اوقوتدم ؛ مساعيمز ايکى آى سوردى . حرب سنه لرندە ترجمه يه باشلادم . پروفوسور هه نيش اسارتدن عودتنده بكا قانونك چينجه متنى ترجمه لطفنده بولونديلر . كوردم كه تورکجه ترجمه اصلك پك فرقى برطاسلاغيدير؛ بوسايه ده متنك برچوق يرلرئى آكلايه بيلمىم . پك آرزقى مېهم قالدى . بولرىده فارقه اشارتلىره كوستردم . ترجمه سنى بيتيردكدن صوكرام . پروفوسور «بانغ» ده پروفوسور قاتانوفك ۱۹۰۲ ده پترسبورغده روسجه طبع ايديلن «لى - کتابى» ترجمه سنى كونده رديلر . بونده بعض غريب ياكلايشلقلره تصادف ايتدم . متنك لسانى ، فكرجه ، سمرقنددن پکينه قادار يازى لسانى اولارق آكلاشيلان فقط قطعياً قونوشولمايان ادبى برلهجه در . جهلرك انشاسنده يابانچىقلر چوقدر . شرقى تورکستان ادبى لهجه سى حقيده بر فكر ويره بيلمك ايجون متنك ايلك فقره سنى نقل ايدييورز :

متن : اولوغ خان نيك ده كه نى : بهش قيسى آده مينك كه پى . بوبهش قيسى آده مينك بيرنجيسى خان چونك كيچيك مه نسه بد آر ، ايكنچيسى آنا بالا ، اوچونچيسى ارخا تون ، تورينچيسى آغا آيتى ، بشنچيسى دوست يار . بوبهش قيسى چونك ايش . بيرنجيسى چونك مه نسه بد آر قولله رادامپ بيلان خان نيك ايشى ده بولما خلىق چونك كيچيك مه نسه بد آر قولله رته مام بوكه رآ ۴۵ مه سى .»

ترجمه سى : « (بو) بويوك خانك ديديكى (در) : بش قسم آداملرك سوزى (بجئى) . بوبهش قسم آداملرك برنجيسى خان (ايمپراطور) (ايله) بويوك كوچوك منصبدارلر (مأمورلر) ايكنچيسى بابا (ايله) اولاد . اوچونچيسى آر (ايله) خانون ، دوردونچيسى آغابك (ايله) قارداش ، بشنچيسى دوست واقران . بوبهش قسم مېهم ايش (در) . (بونلرك) برنجيسى بويوك كوچوك منصبدار قوللر (ك) ادب ايله خانك خدمتنده بولونمالى لازمدر . بويوك كوچوك منصبدار قوللر (ر) بوتون تبمه ، هېسى ،»

اوندن صوكرام ، قانونك - ممكن اولديغى قادار خصوصيتى محافظه ايتديكمز - افاده سى شو يولده دوام ايدييور : اوندن صوكرام بابا اولاد ايشى كلير . آنا بابا اولاد كمتيردكلرى زمان قيزلرئى اوغوللرئى بويونجه يه . قادار صيحاقتلر شرفقتله كوزه تمه ليدر . اولادلر ايکى حرف ايله آنايه بابايه وفا قيلمقلى اوكره نيرلر . اوغول اولاد هرگاه يادلانوب آناسنى باباسنى خاطر دن چيتارماسين ، دوغروسى بودر . اولاد هر نيه بىك ، ايجه بىك ، كيه بىك ايلك اوگه آناسته باباسنه صونما ليدر . ادب بودر . اوغول اوله نكدن صوكرام خانونته ، آناسته باباسنه وفا قيلمقلى اوكره تمه ليدر . كلين ، قاين آنا و آناسته وفادارلق ايتمه س كنهائى كووه كينك «كرداننده» در . الخ . . .

« بو برقم ار خانونلق ماده سيدر : ارکيشى خانونه قارشى مردانه داوارا مالدير . خانون کوزله ده اولسه چيرکين ده اولسه بو «آمانک اراده سي» در . خانونى چيرکين ديوب براقوي برمه سين . کلين ، قاي آنا و آتانه قارشى کستاخلق قيلسه ، کووه کبى (قوجه سي) اوکره تمک کرک . مظلوم کيشى (قادين) برکووه کيه دکسه (قوجه به وارسه) بو زنکين (زردار) ويا فقير (ناسراد) ده اولسه کندى طالمايدر . قوجه فقيردر ديوب سعادتم (خوشلمن) يوق ديمه سين . قوجه سيله بر او طوتوب معيشتى دوررسه برکون کوزله کونلر کورن زنکين انسانلر اولورلر . »

« بو برقم آغا بکلک قارده شلک ماده سيدر : ايکيشى بر آنا ويا بادن دوغان قارده شلر اتفاق اوزره اولمايدرلر . آغابکيشى قارده شنه محبت ، قارده شى آغابکيشنه حرمت کوسته رير وياکيشى ده . کوکلداش اولوب قاوغا ايمز اوروشازلرسه ، آنا بابالرينک ده کوکلى خوش اولور . »

« بو برقم دوست طوتقلق ماده سيدر : (برکيمسه دیکريله) دوست طوتوشورسه ، آرالرنده دوغرو سوزله شمه لى و قارشيلقلى اينانچ بسله مه ليدر . دوستلردن بر معمور (آبادان) کيمسه صوکرادن دوشکون (ناسراد) اولورسه ، اولکيشى کي معامله کورمه ليدر . بر دوست اولوب ده عائله سي ضرورت ايچنده قاليرسه ، بوکا مقيد اولمايدر » الخ .

« بر آدامک گنیه سي وانغ ، آدى شانغ ايدي . چوق دوغرو بر آدام ايدي . بر قيش کونى قاي آناسى خسته لاندى . جانى باليق ايسته دى . او زمان ير يوزى بوتون بوزکسيلمىدى . بو آدام باليق طوتوق ايچون چيريل چيلاق صويوندى . قلبنده کي خلوص خبرى کوکه واصل اولونجه بوز ياريلدى ، بر باليق چيقدى . باليغى آلدى ، اوه کوتوردى . قاي آناسى يينجه شفا بولدى . »
 «غونغ بيغمبرک شا کر دلندن » مين - بو « نك آناسى اولمش ، باباسى باشقه . بر قادين ايله اوله تمىدى . بو قادين ايکي چوجوق دوغوردى . فقط کندى اولادلرينه ايچي پاموق فيشلقلر ياپديغى خالده ، «مين-بو» يه ايچي ساز اوتق قوچانندن برالبسه ياعمشدى . بر کون باباسى اوکا بر آرابه ياعمشى امر ايتدى . اوغلان صوغوقدن طوکديغى ايچون ياپامايوردى . باباسى بونک اوزرينه قيزوب قيرباجله دوککه باشلاينجه ، االبه سي ييزتيلدى ، اوتلر ميدانه چيقدى . باباسى کيفيتي آکلادى ، درحال آناسى قوغمق ايسته يجه ، «مين-بو» شو جوايى وىردى : آتنه مى قوغما . چونکه بن بر کيشى طوکويورم ، بر کيشى ده : آتنه مه باقى ايچون کيدررسنه ، او زمان اوچ کيشى بردن طوکه حفز . اولاد ويا طورونلر آنا ويا بابا ويا جدلرينى ، ياخود برنجي ويا ايکنجى قادين قاي آنا ويا آتالرينى سوکرلرسه ، بويله برشى اولديغى زمان بوتلر بوغولمق صسورتيله اولدورولور . اکر اولاد ويا طورون ياخود برنجي ويا ايکنجى قادين آنا ويا بابا جدرينى وياخود قاي آنا ويا آتالرينى اولدورولرسه ، باشلري آليتمق صورتيه اولدورولور . آنا بابا ، اولاد ويا طورونلرينه برايش امر ايدرلرده بوتلر کيتميه جک اولورلرسه ، بونلره قايين صويوا ايله ۱۰۰ دکنک آتيلير ، ياخود بوتلر آنا بابالرينه ييه جک ، ايجه جک ، کيه جک ، و برمز لرسه ، ينه ۱۰۰ دکنک اورولور . » الخ .

• خ •

انکلیزده ده :

* * تاریخ فخر المیمه مبارکشاه مروروزی — شیمدی به قدر یالکز بریازمه نسخه سی معلوم اولان بوقیمتلی اثر حقنده یازدینی براقچ مقاله سیله، لوندره السنه شرفیه مکتبی رئیسی « ادوارد دهنسون روس » علم عالمی مستقید ایتشدی. بوجاد مزده مندرج « رباعی طرزینک اسکیلکی » عنوانلی مقاله مزده، «روس» ک موضوع بحث مقاله لری حقنده معلومات وارد. ایشته بودقه، «ده نیسون روس»، میلادی ۱۲۰۶ ده اتمام ایدیش اولان بوقیمتلی ونادراتک متننی تماماً باصدی رمتق صورتیه، تورکیات تدقیقاتی ایچون مهم بر منبع المزه ویرمشدر [انکلیزجه مقدمه VI صحیفه + محتویاتک فهرستی واعلام جدولی XVI-VII + نوظلر و تصحیح XIX-XVII + فارسی متن ۸۴ صحیفه؛ انکلیز آسیا جمعیت قرالیه سی طرفندن «جهیس فورلوانغ» وقفندن باصدی ریشدر .

«رباعی طرزینک اسکیلکی» آدی مقاله مزده اثرک مؤلفی واهمیتی حقنده کافی درجه ده ایضاحات ویردیکمز جهتله، بوراده دها فضله تفضیلاته کیریشمیه جکیز. یالکز، اثرینی هندستانده، رتورک سراننده یازان مؤلف، تورکار حقنده برچوق مداحجه بولونیورکه، اولردن قیصه جه بحث ایده لم: اوکا کوره، سائر ملتر آراسنده اسلامیتی قبولدن سوکرا تکرار ارتداد ایدوب کافر اولانلره تصادف ایدیلیر؛ لکن تورکار آراسنده بونک مثالی بوقدر [ص ۳۵ - ۳۶]. مؤلفه نظراً، تورکارک دائماً عزو ودولته مظهر اوله لرینک سببیه بک بسیطدر: باشقا قوملر آنجاق کندی مملکتلرنده معزز اولدقلری حالده غربتده سفیل و ذلیل اولورلر؛ حالبوکه بر تورک، کندی مملکتنده بولوندیغی زمان دیگر تورکاردن فرقیز اولدیغی حالده، غربته دوشنجه، قدر رقیبتی یوکسه لیر، امیر و قوماندان اولور. اوکا کوره، «آدم» زمانندن او وقته کلنجه به قدر، کوله لردن پادشاه اولدیغی کوروله دیکی حالده، یالکز تورکار بوکا استثنای تشکیل ایتیلردر [ص ۳۶]. مؤلف، بوخصوصده، تورکارک منقبوی جدی اولان «اقراسیاب» ک برمثالی ده نقل ایدیور: اودیمش که: «تورک، صدف ایچنده دریاده بولونان بر اینجی کیمدر؛ کندی بوردنده بولوندیغی زمان قدر و قیمت یوقدر؛ لکن اورادن چیقنجه، صدفدن و کزدن چیقمش اینجی کی، قیمتله نیر؛ حکمدار تاجلرینک و کلینلرک مدار زینتی اولور » [ص ۳۷]. مؤلف دیور که: «اگر تورکارک باشقا هیچ برشرف و منزلتی اولماسه، سلطان اسلامک تورک اولماسی اونلره بر وسیله فخر و مباهات اولوز؛ و تورکارله تورکستان بوندن دولایی بوتون جهانیه مرجیح طونولور ». مؤلف، تورکارک دیگر اقوامه تفوقلرینه سبب اولارق باشقا عاملرده ذکر ایدیور: اولاً «تورکستانک بولوکلیکی. یربوزنده تورکستاندن دها بویوک بر مملکت یوقدر. تورکستانک شرقده حدودی چین، غربده روم، شمالده یاجوج و مأجوج سدی، جنوبده هندستان طاغلی» در [ص ۳۷ - ۳۸]. مؤلفک، بو ذکر ایتدیکی حدودی داخلنده کی بوتون مملکتلره «ایران» ده هیچ اسمنی آکماقی صورتیه ادخال ایده رک - «تورکستان» آدی ویرمه سی، چوق معنی ادر. بو، تورکارده ملی حسک و ملی غرورک قوتی کوستریور، اون اوچنچی عصر باشنده کی مؤلفک، تورک حاکمیت سیاسی سی آلتنده کی بوتون مملکتلره هیئت عمومیه سیله «تورکستان» آدی ویرمه سی، هر حالده، باشقا صورته تأریل اولوناماز. مؤلف بوندن سوکرا تورک مملکتلرینک اوصاف و مزایاسندن، خصوصیتلرندن، مختلف تورک زمره لردن، لسان و یازیلردن بحث ایدیور: «تغزغز =

دوقوز اوغوز» لرك «توركلرك اصلي» اولديغی اهميته سويليور [ص ۳۹] . خزرلی ، روسلی ، صقلا بلری ده - تعامل وجهله - «توركلر» آراسنده ذكر ایدن مؤلف، توركلر آراسنده «مسلمانلر» یهودیلر، خریستیانلر، آتشرستلر (مغان)، بئپرستلر (بودیستلر) اولدیغی قیدایدیور [ص ۴۳] . ینه عینی صحیفه ده مؤلف بعض توركله قید ایدیور: «خدای = تنکری» ، «خداوند = ایدی ، الغ تنکری» ، « ایزد : بیات» ، «رسول = یلامج» ، « پیغمبر = ساقی» ، « این جهان = بو آزون» ، « روز قیامت : الغ کون» ، « بهشت = اوچاق ، اوچاخ» ، « دوزخ = جوخ ، موغ» ، « هشت : سکیز» ، « هفت : یتی» ، « ساقیش = حساب» . بوراده کی « یلامج» ك « محمود کاشغری» ده کی « فاء تورکیه» ابله « یلافج = بلاواج» ، « ساقی» نك ده « ساقی = ساوجی» اولدیغی بك صریح ایکن ، طابع فاضل بو یاکلیشقلری هر نه دنسه قید وتصحیح اتمه مشدر . مؤلف، موجود قیده نظراً ، اصل ائزینه « بلاد الصین ، صورت ترکستان وماوراءالنهر» ی کوسقرن بر خریطه علاوه اتمشده ، مع الاسف ، الهه کی نسخه ده بوزسمك بری بوشدر [ص ۶۱] .

مؤلف « دیباجة کتاب» قسمنده [ص ۶۲] ومتعاقب [کندیسه ، تاریخی مساعیسه ، حیاته . هاند بك مهم معلومات ویرمکده در . هرحالده بو کوچوك اثر ، تورکیات تدقیقاتی ایچون بك مهم بر منبعدر . بوار حقدنه شیجمدی به قدر نشر ایتدیکی مهم مقاله لر دن صوگرا متنی ده تماماً طبع ایتدی بکندن دولانی طابع فاضله بیان تشکر وظیفه مشدر . اترك طرز طبعی ده بك نفیس وقصور مشدر .

سلسله السب صفویه — برلنده کی ایرانلیلرك « چاپخانه ایران شهر» مطبعه سی ، « پروفیسور ادوارد براون» ك مادی ومعنوی یاردیمی سایه سنده ، « شیخ حسین پسر شیخ ابدال پیرزاده زاهدی» نك « شاه سلیمان صفوی» زماننده یازمش اولدیغی «سلسله السب صفویه» آدلی کوچوك فقط مهم اثری ، طبع و نشر ایتدی [براین، ۱۳۴۳ ، متوسط مجمه ۱۱۶ صحیفه فارسی متن] . اترك باشنده « ح . ك . ایران شهر» طرفندن « سرآغاز» نامی آلتنده یازیلش ۷ صحیفه لك بیط بر مقدمه وارددر . بر انکیز عالنگ اثری اولقی اعتبارله بونی ده انکیز نشریاتی صیراسنده صایدیورز .

« ح . ك . ایران شهر» ك مقدمه سنده ، ارمؤلف حقدنه سگراون سطر دن عبارت معلومات وارددر : مؤلفك باباسی اوردیلده کی صفویلر آستانه سنك متولیشی ایش؛ ذاتاً بو عائله نك جدی ، « شیخ صفی الدین» ك مرشدی اولان « شیخ زاهد کیلانی» به منتهی ایش . طبعه اساس اولان نسخه ده تاریخ یوقش . یالکز مؤلف بوراده اثرینی « شاه سلیمان صفوی» زماننده اوانك نامنه تألیف ایتدیکنی سويليور . بوندن صوگرا « پروفیسور براون» ك بو کتاب حقدنه ویردیکی معلوماتی طابع عیناً قیدایدیور : [مع الاسف صفویلر خصوصنده الهه کافی معلومات یوقدر . بوقصان ، مطبوع کتابلر اعتبارله در؛ یوقسه ، شاه اسماعیل ك جدی « شیخ صفی الدین» حقدنه « این زاز» ك « صفوة الصفا» سنده ، « شاه اسماعیل» و « رحیمی طهماسب» حقدنه بوضو کتجنك اواخر سلطنتنده تألیف ایدیلن « احسن التواریخ» ده ، « تاریخ عالم آرای عباسی» ده ، و دیگر بوقیل برچوق یازمه تازیلخرده صفویلر ه هاند چوق معلومات وارددر . مع الاسف بولرك چوغی طبع ایدیله مش اولدیغی کی ، بعض مطبوع اولانلر ده بك زور اقله الهه ایدیله یلمکده در . بو « نسب نامه» ده ایشته اوارلردن بریدر . طبعه اساس اولان نسخه ، وقتله قرق بش سنه ایران خدمتنده بولونان و ۱۹۱۱ ده استعفا ایدره ك ۱۹۱۶ ویا ۱۹۱۷ ده وفات ایدن « سیر آبرت هوشمندلر» ه هاند دی .

بن اونک یازمه و باصمه اثر لرخی صائون آلدیم که ، بونلرک چوغی ، ایرانک مشهور ایکی کتاب و بالخاصه کتب تاریخیه سراقلینسنگ ، یعنی «مرحوم فرهاد میرزا متمدالدوله» ایله «مرحوم میرزا بهاءالدوله» نلک کتبخانلرلندن چیقمشدر . «نسب نامه» نلک بونسخه دن ماعداسنی ایشتمه دم ، بلکه «پتروغراد» ددبرایکی نسخه موجوددره . بونادر نسخه نلک طبعی چوقلروملی کوردم ؛ بن «ایران ادبیاتی تاریخی» مک دردنیجی جلدینی بازارکن ، شاه اسماعیل وسائر صفوی حکمدارلری حقنده بعض نادر یازمه تاریخله مراجعت ایتدم و بوکونیکی ایرانک خالق اولان بوخاندانک اهمیت عظیمه-نی آکلادم ؛ وپلک تأسف ایتدم که ، بو «نسب نامه» ، «احسن التواریخ» ، «صفوةالصفاء» ، «عالم آرای عباسی» کبی اونلرک عصرنده یازیلش تاریخلر کوشه نیساننده قالمش ، وانلرندن اختصار و تغلیط صورته ، «رضا قلیخان» و «لسان الملک» کبی متاخر بن طرفندن یازیلان شیلرله اکتفا ایدیلشدر . . . الخ [ص ۴-۵] . طایع اثر «ح . ک . ایرانشهر» ، بوندن سوکرا ، ایرانیلرک صفویلرله بالخاصه «شاه اسماعیل» و «شاه عباس اول» ایله افتخار ایتلملری لازم کلدیکندن ، بوکونیکی ایرانی ، بالخاصه شیعیلک سیا-تله ، صفویلرک وجوده کتیردیکندن بحث ایدیور ؛ و عثمانی ایمپراطورلرنلک وقتله ایرانک شرق ولایتلرنده کی نتوحاتی ، صرف بوتعبص دینی سببیله محافظه ایدمه دیکنی علاوه ایدیور که ، تماماً دوغرودر . «ایرانشهر» بوندن سوکراده ، شاه اسماعیلک «خطائی» تخاص ایدهرک-فارسی شعرلر سوبله بن عثمانی حکمداری ماطاز سلیمک ضدینه-تورکجه شعرلر-وبله دیکنی علاوه ایدیور . «ایرانشهر» ک ، بوفاده سببیله ، باصفوی تاریخی حقنده هیچ معلوماتی اولمادیغی ، یاخوده قصد تاریخی واقعه لرندن تغافل کوستردیکنی پلک صریحدر : نسلأ شهه-بزر صورتده تورک اولان - صفوی خانداننک سیادت ادعاسی ، علی الاصول ، اویدوره در - «شاه اسماعیل» ، آراسیرا فارسی شعرلر-وبله مکلر برابر ، لکزیاده ، کندی علی لسانی اولان «آذری تورکجه سی» ایله شعرلر یازمشدر . چونکه ، اوردوسنک قسم اعظمی ، «قزلباش» تورک قبیله لرندن مرکبدی ؛ «مرشد اعظم» صفتیلر کرک اونلر کرک آناطولیده کی سائر قزلباش تورکله خطاب ایدهرک دینی-سیاسی پروپاگاندا یا بقی ایچون تورکجه یازمشدر . صفوی سربلرلرنده وصفوی اوردوسنده عجه جده کل ، سربلک و اوردونک آنا دیلی اولان «تورکجه» حاکدی ؛ حتی ، آذری تورک ادبیاتنک انکشافی ، لک «زیاده» صفویلرک همتیلر اونلرک زماننده اولمشدر . «میلی حبس» دن عادتاً تاممیله محروم اولان و قروز وسطائی مذهب مجادلرلرندن باشقا هیچ برشی دوشونمه بن «ایران تورکاری» سایه سننده درک «فارساق» احیا ایدیلش ، و «ساسانلر» دن سوکر ایلک دفعه اولارق ، صرف «صفوی تورکاری» نلک همتیلر ، «ایران» سیاست تشکیل ایدمه یلمشدر . «صفوی ایمپراطورلرنک تأسسی» حقنده قریباً تورکیات بجه وسنده نشر ایدمه جکمز مفصل یرتدقیقنامه ده ، بوتون بومثله لری بربر کوستره جکمز ؛ و بو ایمپراطورلرنک تأسسی مسئله سنک لک صوبک غرب مدقق و مورخلری ده داخل اولق اوزره ، نه قدر فتاونه قدر یا کلبش آکلایشیلدیفنی ایضاح ایدمه جکمز . صفوی تاریخی ایچون ، جداً «ادوارد براون» ک سوبله دیکنی قدر مهم اولان «سلسله النسب صفویه» شوبمباحثه منقسمدر : مقدمه : ۸ - ۱۰ ؛ شیخ صبی الدین و مرشداری حقنده : ۱۰ - ۳۸ ؛ شیخ صدرالدین حقنده : ۳۹ - ۴۵ ؛ سلطان خواجه علی : ۴۵ - ۶۴ ؛ شیخ ابراهیم : ۶۵ - ۶۶ ؛ شیخ جنید : ۶۶ - ۶۷ ؛ سلطان حمیدر : ۶۷ - ۶۸ ؛ شاه اسماعیل : ۶۸ - ۷۲ ؛ شاه سلیمان قوییه قدر صفوی حکمدارلری : ۷۲ - ۷۴ ؛ خاتمه : شیخ زاهدله شیخ صبی الدینک مناسباتی ، شیخ صبی اولادینک شیخ زاهد اولادینه کوستردیکلری شفقت و حمایتی کوستره بن برچوق حکایات و تفصیلات و بعض مهم وثیقه لری محثوبدر ۷۴ - ۱۱۲ . بوراده موضوع بحث ایدیلن صفوی عائله سنندن بعضیلرنک ، مثلاً ،

«شیخ صفی» نك، «شیخ علی» نك، «شاه اسماعیل» نك شعرلرندن ده برطاقم پارچهلر كتابه درج ایدیلندر . یالکز، «شاه اسماعیل» نك تورکجه شعرلرینک فنا ویا کلیش طبع اولوندیغنی ده علاوه ایدلم؛ اونک دیوانته مراجعت ایدیلک صورتیه بو یا کلیش اقلرمانع اولمق، پك اعلا قابلدی. «پروف سورا دوارد براون» داها ۱۹۲۱ ده انکلیز آسیا جمعیتی مجموعه سنده نشر ایتدیکی بر مقاله ده [ص ۳۹۶-۴۱۸] بو اثر ومندرجاتی حقتده مفصل معلومات ویرمشدی؛ حتی «سلسله النسب صفویه» نك بو طبعنده موجود اولان-آردن مستخرج- برمینیا تور، «براون» نك اولجه نشر ایتدیکی مقاله ده موجوددی . برحاله بومتک نثری ، صفوی تاریخنک باشلانغیجه یعنی تورک تاریخ دیتیسنک بوچوق مهم صفحه سیله اوغراشانلرا یچون-«ابن بزاز» نك «صفوة الصفا» سیله قابل قیاس اولماقده برابر- ینه پك قیمتداردر .

پروف سورا براونک وفاتی — «سلسله النسب صفویه» نك انتشاری خبرندن سوکرا، قارئلر سزه اونک ناشر فاضلی «پروف سورا دوارد براون» نك وفاتی خبرینی ویرمکله پك متأثر، علم عالمده عادتاً قلاسیق بر اثر حالته کچن درت جلدک «ایران ادبیاتی تاریخی» ندن باشقا ، ایرانک صوک انقلاب حرکتلرینه ، «بابی» و «بهائی» لره، ایرانک مؤخر مطبوعات وادیاتنه عائد مهم اثرلر نشر ایتمش، «کبریخ» یازمه لرینک قاتالوغلرینی یامش، عرب طبابتی حقتده بر کتاب یازمش، یونلردن باشقا برچوق مهم مقاله لر و حروفیلکده عائد تدقیقلر نشر ایتمشدی. «کیب» نك وفاتیه باریم قالان «تاریخ اشعار عمانیه» نك اچالده کی خدمتی ده مهمدر. بالخاصه «کیب» وقفی میاننده اسلام ادبیاتنه و تاریخنه عائد نشر ایتدیکی ویا نشرینه واسطه اولدیغنی اثرلر، تورکیات تدقیقاتی ایچونده برنجی درجه ده حائز اهمیت بر منبهدر. هیچ شهیه بوق که، شو صوک اوتوز سنه ظرفنده انککترده ایرانه عائد تدقیقاتک بودرجه توسع وانکنا فنده «براون» نك خدمتی پك بو بوکدر . شرقه و نبرق اقوامنه قارشی عمومیتله خبرخواه اولان «براون»، بالخاصه ایرانک و ایرانلیلرک صمیمی بر دوستیدی . اونک وفاتیه، یالکز انککتره علم محافلی دکل ، بوتون استشراق عالمی قیمتلی بر عضوندن محروم قالش اولیور .

ک. م. ف

«شورا جمهوریتلری اتحادی» نده

* موقعوده . — بالخاصه شو صوک بر قاج سنه ظرفنده، عمومیتله اسکی روسیه نك مختلف علم مرکز- لرنده «تبعات شرقیه علمی» نه بو بوک براهیت ویریلکده در . بولشه ویاک حکومتی، اسکی چارلق اداره سی دورنده حکومتک شدتلی تحدیداتنه معروض قالان بالعموم «تبعات شرقیه علمی» مؤسسسه لرینک فعالیتنه ذاهما فضل- کرمی ویره زک، اونلرک منتظم بر علم مؤسسسه سی حالته افزاغ ایدیله سنه صرف غیرت ایتکده دره بومقصدله اسکی مؤسسسه لربقا ایدیلدیکی کبی ، یونلرک داها واسع رداها اصولی بر صورتده شرق ندقیقه کافی کله میه جکی نظر دفته آلاق، یکیدن، محلی تبعاتده ولومقی مقصدله، اسکی روسیه نك هر برکوشه سنده برچوق «تبعات شرقیه» جمعیتلری تشکیلنه باشلانمشدر . حالبوکه ، اسکی اداره، حتی یالکز محلی جمعیتلر تشکیلنه مخالفتله قلمایه رق، تورکیاته عائد مهم مرکز لرده کی نشریاته وشرقیات متوغلارینه قارشی ده بو بوک

«شيخ صفي» نك، «شيخ علي» نك، «شاه اسماعيل» نك شعرلرندن ده برطاقم پارچهلر كىتابه درج ايدىلنلدر . يالكز، «شاه اسماعيل» نك توركجه شعرلر نك فنا وياكلش طبع اولونديغى ده علاوه ايدلم؛ اونك ديوانته مراجعت ايدىلك صورتيله بويلاكلشلقلمه مانع اولمى، نك اعلا قابلدى. «پروفسور ادوارد براون» داها ۱۹۲۱ ده انكلز آسيا جمعيتى مجموعه سنده نشر ايتدىكى بر مقاله ده [ص ۳۹۶-۴۱۸] بواتر ومندرجاتى حقتده مفصل معلومات وىرمشدى؛ حتى «سلسله النسب صفويه» نك بو طبعنده موجود اولان- اردن مستخرج - برميناتور، «براون» ك اولجه نشر ايتدىكى مقاله ده موجوددى . بحالده بومتك نىرى ، صفوى تاريخنك باشلانغىچيله يعنى تورك تاريخ دىنىسنك بوچوق مهم صفحه سيله اوغراشانلرايچون- «ابن بزاز» نك «صفوة الصفا» سيله قابل قياس اولماقلىه برابر - يته نك قيمت داردر .

پروفسور براونك وفاتى — «سلسله النسب صفويه» نك انتشارى خبرندن سوكر، قارنلر نزمه اونك ناشر فاضلى «پروفسور ادوارد براون» نك وفاتى خبرنى وىرمكلى نك متأرز، علم عالمده عاداتا قلاسيق برار حالته كچن درت جلدلك «يران ادبياتى تاريخى» نك باشقا ، ايرانك صولك انقلاب حركتلىر نيه ، «بانى» و «بهائى» له، ايرانك مؤخر مطبوعات وادبياتنه عائد مهم اثرلر نشر ايتمش، «كبرىج» يازمه لر نك قاتالوغلىرى يامش، عرب طبائى حقتده بر كتاب يازمش، بونلردن باشقا برچوق مهم مقاله لر و حروفيلكده عائد تدقىلر نشر ايتمشدى. «كيب» نك وفاتيله بارىم قالان «تاريخ اشعار عمانيه» نك اچالنده كى خدمتى ده مهمدر. بالخاصه «كيب» وقفى مياشده اسلام ادبياتنه و تاريخنه عائد نشر ايتدىكى ويا نشر نيه واسطه اولدينى اثرلر، توركيات تدقىقاتى ايچون ده رنجى درجه ده حازر اهميت بر منهدر. هيچ شهبه بوقكه، شوصوك اوتوز- نه طرفنده انككتر ده ايرانه عائد تدقىقاتك بودرجه توسع وانكناشده «براون» نك خدمتى نك بو بوكدر . شرقه و نىرق اقوامنه قارشى عموميتله خبر خواه اولان «براون»، بالخاصه ايرانك و ايرانلىلر ك صميمى بر دوستى . اونك، وفاتيله، يالكز انككتره علم محافلى دكل ، بوتون استشراف عالمى قيمتلى بر عضوندىن محروم قالش اوليور .

ك. م. ف

«شورا جمهوريتلىرى اتحادى» نده

* * * **موتور اده** . — بالخاصه شوصوك بر قاج سنه طرفنده، عموميتله اسكى روسيه نك مختلف علم مركز- لر نده «تبعات شرقيه علمى» نه بويوك راهميت وىر بلكده در . بوشه بويك حكومتى، اسكى چاراق اداره سى دورنده حكومتك شدتلى تحديداشده معروض قالان بالعموم «تبعات شرقيه علمى» هؤسسسه لر نك فعاليتنه ذاها فضلله كرمى ويرهك، اونلر ك منتظم بر علم مؤسسسه سى حالته افزاغ ايديله سنه صرف غيرت ايتكده در . بو مقصدله اسكى مؤسسسلر ابقا ايدىلدىكى كى ، بونلر ك داها واسع رداها اصولى بر صورتده شرق ندقىقه كافي كله ميه جكتى نظر دفته آلاق، يكيدن، محلى تبعاتده ولومقى مقصديله، اسكى روسيه نك هر بر كوشه سنده برچوق «تبعات شرقيه» جمعيتلىرى تشكىلنه باشلانمشدر . حالبوكه ، اسكى اداره، حتى يالكز محلى جمعيتلر تشكىلنه مخالفتله قالمايه رق، توركياتنه عائد مهم مركزلرده كى نشر ياتنه و شرقيات متوغلارى نيه قارشى ده بويوك

مشكلات كوسترمكده ايدى. مثلا، داما ۱۹۰۵ سنه سنده «روسكا ياميسل» غزته سنده «روسيه وشرق» عنوانلى جالب دقت بره مقاله نشر ايدى. مشهور روس مستشرقلرندن «پروفسور ويلهام بارتولد»، كنج روس مستشرقلرنيك، كنديلرينه قارشى حكومتك كوستردىكى ممانعت و مشكلاتدن دولاي «نه قدر منفعل اولدقلىرى» قيدله، اسكى روس حكومتك تبعات شرقيه علمى متوغلارينه قارشى كوستردىكى غدار تدابيرى، آچىقدن آچىغه ايضاح ايله مشدى. كندلك، ۱۸۶۵ سنه سنده، روس عالملىرندن «واسيليف»، يالكر متخصصرله منحصر اولمايوب، عيني زمانده منور خلق كتله سنك ده شرقه عائد معلوماتى براز توسيع ايتك مقصديله، شرق فاكولتهسى طرفندن نشر ايدىك اوزره «شرق بر نظر» عنوانلى بر مجموعه نك نشرينه تىبث ايش سه ده، تصادف ايتدىكى عيني مشكلاتدن دولاي، آزر سنه موفى اولمامشدى. بويلهجه، هدفنه واصل اولمايان و كندى علمى اترلرينه نه تابع ونه ده قارنر بولان بوفداكار عالم، «اولده نبرغ»ك [۱] سويله ديكنه كوره «كندى طرفندن ميدانه آتيلان موضوعلر ك و علمى مسئله لرك، أوروبا مستشرقلى طرفندن نصل جانلاند بولدىنى و علم عالمه وضع ايدىلدىكى» يالكر باشنه بويوك برأس و تأثرله مشاهده ايتكده ايدى. دوچار اولدىنى موفىقتىزلىكدن هيچ ده انكسار خياله اوغرامايان بوعالم، ۱۹ نجي عصر ك ۷۰-۸۰ نجي سنه لرينه دوغرو، قديم اقصاي شرق و هند لسانيات وادبىياتى تاريخى تدريباتك توسيعى، واسكى سانسقريت، قديم هند مدنيتى و السنه شرقيه نك تدريس ايدىلدىسى لرومندن اهميته بحث، بوعالم شعبه لريله ينه مخصوص يكي كرسيلر احداثه تىبث ايله مشدى. لكن بوتىبشندن اوتوز سنه صوكرا، پروفسور بارتولدك سويله ديكنه كوره: «روسيه ده اقصاي شرق لسانلرينه كافى درجه ده واقف بر آدم بيله بولوناماشدر.»

عيني وضعت، تقريباً «روسيه تبعات شرقيه علمى» نك سائر ساحه لر نده ده مشاهده ايدىلگده ايدى. ۱۹۰۹ سنه سنده، موسقووا السنه شرقيه فاكولتهسى طلبه سنندن «آ. الهسنيكسى»، قلمه آلدىي «قرىم تانارلرينك شرقىلىرى» عنوانلى اثرينك مقدمه سننده [۲]، قديم شرقىلىرى محلنده طوبلامق ايچين، محلى بوليس اداره سنه ابراز ايدىك اوزره، مقصدى مابين بر وثيقه اعطاسندن، «شرق فاكولتهسى» نك استنكاف ايله ديكنى، وبويوزدن بر قاچ كون كويلرى دولاشدقن صوكرا، محلى بوليسك تهديدى اوزرينه، بو مراقلى ساحه يي تدقيق ايدمه ديكنى، يك بويوك بر تأسفله قيدا ايتكده دره مؤخرأ، «روسيه تبعات شرقيه علمى» بتروغراد، موسقووا كى مهم مركزلرده «آركه بولوژى جمعيتلى» طرفندن بر درجه يه قدر حمايه ايدىلگه باشلامش، وبوصورتله كندينه اوافق بر ساخه انتشار تأمين ايدمه بيلمشدر. لاكين، بر طرفدن، نشرىات ساحه سننده حكومت طرفندن احداث ايدىلن مادى مشكلات موجوددى، ديكر طرفدن ايسه، أوروبا علماسنك روس لسانه واقف اولماماسنه رغماً، يته پروفسور «بارتولد»ك ۱۹۱۵ سنه سننده سويله ديكى وجهله «روس نشرىياتى روسيه دن فضله ممالك اجنبيه ده اوقونمده ايدى». بوندىن ماعدا، ۱۹۱۲ سنه سننده، ايلك دفعه اولارق روس لسانيه عموميتله اسلاملردن باحث اولارق نشر ايدىلگه باشلانيلان بر مجموعه، بر سنه لك قيصه بر فعاليتدن صوكرا، «اكر بزه علمى معاومات لازم كليرسه، أوروبا نشرىياتى-ن استفاده ايدمه بيليرز» [۳]، ديه، رسماً، حكومت طرفندن سد ايدىلشدى.

[۱] Mélanges Oriental . 1918 ، موسقووا

[۲] الهسنيكسى : «قرىم تانارلرينك شرقىلىرى» ، موسقووا ، ۱۹۱۰ ، صيفه ۷

[۳] روسكا ياميسل ، ۱۹۱۵ .

برچوق روس مستشرقلرینک متفقاً اعتراف ایتدکلی وجهله، روسیه ده «تبعات شرقیه علمی» نك
 اك مظلم واك آز تدقیق ایدیلش ساحه سی، «شرق قدیم» شعبه سیدره بوساحه به دائر روسیه ده نه بر علم
 نه ده بر ادبیات تأسس ایده بیلمشدر. ۱۹۱۷ سنه سنده «آرکه تولوژی جمعیتی» نامنه «شرق قومیسینی» طرفندن
 تهریر ایدیلن بر راپورده: «زده شرق قدیمه عائد هیچ بر علم موجود دکدر» جمله سنه تصادف
 ایدیلکده در. کرچه بوساحه بی جانلاندیران و بوکاحصر حیات ایدن بر قاج علم آدامنه تصادف ایدیلورسه ده،
 بولرده یالکز کندی مشکور فعالیت و جسارتلری سایه سنده، دارالفنونده، غیر مجبوری درس لر شکلنده
 تدریس ایتمکه، بر قاج قیمت دار اثر وجوده کتیر مشلردر. عمومیتله روسیه دارالفنونلری «شرق قدیم»
 ادبیات ولسانیات تاریخلری کرسیندن محروم اولدقلری کبی، بوساحه ایله علاقه دار اولاجق نه بر
 علمی جمعیت، نده، «بشریتک قدیم مدینت آبدلرینی طوپلایوب محفاظله ایده جک بر موزه تأسیس
 ایدیلشدی. عینی راپورده، «بو، زم ایچون آنجاق بر خیالندن باشقه بر شی دکدر» دیه، اسکی روسیه نك
 بو نك اهمیتلی ساحه به نه قدر بیگانه قالدیغی قومیسین واضحاً اثبات ایله مشدر.

شهمه سزکه، «یکی» معاصر شرق، «شرق قدیم» نك تأثیر و نفوذینی کندی اوزرنده طاشیدینی
 کبی، برچوق اعتیادلری و عه نه نانی ایله ده اوکا مر بو طدر. «شرق قدیم» لایقته تدقیق و تنویر ایدیله دکجه،
 معاصر شرقه دائر مفصل و واضح معاومات ایدیمک نك مشکل، عادتاً امکان خارچنده در. بو بوک بر تأسفله
 قید ایتک ایستردمکه، اسکی شرقک تنویرنده بو بوک بررول اوینایه جق اولان «اورته آسیا»، نه دون
 وحتی نه ده بو کون کافی اهمیتله تدقیق ایدیله مکده در. حالبوکه بو کونکی «روسیه شرق تبعات علمیه» جمعیتلری
 بو امکانی الیه ایده بیلمشدر. اسکی روس حکومتی، شرقی، سیاستاً استیلا و اقتصاداً استعمار
 ایدیله جک بر اولکهدن باشقا بر شکده تصور ایده مزدی، ایه ریالیست روس منورلر کتله سی ایسه، «یکی
 شرق» مجموعه سی مدیر مسئولی «پاولوویچ» کده اعتراف ایتدیکی وجهله [۱]، شرقه، یالکز بوغاز ایچی و جنای
 قلمه نك روسیه به الحاقی نقطه نظرندن اهمیت و بر مکده ایدی. حالبوکه آلمانیا، شرقی بو بوک بر
 علاقه و جدیتله، علمی نقطه نظرندن تدقیق ایتمکه مشغولدی. بو صورتله اسکی روسیه، «شرق تبعات
 علمیه» جمعیتلرینه قارشى کوسه تردیکی ممانعت و مشکلات ایله تورکیات علمنده نك آغیر بر ضربه
 ایدیرمشدی. بحال بو بوک روس انقلابنه قدار دوام ایدوب کلدی.

نهایت بوندن اون سنه اول روسیه ده واقع اولان انقلاب واسکی روس دولتی استخلاف ایدن
 یکی دولت اداره سی، روسیه «شرق تبعات علمیه» سی اوزرنده کی تضییق و ظلمتی تخفیف ایده بیلمشدر.
 حتی، اسکیدن تورکیه حدودی خارچنده یا شایان یعنی روسیه داخلنده بولونان تورک اولکلرینه،
 کندی لرینی علماً تدقیق و سر بسنجی نشریات حتی منع و تحدید ایدیلدیکی حالده، شیمدی بو تحدیدات
 زائل اولشدر. عمومیتله شرق و بالخاصه تورک اتنوگرافی، تاریخ، تاریخ ادبیات، لسانیات
 و خلیات و الخ ساحه لرینده شیمدی به قدر بوتدقیقانه بیگانه قالمش اولان اولکلرک نه قدر بو بوک اهمیت حائر
 اولدقلرینی نظر دقته آبر-حق، هیچ شبهه یوقدرکه، بوندن بو کرا بو اولکلرده نشر اولونان آزچوق قیمتی
 حائر تبعات و تدقیقانه اودرجه ده عطف اهمیت ایده جکمن ایضاحدن وارسته در. حال حاضرده، آذربایجان،
 قازان، تورکستان، قریم و سائر تورک مملتلری، تدریجاً، بو آرزومزى تطمین ایتمکه یوز طو متشدر.

[۱] «یکی شرق»، نومرو ۱، موسقووا، ۱۹۲۲، صیفه ۸-۹

ایشته بوسوک سنه لده ، بو اولکلرک هر برنده ، مختلف علمی نقطه نظر دن محلی تدقیق انده بولونمق مقصدیله جمعیتلر تشکل ابله مش ، هر طرفه جمالی فعالیتیه باشلامشدر . بوکمی جمعیتلر خارجنده ، بالعموم شورا جمهوریتلری داخلنده کی تورک اولکلر تده ، تورکجه ، محلی لهجه لره آیریمجه بر چوق کتابلر ، غزته و مجموعه ل انتشار اتمکده در . لکن بوقیبل نشریاتده بر چوق غریب و روسجه اصطلاحلره ، بوضاً قاریشیق اسلوبلره تصادف ایدیلکده درک ، بوده ، دوغرو دن دوغرویه ، محررلرینک کافی درجه ده تورک لسان و ادبیاتنه واقف اولمه لرندن ایلری کلکده در .^{۱۱} بونلرک بر چوغی ، طبیعی اولارق ، علمی قیمتندن ده تماماً محرر و مدرلر . شرق ابله هر اعتبار ابله چوق علاقه دار اولان مرکزی شورا حکومتی ده « تبعات شرقیه » دن اوزاق قالامازدی . موسقووا حکومتی ، « تبعات شرقیه علمی » نک کوندن کونه کسب اهمیت ایتمسنی نظر دقته آلاراق ، ۱۹۲۲ سنه سنده « ملتر امور ی قومیسر لکی » نده مرکزی « عمومی روسیه شرق تبعات علمی جمعیتی » نک تأسیسی قراره آلدی . جمعیت ، مذکور قومیسر لکک مادی و معنوی یاردیمی ابله ادامه فعالیت ایتدیکندن ، حکومتک رسمی و علمی بر مؤسسسه سی شکلی آلمشدر . حکومت ، بوفید تشبیبی ابله ، « شرق کنیش بر صورتده تدقیق » مقصدی استهداف ابله مکده در . کنیش خلق منور کتله سنک شرقه دائر معلوماتی توسیع و بالعموم شرقه ظهور ایدن بکی سیاسی انقلابلر ، علمی کشفیات و بکی تبعاته دائر منتظماً معلومات یرمک آرزوسیه ، جمعیت « بکی شرق » عنوانیله بر مجموعه نشر اتمکده در . مجموعه ، غایت زنگین مندرجاتله سنده ایکی دفعه منتظماً انتشار اتمکده در .

« عمومی روسیه شرق تبعات علمی جمعیتی » نک سیاسی و اقتصادی ساحه لده اتخاذ ایلهدیکی خط حرکتدن صرف نظر ، تدقیقاتی ابله بزی ده پک علاقه دار ایدن تورکیات و شرقیات علمی ساحه سنده کی چیزدیکی پروگرامک بوراده ذکر ی استفاده دن خالی دکلدر . یالکز ، پروگرامه ادخال ایدیلن ساحه لده حفریات و آرکه بولوژیک تدقیقات اجراسی ، عمومی سیاحتلر ترتیبی ، حال حاضرده مادی سبیلردن دولایی جمعیتجه امکان خارجنده اولدیغندن ، یالکز بو وادیده موجود وثائق و معلوماتک بر آرایه طولانیلرمانه و اجالته چالیشیلده مکده در . جمعیت بالا خره واقع اولاجق واسع تدقیقاته دائر نشر یانده بولوناجقی شیمدین وعد اتمکده در . جمعیتک علم ساحه سنده اتخاذ ایتدیکی بزی علاقه دار ایدهدک پروگرامی بوماده لردن عبارتدر :

I — ایرانیک مسئله سی ، ایران مدینتک منشأی و مختلف شکلده کی انکشافی . جمعیت اک چوق بوساحه یه عطف نظر ایلهدجکدر .

II — هیئت — آلارودی مدینتی وانکشافی . کنده بوساحه ده بر چوق آرکه بولوژیک ، تاریخی ولسانی تدقیقات اجراسی پک مهمدر . هیئت مدینتک اجرا ایتدیکی تأثیر و نفوذ ، صوک زمانلرده اجرا ایدیلن حفریاتله و پروفور « مار » کلسانی تدقیقاتی ابله مثبتدر .

III — قفقاسیا داخلنده حفریات و تدقیقات اجراسیه ، « وانیک » زه دائر تبعاتک ادامه سی .

IV — افغانستان و هندستانده ، آرکه بولوژیک ، لسانی و نه کنبولوژیک تدقیقات اجراسی .

V — طورایفک مکتبی و المزده موجود قیمتدار قولکسیونلر اوزرینه مصر تدقیقاتی اجراسانک

جمعیتک مهم فعالیتلردن بزی تشکیل ایتسی .

VI — اجراسی مقرر علمی سیاحتلر ترتیبی . بو سیاحتلر : ۱) آنولوژی و آرکه بولوژی

تدقیقاتی مقصدیله تورکستان چینی یه ؛ ۲) قدیم اوروپا و اوک آسیا تاریخنک مدنیتلری تنویرینه خادم نه تولىتیک تدقیقاتی مقصدیله سرو و عشق آباد ولایتلرینه ؛ ۳) موغولستانه اجرا ایدیلجهکدر .

جمیعتک باشلیجه مقصدلرندن بریسه ده شرقه عائد اولمق اوزره روسجه منتشر بالعموم آتارک پیدلیو غرافیسینی تنظیم اتمکدره . بو آتارک ترتیب واحضاری، شهسز ، برمتخصصین هیئت طر فندن وجوده کتیریلجهکدره ؛ مع مافیله آیریجه، روس مستشرقلرندن «په غوروف» طرفندن شرقه عائد بریدلیو غرافی کتابی احضار ایدیلشدره . جمیعت ، اتخاذا ایلدیکی پروغرامی لایقيله تطبیق ایتک مقصدیله ، برچوق مستشرقینک اشتراکینی تأمین ، السنه شرقیه فاکولته لری ایله مناسبات تأسیس ایله مش اولدیغی کبی ، بالعموم شرق مؤسسهرلی و شرق متوغللری ایلده تاماس اتمکده در . السنه شرقیه فاکولته لریک کنج طلبه سی ، و حکومتهک رسمی خارجی ممثللری واسطه سیله ، افغانستان ، ایران ، تورکیه و علی العموم شرق مملکتلرینه دائر ایجه فعالبتده بولونولشدره . «عمومی روسیه شرق تنبغات علمیه جمیعتی» کندی فعالیتی ، منقسم اولدیغی مختلف قورلر وشعبه لرو واسطه سیله تنظیم ایله مکده در . بو قورلرک باشلیجه سنی ، سیاسی و اقتصادی قورلره ، تاریخ و آنولوژی قورلری تشکیل اتمکده در . موضوع وساحه تدقیقاتی ایله بزى الك چوق علاقه دار ایدن تاریخ و آنولوژی قوری اولدیغی لچون ، مختصراً اولسه بیله ، بولردن بحث اتمه مضروری در . قورک غایه سی ، شرقی ، آرکولوژی ، آنولوژی ، تاریخ صنایع و لسانیات و الخ . . نقطه نظرندن تدقیق اتمکدر . بو مقصدله شرقه برچوق علمی سیاحتلر اجرا ایدیلش ، والده ایدیلن موادک احضارینه چالیشلمشدر . آیریجه برغروپ معرفتله ۱۹۲۴ سنه -نده هیراقله ی و باغچه سرا به علمی سیاحت و ۱۹۲۵ سنه -نده قریم شورا حکومتک اشتراکيله اسکی قریمده حفريات اجرا ایدیلشدر . حال حاضرده قور ، بو ایکی سیاحتدن الده ایدیلن نتایجی تدقیق و بالآخره واقع اولایله حک سیاحت و حفرياتک خطوطی ترتیبه مشغولدر . پک یاقین برزمانده ، الده ایتدیکی بالعموم معاومات و وثائق «یکي تدقیقات اوزرینه شرق مدنیق» عنوانلی یکی برجموعه واسطه سیله نشره باشلا یاجقدر . «تاتارلرک مدینیق» و «شرق پیدلیو غرافیسی» عنوانلی ایکی مستقل ائرده در دست طبع در .

تاریخ - آنولوژی قوری آیریجه قومیسون وشعبه لره آیریلارق منتظماً کندی اعضاسی آراسنده شرقه دائر علمی قونفهرانس لر ترتیب ایله مکده در . ۱۹۲۵ سنه سی طرفنده تقریر ایدیلن بو قونفهرانس لرندن اکمهمی بونلر اولمشدر : بوروزدین : شرق موزه لرینک معاصر غایه سی ؛ عبیدولاین : تاتار مورخی ناصرینک آناری ؛ زاخاروف ؛ هییتلر ؛ له سیرانس ؛ قدیم ایران لسانته دائر اثرلر ؛ غوغول ؛ موسقووا شرق مدنیق موزه سی ؛ برونوف ؛ استانبول جامعلری ؛ ساموئیلوویچ ؛ تورک قوملرینک قبائل اسملری ؛ پروفسور دهنیک ؛ تورک صنایعی ؛ شهر ؛ معاصر لسانیاتک بحرانی . عمومیتله «عمومی روسیه شرق تنبغات علمیه جمیعتی» شیمدی به قادار مختلف موضوعه دائر برچوق آثار و رساله لر ترتیب ونشر ایله مشدر . نشریاتک اک مهمتی و باشلیجه سنی «یکي شرق مجموعه سی» تشکیل اتمکده در . تورکیات مجموعه سنک ایلك جلدنده «یکي شرق» مجموعه سنک ۱ - ۶ جلدلرنده مندرج مقاله لرک فهرستی قید ایتمشدک . مجموعه مختلف جههلردن شرق تدقیق غایه سی استهداف ایتدیکندن ، برچوق مفید مقالاتی احتوا ایله مکده در . ۱۹۲۵ سنه سندن بری «یکي شرق» ک انتشار ایدن یکی نسخه لری و مندرجاتی بروجه آتیدر .

§ «یکي شرق» نومرو ۷ (۱) صحیفه ۳۸۳ . موسقووا ، ۱۹۲۵ - م . باولوویچ : ن

نریمانوفک خاطرهمسی ؛ ن تیوریا قولوف : لهینک چیزدیکی یولی تمقیب (نریمانوفک وفاقی مناسبتیه) ؛ و غورقو - کریاژین ؛ ن . نریمانوف و شرق ؛ بوروزدین : نریمانوفک اجتماعی ومدنی ساحده کی فعالیتی ؛ س . وه لمان : نریمانوف ، شرقک اخلاق محوری ؛ م . سون - یات - سن - I سیاسی واقتصادی نسبی ؛ ل . قاراخان : تبعات شرقیه نك مقصدی ؛ ن . نریمانوف : لهینسز بر سنه نك فعالیت ؛ م . پاولوویچ : « روس - ژاپون محاربه سی » نك سنه دوریه سی ؛ ب . سیمه یونوف : ژاپون - سووییه اتلافی ؛ و . غورقو - کریاژین : درت اختلاف ؛ کیتای غورودسکی : انکاتره « عمله فرقه سی » و مصر ؛ م . پاولوویچ : لهین و مستملکه مسئله لری ؛ دیتیا کین : فرانسز مستملکاتی و اونلرک اقتصادی روللری ؛ دهره ر : « سووییه اقصای شرقی » نك دهه و جغرافیسی و قولونیزاسیونی ؛ و . آبولتین : لوزان صاحبندن صوکرآ تورکیه نك ملیتلر اعتباریه اها لسی - . II مناقلات بحریه وبریه قسمی . پوپوف : آسیای صغرا دمیر یولاری انشا آتنده دول ممظمه نك رقابتی ؛ قروم قرژیمایلو : هندستانک اونوتولش جهان یولی - . III حرکات انقلابیه تاریخی قسمی . م . پاولوویچ : انقلاب سیالری ؛ خودوروف : چینده ملی انقلاب حرکتلری ؛ نه کورا : ۱۹۰۸ - ۱۹۱۵ سنه لرنده کی عرب سیاسی جمعیتلری . IV شرقک استحصالات قسمی . سهرق : چینده استحصالی ایدیلن کومورلر و اقصای شرق ایچون اهمیتی ؛ غان : ژاپونیا آلتونلری . V تاریخ - اتنولوژی قسمی . بوروزدین : هیراقله یاریم آطه سنده آرکه ئولوژی حفریاتی ؛ بوغایه وسکی : تاریخ ابتدالرنده کی چین ؛ ع . هیدولاین : بو قاجوف حرکتنده تاتارلرک رولی . VI اوراق و وثائق قسمی . بیتی بهن : هندستانک شمال شرقی حدودی ؛ استاورووسکی : ۱۹۱۹ سنه سی ماورای قافقاسیاسنه دائر بر آمریقائینک فیکری ؛ مادام قامینف : استخبارات قلمی و شرق ؛ VII تنقید و بیلیوغرافی قسمی . وه لمان : ادبی ملاحظهلر (مستملکه حیانتدن) . بر چوق ذواتک تنقیداتی ده آریجه موجوددر . VIII حوادث قسمی . تبعات شرقیه جمعیتلرنک فعالیتی ؛ غورقو - کریاژین : اورتا آسیا و ماورای قافقاسیا سیاحتلری .

§ « یکی شرق » نومرو ۸ - ۹ ؛ صحیفه ۳۹۵ . موسقورا ۱۹۲۵ [ایکی نومر بر آراده انتشار ایله مشدر] . یوفه : بالقان هائله سی ؛ م . پاولوویچ : شرقده کی صوگ حادثات . I سیاسی و اقتصادی قسمی . سیمه یونوف : شرق - چین دمیر یولنده کی حادثات ؛ م . پاولوویچ : معاصر داغستان ؛ عابدعابدوف : چین تورکستانک اقتصادی وضعیت ؛ ره ی سنهر : افغانستانده بش سنه نك داخلی اصلاحات ؛ خودوروف : اورتا آسیانک ملیت اعتباریه تحطیطی ؛ سو قولوف : تنظیماتدن اولکی تورکیه ده طوبراق و اراضی ویرکوسی ؛ بیتی بهن : هندستانک استقلالیت مجادله سی ؛ خودوروف ؛ اجنی سرمایه سی و چینک دکن سواحلی . II بحری و تیمور یوللر قسمی . قایصاروف : شرقی آسیانک تیمور یوللری ؛ اوروجیف : چوی یولای اونوتمایلم ؛ کاشینهف : موغولستانده کی چوی یولی ؛ استارقوف : تورکستانده اوتومویل نقلیاتی ؛ زه واکین : ۱۷ نجی عصرده استرخاندن هندستانه کیده ن یولک تعریفی ؛ III شرقک انقلاب حرکتی تاریخی قسمی . ایرانسکی : قیرمزی دیپلوماسی تاریخنندن بر صحیفه ؛ آپوختین : چهچستانک داخلی حرلرینه دائر مواد ؛ م . پاولوویچ : ایرانده کی قازاقلر آلابی ؛ شوی ژه لوف : موغولستان و ژاپونیا نك مادیه جیلکی ؛ IV اوراق و وثائق قسمی . قروم قرژیمایلو : قافغانستانک فتحی ؛ سیمه یونوف : « روس فلسطین جمعیتی » و محاربه دن اولکی

فعالیتی . ۷ مکتوب و مخبره قسمی . ریسقولوف : موغولستانک بویوک خورولدانی ؛ اسماعیلزاده : مکیه حج . VI تاریخ - اتنولوژی قسمی . بوروزدین : شرق علمی سیاحتلرینک غایه سی ؛ غورقو-کریاژین : جهانک تاریخنده کی بویوک یوالم . غوتیه : خازارل مدینتی ؛ باشکیروف و بوداینسکی : قریم - تاتارلرینک دور قدیم آبدهلری ؛ دهنیکه : نان دورنده چین رسمی آینلری . VII تنقید و پیدیلوغرافی . وهلمان : ادبی ملاحظهلر (مستملکلر حیاتندن) .

§ «یکی شرق» نومرو ۱۰-۱۱ ، صحیفه ۳۸۲ ، موسقووا ۱۹۲۵ — م . پاولوویچ : شرقی تدقیق ایدن یکی عالی مکتبلرک تاریخی ومقصدلری ؛ م . پاولوویچ : فاس محاربه لری ؛ خ . راقوفسکی : شرق قریب ولوقارنو ؛ ب . سیمیونوف : چینده وضعیت ؛ غورقو-قرباژین : سوریه عصیانلری ؛ I سیاسی واقتصادی قسمی . رافائل : لهین ، ۱۹۰۵ سنه سی وشرق ؛ فیئودوروف : ۱۹۰۵ سنه سی و تورکستانک اهالی اصلیه سی ، قانتاروویچ : چینک بویوک استحصالاتنده اجنی سرمایه سی ؛ خودوروف : چینده کوی استحصالاتی وکویلی صنئی ؛ مانچورسیف : چین داخلی محاربه لرینه دائر ؛ بوروزدین : معاصر تانارستان . II تجارت و صنایع قسمی . قورتس : (س.س.س.س.ر) ک شرق تجارت مسئله لری ؛ دانسیق : (س.س.س.س.ر) ک تورکیه ایله تجارت مناسباتی ؛ غاریرتسکی : افغانستان ایله تجارت ؛ په نسکی : (س.س.س.س.ر) ک موغولستان ایله مناسبات تجاریه سی ؛ III شرقی انقلابات حرکتی قسمی . غینسبورغ : فرغانه باصاجیلری ؛ شویریلوف : موغولستان حرکات ملیه سی تاریخک بحرانی دوری . IV تاریخ - اتنولوژی قسمی . م . پاولوویچ : علوم آقاده میسی وتبعات شرقیه ؛ آغام علی اوغلی : آذربایجان تورقولوژی قورولتاینه دائر ؛ تریاقولوف : تورک الفباسنک لاینه شدریله سنه دائر ؛ ژیرقوف : شرق ملتلی الفباسنک اصلاحاتنه دائر ؛ یاقولیف : (س.س.س.س.ر) داخاندنکی شرق ملتیلرینک ملی یازی لسانلری مسئله سی ؛ بریقوروفسکی : نهله نهم دورنده کی مصرک بویوک اراضیسی ؛ زاس-بیکین : اورتا آسیانک قدیم آبداتی تدقیقاتی . V وثائق ومادهلر قسمی : لوپاشیف : اک قدیم چین سوق الجیشی ؛ آراکلیان : ایرانده کی ملتیر اقلیتی ؛ غروم غرژبایلو : مانچوریانک مختاریتلر قسمی ؛ مانچورسیف : مانچوریاده دمیر یولی انشعا آتی . VI تنقید و پیدیلوغرافی قسمی . وهلمان : شرقه دائر حقیقت و خرافات . یکی انتشار ایدن مختلف آثار حقتنده تنقیدی معلومات .

§ «یکی شرق» نومرو ۱۲ . صحیفه ۳۵۵ . موسقووا ۱۹۲۶ — س.و. : نریمانونک خاطرینی یاد ؛ م . پاولوویچ : اوقنوبر انقلابندن اعتباراً تورک - تانار ملتیلرینک حرناً الهه اینتکلری موققیتلر ؛ و . غورقو-قرباژین : ایرانده انقلاب ؛ و . ویلینسکی : چینده وضعیت . I سیاسی واقتصادی قسمی . م . رافیس : شاقهای حرکتی ونتایجی ؛ غره-بیشیکوف : چینده طوبراق مسئله سی ؛ قیه : معاصر چین منورانی حقتنده ؛ خودوروف : ۱۹۲۳ سنه سی چین مشروطیتی ؛ دانسیغ : معاصر مصرک اقتصادی وضعیت ؛ فرانقل : امریقا وفلیپین آهللری ؛ ت . ریسقولوف : معاصر قازاقستان ؛ ن . آرازوف : ساخالین غازلری . II متاقولات بحریه وبریه قسمی . ا . بوپوف : ایران یواری مسئله سننده انکاتره - روسیه رقابتی . III شرقده انقلاب حرکتی . بوروزدین : شرقده کی خلق انقلابی حرکتی تدقیقاتی مسئله سی مناسبتیه ؛ تاخو-قودی : چه چن و داغستان عصیانک اللی سنه لکی مناسبتیه (۱۸۷۷) ؛ پ . کیتای غورودسکی : تونسلیلرک « دستور » نامنده کی خلق-انقلاب قرقه سی حقتنده ؛

غه تکین : موغول خلق فرقه سنک ایکی قورولتایی، لولانسیل : چین داخلی خلق محاربه سی اتساندم انقلاب اعلانلری . IV تاریخ - اتلولوزی قسمی . بوروزدین : آرکه تلولوزی و سوسیولوژی ؛ بوغایومسکی : قدیم مناسباتلری نتیجه سی اولارق شرق وغربک وضعیتلری، فارماقوفسکی : معاصر کورچی رسامی [لادوغودلی آشویلی] ؛ له رین : اون دردنجی عصر عرب سوسیولوژی « ابن خلدون » . V تنقید و پیلدیوغراق قسمی، س. و. لتمان : ادبیات حوادتلری. VI شئونات قسمی. س. و. : تورقو لوزی قورولتایی.

§ « یکی شرق » مجموعه سی، نومرو ۱۳ - ۱۴ : صحیفه ۴۶۷؛ موسقووا ۱۹۲۶ [ایکی نومرو بر آراده انتشار ابله مشدر] . I سیاسی و اقتصادی قسمی. م. پ. باولوویچ : عبدالکریمک تسلیمی وریفستان. هائله سی - ؛ آ. آ. یوفه : چینده چورمه حرکتی - ؛ ق. س. : خیتانده کویلو عصیانی - ؛ آ. ی. خودوروف : چینده عمله صنغی - ؛ صاودیر : بومبای طوقومه جیلرینک غره وی - ؛ اسماعیل زاده : اسلام ، خلافت وانکلتره ؛ را. را. سوقولوف : تنظیمادن اولکی تورکیه کویلو سنک عادات و حیاتی - ؛ س. ل. زاشوق : معاصر یونانستانک اقتصادی وضعیتی - ؛ حسین زاده مهدی : آلمانیا ناک ایرانه دخولی - ؛ ب. آ. غورقو - کریاژین : آنجازستان - ؛ ی. ی. س. : زاقس : جنوبی آفریقا اتفاق - . II شرقده انقلاب حرکتی. آ. لووف : ۱۹۰۵ سنه سی و باکو - ؛ ب. ابوختین. ۱۹۰ سنه سی اتساندمه داغستان اهالیسی آراسنده انقلاب حرکتی - ؛ ب. آ. غورقو - کریاژین : باکو محکمه سی و ۲۶ قومیسر تاریخجه سی - . III بحری وبری بولر قسمی . پ. ده ریر : شمالی بحری بول - ؛ ز. د. ژاوردرف : تورکمنستانده تیموربولی انشائی - . IV تجارت و صنایع مسئله لری . او . بوقسن تان : شورا پنایرلرنده شرقک اشتراکی پ، ب. ایوانوف : قازاقستانده پنایر تجارتی ؛ ل. زولوتاریوف : موغولستانده پارا اصلاحاتی - . V شرقک استحصالات طبیعییه قوتی . ا. یو. سیرق : انکلز هندستانک معدنی وارداتی - ؛ و. آ. پروچیو : طانسو - طوون جمهوریتنک (سبیریا ده یکی چای جوارنده) ثروت طبیعییه سی - VI تاریخ اتلولوزی قسمی . آ. ن. بوروزدین : سولحات (قریم حقرباتی حقتنده) - ؛ پروفور هرزفهد : ایرانده سیاحت - ؛ و. دیتیا کین : مارقس وانکلسه کوره ۱۹ نجی عصر اواسطنده شرق مسئله سی - ؛ آ. شمیت : قدیم شرق و شمالی روسیه - ؛ VII و نائق قسمی. سیرین سویریلوف : موغولستانده مختاریت حرکتی و چار روسیه سی ؛ VIII تنقید و پیلدیوغراق قسمی. و. لتمان : مستملکه سیلری [ادبیات نفیسه ده آفریقا وریفلر] . یکی کتابلر حقتنده تنقیدی مقاله لر .

§ « یکی شرق » نومرو ۱۵ ، صحیفه ۳۷۵ ؛ موسقووا ۱۹۲۶ - I سیاسی و اقتصادی قسمی : م. پ. باولوویچ : اوقتور انقلابی و شرق مسئله سی . ب. سیمینوف : چینده مجادله ؛ ویسانوف : رضا شاه ایرانی ؛ غورقو - قریاژین : ایران انقلابی حقتنده تنقیدی ملاحظه ؛ ایران دوست : ایرانده کی تبدل اداره حقتنده معلومات ؛ غورقو - قریاژین : بولدش ایران دوستک مقاله نی مناسبتیه ؛ قانتورویچ : قاپیتالیزم دن اول ایرانده اجتماعی مناسبات اساساتی ؛ خودوروف : چینده صنغ مجادله سی ؛ تیوین : چین انقلابلرنده طوبراق مسئله سی ؛ کیردیتسوف : ایترالیانک بالقان سیاستی ؛ دانسیغ : تورکیه ده مالی و برکی قانونلری ؛ شمورغونیر : معاصر تورکیه نک اقتصادیاتی ؛ II تجارت و صنایع قسمی : توغاریشوف : موغول خلق جمهوریتنک بودجه سی ؛ سکبرسکی : روس - افغان تجارت مناسباتی ؛ III تاریخ - اتلولوزی قسمی : بوروزدین : جنوبی روسیا آرکه تلولوزی آده لری ؛ چورسین : قافقاسیا اتوغرافیسی ؛ غورقو - قریاژین : ماورای قافقاسیا ده « سیکلون » تأسیساتی ؛ بوغایومسکی : « آتالانید » و مدنییتی ؛

آلبانوف - برونوف : تورکیده آرکه بولوژیک سیاحت؛ مسیریانس : ایتالیا ده کی تدقیقات شرقیه خاطرانی؛
 آرنه : اسوه جده تدقیقات شرقیه؛ IV مکتوب و مخبره - اراق : غرقوت یا قوتی؛ یولجی : استانبولده انبیا
 اطرافنده مجادله؛ اقسیلرود : مصر انتخاباتی؛ تنقید و بیلیوغرافی؛ وه لمان : شرق، بزم ادبیات نفیسه مزده.
 § «یکی شرق» نومرو ۱۶ - ۱۷. صحیفه ۴۳۰؛ موسقووا ۱۹۲۷ [ایکی نسخه بر آراده].
 I سیاسی و اقتصادی قسمی. م. پاولوویچ : شورا تدقیقات شرقیه بی نک و ظانی [علم تدقیقات شرقیه جمعیتک
 پیش سنه لکی مناسبته]؛ سیمینوف : شانقهای اطرافنده مجادله؛ رادیق : چین تاریخک اساس مسئله لری؛
 ای دوس : ژاپونیده کوبلوح کاتی؛ خودوروف : چین و چهار اقتصادیا تی؛ واینسکی - سیریا قوف : معاصر
 ژاپونیا؛ پوپوف - له نسکی : انکلتزده ایمراطور اراق قونفره سی؛ یولجی : - انقلابدن عکس انقلابه
 دوغرو؛ پاولوویچ : یونانستانک جهان مجاربه سی انساننده ایپریالزیه سی؛ پکورسکی : تورکیه تک
 خارجی تجارت سیاستی؛ قازمیرسکی : معاصر اوروپا تورکیه سی؛ کیتایغورودسکی : حبشستان؛ غورقو -
 قریازین : معاصر ارمنستانک یکمش و شیمدیکی وضعیتی. II شرقک استحصالات طبیعه قونی.
 اوروجیف : افغانستانک مدنی زونی؛ برلیتی، فلیروف و سائر لری : ژاپونیا تک مدنی وارداتی
 و صنایع معدنیه سی؛ III تاریخ - اتنولوژی قسمی. بوروزدین : قریمه آتون اوردو جغدیبه یکی
 معلومات؛ زومهر : شورا جمهوریتلری داخلنده کی تورکارک صنایع نفیسه سی تدقیقاتی مسئله سی؛
 باشقیروف : تمان؛ بریولوفا - شاسقو لیسکایا : آمودریا ده؛ ایون : چین لسانی و چین ادبیاتی.
 IV مکتوب و مخبرات قسمی. قونسیچ : افغان تورکستانی [افغانستان مکتوبی]؛ اقسیلرود :
 حبشستان قاپولنده؛ لیتکینس : استانبولده ال ایسی اصنافی [استانبول مکتوبلری] . ۷ اوراق
 و ماده لر قسمی. قورسون : روس رجالی؛ و محاربه اتنا - نده بوغازل مسئله سی؛ بونج - اوسمولوفسکی :
 غونولوده بحر محیط اتفاتی؛ تنقید و بیلیوغرافی .

* * * شمالی قافقاسیا ده . — «شمالی قافقاسیا» و یا خود «داغستان» سنه لردن بری علم علانده مجهول قالمشدر.
 یورانک برچوق محلی لهجه و لسانلره تکلم ایده داهالیسی، مدنی مرکز لردن اوزاق داغلرده ابتدائی برطرزده
 حیات کچیرمکده ایدی. بونلرک ابتدائی اعتیاد و عنعناتی اولدیغی کی، ملی خلق ادبیاتده مالک درلر. اسکی روس
 حکومتی مختلف قبائله مسکون بوجوالی بی رأی الین تدقیق اتمه دیکندن، عادتاً بواولکده دائر روسجه
 اثرلر بیله تک آرتصادف ایدیلنکده در. بوکا باشلیجه سیلردن بریسه ده، عمومی برلسانک محلی قبائل
 آراسنده رغبت بولمامه سیدر. دها تقریباً ۱۹۱۸ سنه سنده «عیورخان شورا» ده کشاد ایدیلن شمالی
 قافقاسیا تورک لری قورولتاینده، هیچ برقاعده به تابع اولمایان محلی لسانلرک القاسیه عمومی تورکجه تک
 قبولنه صرف غیرت ایدیلکده، مع التأسف بویوک بر نتیجه الهه ایدیله ممشدر. حالا بویوک بیله
 اولبو لسان صیرایشنه داخل ایده بیله جکمز بولسانلر اورالرده جکفرمادر .
 «یکی شرق» مجموعه سنک «تبعات شرقیه» جمعیتلری مساعینه دایر تخصیص ایدیلن صحیفه لرنده،
 حال حاضرده بواولکدرده تبعات شرقیه باشلاندیغی ممنونیتله اوقومشدق . ایلاک دفعه اولارق
 ۱۹۲۰ سنه سنده «ولادیقافقاس» شهرنده «شمالی قافقاسیا محلی تدقیقات انستیتوسی» تأسیس ایدیلشدر.
 بوضولته «تبعات شرقیه» تدریجاً بوساحه دهه انکشافه باشلامشدر. مذکور «انستیتو» ایکی غایبی
 راستهداف ایتکده در : (۱) شمالی قافقاسیایی علمی برصورتده تدقیق؛ (۲) انستیتو زردنده کشاد ایدیلن

محلی موزه به لازم کن موادی طولی و بلندی. بش سنه لك حیات فعالیتنده، آنستیتو، مختلف محلی قبائل له مسكون ولايتلرده آرکه تولوژیک، آنولوژیک رژه اولوژیک تدقیقات مقصدیله مختلف سماحتر اجزا ایتدیرمشدر. بوسیاحتلردن، بالخاصه ۱۹۲۴ سنه سننده، آنستیتونك كآبی تشبیهله، «اوسه تیا» داغلرنده محلی عادات و عنعناته راولككك آثار قدیمه سی تحریراته م مطوف اولاتی، شایان دقتدر.

آنستیتو زردنده تشکل ایتمش اولان موزه، اوفالغنه رغماً، «تاریخ طبیعی» و «بشری جغرافیا» شعبه لرینه منقسم اولوب، شمالی قافقاسیاهالیسی عادات و خیات طبیعی سه دنه داژكافی موادی احتوا ایتمكده در. بوندن ماعدا، آریجه ۱۹۲۲ سنه سننده تاسیس ایدیلن «انقلاب موزه سی» بالخاصه قیمتداردر. بوموزه ده عمومی روسیه به عائد شیرله برابر جوق محلی مجموعه لر کیاتنه، مسكوكاته، انقلاب قهرمانلرنك قوطوغرافلرینه، و بعض وئاقه تصادف ایدیلكده در. موزه ده شمیر ایدیلن اشیا لر آراسنده، محلی رساملر طرفندن محلی خصوصیت و ذوقی كندیسنده تمثیل ابدن رسملر موجود اولدیغی کی، محلی طاشلردن حك ایدیلش ابدلرده كوزوك ككده در. * بوجیت خازچنده اولارق ولادیکا قافقاسده برده «آسه تین فیاولوژیسی» جمعیتی تشکل ایتمكده در. ۱۹۱۹ سنه سنندن اعتباراً فعالیتنه باشلایان بوجیت، آسه تین آثار قدیمه سی و محلی خلق ادبیاتی طولیامغله مشغولدر. شمده یه قادیار ایکی بیک شرقی و منقبه و اون بیک قادیار ضروب امثال الله ایدیلشدر.

* یکیدن ۱۹۲۴ سنه سننده «ایغوش ادبیاتی جمعیتی» نامنده دیگر بوجیت ده تشکل ایله مشدر. جمعیتك باشلیجه مقصدی فولقی لور، ادبی لسان، ملی حرث مسئله لری ایله مشغول اولمقددر. * داغستان تدقیقاتی داها فضله منتظم برشكله قوموق مقصدیله، داغستان شوراهل حكومتی، طولانیلان معلوماتك تصنیف و اجمالی ایله مشغول اولمق اوزره، ۱۹۲۳ سنه سننده «ماخاج قلعه» ده، آریجه «علمی تدقیقات آنستیتوی» نامنده مستقل بر «تبعات شرقیه» جمعیتی تشکیل ایله مشدر. جمعیت، اسکیدن بری قافقاسیایی تدقیق ایدن بعض متخصصلرك اشتراكی تأمین ایدیلدیگی کی، محلی قوتلرك ده اشتراكینه صرف غیرت ایتمكده در. آنستیتونك اهمیتله تدقیق ایتدیگی موضوع، ایلک اوکجه داغستانه عائد عمومی ریپبلوغرافینك تنظیمی در. آریجه محلی موزه تشکیلی ده دوشونولمكده در. جمعیت، «داغستان مجموعه سی» عنوانلی برجموعه نشرینه باشلامق اوزره در.

* لر نیچ غر اوردو. — ۱۹۲۱ سنه سننده، كندی نشریات كلیاتنك ۲۶ نچی جلدینه باشلایان اسکی «روسیه آرکه تولوژی جمعیتك شرقی شمبه سی»، كچردیگی اوج سنه لك نشراندن صوكرآ، نهایت، ۱۹۲۴ سنه سننده تمطیل فعالیت ایتكه مجبور قالمشدر. شمبه لك بوتون وظیفه سی «روسیه علوم آقاده میسی نك آسیا موزه سی زردنده کی مستشرقین هیئت» به دور و تحویل ایدیلشدر. بوهیئت ۱۹۲۱ سنه سننده تشکل ایتمش، و شرقی شمبه سنك اوج سنه طرفنده برتورلو نشرینه موفق اولامادینق مجموعه نی، آسیا موزه نی زردنده کی مستشرقین هیئت نشریاتنك ایلک جلدی اولمق اوزره، «روسیه علوم آقاده میسی نك آسیا موزه سی زردنده کی مستشرقلر جمعیتی مجموعه سی» عنوانیه نشره باشلامشدر. هیئتك ریاستی «پروفسور بارتولد»ه توجیه ایدیلشدر. بومستشرقلر هیئت، هر سنه منتظماً كندی كلیاتنك نشرینه دوام ایده کی امیدینی بسله مكنده در. داها ۱۹۲۳ سنه سننده هیئت طرفندن له نین غر اوردو کی «تبعات شرقیه» جمعیتلرنك فعالیتنه داژ مفصل معلوماتی جاری «۱۹۱۸ — ۱۹۲۲ سنه سی له نین غر اوردو شرقیه جمعیتلری» نامنده آریجه مستقل بر اوردو وجوده كتیر بلشدر.

بوجمعه نك ايلك جلدی ، بش سنه كپ اوزون برزمان ساحه انتشاره وضع ايديله مده بكتندن ، هيتك رئيسی « بارتولد » كده سويله ديكي وجهله ، مجموعه تورکیات ساحه سنك بالعموم شمباته دائر معلومات ورمكده در .

§ « روسیه علوم آفاده میسی آسیا موزه سی نزدنده کی مستشرقله هیئت مجموعه سی » ، شورال اتحادی علوم آفاده میسی نشر یانندن ، جلد ۱ ، صهیغه ۵۵۶ ، له نین غراد ۱۹۲۵ : قراچقوفسکی : سوریه لی امیر آسامه نك اوتوغراف مجبول برائی ، بهرته لس : عبدالرحمن جامی به عطف ایدیلن رباعیلرک تفسیری ؛ ابره مان : جنبدشاپورده طب مکتبی ؛ مارز : « همشین » ارمینلرینك لهجه سنه دائر مواد ؛ روزه نبرغ : صغدیله ؛ زاروبین ؛ وه سه لوفسکی نك بر مقاله سنه ذیل ؛ و . بارتولد : تورکستان حکومت کتبخانه می و محلی اسلام مطبوعاتی ؛ و . بارتولد : قرآن و دکر ؛ مارز ؛ کورچی - ایران ادبیاتی آراسنده رابطله ؛ فالبو : « قریم » ه عائد بر منظومه نك اسکی عثمانلیجه نسخه سی ؛ سامویلوویچ ؛ بهرزه زین ، تورکولوغ ؛ اولده نیورغ ؛ بهرزه زین ، سیاح ایران شیوه می مدققی ؛ قراچقوفسکی ؛ بهرزه زینک سجیه سنی تمیین ایتمک ایچون بعض اوافق معاومات ؛ ولادی میرچف ؛ بهرزه زین ، موغولیات عالمی ؛ پوپیه : « حمدالله قزوینی » نك اثرنده کی موغولجه حیوان اسملری ؛ استرووه : ؛ پاپیروس Recto b 1116 و مصرک الهله عائد ادبیاتی ؛ مارز : « مه سکی » کورچی کتبه لری ؛ قوتویچ ؛ یوان - چائو - بی - شی - نك طبی حقدنه ؛ میش چاینوف : قافقاسیا آرکه ئولوژیسنده ییلان و کوپنک حقدنه ؛ ژه بیلدوف ؛ آیتنه و آیتنایلر ؛ روزه زین : دو قوتورا ته زینی مدافه ایده رکن سويله نیلن خطابه ؛ روزه زین ؛ عرب تهزیلات عالمانه - سنه دائر نمونه ؛ ولادی میرچف ؛ Mongolca 1 ؛ قوتویچ ؛ ایران ایلیخانلرینك موغولجه مکتوبلرینك اوقونوشنه دائر تصحیحات ؛ هه نیکو : « بهرجه می یا » به دائر اسکی - کورچی روایتنك اوقفسور دده کی بازچه سی ؛ راما سکیه ویچ ؛ پتروغراد دارالفنون کتبخانه سنده کی ایران ، تورک - تانار ، و عربجه یازمه کتابلرک انامیسی ؛ فرهمان ؛ عجم لاحقه سی اولان (ه) مشتقاتی ؛ سو قولوف ؛ ۱۹ نجی عصر بدیاتی الهیاته عائد برویقه ؛ قاسمهر ؛ اینلک عباسی حکمدارلری دررنده کی ارمنی والیرینك شجره سی ؛ میش چاینوف ؛ قافقاسیا و موغولستانده بالیق منحوتاتی ؛ شمیت ؛ طوی سوارسی ؛ سترووه ؛ هارریسک بویوک پاپیروسی اوزرینه بعض ملاحظات ؛ قراچقوفسکی ؛ ر . پ . لوفی روزه نوالک خاطره سنه . تنقید و بیلدیوغرافی - واسیلیف ؛ بیزانس تاریخنه دائر درسله . جلد ۱ ؛ (بارتولد) ؛ نه غی آزاروف ؛ ارمنی حقوق تاریخنه دائر تدقیقات ؛ قراچقوفسکی ؛ النعمان بن بشیر و بکر بن عبدالعزیزک شهرلرینه دائر (شرق انسانلرنده) . غرب لسانلرنده نشر ایدیلش دو قوز علمی اثره عائد تنقیدات (قوتویچ ، روزه نبرغ ، بارتولد ، قراچقوفسکی ، مالوف) طرفلرندن .

* * * **آذربایجانده** - اینلک آذربایجان آرکه ئولوژی جمعیتی تشکیلی فکری ، ۱۹۱۶ سنه سنده اويا غمشدی : آذربایجان روس ماملرندن برغروپ ، « موسقووا آرکه ئولوژی » جمعیتی نك « تقلیس » شهری شعبه سنه مراجعتله ، « باکو » دده برشعبه کشادی حقدنه تشبثانده بولومشدر . لاکین وضعیت و محاربه ، بوفکرک حیر حصوله کله سنه مانع اولمش ، ویا لکنز ۱۹۲۱ سنه سنده محلی آرکه ئولوژی مراقلیلری سایه سنده ، نهایت ، موسقووا آرکه ئولوژی جمعیتنك خصوصی برشعبه سی کشاد ایدیلشدر . مذکور جمعیتله برابر ، آریجه ، ۱۹۲۲ سنه سنده

مستقل برآذربایجان آرکه تولوژی مؤسسسه سی ده تشکیل ایدیلش، و برسنه کبی قیصه و محدود بر فعالیتدن سوکرا، بویکی جمعیت توحید ایدیلره ک «آذربایجان معارف قومیسر لکی زنده آذربایجان آرکه تولوژی جمعیتی» نامنده، معین بر پروگرامه مربوط و رسمی حکومت مؤسسسه سی شکانده بر هیئت وجوده کتیر یلشدر . جمعیتک باشلیجه وظیفه سی ، آذربایجانی تدقیق و ملی حرثی وقایه ایتمکدر .

سنه تأسیسندن ۱۹۲۷ سنه سنه قدر جمعیت منتظماً فعالیتنه دوام ایتمش، و برچوق علمی تدقیقاتده بولونق صورتیه، بک آز تدقیق ایدیلش اولان آذربایجان حقنده مهم و شقیه لرو معلومات ده ایتمشدر . سنه لک راپورلردن اوکره ندیکمز کوره، هنوز نشر ایدیلشمش فقط قونفرانس و راپور شکانده تقریر ایدیلش تورکیاتی علاقه دار ایدن برچوق خام ماده لرده موجوددر . چاپشانلر ایچنده، با کودارالفنونی مدرسلرینک رهبر اکیله چاپشان برچوق آذری کنجلیرینک اسملرینه تصادف ایدیلورکه، بوده، محلی منورانک جانلی ماضیلری ایله علاقه دار اولدقلرینی اراشه ایتمکده در . برصیرا غیر موقوت نشریاته برابر، جمعیت آریجه «آذربایجان آرکه تولوژی قومیته سی اخباری» عنواننده بر موقوتنه ده نشر ایتمکده در . شیمدی به قدر ایکی نسخه سنه تصادف ایتدک . بز بوراده شیمدی لک المزمکن بویکی نسخه نک فهرستی درجه برابر، آریجه ، بعض مقاله لرینک مندرجاتی حقنده ده مختصر معلومات و برمه ک چاپلشاجیز :

* * * «آذربایجان آرکه تولوژی قومیته سی اخباری» — [صحیفه ۱۰۵ ، جلد ۱ ، باکو ۱۹۲۵] آذربایجان خلق معارف قومیسارانی نشریاتندن . روسجه در [احتوا ایتدیکی مقاله لر : (۱) ب . سیویف : باکو جوارنده ، سوراخانا آتشرستلر معبد و ماناستری [آتشدکده] . ۲۷ صحیفه . مؤلف مقاله سنی بر قاج قسمه تفریق ایلمشدر . برنجی قسمنده ، باکو آتشدکده لرینک بوگونگی وضعیتینی مفصل بر صورتده تصویر ایدهرک ، شیمدی به قدر انتشار ایتمش برچوق مهم منابعدن استفاده ایلمشدر . وقتیه بوراسنی زرت ایدن قازان دارالفنونی مدرسلردن مستشرق «به ره زین» ، آتشدکده لرک کوزلک کنی تصویر ایلمش ایسه ده ، مؤلف ، انوم بوکوزلکدن بر اثر قلامدیغنی ، بالعکس بونلرک پیلک ایچنده توخرا به حالنده اولدیغنی قید ایتمکده در . سو فز اولار ق تلغی ایدیلن آتشدکده لر ، ۱۹۰۲ سنه سندن اعتباراً تمامیه سوغوش ، اوکوندن بوکوتنه قدر بالکنز آتشدن بر مبدشکنی محافظه ایتمشدر . ایکنجی قسمده ، مؤلف آتشدکده لرک تاریخی تدقیق ایدهرک ، بونلر حقنده هانکی دوردن اعتباراً تاریخی معلوماته تصادف ایدیلدیکنی آراشدر بر مده در . ایلک مه اواماته «مسهودی» ده تصادف ایدیلکده در . لاکن ، بز بوراده آتشدکده لرک موجودیتی حقنده معلوماته تصادف ایتمکده برابر ، بونلرک تقریباً هانکی دورده انشا ایدیلدیکی حقنده هیچ بر معلوماته دسترس اولامیوروز . مقاله صاحبی ، بوم معلوماته ، تقریباً ۱۸ نجی عصر اورتالرنده تصادف ایتدیکنی سوبله مکده ، وایلک اولار ق انکیلر تجارلردن Yonas Hanwaj ک اثرینی ذکر ایتمکده در . مؤخرأ روس مستشرقلری آتشدکده لری تدقیق ایدهرک معین و موجود مواد بر آرایه طولاملشدر در . اوچنجی قسم ، آتشرستلک و آتش دینی حقنده ایضاحاتی حاویدر . مؤلف ، بو آتش دیننک عجم ویا هندیلیره عاید اولدیغنی تثبیت ایتمکده چاپلشمشدر ، بو مقصدله ایکی مملکتده کی دینی حرکات اوزرنده توقیف ایدهرک ، نتیجه ده ، بالخاصه ایرانده آتش دیننک داها فضیله اششار ایتدیکی قناعتنی الله ایتمکده در . داها فضیله صراحتله سوز سوبله مک ایچون ، «براهینیم» و «مازده نیم» جریانی تحلیل ایتمکده در . هیئت عمومی سی اعتباریه ، مؤلف ، الله ایدمه یلیدیکی منابعدن استفاده ایلمش ، و مقاله سنک نهایتنه

آيريجيه موضوعه فائدا لرلك فهرستنى علاوه ايتشدر. بوندىن باشقا، برده آتشكده نك قو طوغرافياسى وايكى پلازموجوددر . ۲ - ق . صادق . « شيخ كندى » ويا : « بنى هيت » . مقاله يال كوزدرت صحيفه دن عبارت اولارق بوكونكى وضعيتى تصوير ايتكده در . ۳) ي . باخوموف : [باكو] ذهكى « قوز قلمه » سى و حقنده كى منقبه . مؤلف بو عنوانه قزيم ، بوسفور وارمنستانده تصادف ايدىلدىكى ، واكثر تابه مستحكم موضعله اضافه سويلىدىكى ، و حقنده بر چوق منقبهل موجود اولدينى سويلاه مكدده در . مقاله ه صحيفه دن عبارتدر . ۴) عظيم بكوف : بردان كوبي و آناز عتيقه سى . ۵) سيسيوف : نواغا كندنده خانقاه آثار عتيقه سى . ۶) باخوموف : شيروان شاه شاهنشاه . ۷) باخوموف : ۱۹۳۴ سنه سنده آذربايجانده الده ايدىلن اسكى سكر له دائر . - مجموعه نك نهايته آذربايجان آر كه تولوزى قومينه سى حقنده كى راپورلر ، و تقرير ايدىلن مذاكره نامهل درج ايدىلشدر . آيريجيه « سيسيوف » ، روسيه آقاده ميسنك ايكي يوزيجى ييل دونوبى حقنده بر مقاله درج ايدىلشدر ، آقاده ميسنك آذربايجانى تدقيق خصوصنده كوستردىكي علاقه يي ايضاح ايتكده در ،

§ آذربايجانده آر ضر تولوزى قوميه سى انضبارى — صحيفه ۸۸ . جلد ۲ ، باكو ۱۹۲۶ . آذربايجان خلق معارف قوميدارلى نشر ياتندن ، روسجه . باكو توركيات قونفره سنه انخاف اولوشددر . مقاله لر : ۱) باخوموف : باكو شاه سراينك ايلك تميزلمه سى ؛ ۴ صحيفه . ۲) باخوموف : شاه سراينده كى فعاليت حقنده راپور ؛ ۲ صحيفه . ۳) باخوموف : اسكران - قديم استحكاماتك خرابه سى ؛ ۲۱ صحيفه . ۴) باخوموف : بش پارمق داغى و آثار عتيقه سى ؛ ۵ صحيفه . ۵) كيميقيز : بش پارمق داغى نك تصويرى ؛ ۲ صحيفه . ۶) دو برووين : « نورك فرزند » سى حقنده روايت ؛ ۱ صحيفه . ۷) نصيبي : كنجيه و شاعر نظامى نك مزارى ۴ صحيفه . ۸) نصيبي : شامخى ۷ صحيفه . ۹) ميششايينوف : آذربايجان داخلىنده « خالدر » ك حركاتى حقنده تخمىني معلومات ؛ ۵ صحيفه . ۱۰) فرين : كنجيه نك دمير قورلى ؛ ۹ صحيفه . ۱۱) سيسيوف : برده . برده كندى نك آثار عتيقه سى و تاريخى . ۱۴ صحيفه . ۱۲) دمورغان : لشكران ولايتى . آثار عتيقه سى ؛ ۳ . ۱۳) عظيم بكوف : لشكران ولايتى آثار عتيقه سى ؛ ۱۶ صحيفه . آيريجيه آذربايجان آر كه تولوزى جمعيتى روتوقوللرى درج ايدىلشدر . ۱۰ قدر مختلف رسملرى جاويدر .

* * * آذربايجانده دولت موزه سى فعاليتى — ۱۹۲۴ سنه سى نهايقنه دوغرو آذربايجان دولت موزه سى ، تماماً علمى بر مؤسسسه اولارق فعاليته باشلامشدر . شيمدى به قدر حفريات نتيجه سى اولارق الده ايدىلن بر چوق مواد موزه به نقل ايدىلشدر . فقط ماده اى بر وضعيته بولونمادىقندن ، مثبت بر نشر ياتنه تصادف ايدم ميورز . بالاخره نشر يات واسطه سيله آذربايجان موزه سى ايله ده آشنا ايديله حكمرى و عد ايتكده درلر . شيمدى نك ايلك اثر اولارق المزده آشاغى ده بحث ايتديكمز اوفاق بر اتردن باشقه بر شى يوقدر : [د . شريف اوف : « يالوبوتيه » حفرياتى . ۳۲ صحيفه . باكو ۱۹۲۷ . آذربايجان حكومت موزه سى نك رنجى نشر ياتى . آذربايجانى تدقيق و تبص جمعيتى نشر ياتندن ، روسجه] . اثر بر تجربه قلمه دن باشقه بر شى دكلدر . مؤلف چايشدينى سناحه ايله هنوز آليشمق اوزره در ؛ اجرا ايدىلن حفريات نتيجه سنك يالكر بسيط رصورتده تصور ندىن باشقه بر معاوماته تصادف ايدىلپور . حالبوكه بونتيجه نك هانكى دورله غايد اولدينى و نه كى قيمت علميه عرض ايتديكى تماميله مسكوت يكمشدر . حتى « يالوبوتيه » نك زرده بولوندينى بيله آكلامق مشكلدر . صور كرا ، تبه نك اسنى توركيات مجموعه سى - ۲۸

حقتده بر سوزله بيله اولسون ایضاحات ویریله مشدر . حالبوکه « یالویلو » کلهسی دوغرودن دوغروبده آذری لهجه-سنده خفیف اولارق تلفظ ایدیلن « آلو » کله-سندن باشقه برشی دکادو. آکلاشیلویوکه تپده وقتيله « آلو » ظهور ایتمش وخلق بورا-سنه « یالویلو » عنوانی ویره مشدر . اثرک ایکینچی صحیفه-سنده، مؤلف، تصادف ایتدیکی بر مزارستان حقتده: « بیلمه نه دنسه بحلی خلق بو مزاره [اوغوز] نامی ویر مشدر » دیهرک هیچ بر ایضاحاته کیریشمیور. حالبوکه بوکی اسملر اتنوخرافی نقطه نظرندن شایان دقتدوه زیرا آذربایجانده، باموم مهاجرت ایدن تورک قبیله لری اسکی اسملری اولدیغی کیی محافظه ایدمه مشله، وتماميله اختلام ایدرهک بوکون آذری تورکی عنوانی آکشلردر. بونلرک اسم قبیله لری مختلف محله ره ویریلن ایتیک اسملر سایه سنده اوکره نیورز . بوراده « اوغوز » مزاری دنیلمه سی ، هیچ شبهه یوقدرکه ، آذری لهجه-سنده « اوغوز » - یعنی « اوغوز » - تورکلرینه اضافه ایدیله سنندن در. عینی اثرده مؤلف آریجه برده « یهودی » عنوانی دیگر بر مزاردن بحث ایتکده در . مع التأسف اعتراف ایته لیدرکه، اثره هیئت عمومیه سی اعتباریله، علمی دکدره. دیه یلبرز که مؤلف هیچ بر مثبت نتیجه الده ایتکه موفق اولاماشدر. اثرک نهایتنه ۷ عدد رسم بر عدد خریطه علاوه ایدیلشدر .

* * * آذربایجانلی ترکیه و تنبع جمعیتی . — تقریباً ۱۹۲۳ سنه سنده تشکل ایدرهک فعالیته باشلامشدر . کنیش بر پروگرام اوزرینه آذربایجانلی مختلف نقطه نظر دن تدقیق والده ایدیلن نتایجی علم طلنه وضع ایتک مقصدی استمداف ایتکده در . جمعیتک داخلی تشکیلاتی غایت متنوع در . باموم منورقونو جلبله ۴۲ شمبه یه منقسم در. بوشبهلر آراسنده الک چوق اهمیت حائز اولان، اتنوخرافی، تورکیات ، تاریخ ، فوق لور ، موسیقی ، کوچهلر حیاتی تدقیق ، تورکیات تاریخی ولسانیات در . دیگر ساحهل زاها فضلہ اقتصادی ، زراعی - سیاسی درلر . شیمدی یه قدر طبع و نشر ایدیلن آثار مع التأسف کافی درجه ده الده ایدیله مه دیکندن ایضاحاتمز اکسیک قالمشدر . الده ایدمه یلیدرک مری آشاغی یه صیرا ایله قید ایدیورز :

§ آودیف : موغان و سالیان صحراسی . صحیفه ۱۳۶ . باکو ۱۹۲۷ [آذربایجانلی تدقیق و تنبع جمعیتی نشر یاتندن . روسجه] . « آذربایجان تدقیق و تنبع جمعیتی » بر جوقی شمبه لره منقسم در. بوشبهلر آراسنده آذربایجان اراضیسی تدقیقه مخصوص قومیس-یونلر واردر . ایشته بو اثری نشر ایدنده « موغانی تدقیق قومیسونی » دو . اثر فوق العاده زنکین موادی حاوی اولوب ، بالخاصه زراعته حائدر . موضوعی، موغانک اهالیسی، اسقاسی و طو پراقندن استفاده ایدیله سی تشکیل ایتکده دره بر جوق رقلرله برابر موغانه حائد زنکین رسملری احتوا ایتکده در . اثرک نهایتنه برده موغانه حائد پبلیوغرافیک معلومات علاوه ایدیلشدر .

§ « آذربایجانلی تدقیق و تنبع جمعیتک اخباری » . صحیفه ۱۵۷ . نومرر ۱ ؛ باکو ۱۹۲۶ . روسجه ؛ جمعیتک مجموعه سیدر . مقاله لر : (۱) میششائینوف : قبل التاریخ آذربایجان و قدیم آراارات مدنی؛ ۱۱ صحیفه . (۲) باخوموف : آذربایجانک طو پراق مسئله سی حقتده ؛ ۹ صحیفه . (۳) پروفیسور میلر : ۱۹۲۵ سنه سی یازنده طالبشه اجرا ایدیلن تدقیقات حقتده احضاری راپو ؛ ۱۱ صحیفه . (۴) چوبان زاده : قوموق شیوه سی حقتده احضاری معلومات ؛ ۵ صحیفه . (۵) ژررقوف : داغستان لسانلری رتدقیقاتی ؛ ۸ صحیفه . (۶) سیسویف : ۱۷ نجی عصرده آذربایجانک تورک اهالیسی ؛ ۴ صحیفه .

۷) میششائینوف : یافنی تدقیقاتک اساسلری؛ ۱۴ صحیفه . ۸) اسلادقو پیوتسیف : تیاترو مسئلهلری حقنده مادهلر طوبلامغه مخصوص پروغراملرک اساس تفسیاتی؛ ۱۷ صحیفه . ۹) آشاپین : داغستان لسان و شیوه لری حقنده علم صرفه منسوب ماتریال طوبلامغه مخصوص مختصر پروغرام؛ ۶ صحیفه . ۱۰) چوبان زاده : تورکیات قورولتای حقنده؛ ۳ صحیفه . ۱۱) عیبولاین : ووانا تورک تاناولری لسانده تاریخی ادبیاتک انکشاف؛ ۳ صحیفه . ۱۷) زیطیلد : « آذربایجان تدقیق » جمعیتک ایکی سنه لک فعالیت . مجموعه نك صوك صحیفه لری « جمعیتده » تقریرایدیلن قونفه زاندره و فعالیت حقنده کی مهلوماته حصرایدیلشدره .

§ « آذربایجان تدقیق و تتبع جمعیتک اخباری » صحیفه ۱۲۷ . نومرو ۲ ؛ باکو ۱۹۲۶ . روسجه - مقاله لری : ۱) سامویلوویچ : قافقاسیا و تورک عالمی؛ ۹ صحیفه . ۲) غوردله و سکی : عثمانی ادبیاتک انتقال دوری؛ ۲۰ صحیفه؛ مؤلف، مقاله سنی کورپریل زاده محمد فواد بکک نشرایتدیکی « بوکونکی ادبیات » عنوانی اثر مناسبتله یازمشدر . باشلانغچنده فواد بکک علم عالمده موقعی و ترجمه حالی تلخیص ایتدکدن سوکرا ، تورکیه تجدد دورینی مختصراً تدقیق ایتدکده در . هیئت عمومی سی اعتباریله یوقاریده ذکر ایتدیکم فواد بکک کتابنه مستند اولوب ، اولدجه شایان دقتدر . [بومقاله نك ترجمه سی « تورک یوردی » نك « صانی ۲۹ مایس ۱۹۲۷ » نسخه سنده انتشار ایتشدر] . ۳) اسمیرنوف لوعینوف : طاغاق قاراباغ جنوب شرقینده کی طوبراق ؛ صحیفه ۱۸ . ۴) میششائینوف : آذربایجانده آتوری یازیلی بونجوق؛ ۹ صحیفه . ۵) پاسپیک ولایتین : خوجالی تپه سی [آرکه بولوژی به عائددر] ؛ ۹ صحیفه . ۶) شریف اوف : نوحا ولایتده کی بعض صنایع و دور قدیم آبدملری؛ ۱۰ صحیفه . ۷) نصیبی : لینوا تاناولری؛ ۱۹ صحیفه . ۸) اوشقوف : شرق نقشلری؛ ۸ صحیفه . ۹) ۱۹۲۴ سنه سی باکو ده . تقریر ایدیلن برابور؛ ۷ صحیفه . ۱۰) چارینوف : لاق شعری؛ ۹ صحیفه . ۱۱) قریم فونه نيك الغباسی (ایمانوف) ؛ ۵ صحیفه .

* * * عباسقلی اقا باکیخانوف « قدسی » : کلستانه ارم . — [XV + ۱۹۶ صحیفه ؛ باکو ۱۹۲۶ . « آذربایجان تدقیق و تتبع جمعیتی » نشریاتندن . سلسله نومرو ۴ ، روسجه] . سکسان سنه دنبری مختلف یازمه نسخه لده محفوظ قالوب پک محدود منتشرقلرک استفاده ایدمیلمش اولدقلری . « قدسی » نك اثری ، نهایت « آذربایجان تدقیق » جمعیتی طرفندن نشر ایدیلشدر . اثر روسجه اولارق نشر ایدیلشده ، بعض فارسی نسخه لره قارشیلانیدیلش ، اولدجه متنک دوغرولفته چالیشلمشدر . مؤلف کندیسسی اثرینی اولجه فارسی قلمه آلارق بالاخره روسجه به ترجمه ایتشدر . بو یازمه لردن باشقه آیریمجه درت دیگر فارسی و ایکی روسجه یازمه لده نظر دفته آلتشدر . کتابک باشلانغچنده اثره عائد اوفاق ایضاحاتی حاوی بر مقدمه ایله ، « محمد حسن بهارلی » طرفندن یازیلش اولان « قدسی » نك ترجمه حالی دوج ایدیلشدر . « عباسقلی اقا » ، اسکی قافقاسیا بکله عالمه لردن برینه منسوبدر . دها چوجوقکنن فارسی و عربی تحصیلنه دوام ایتش ، بالاخره روس جنرالرندن « برمولوف » طرفندن مأموریته آلتش ، و برچوق سیاحتلرده بولونمش ، « کلستان ارم » عنوانی اثرندن باشقه برچوق مختلف موضوعاره عائد اثر ایتشدر . مأموریت حیاتنده وطننه ایجه خدمتلرده بولونمش اولوب ایوم . آذربایجان داخلنده حرمله یاد ایدیلکده در . « کلستان ارم » تورکیات وبالخاصه آذربایجان تاریخی اسحه سنده تدقیقاتده بولونانلر ایچون اپی زنکین بر منبع تشکیل ایتدکده در . محتویاتی اعتباریله دور .

قدیمدن «شیروان» ک روسلر حازفندن استیلاسنه قذر «داغستان و شیروان» تاریخی احتوا ایتکده دره. دنیه بیلیرکه، عادتاً اثر ایلك «آذربایجان تاریخی» دره. زیرا، شیروانشاهانی ایله داغستانک مهم قسمی، که آرده اولنرک تاریخنه تصادف ایدیوروز، بوکونکی آذربایجان جمهوریتنی تشکیل ایتکده دره. «کاستان ارم» عنوانی ویریله سی، بوکونکی «قوبا» شهری نك، اوللرده بو عنوانه تسمیه ایدیله سندن ایلی کیشدره. بهاری بوخصوصه [صفحه XII] معلومات ویرمکده دره. اثر بش دوری احاطه ایدره ک قیصه برخلاصه ایله اتمام ایدیلشدر. صوگ بشنجی دوردن ماعدا ایلك درت دور، ارمنی یونان، روس، فازی و عربی ماخذله مستند، آرتق اسکیمش، برتلقه قدن باشقه برشی دکلدرد. لاکن بوتلفیق قسمندنده استفاده ایدیله چک بر چوق مواد الله ایدیله بیلیر. فقط اثرک انک جانی قسمی، صوگ بشنجی دور تشکیل ایتکده دره. بو دور تقریباً نادر شاهک رفتندن اعتباراً، ایران - روسیه بیننده عقد ایدیلن «کاستان معامه دسنه - قذر زمانی (۱۷۴۷-۱۸۱۳) احتوا ایتکده دره. بو بحثده «قدسی» اولجه موضوع انجاذ ایتدیکی داغستان و شیروان ساحه سندن خارجه چیقارک، آذربایجانک روسلر استیلا سندن اولکی خانلق دوری حقنده ایجه معلومات ویرمکده دره. بالخاصه، مؤلفک انجمنده یاشادیقی و حتی اشتراک ایتدیکی بر دور حقنده ویردیکی معلومات، صلاحیتلی برمأخذ اولاروق تلقی ایدیله بیلیر. شیمدی یه قدر اپی روس مستشرق بوآردن استفاده ایتشدر؛ و بو اعتبارله اثر اپی قیمتی حائزدر. «بهاری» نك ویردیکی معلوماته کوره «میرزا حسن افندی القدری» طرفندن ۱۹۰۳ سنه سنده نشر ایدیلن «آثار داغستان» تامیله «کاستان ارم» ک تورکجه ترجمه سندن باشقه بر شیء دکلش. کذا ۱۹۲۳ سنه سنده «آذربایجان تاریخی» عنوانیله آذربایجان حکومتی طرفندن نشر ایدیلن اثر، عینی «کاستان ارم» ک روسیجه متنک، برچوق خظالره ترجمه سندن عبارتدر. آکلا شیلیورکه اثرک علم عالمندن اوزاق و یازمه شکلنده محافظه ایدیله سی، بر چوق احتمالی موجب اریلشدر. «آذربایجان تی دقیق و تنبع جمعیتی» نك نهایت بو قیمتدار اثری نشر ایله میدانه وضع ایته سی، باشلیجه خدمتلرندن بریستی تشکیل ایدر؛ بو وسیله ایله جمعیتی تبریک ایلر. خلاصه قسمته کلنجه، «قدسی» بوراده علم وسائر اوصافله آمیز ایتش شیروان قومشو ولایتلرک ممتاز سیالری حقنده ستایشله معلومات ویرمکده دره. بوسیمالر باشلیجه بویله تصنیف ایدیلشدر: (۱) باکولی شیخ ابوعبدام. (۲) کنجیه شاعر، لرندن مهستی خانم. «آتشکده» دن موجوددر. (۳) استاد شعرا ابوالعلاء کنجوی. بر مجویه سی نشر ایدیلشدر. (۴) خاقانی. کندانک بر شعری نشر ایدیلشدر. (۵) فلکی شیروانی. «شیرانشاه منوچهر» حقنده کی شعری مندرجدر. (۶) عزالدین شیروانی. خاقانی مفاصلر لرندن دره. بر شعری درج ایدیلشدر. (۷) مجیرالدین بیلقانی. (۸) سید ذوالفقار شیرزانی. (۹) ابوسید آبدال - درویش. (۱۰) سید یحیی باکوی. (۱۱) شیخ منلا یوسف. (۱۲) ابو طاهر شیروانی. (۱۳) سید حسن شیروانی. (۱۴) بدر شیروانی. (۱۵) عبدالرشید بن صالح باکوی. (۱۶) کمال الدین مسعود شیروانی. (۱۷) مسعود شیروانی. (۱۸) عبیدی شیروانی. (۱۹) مصاحب کنجوی [دیگر اسمی کلیملی خان زیاد اوغلی]. (۲۰) منلا میرزا شیروانی. (۲۱) منلا محمد بن منلا نجف علی باکوی. (۲۲) حاجی محمد چلبی. (۲۳) مست علی شیروانی. نهایت «قدسی» کندی ترجمه حالندنده بحث ایدره ک مختلف آناری تمه داد ایتکده دره. آنارلی بزى بوراده فضله علاقه دار ایتهدیکندن تمه داد ایتدیوروز. بالکسر «کاستان ارم» ک علاوه قسمندنده

قدسی نیک فارسی «مقطعاتی»، «رباعیات»، بر «غزل تورکی» سی، «رباعیات ترکی» سی درج ایدیلشد. آریجه-فارسجه اولارق بر غزلی ده علاوه ایدیلشد. عینی علاوه «زهرا خانم» عنوانی بر آذری شاعر سوله، «شاه خطایی» نیک بریتاک فارسجه شعر سی، و «سلطان یعقوب» ک ۳ نیتدن عبارت شعر سی وارد. مع التأسف نوکی قیمتدار بر اترک روسجه نشر ایدیله سنده کی سببی ر توزلو آ کلاهی مادق. تورجه نشر ایدیلش اولسه ایدی، شهبهز داها فضله اصابت ایدیلش اولوردی.

* * * **عبداللطیف افندی . شکی خانلرنیک اقتصار اوزره تاریخی** — [صحیفه ۱۳ + ۱۲ . باکو ۱۹۲۶ . «آذربایجان تدقیق جمعیتی» نشریاتندن . «آذربایجان تاریخنه دائر ماتریالار» ک برنجی قسمی . تورجه متن و روسجه ترجمه سی . مترجمی ع . ح . داداشوف] . مؤلف ، مختصر آ هیری ۱۲۴۴ سنه سنه قدر «شکی خانلری» تاریخی احاطه اتمک چالشمه قدر . فقط ۱۳ صحیفه ک بو تاریخک اهمیت علماً یوکسک اوله مقله برابر ، لهجه خصوصیتی اعتباریله ، لسانیات تدقیقانه داها فضله الوریشلدی . اولدجه شکی لهجه سی محافظه ایدیلشد . متنک نهایتنه «حاجی چلی» نسلک برجدولی علاوه ایدیلشد . مؤلف حقنده تورجه قسمنده هیچ بر معلوماته تصادف ایدیلور ؛ بوده متن نفرنده اولدجه اهمیتی بر نقصان اولارق تاقی ایدیله بیلر . حالبوکه روسجه قسمنه پروفور «آشارین» ک اوافق بر مقدمه سی علاوه ایدیلشدرکه ، بو علاوه ، وقتیه مستشرق «دورن» ک مؤلف حقنده ویردی معلوماتک تکراری در . عبداللطیف افندی شرقده ایجه سیاحت ایتش اولوب «نوخا» شهر سی قاضیسی نیک اوغلیدر . علوم شرقیه واقفدی .

* * * **یاخوموف : «آذربایجانده وقافقاسیانیک بائیمارلر ندره بولونانده مسکوکات و فیضلری»** . [صحیفه ۱۰۰ باکو ، ۱۹۲۶ . آذربایجان تدقیق و تتبع جمعیتک نشریاتندن . قسم ۳ . روسجه] . ۲۵ سنه دنبری قافقاسیا مسکوکاتی تدقیق ایدن مؤلف ، ساحه سنه واقف و متبحر در . اترک ۳۵ ایلک صحیفه سی عمومیتله آرکه تولوزیک و تاریخی نقطه نظر دن مسکوکاتک اهمیتندن و دینه لده کی محفوظ قالان پارلرک علم تدقیقاندن اوینادینی رولدن بحث ایتکده در . آریجه ، آذربایجانده بولونان بر چوق مسکوکاتک دورلر اوزرینه تصنیف ایدیلش برجدولی ده موجود در . اترک اوچنجی قسمی ۲۴۵ عدد سکنک ایضاحاته حصر ایدیلشد . ۴ نجی بحث ایسه ، آذربایجانده ضرب ایدیلش فقط دیگر روسیه ولایتلرنده و آوروپاده الده ایدیلش ۵ سکنک تصویرنی حاویدر . اترک نهایتنده ، ولایت و سانچاقرده بولونان دینه لجدولی ایله ، برده ، دینه لردن الده ایدیلن مسکوکات اوزرنده کی اسم خامن ، سلاله و جغرافی اسملر جدولی موجود در . اترجداً شایان استفاده در .

۱ . **مهضر اوغلی**

* * * **تورکستانده مطبوعاتی** . — اورتا و شرقی تورکر [۱] آراسنده حرب عمومی و روسیه [۱] تورک اقوامتک عمومته عائد مقاله لرده آلتای ، سیریا ، موغولستان طرفلرنده کی تورکرلر دنده بحث ایدیله چکنندن اونلری «شرقی تورکری» ، آناتولی ، ایران و آذربایجان تورکرینی ده «غربی تورکری» ، غربی شرقی تورکستان ، قازاقستان ، باشقردستان ، نوغای ، تاتار اقوامی . «رادلوف» ک قومان لهجه سی حقنده کی مقاله سنده (Mélanges Asiatique IX, 87-92) اتخاذا ایتدیکی اصوله توفیقاً . «اورتا تورکر» دیه تسمیه ایده چکر .

قدسی نیک فاونسی «مقطعاتی»، «رباعیات»، بر «غزل تورکی» سی، «رباعیات ترکی» سی درج ایدیلشد. آریجه-فارسجه اولارق بر غزلی ده علاوه ایدیلشد. عینی علاوه ده «زهرا خانم» عنوانلی بر آذری شاعر سهیله، «شاه خطایی» نیک بریتاک فارسجه شمیری، و «سلطان یعقوب» ک ۳ نیتدن عبارت شمیری وارد. مع التأسف نوکی قیمتدار بر اترک روسجه نشر ایدیله سنده کی سببی ر توزلو آ کلاهی مادق. تورجه نشر ایدیلش اولسه ایدی، شهههز دهاها فضله اصابت ایدیلش اولوردی.

* * * **عبداللطیف افندی. شکی هاندر نیک اختصار اوزره تاریخی** — [صحیفه ۱۳ + ۱۲]. باکو ۱۹۲۶. «آذربایجانلی تدقیق جمعی» نشریاتندن. «آذربایجان تاریخنه دائر ماتریالار» ک. برنجی قسمی. تورجه متن و روسجه ترجمه سی. مترجمی ع. ح. داداشوف. [مؤلف، مختصر آ هیری ۱۲۴۴ سنه سنه قدر «شکی خانلی» تاریخی احامه ایتمک چالشمه قدر. فقط ۱۳ صحیفه ک. بو تاریخک اهمیت علماً یوکسک اریله مقله برابر، لهجه خصوصیتی اعتباریله، لسانیات تدقیقانه دهاها فضله الوریشلدی. اولدجه شکی لهجه سی محافظه ایدیلشد. متنک نهایتنه «حاجی چلی» نسلنک برجدولی علاوه ایدیلشد. مؤلف حقنده تورجه قسمنده هیچ بر معلوماته تصادف ایدیلور؛ بوده متن نفرنده اولدجه اهمیتی بر قصان اولارق تلقی ایدیله یلیر. حالبوکه روسجه قسمنه پروفور «آشارین» ک اوافق بر مقدمه سی علاوه ایدیلشدرکه، بو علاوه، وقتیه متشرق «دورن» ک مؤلف حقنده ویردی معلوماتک تکراری در. عبداللطیف افندی شرقده ایجه سیاحت ایتمش اولوب «نوخا» شمیری قاضیسی نیک اوغلیدر. علوم شرقیه واققدی.

* * * **یاغوموف: «آذربایجانده وقافقاسیا نیک بائقار لر ندره بولونانده مسکوکات و فیضلری»**. [صحیفه ۱۰۰ باکو، ۱۹۲۶. آذربایجانلی تدقیق و تتبع جمعیتنک نشریاتندن. قسم ۳. روسجه]. ۲۵ سنه دنبری قافقاسیا مسکوکاتی تدقیق ایدن مؤلف، ساحه سنه واقف رمتجر در. اترک ۳۵ ایلك صحیفه سی عمومیتله آرکه بولوریک و تاریخی نقطه نظر دن مسکوکاتک اهمیتندن و دینه لده کی محفوظ قالان پارلرک علم تدقیقاندن اوینادینی رولدن بحث ایتمکده در. آریجه، آذربایجانده بولونان بر چوق مسکوکاتک دورلر اوزرینه تصنیف ایدیلش برجدولی ده موجود در. اترک اوچنجی قسمی ۲۴۵ عدد سکنک ایضاحاتنه حصر ایدیلشد. ۴ نجی بحث ایسه، آذربایجانده ضرب ایدیلش فقط دیگر روسیه ولایتلرنده و آوروپاده الده ایدیلش ۵ سکنک تصویرنی خاویدر. اترک نهایتنده، ولایت و سانچاقرده بولونان دینه لر جدولی ایله، برده، دینه لر دن الده ایدیلن مسکوکات اوزرنده کی اسم خاص، سلاله و جغرافی اسملر جدولی موجود در. اثر جداً شایان استفاده در.

۱. **مهضر اوغلی**

* * * **تورکستانده مطبوعاتی**. — اورتا و شرقی تورکر [۱] آراسنده حرب عمومی و روسیه [۱] تورک اقوامتک عمومته عائد مقاله لر ده آلتای، سیریا، موغولستان طرفلرنده کی تورکرلر دنده بحث ایدیله جکندن اولری «شرق تورکری»، آناتولی، ایران و آذربایجان تورکرینی ده «غرب تورکری»، غربی و شرقی تورکستان، قازاقستان، باشقردستان، نوغای، تاتار اقوامی. «رادولف» ک قومان لهجه سی حقنده کی مقاله سنده (Mélanges Asiatique IX, 87-92) اتخاذا ایتدیکی اصوله توفیقاً «اورتا تورکر» دیه تسمیه ایده جکر.

انقلابی انساننده نشر اولونان آثار حقیقده تورکیات مجموعه سنده منتظماً معلومات ویریلک ایجاب ایدیور . فقط بونشریات استانبولده بولونما یور؛ هله شرق تورکارک (یعنی آلتای، اورانخای، یاقوت تورکارینک) لهجه لرنده نشر اولونان آثاره استانبولده مع الاسف هیچ تصادف ایدیه میور . بو مقاله ده ارزیک لهجه سنده منتشر مجموعه لر دن بحث ایده جکر . اوزیک لهجه سنده منتشر مجموعه لر دن ۱۹۲۲-۱۹۲۴ سنه لری طاشکندده نشر اولونوب صوکر اتمطیه ارغرایان «**انصوب**» مجموعه سنک ۱-۴-۷-۸-۱۱-۱۲ نجی نومر لری کورولشدور . بو مجموعه نك مقاله لری ، اکثراً سیاسی مقاله لر اولوب آراسیرا تورکیه یه متعلق یازیلرده تصادف اولونیور . برنجی نومرو : ص ۲۲ - ۳۴ معلم عبدالرحمن سمعی : «**تورک دیلاری فاعده لرینی اوکره نمنک اساسلری**» نام مقاله سنده صوکر قاچ سنه ظرفنده اورتا و غرب تورک لهجه لرینه دائر منتشر صرف و نحو اثر لرینی تحلیل ایدیور و بالجه فیلکتیف لسانلرده اولدینی کبی تورک لساننده ده اعراب اصولنک قابل تطبیق اولوب اولمادیغندن ر عمومیتله تورک لساننده کله نك قاچ نوعه تقسیم اولونماسی ایجاب ایتدیکندن ر بوخصوصده اوروا لسانیات اصلولری نك تورکیه یه اصل تطبیق اولونه جغندن بحث ایلدیور .

ص ۳۶-۳۸ ده «**حاجی مین شکرالله**» افندی نك تورکستانک دکرلی محرر و جماعت خادمی مرحوم «**مفتی محمود خواجه بهبودی**» نك صوکر کونلرینه عائد خاطره لر ی . ص ۴۲ - ۴۳ ده ۱۹۰۴ - ۱۹۲۷ سنه لری ظرفنده سمرقنده نشر اولونان آثارک فهرستی .

§ **ایلمنجی ساره** : ص ۲۰ - ۲۴ تورکستانک دکرلی مؤرخ «**سالی اوغلی بیک بولات**» ک «**بخاراده قیمتلی اثرلر**» مقاله سی شایان قیددر . مقاله ده طاشکند معارف قوه یسار لغندن بخارایه کونده ریلش اولان علمی هیئتک (بوهیئته بیک بولاتک کندیسی ده داخلدی) بخاراده بولدینی بعض آثار دن بحث ایدیور :

۱ — «**شیبانی نامه**» . شیبانی خانک و عمومیتله شیبانلرک احوالندن باحث چغتایچه تاریخ . شیبانی خانک ابتداء احوالندن باشلا یاریق و فاتیله تمام ارلیور . بیک بولاتک نقل ایتدیکی معلوماته نظرأ بو اثر «**زبدة الآثار لعبدالله بن محمد نصراللهی**» (Z. V.O. XV. 187 - 205) دن باشقا بر اثر در .

۲ — «**دل غریب**» . چغتایچه بر اثر اولوب خوارزمک اورتا عصر جوغرافیاسنه عائددر . بیک بولات بکک نقل ایتدیکی قطعه لر کوره بک مهم بر اثر اولدینی کوریلدیورکه ، بوندن بن «**آمودویانک اسکی بجرالی**» نام مقاله مده بحث ایتدم .

۳ — «**یوسف وزلیخا**» . چغتایچه منظوم بر اثر . مؤلفی «**تیمور**» و «**شاهرخ**» لک معاصر ی اولان بلخلی رتورک شاعری درکه ، اسمی «**دربیک**» در . بونده «**شاهرخ**» دورنده کی بعض وقایعدن ، امیر تیمورک طورونی و ولی عهدی «**پیر محمد میرزا**» نك بلخ ده «**پیر علی تاز**» طرفندن اولدی ریله سی مناسبتله وقوعه کان قارغاشا اقلردن بحث ایدیور :

بلخ ایرور دهرغام البلاد	مظهر اسلام تقی عدل و داد
چله اکابرینک ایدی منزلی	ساکن ایرور آندانی و ولی
بولدی فلك کرد شیدین دار ظلم	خانی آنینک بولدی کرتار ظلم
« من » دیدی تاریخ تقی « ح » و « دال »	مده بجزتدین ارتوب ماه سال
قلعه بلخ اولدی چو دروازه بند	یایه ظلم اولدی بغایت بلند

حکم بلن کيردى اولوس ايچکاري
 شهر جهنم کيبي زندان ايدي
 ناشقاري چون روضه رضوان ايدي
 شهر ايچيدا ايردى عذاب اليم
 بير ايديلار غصه وغم صبح و شام
 اوشبو قيبيل خلق اوج آي تمام

بو حکايه ، «پير محمد» ك شهادتندن سوکرا بلخك «شاهرخ ميرزا» طرفندن محاصره سي وقعه سني
 تصوير ايديورکه ، مؤلف ، کتابنك بعض قسملرني محاصره ائناسنده يازديغني سويله بور .
 ۴ — «مقدمه الادب للزمحشرى» نك فارسى ، چقئاي وموغولجه ترجمه لري ، ايلريده بحث اولوناجقدر .
 ۵ — «علم تشریح المدين» . استرخانلردن «سبحانقلى خان» دورنده بخاراده «منصور بن محمد
 بن احمد» طرفندن تأليف ايديلن ، تشریحه دائر لوحه لري حاوی براتردر .
 ۶ — اوزنك خانلردن «عبيدالله خان» زمانده موسيق تاريخنه عائد يازيلان پراوشوق اصولنده
 نوظهلر («عبيدالله خان» كده موسيق به عائد اثرى موجود اولديغني «مذكر احباب» دن معاومدر :
 كابل نسخه سي ، ص ۲۵) .

۷ — غزالى ، سيوطى ، سمدى ، حافظه ، جامى ونوائى ، مشفق وتيورلردن ابوسعيد ميرزالرك ال
 يازيلري ؛ تيمورلردن بك چوغنك رسملري .

۸ — «تحفة شامى» و «فتح نامه سلطانى» نامرليه «مانغيت» لر تاريخنه عائد فارسى ايكي اثر .
 ۹ — «تنكسوق نامه ايلخانى» تأليف محمد بن حسين الطوسى . بونك ايكي نسخه سي آياصوفيه
 كتبخانه سنده دخى [۳۶۰۵ - ۳۶۱۲ نومرولده] موجوددر .

بيك بولات بك ، بوندن باشقا «بخارا» ده داها برقاچ مهم اثرلر كوردى كنى سويله بوره . سوكرادسيوركه :
 «بخاراده اك زنكين كتبخانه ، امير كتبخانه سي ايدي . قرق بيك جلددن داها فضله آل يازمه
 اثرلري حاوی ايدي . بو قدر زنكين بر علم خزينه سي اولان بو كتبخانه ، ۱۹۲۰ سنه سنده ، سوكر
 بخارا اميرنك افغانستانه فراريله نتيجه له تن وقايه ده ، تماماً يانمش وبركونا اثر قالماشدر . كتبخانه نك
 بولونديغني يرده براز نجر يانده بولوندمسده ، خرابه دن باشقا برشي بولامادم . يانمش اوراقدن برشي
 آ كلامق قابل اولمادى [۱] . «امير مظفر الدين» ك اوغلى «ناصرخان توره» نك «آثار السلاطين» ناميله
 ماوراءالنهر تاريخنه عائد يازديغني اثرده اوميانده يانمشدر .

ص ۲۴ ؛ « ايلچوره ميرغياثلى » توقاقدن يازيور : « چو » حوضه سنده اسقا ايچون آرقلر
 (جدوللر) قازاركن برايكي «اكر» بولوندى . اكر ك ايكي طرفنه اويغور خطيله بعض شعرلر يازيلمشدره
 چونفاريا قورواتايندن عودت ايدن بر « تيبلى » بونك بعض سطرلرني اوقويايلىدى :

- ۱ — پای آد آدين انداب مندم نه كيركه
- ۲ — . . . . .
- ۳ — . . . . .
- ۴ — اولوس تابوعى ديب توزدى بو آفور .
- ۵ — . . . . .

[۱] يانيق كتبخانه انقاضنى مذکور وقعه دن سوکرا «بارتولد» ده زيارت ايتمشدر .

٦ — . . . . .

٧ — أجون ايرىلكه بو بر قلاغوز .

٨ — تود و توزمك قا آنى پرتابوغى

ياغى بوزمق اولوسنى پرتاغوغى «

«بايات» كله-نى «اله» مناسنده استعمال ايندلىك «آرغو» توركلى اولدىغى «ديوان لغات الترك» دق معلومدر . «بايات» كله-سىله باشلايان بوئرده، شىمدى «آرغو» بىزده بولومش اوليور .
ص ٢٧ - ٢٩ سمر قند منورلردن متوفى «شمس الدين ابراهيم اوغلى» نك ترجمه خالى .

§ اوزمچى سانه : ص ٣٠-٣٥ ده «تورك ديللىرى قواهدىنى اوكره نمة نك اساسلى» محررى: نعمت حكيم . تورك لسانه آروپا غرامه ر اصولى تطبيق مناسبتيله اعراب مسئله-سندن وكله لرك اقسامندن بحث اولونيور . ص ٣٥ ده سمر قند منورلردن متوفى معلم و محرر «شاكر مختار» افندىك ترجمه خالى . ص ٣٦-٣٩ ده «اوزبك تياتروسنك تاريخى» ؛ بو مقاله ده اوزبك لهجه سنده نشر اولونان تياترو اثرلى قىداد و قىمما تنقىد ايدىليور . ص ٣٩-٤١ ده غلام ظفرى «شرق هوالرى» نام مقاله سنده عموميتله توركستانده مستعمل ومروف اسكى مقام وهوالردن بحث ايدىيور .

§ رورمچى سانه : ص ١٣-٢٦ پروفيسور «پاليوانوف» ك «تورك غرامه رىنك اساساتى حقتده» [ع . سعدى مقاله سى مناسبتيله] مقاله سى ؛ ص ٢٧ - ٢٩ «اوزبك تياتروسنك تاريخى» مقاله سىك دوامى . بو مقاله ده تياترو محررلىنك مهملى اولق اوزرم : «قدرة الله اوغلى نصره الله، عبدالرؤف فطرت ، عبدالله بدرى ، اوينور، غازى بونس، چولپان [عبدالمجيد سليمان] ، شكر الله اوغلى خاجى معين» ؛ ايكىنچى درجه دراماتورغ اولارق ده «خورشيد» و «عبدالله اولانى» سايلمىورلر . اوزبك اوپه راسندن بحث ايدركن ، ايلك دفعه اوزبك اوپه راسنى وجوده كىتىن طاشكندلى «غلام ظفرى» نامنده كى كىنج محرر و صنعتكاردن بحث ايدىليور ؛ اولوك اوپه راصننه سى ايجون وجوده كىتىردىكى «حليمه» ، «بهار» و «بنفشه» نامنده كى اثرلى قىد ايدىليور .

ص ٢٩ - بيك بولات بكك «بدايح الانشاء سمرىه» نام مقاله سنده «يوسف منشى» اسمنده كى بىزىنك هجرى ٩٢٩ سنه سى «تىكرى بىردى آتالىق» نامنه تاليف ايتدىكى «بدايح الانشا» نام اثرندن بحث ايدىليوركه ، تيمور اولادى ، شيبانى ، -ترخان خانلر و قازاق وسىبيريا خانلرىنك مختلف دورلرده كى مخابرات و مكاتباتى حاوى فوق العاده مهم برمجوعه ايش . اثر بخارا كىتبخانه لردن بىزده بولومشدر . مع الاسف «بيك بولات بك» بو اثر حقتده پك آز معلومات بىرييور . يالسىز ، تيمورلردن «ابوسعيد ميرزا» ، ميرزا باير ، حسين بايقرا ، بدىع الزمان ميرزا ، اكبرشاه ، شيبانلردن «عبدالله خان» ، استرخانلردن «نورمحمد» و «امام قلى» خانلر ماورا النهر خانلرله ايران ، خوارزم ، قازاق خانلرینه يازمى اولدقلىرى مکتوبلىرى ، ورده قازاق خانلردن ١٦ نجى عصر كى نصف اخيرنده «ايشم» ، ايرتيش «خوضه لرنده» حكمدارلىق ايدن «كوجم خان» له ماورا النهر خانلرىنك و قازاق خانلردن «ايشم» ، كوجك ، ابولاي ، ولى خانلر كى مکتوبلىرى و مناسبتلىرى ذكر اولونيور «دييور» و قازاق «ولى خان» كى قازاق «ايشم خان» م يازدىغى بر مکتوبى ده نقل ايدىيور .

§ **التقى سايه** : من ٢٥-٢٩ ده «ع. سعدي» نك «امام غزالي، حياتي وفلسفه سي». ص ٢٩-٣٠ ده بوكون اوزبك شاعرلى اينجده ايلرى كلنلردن صايلان «چولپان» [عبدالحميد سليمان] و «ايلبيك» [مشرق بونس] لرك رسملى و «ص ٣٠-٣٢-٣٧» ده شعرلرله، شاعر «تكان» [قارى رحيم تاجى] نك ده شعر وقطمه لرى مندرج دو . «تكان» نك «ص ٣٢» ده كي برقطه سي «احمد سوي» طرزنده يازلشدر. ص ٣١-٣٢ ده روشن «ينه اوزبك تياتروسى تاريخنه عائد» مقاله سنده دواما تورغله دائر تفصيلات و ريبور.

§ **سرى وسكزنجى سائند** : ص ٢٠ - ٢٢ «توركستانده بلم اوجاقرلى» حقنده معلومات . بويله بر مقاله مجموعه نك بشيچى صايي سنده ده يازلش ؛ بز كورمه نك . ص ٣٧-٤١ «امام غزالي» حقنده كي مقاله نك دوامى . ص ٤١-٤٢ ده فخرالدين راجى : «دخمة شاهان» سمرقندده شو اسمله و ياخود «چهل دختران» ناميله معروف خرابه و مقبره لرك توصيفى . راجى افندى بو مقاله سنده شو ذواتك سزارلى اوزرنده كي كتابه لرى نقل ايدىوو : شيبانلردن ٩٤٢ ده وفات ايدن «عش سلطان خاتم بنت ابى سعيد بهادر خان» ؛ ٩٧٥ - ذى القعدة ١٥ ده وفات ايدن «خدايردى سلطان بن ابى الغازى ابى سعيد بهادرخان» ؛ ٩٤٧ جمادى الال ٢ ده وفات ايدن «عبدالله بهادر خان بن الخاقان المعظم كوجكونجى خان» ؛ ٩٤٠ صفر ابتدالرنده وفات ايدن «خاقان اعظم مولى ملوك الترك والمجى ابو سعيد بهادرخان بن الخاقان كوجكونجى» ؛ ٩٣٧ جمادى الثانى ٢٥ جمعه كوفى وفات ايدن «خاقان اعظم كوجكونجى خان» و اونك ٩٢٧ شهبان ده وفات ايدن قزى «شاهم عزىز بيك» ؛ ٩٣٧ محرم ده وفات ايدن «الملكة العظمى شاه بيك بنت الاميرالكبير ابابكرى» ؛ و ١٠٥٦ شوانده وفات ايدن «حاجى الحرمين الشريفين تاغدى خاتم بنت المغفورالمرخوم جنت نشان ابوالخيرخان» ؛ ٩٦٠ ده وفات ايدن «خوارزم سلطان بن ابى سعيد خان» ؛ ٩٧٠ ده وفات ايدن «السلطان بن الخاقان بن الخاقان بهادر سلطان» . شيبانى خانلى تاريخنه عائد اثرلر ده بوذواتك سته ويوم وفاتلى حقنده بو قدر تفصيلات موجود اولمايدندن ، بومه اوامات ، شهبه سزكه مهمدر .

ص ٤٣-٤٧ ده «عبدالماؤمن ستارى» نك «سمرقند» تاريخنه دائر مقاله سى [بالخاصه «بو طاهر خواجه» نك «سمره» نام اثرندن مستفاد] ص ٤٧ - ٥٠ محمد امين بكك ، چولپان ، ايلبيك و تكان لرك منظومه لرى و راجى نك «بيدل» دن منتخباتى درج اولونمشدر . «تكان» نك منظومه سى «شيبانى نامه» مؤلفى «محمد صالح» اسوينده يازلشدر . بعض نقطه لرى كوزله ندر . ص ٥٣-٥٥ ده ع. سعدي «چيفتاي شاعرلى» ؛ ص ٥٥ - ٦١ ده بيك بولاتك «بى صوبولنده» نامنده كي مقاله سى وار . بوسوك مقاله اولدقجه مهمدر . محررك ١٩٢٢ سنه سى «يدى صو» ولايتنده سياحتى انساننده تاريخنه دائر قيد ايتديكى نوظلرني احتوا ايتكده در . توركستانده تاريخله اشتغال ايدن ذوات ، توركستان تاريخنه عائد اك اساسلى و مهم مأخذلى ، بالخاصه «دى كويه» طرفندن نشر اولونان «عرب جوغرافيا جيلرى كلياتى» نى يالكنز روس علماسنك اثرلى واسطه سيله اوكره ندىكلردن دولاي ، توركستانك تاريخى اسملرني يازاركن عجيب خطا رايابورلر . «بيك بولات» بوخصوصه داها ايلرى كيتمش : توركستانك كندىسنده فارسى اصلى موجود ارلان اثرلر ده [مثلا بخاراده طاش باصمه سى اولازق طابع اولونان «تاريخ نرشخى» و «روضه الصفاى ميرخوانده» نك] روسجه ترجمه سندن استفادها ايتش ، و بو يوزدن دركه «كدر» رينه «قدر» ؛ «خوكنت» [جموكننت ياخود جموكننت] رينه «خاموكننت» ؛ «ايسان بوفا» رينه «ايسان بوكا» ؛ «شيبوليق»

پرينده « شاولق » يازمشدو . « فضل الله العمرى » ، « مرو » عالمى دكل « مصر » ليدر . « سفدجه » ديمك « تووچكه » ديمك دكلدر . مع مافيه ، بونلره وئغماً ، « بيك بولات » ك مقالهلى ، توركستان مجموعهلرندهكى مقالهلك اك مهم وجدى لرندن صايلا بيلير .

§ ۱۱-۱۲ نجى سابه : ص ۹۸ - ۱۰۰۸ ع . سمدى نك « شرق ترقيات فكره سى تاريخنده ابوالنصر بن محمد بن نارخان فارابى » ؛ ص ۱۱۶-۱۲۸ ده « ردود محمود » ك « تورك شاعرى عجزى » مقالهلى شايدان قيدو . ع . سمدى بك « فارابى حقهدهكى مقاله سنده « احمد يسوى » بي قپچاق توركلرندن ، « فارابى » بي ايه « اوغوز » ربا « قاولوق » توركلرندن اولمق ارزرمه قيدو تخمين ابدييور . ترجمه حاله حائده معلوماتى ده فارابى نك كندى ائرلندن ، « نوفل نعمة الله » و « جرجى زيدان » ك ائرلندن آلمشدر . « ودود محمود » ك بحث ايتديكى تووك شاعرى « عجزى » ، سمرقندلى سيد « احمد صديقى » دركه ، نوائى و فضولى طرز لرنده غربى تووك ادبىياتى و بعضاً صوك نسل اسلوبنده يازيلان بروجوق توركى و فارسى ائرلى بولونان برشاعدر . فقط بوذايك وفات ايتديكى خبرىنى صوك كلن توركستان غرته لرندن اسفله اوكره ندىك .
عجزى نك شعر لرندن بر نمونه :

نهال درددر بن حاصلم اشك قطارمدر	فنا كازارن آباد ايلش جسم تزارمدر
دوكر قان باغرىمى كل يارغى تك جاك چا كندن	چنده غنجه بفرم حاليدن آينه وارمدر
چن رعنارن سيريدن استغدامم زيرا	سرينغ رخساره آقش قان ياشم رنگ بهارمدر
ديليكلر جسم بيتا بدمه تيغ ظلم كردردن	آچلمش كاشم تن باغيدا يالاله زارمدر
كوزوم آليدا مقصودم ايدر جولان و محروم	بواقولم كواهى كوزلريم ده انتظارمدر
حيات معنوى مقتونىم زماو عيب ايتانك	بوسودا كلفتيه بي شعور اولمق شمارمدر

بر ديكر :

نالاه و فرياد ايتارىم كيمسه بيمار اولماسا	سينه سى تيغ نظم لرله افكار اولماسا
ياوه عرض مدعا تقديم ايتاردم آشكار	مخفل دلبرده نامحرمله لغيار اولماسا

سمرقند شمانده « حاوايى » نام مجلده زراعتله مشغول اولارق اوطور بيوردى . بك درويشانه كچينيردى . بركون ياشنه كيتمشدم ؛ غالباً رمضان بايرامى ايدى . برفاضل درويشوش دكر منجى دن بك مشكل عربى صرف او قيوردى . دنيا قاريشد قجه بوكي ذواتك عرات ولا اباليك طرفنك طوغر بلغنه ايمانلى زياده له شيور . بن ابكى درويشوشك صحتتى بك صميجى بولدم . او ك اور تاسنده يانان اوچاغك چيقارديغى دو مانله سيم سياه اولان ديوارده بياض بر نقطه بولدم ؛ و اورايه اسكى توركستان شاعر لرندن برينك شوييتنى يازدم :

مسكن شده كوچه ملامت مارا	ره نيست بوادى سلامت مارا
دروي شانيم ترك عالم كرده	ايدست طريق تا قيامت مارا

* * * بيلم اره مانغى . — بوجمعه نك يالكز ۱۹۲۲ اياولنده نشر اولونان برنجى و ۱۹۲۳ سنه سى مايسنده نشر اولونان ۳۰۲ سانلرئى كوره بيلدك . بوجمعه توركستان معارف قوميسارلنى حضورندهكى « بيلم كنگاشى » طرفندن نشر اولونمشدو . برنجى سيانده اكثر مقالهلر سياست و تربيه مسئله لرينه دائر اولوب ،

«چولیان ، ایلیک» لک ادبی اثری ده واردر. بزى علاقه دار ایده جک علمی مقاله لردن برى ص ۶۱-۶۳ ده «آ. یاقوب» ک «شرق تورکستان نه شوله لری [خلق شرفیلری] دن برنجیه سی» نام مقاله سیدر. بونده «آندریف» نام روس طرفندن ۱۸۹۸ سنه سی شرق تورکستانده «اوروجی» شهرنده طوبلا نیش خلق شرفیلری، «آلتون جان، ایش بای، شادیار» و دیگر شرفیلر کو وولپور. ص ۶۳-۶۴ ده بعض مانیلر شرق وغربده مشترک موتیو اولاق اوزره کوسته ریلرکن ، تورجکه شعرلر مقابله روسجه مانیلرده کوسته ریلشدر. تام تامنه روسجه مانیلره توافق ایدن بوتورجکه مانیلرک غایت جاهلانه بساخته کارلق دن عبارت اولدیغنی تورجکه بیلن هرکسک بیلمه سی ایجاب ایدرسه ده، مجموعه اداره سی کندى طرفندن پر ملاحظه علاوه ایتمه مشدر. مثلا : تورجکه ده :

« صاف کناهر ساي آق قهند بولوب آقاردی »

یاخود :

« مهن سه نك باغكده کی بولبول مهن سه نك توقا بکده کی یاش درخت »

بی شهر و بالخاصه خلق شرقیسی سویلنه سنی عجباً کیم تصور ایده بیلیر ؟ من ۷۳-۸۱ ده « نعمت حکیم » ک « کول تکین شهره فیکه تیکیلکن پدشیک تاش » عنوانی بر مقاله سی واردر. بومقاله نك اسمندن بیله ، اثرک ، متوفی « میلپورانسکی » نك Z.V.O.XII ده مترج : Pamiathik cest «Kül-tegina» نام مقاله سنك ترجمه سی اولدیغنی پك واضح ایسه ده، نعمت حکیم بك «میلپورانسکی» بی، ساده جه ، اثرلردن استفاده ابتدکی ذراتدن بریسی اولارق ذکر ایدیور [ص ۷۷ : «آبدلرک ترجمه سنده رادلوف ، طومسون ، میلپورانسکی لک ترجمه لرینی اساس انخاذا ایتمکله برابر اولردن باشقه صورتده ترجمه ایتمیکم بعض نقطه لرده واردر »] وموضوعك کتابیاتی حقنده «میلپورانسکی» نك اثرندن [ص ۷۴ - ۷۶] نقل ابتدکی معلومات باننده «میلپورانسکی» نك اثرینی ذکر ایتمور . حالبوکه مقاله ده و ترجمه ده، «میلپورانسکی» نك رساله سنده کی خطا لر بیله عیناً محافظه ایدیش، «رادلوف» و «طومسون» ک اثرلردن ده یالکیز «میلپورانسکی» واسطه سیله استفاده اولونمش اولدیغنی کو وولپور. نعمت بك کندى مقاله سنی «هیگلنی [تورجکه یه] ترجمه قلمقه برنجی تجربه» دیور ؛ حالبوکه بوندن اولده بعض ترجمه تجربه لری اولمش، یالکیز مطبعه ده علامتار اولمادیغندن طبع اولونمامشدر. بوجهلدن اولاق اوزره بنده ۱۹۱۴ سنه سی «کول تکین، بیلکه خان، تونیو قوق، مویجور» هیگلرینی ترجمه ایتمشدم. نشری ایچون مطبعه لرده مخصوص حرفلر دوکک و بو بوجه مصارف اختیار ایتمک ایجاب ایتمیکندن ناشر ظهور ایتمدی ایدی . ظن ایدرم بزدن باشقه ده ترجمه ایدنلر واردر. نعمت حکیم بك، آبدلرک متننی عادی حرفلره یازمش، فونه نیک حرف ویا حرکه قوالانمامش. بوجهلدن نجیب عاصم بك افندی نك «اورخون آبدلری» داها مکملدر. دیگر طرفندن «میلپورانسکی» نك «کول تکین» ترجمه سی، رادلوف و طومسونک متعدد ترجمه لرینی، «بانغ، بارتولد، مارقوارت، وامبهری» وغیرلرکده آثارینی غایت دقتله تدقیق نتیجه سنده یازیلدیغندن - طومسونک بوسنه Z.D.M.gt 79 نشر ایتمیک ترجمه سی ده نجیب عاصم بك ترجمه سنه نسبتاً داها درستدر. نجیب عاصم بك ده کی (ص ۱۰۹) «بالبال = ماتمچی ، جنازه آلاینه ریاست ایدن آدم»، «آزبوزرن = (۱۲۴) عددآ آزخاق» ، «پیش بالیق = پکین» ؛ «هه دیز» رینه «اوغز» ؛ «توبهت» رینه «تورکس» ؛ «طوغوبالیق» رینه «شرق شهری» ؛ «اوکتوتوق = چین اقوامندن بری» دیمک کی خطالر [ص ۱۲۶] ، «مانی قورغان» کله سنی حاری جمله نك تمامیه

براقيلماسى، (ص ۱۰۷) «هاقوشى» كى خطال بوراده يوقدر، نعمت حكيم بك بونلرى «مىليورانسكى» ده اولديغى كى: «بالبال» قىراوسىتنه واطرافىته ركز ايديلن رسمى ورسىمز طاشلر، «آز» دنيلن قوم، «ئەدىز قومى»، «توبەت»، «طوغو» شەرى، «اونك توتون» نامىندە بىرقوماندان (دوغروسى Wang) ھىيە ترجه ايدىيور. البتە «ئىچو» نەرى داھا «سېردىيا» يىنە «زراقشان» اولارق تانىلمىش؛ «اونق» كەسى داھا «طومسون» دە اولديغى كى «اون اوق» اوقونامىش؛ يعنى، عمومىتە اورخون آبدەلرى قرائىندە «مىليورانسكى» دن سوكر اكورىلن تكامل، نەمت حكىمك مقالەسنە كېرەكەشدر. بونكە برار، اورخون يازىلرى حروفاتى حقندە ايلك اثر نىشرايمك شەرفى استانبولە عائد (نجىب عاصم بك: «اك اسكى تورك يازىسى») ايسە دە، آبدە مئتلرىنك توركچە ترجهسى توركىستان مطبوعاتىندە استانبولە نىسبەتەن اوج درت سنە اول ظهور ايتىش اولديغىندە، «الفضل المقتدم» مكافاتى توركىستانلىرە وىردىيور.

ص ۹۰ - ۹۵ دە مەتوفى كىنج روس مستشرقى فالوفك «قارا قىرغىز داستانك دوزولوشى» عنوانلى مقالەسى وارد. فالوف، بومقالەسنە، «قارا قىرغىز» داستانلىرىدە قىدىم اورخون آبدەلرى مونتولرىنى كورمك ايسە بور، فقط «رادلوف» نىشردەكى «آق پادشاه» عبارەسنك، «ماناس» ك «روس عالمىنە املا» ايدىلەن «نسخەلىرىدەكى «قاراخان» ە مقابل قوللانلىمىش اولديغى بىلميور. بوندىن كورىلىيوركە، «فالوف» طاشكىندە واطوردىغى حالە بىلە، «ماناس» ى يالگىز «رادلوف» نىشردن اوكرەنمىش، وماچار عالمى بىر فەدىن يازىلان نىسخە (باقيكز: Keleti Szemle, XII, 216 - 223) دە «آق پادشاه» كەسى اولمايغىنە، و«توركىستان آناغىتىقە جەمىتى» مضبطەلىرىدە (Protokol. VII, 28) «ماناس» قاراخانك نوكرى اولارق ذكر ايدىلەيكنە دقت ايتەمش. روس مأمورى خاطرلى ايجون سوبلە بىلرك اوساختە «آق پادشاه» كەسى يىنە، البتە ھەر بىر ماناس نىشردە و ماناسە عائد مقالەلدە «قاراخان» ى استەمال ايتەلىدر. فالوفك روسچە يازىلان مقالەسنك اوزبەكچە ترجهسى موفقىتسىزدر. [مثلاً Stereotype = قاتب قالغان دىيە ترجه ايدىلىشدر]. ص ۹۶-۹۸ دە ايللىك: «لەپەرلەر». «لەپەر»، كىنت اوزبەكچەسنە، قىرغىزچە «آيشو» مقالىدر؛ يعنى بىداهە شەرلە قونوشمق، مشاعرە ايتك عادىدر. بورادە، بالخاصە، طاشكىندە دوكونلرىدە يىكىت و قىزلرك مشاعرەسى مراد ايدىلىشدر. ص ۹۹-۱۰۲ دە تورك اتنوگرافىسى يولئندە بوكون ۳۵ سنەلك خەمتى سىبقت ايدن «دىبواى اوغلى ابوبكر» ك «ايركسىز پالچى» نام مقالەسى [خلق حكايەسى].

ايلىنجى باب: ص ۱ - ۲۷ دە «چولپان، ايللىك، عبدالله قادرى» كى اوزبك ادبىلرىنك ادبى اثرلىرى، شەرلىرى و حكايەلىرى وار. ص ۲۸-۳۶ دە لطف الله علمى بك «اوزبك شاعرەسى نادرە» نام مقالەسى وارد. «نادرە»، خوقند خانى عمر خان [۱۸۱۷-۱۸۲۲] ك. زوجەسى راندىچانلى رىجن قول بك آتاللىك قزى اولان، زمانك يكانە كوزەلى وفاضل شاعرەسنك تخلصىدر. عمر خاندن سوكرە خوقند خانى اولان «محمدعللى خان» [۱۸۲۲-۱۸۴۲] بو نادرە نك اوغلىدر. «لطف الله علمى» ايشتە بو بلىقىس زمانك آثارندن بىت ايدىيور. نادرە نك، بالخاصە، آثارىلە توركچە دە دىخى معروف اولان عمر خان (تخلصى «امير») ك داھا كىنج ايكىن [۳۵ ياشىندە] وقوع بولان وفاتى اوزرىنە يازدىغى اشعارى و مەسعود جىياتلرىنك تورلو صفحەلىرىنى كوسترەن شەرلىرى جىدا نىفسىدر.

عمرخان ذاتاً ادبا وعلما ايله برابر بولونور، ورمضانده افطاره «فضلى» و «كلخنى» كى شاعر و كزیده ادبلىك ياشه چيتمش. نادره نك ياشنده به بعض قادين شاعره وادبىلر بولونوزمش. «نادره»، افطارلرده، سودىكى عمرخاندىن آبرى يىك يىك دن ممنون اولما دىقنى برشمرنده شوبله تصوير ايدييور:

خان كوزمىدى روزه دىن حلاوت	افطارده يازسى نه لذت ؟
يار ايلاسا يارى برلان افطار	يوق روزهده بوندىن اوزكه لذت
ئىل باجدا وصال بزميدا شاد	تاصىح چىكىب سرور ولذت
هرشام مىنكا نواله غم	افطار قىلورغا بولدى قسمت
مجران ايله روزه جور ايتلامس	كر يار ايسه «نادره» سلامت

خان ايله آرالرنده كى مشاعره [بدها] لرئى «نادره» كندىسى آرنده حكايه ايدييور: « اول حضرت [عمرخان] بعض نازه مضمونلار دىن بير مصرع بيله سؤاله طريقه سيدة سورار ايردىلار. قىالفور آخر مصرع بيله جواب ايتور و طبيعتلرئى خوش قىلور ايردم . برى بودور كيم :

— (عمرخان دييور) نىكه ارباب خرد اهل جنوندىن عارى بار ؟

— (نادره) كيم بولار عريان ، آلا رنىك جيه و دستارى بار !

بو طريقه مضمونلر بيلان كونسكلاريفا فرح يتكورور ايردم . مونداغ اطائف بيرله روزكار دولت و سلطنت خوش كى چار ايردى .
فارسى مشاعره لرندن ده بر نمونه سى :

(عمرخان) زيردامان توپهان چيست اى كل پيرهن	(نادره) نقش سم آهوى چين است دوبرك چن
(عمرخان) باز تشبيه ديكركن تا بكردم از سرت	(نادره) غنجه سىراب راماندهك نشكفته دهن

« كردن از سر [بعضاً « سر كردن » ديه قوللايلىر] = باشدن دونك » خالص شامانى آيننى كوستره بر عبادتدر كه ، « بر نامه » ده ، بارك ، خسته اولان اوغلى ها بونه كندىسى فدا ايتدىكى قصه سننده ده مذكوردر . « نادره » نك ، اكثر يا عمرخانك وفاتندن سوكر ا ياز دىقنى نرلى كوردى كمزدن ، « نادره » يى تماماً ليرىك اولارق طابوروز . و قما اك كوزهل اشمارى ده بو كى اثر ليردر . لطف الله بك آله كچيرمش اولدىقنى بوديوانده نادره نك متنوع شعرلرى ، نشاطلى اثرلرى موجود اولدىقنى ده سوبله يور . مذكور ديواندن بر قصيده يى نقل ايدييور كه :

باده دىن ايلاما پرهبر دمام قح اىچ	كىلدى مدهوم محبت بولغا زهدوريا
بولدى كل موسى و ميكنده لار جانيندىن	مژده عيش و طرب يتكورا دور باد صا

بئى اوقصيده دندر . نادره نك :

ايروز عشق و محبت مدعا ايجاد عالمدين
شهرئى ، لطف الله بك ، غربى توك شاعرى احمد حكمتك :

انجاد حسن و عشق دهه اظهار ايمه در	ساحة تكوينده وضع مزايادن مرام
نسخه امكانه باقناك شرح ايدر اسرارئى	جمع آثار محبتدر بواجزادن مرام

بئترينه تشبيه ايدييور .

ص ۳۷-۵۹ ده غازی عالم «ایامش داستانی» نامیله قیمتدار بر مقاله نشر اییدیورکه، اورتا تورک داستانلرینک زنگینلردن «آپامش» [باشقردجه «ایامشا»] داستانک «ویوای اوغلی ابوبکر» طرفندن ارجه روسجه سوکرا ۱۹۲۲سنهسی «قازاقلیق» لهجه سنده رقا زانده «قازاقچه» نهر اولونان روایتلرینه داخل اولمایان ویالکنز «اوروغلی اوزبک» [۱] قبائلی ایچریسنده محفوظ قالان تفصیلاتی حاویدر؛

[۱] بوکون کندیلرینه «اوزبک» اسمنی عمومی اسم ارلارق قبول ایدن مارراء النهر رخوارزم تورکری، ارجه «اوزبک» و «سارت» نامیله ایکی به تقسیم اولونیوردی. «ارزبک» اسمی اولجه آلتون اردا رجوجی اولوسی قبائلینک، اولاد جوجی دن اوزبک خانه نسبتله اوزبک اسمنی آلان وایدل نهرینک بالخاصه شرق و غربنده یاشایان قسمنه اطلاق اولونیوردی. [اوزبکر اولجه ایدل غربنده اولوب، دیگر اوزبک اکثریتی ماوراء النهره کیتدکدن سوکرا ایدک مصل طرفنده حکمران اولان قبائل ایسه جوجی اولادندن «نوقای» ه نسبتله «نوغای» و یاخود «مانفیت» تسمیه اولونیوردی]. اون آلتنجی عصر نصف اولنده اوزبکر ایکی به تقسیم اولوندقه بر قسمی جوجی اولادندن «شیمان» اولادی تحت اداره سنده «ماوراء النهر» و «خوارزم» ده یرلشدیلر، بونلر «شیمان اوزبکی» نامیله تسمیه اولونور. «جوجی» اولادندن، «نوقای تیمور» اولادندن بعضیلری تحت اداره سنده اساس آلتون اردا خانلرینه عصیان ایدهرک و قاجارق و چته «یدی صو چقتای خانلرینه التجا ایدلرده «قازاق اوزبکی» به تسمیه اولونیوردی. وقتیله اوزبک رمانفیت (نوغای) هیتلرینه داخل ارفله برابر نوغای میرزالینک ایدل طرفنه و غمربته، شیمان اوزبکلرینک ماوراء النهره اوزاقلاشدق لری رقت سحراده قالان قبائلده «قازاق اوزبک» قبائلنه داخل اولدیلر. بونلرک هپنه، اون آلتنجی عصر دن سوکرا یالکنز «قازاق»، و شیمدیده «قازاق-قیرغیز» اسمی عمومی اسم اولدی. «اوزبک» کله سی ایسه یالکنز شیمان اوزبکلرینه خاص براسم اولارق قالدی. ار رقت تورکستان و مارزاء النهرک قدیم مدنی تورک اهاالیسی اوزبک و قازاقلر طرفندن «سارت» و بعضیلری «تورک» دینله رک، چقتای اولوسنه داخل اولانلری ایسه «بارلاس»، «قوچین»، «آزلات» ديه تسمیه اولونوردی. بوتورکلرده کندیلرینه عمومی براسم استعمال ایتمه یه رک «تاشکندک، ینکک، خوفندک، اوزکندک، کاشغراک...» کبی شهر اسملرله تسمیه ایدلردی. سیاسی انقلاب نتیجه سنده عموم ماوراء النهر تورکلرینه عام براسم-استعمالی ایجاب ایتدیکندن، تورکستانک اسکی تورکاری، «سارت» کله سی اساساً تاجر ومدنی عنصر معناسنده برتوریکه کله اولماسنه رغماً بدویلر طرفندن تحقیر معناسنده قوللانیلیدیغی ایچون، بوکله یی کندیلرینه عمومی اسم اولارق قبول ایتمکدن استنکاف ایتدیلر، و عشیرت اصولینی داها محافظه ایدن رآلتون اوردادن کنن شیمان اوزبکلرینه خاص اولان «اوزبک» کله-سینی شمدی عمومی اسم اولارق قبول ایتدیلر. بونکله برابر، تاریخی آنووغرافی علمی تدقیقاتنده، اسکیدن «سارت» تسمیه اولونان تورکله «اوزبک» تسمیه اولونان قبائل ایچون آیری اسملر استعمالی ضروری اولدیفندن، بن کندی طرفدن تورکستانک قدیم مدنی تورکلرینی «اسکی کنت اوزبک» یاخود «کنت تورک»، رشایباق خانلرله کان اوزبکلری یعنی داها عشیرت اصولینی اونوتمایان و قسماً حال بدویته ارلان قبائلی ده «اوروغلی اوزبک» ناملرله یاد ایتمه یی موافق کوردم. اسکی زمانده بوکي تورکله اوغوزلر «یاناق» دیمشلر [دیوان الغات الترك ص ۱۱: یقی جنس من الغزیه فی بلادهم لایر حطون الی موضع رلا یفزون سیحون یقی ای الکسالی الطرخون] بوکون بوکله «قازاق-قیرغیز» لرده «جاتاق» شککنده قوللانیلیور؛ فقط اسکی مدنی تورکله بواسم موافق کله.

غازى بك يورويتلى مااشكند و سمرقند مضافاندهكى « اوروغلى اوزبك » شاعرلردن « اقول باقى » و « فاضل چراو يولداش اوغلى » نام ذوات آغزندن يازوب اولديغى سويله يورسه ده، مع الاسف هانكى قبيله وهانكى كويدن مولادديغى، و مذكور شاعرلك يازى بيابوب بيلمه دكلىرىنى، وقاچ باشنده اولدقلىرىنى قيد ايتيور . حالبوكه، بوله جدى قوميات مالز مهلى نشر ايدركن، بوخصوصله مطلقا رعایت ايتك لازمدر . بيم اوكرنه بيلديكمه كوره ، « آلامش » قصه مى ماوراءالنهرك قديم مدنى توركلرنده ياخود مشروط اولارق ديهلم كه اسكى كيت اوزبكلرنده منتشر دكلدر .

ص ۶۲-۶۹ ده « غلام ظفرى » نك « چقناي - اوزبك خلق تيا توسي » واردر . بومعالمده ماوراءالنهرك « كند اوزبكلىرى » ايچنده بالخاصه « فرغانه » ده اويناغنده اولان و آناطولى توركلرينك « قره كوز » لرته مقابل و تاماشا « ويا « قزق » تسميه اولونان خلق تياتروسندن بحث اولونيور . بوه اوزبك اتنوگرافياسى ايچون تام مناسيله بكي بر معاوماتدر . مؤلفك خلق آغزندن ار كره ندىكى روايات ، بوكي اويونلرك « قارا خانلر » دن « قزل آرسلان خان » [ميلادى ۱۱۰۲-۱۱۳۰] زماننده ده جارى اولديغى، و بوخانك كندى بكارلىنى و حاكملرلىنى بو « قزق » لر واسطه سيله تنقيد ايتدردىكى تأييد ايدىيورمش . « غلام ظفرى » بوله تياترو اترلردن « ماقانچاق كشي » نامنده بريسنى فرغانه نك مشهور « قزق » [يعنى مذكور اويونى اجرا ايدىجى ، قومىق اورنا اويونجى] لرندن « بيرمه ت قزق » آغزندن يازمش . « بيرمه ت قزق » ده بونى صوك خوقندخانى « خدايارخان » ك مشهور قزقلردن طاشكندلى « تمان قزق » دن اوكره نمش ايش . بوله اويونلردن مؤلف داها « سوت خور » ، « نه كه جان بيره در » ، « آلامايدى كيل كيل » ، « چككنه جان چككنه » و « يه لمانايه لمان » نام اويونلرى، و « لولى (چنكانه) » ، « آوجى » ، « رئيس (بوليس) » ، « قاضى » ، « آقساقال » نام قومده بيا تقليدلرينك فرغانه ده بك مشهور اولديغى سويله يور . بوندى ماعدا، يته « كويك ايرمه ك » تسميه ايتدىكى بر نوع هجوى مشاعره اصولى اولديغى سويله يهرك، بوندى ده « خدايار » زماندىن روايت اولونان « ابروخانون » نامنده كى بر شاعره صورتى نقل ايدىيور . مقاله سنك نهايتنده قوه كوزكى « قوغورچاق » اويونلرينك شرقه يالكنز آوروبادن كلش اولديغى حقتنده كى فكرلرى ردايدىيور . قره كوز تاريخچه بك مشغول اولان آلمان رماخار عالملى، ريتلر، قونوش، باقوب وغيرلر بوكانه ديه بلكر؟ بوكي خلق تياترو عادتلرينك، ماوراءالنهرك اوروغلى اوزبكلىرى ايچنده موجود اوليوب، يالكنز، شهر وقصبلرده ارطورانلر آرا-انده تعمم ايتدىكى قيد ايدىيور .

ص ۷۰ - ۷۹ ع . سعدى : « راغب اصفهاني » . بوذاتك تربيه حقتنده اولان افكارلىنى عصرى به داغوزى نقطه نظرندن نديق ايدىيور . مؤلف، اورنا تورك تعليم و تربيه قورسلرنده « شرقده تعليم و تربيه

بونلرك تيجاراته مشغول اولانلرينه « سارت » ، زراعتله اشتغال ايدنلرينده « نارانجى » دىنيلىورسه ده ، عمومى براسم اولارق آنچاق « كنت » و « كهنلى » كلهسى موافق ارلاجىنى ظن ايدرم . صحراوى اوزبكلر بوكونده ده « قيجاق ، نايمن ، خطاي ، جلاير ، لاقاي وقوكرات » كى متمدد اسملرده كى قبائل تشكىلاتى بك كوزهل محافظه ايتدكلىرى حالده ، ديدىكمز اسكى كنت اوزبكلرنده قبيله وعشيرت اساسنك ارنودىلديغى بك چوق عصرلر اولمشدر . لسان رعادات فرق ايسه بك بارزدرد : اوروغلى اوزبكلر چقناجيه دكل « قيجاقچه » قونوشورلر . « غ » ، ك حرقلى قازاقلرده اولديغى كى « و » و « ي » ايله سويله يور . مثلا : « ملاغ » يرته « طاو » دىنلير . « لاناى ، مارقا ، قارا قاليق » لر تماماً قازاقلره باقىندرم .

تارىخىي» تدرىس ارلوندېنى سويله يور. بيلم اوجاغىنىك دىكر سانلرنده «ابن مسكويه» ك تربيه حقتنده كى
ايفكارىنى يازاغىنى وعد ايدىيور .

ص ۱۰۴-۱۱۲ ش. رحىمى نك «ظيرالدين محمد بابر» مقالهسى.. بوشاعركه كىداوك حياتى، «بابرنامه»، «
«ديوان بابر» ر» شيبانى نامه صالح» لره نظراً بالخاصه اديب ارلىق جهتندن تحليل ايدىيور؛ وبار ديوانىك بر
نسخهسى ده بخارا كىتبخانه لرنده بولوندىفنى ده يازىيور. مؤلف (ص ۱۰۷ حاشيه) روس انقلابندن مقدم
توركىستانده «ياصديق بويوك كىنده اولدىفنى. حالده متهلك ائمه خرافات كتابلرى» طبع ارلوندېفندن
شكاي ايدىيور . عصرى آوروپا تربيهسى آلمقده ارلان كىنج اوزىك غلامسى يتىشكدين صوكرا ،
بلكه ار «ياصديق» جسامتنده اولان «ابا مسلم، احمد زىجى، تيمور نامه، الخ ... افسانه لرى» ده لايىق
ارلدقلىرى قيمتى بولاجقلىر، و اومتهلك ائمه دىكى ظن اولونان كتابلرى بىكى خلىقات مدققلرنجه بويوك پارا مقابله
آرانيلا جقلىردر. بونى بلاتردد شيمىدىن خبر ريره بىليرز. مقاله صاحى، «بابر نامه» نك هندستانده كى
مخفوظ بر نسخه سندن بحث ايدركن «بويله بر نسخه نك موجودىنى توركيه بر ائردن اوكره نه بىلدك»
دييور. فقط «بيلم اوجاغى» نامى آلان مجموعه ده كى بر مقاله ده، بوتوركيه ائرك هانكى سنه طبع ايدىلش اولدىفنى،
وبوقيدىك اونك هانكى جلد وصحيفه سندن آئندىفنى يازىلمايدى. بونكه براب شونى ده خاطر لائىق اىجاب
ايدركه ، مقاله صاحىك بعض فكرلىرى ۱۹۱۳ سنهسى «ايل» غزته سنده بىم طرفدن «بار ميرزا»
ناميله يازىلان مقاله لردده سويله نهدى . مقاله نك نهايته بارك رسمى ده علاوه ايدىلش . ظنمجه بارك
حقيقى قىرئب رسمى F. R. martin ك ۱۹۱۲ سنهسى هندو ايران مينيا تورى حقتنده كى ائرنده مندرج
رسم اولاجق. مذكور رسم بالخاصه «بريتيش موزه نوم» ده كى اك قديم نسخه لره مستند اولدىفندن،
توركىستانه و تيمور بلره عائد قسى اكثر يا صحتته قىرئدر . مع مافيه، ايستهر «بيلم اوجاغى» مجموعه سنده كى
بورسم ، ايستهر حرب عمومى ائناسنده استانبولده نشر اولنان «بىلكى» مجموعه سنك آلتىجى سايى سنده
درج اولونان رسم، بارك ، هندستانك الكاسكى اليازما ائرنده محفوظ قالان رسم لرينه ياقىندر .

ص ۱۱۴-۱۲۸ نعمت حكيم: «كول تكىن بىك طاشى» درامى؛ ص ۱۲۹-۱۳۵ : عارزىسكى
«توركىستانك عزىلر طرفندن فتحى» [قتيه نك سفر لرندن بحث ائتمش]؛ ص ۱۳۷-۱۶۰ «انسانيك قديم
وطنى ومعلمى ارلىق جهتيله آسيانك اهميتى». بومقاله روسجه Novi Vostok مجموعه سندن نقل اولونمش
اولوب علمى اهميتى يوقدر .

ص ۱۷۲-۱۸۸ ع . سمدى نك «اوز بك بيلم يوردلى [دارالمعلمينلر] ايجون تورك دىل
وادىياتى پروغرامى» . بو مقاله توركىستانده ، يوكون عمومى تورك ادبياتىك تاريخنه ، كىديشنه
نه كى بر نظره باقىدىفنى كوسترمك جهتندن بك مهمدر . بومقاله ده ، مذكور مکتبلر ده ، ايكىجى
اساس صنفدن باشلا يارق ، ادبياتى اولان بالمعوم تورك لهجه لرندن نمونه ل اوقوتولاجى سويله نيور
وياخودده قرض ايدىيور .

* * مفارف و معرئت مجموعه سى — [بخارا معارف قومى سارلىنى طرفندن آيده بردمه نشر اولونان
ادبى ، سياسى ، علمى و تارىخى ، اجتماعى و فنى مجموعه . بحررى موسى جان سيد جان اوغلى] . بونك
يالكن ۱۹۲۳ سنهسى كانون اولنده نشر اولونان برنجى سايى كوردك . ص ۱-۱۸ ده اوزىك اديبلرن

«بانو، محمد سعید احراری، ایلدیک» لک اشعاری درج اولونمشد. ص ۲۵ - ۳۲. ده ع. سعدی نک «شرفده تریه» سی؛ ص ۵۷-۶۳. ده بنه ع. سعدی نک «یازی تاریخندن»؛ ص ۶۴-۶۷. ده الحانف «۱۹۱۶ نجی سنه جزاق عصیان»؛ ص ۶۸-۷۶. ده صالی اوغلی بیک بولات: «تالاس بولرند»، بوضوکنجی مقاله ده تالاس حوضه سی آثار عتیقه سنه عاند بعض تفصیلات وار. «اسکیدن معمور و مسکون اولان تالاس حوضه سنک» اولیا آتا دن آشاغی قسمندده شهر خرابه لری حالا باقیدر. اوچله دن اولق اوزره اولیا آتا دن ۱۲۰ کیلومتر او اشاغیده تالاس نهرینک صاغ ساحلنده «جیتی توبه»، «تیک تورماس» نام خرابه لر واردر. «تیک تورماس» قلمه سنک دائره سی ۸۳۰ قدم، دیوارینک ارتفاعی ۱۴ فوت؛ قورغان (قلعه) لک نام وسطنده «أرك» وار، واسکی «أرك» انقاضی وار. بوکون بوقلمه لک ایچنده «ساکسول» نام صحرا آغاچ لری موجود اولوب باشقا هیچ برحیات اثری یوقدر. بوندن داها غربده «آق کبسه نه»، «کوک کبسه نه» نام لرند خرابه لر اولوب اورالرده شیمی هیج حیات اثری یوقدر. «آق کبسه نه»، «قالمق آرق» نام قنالك بوینده درکه، بو آرق طولی یوز کیلومتر، عمقی ۲۴، عرضی ۴۰ آرشین قدردر. جدولی شیمی تاما خراب برحاله ایسه ده، اولجه بر ساحلنک چوق معمور اولدیغی کوریلدیور. «بار تولد» ۱۸۹۴ سنه سی تالاس نهرینک آشاغی قسمنده «اولیا آتا» دن بالکیز ۸۰ کیلومتر قدردرده «اوقوم» نام خرابه لر کیده یلمشد. «اولیا آتا» طرفنده کی آثار عتیقه بی روس آثار عتیقه مجلرندن «کالاور» نامنده برسی تدقیق ایتشد. بو ذلک طاشکنده آثار عتیقه جمیتی پروتوکول لرند مطبوع مقاله لری استانبول کتبخانه لرند موجود اولما دیغندن، بولات بک مقاله سنک مستقل بر تدقیق نتیجه سی اولوب اولما دینی تعیین ایده مه دک. تالاس نهرینک یوقاری طرفنده «آچی» قصبه سی اطرافنده بولونان آثار عتیقه حقیقه صاحب مقاله بعض تفصیلات و بریور. معلومدرکه «اولیا آتا» دن یوقاری «آچی» [روسجه دیتمیریه و سکی] قصبه سنک ۸ کیلومتر یوقاری شرق طرفنده «آیروقام» نام محلده اورخون یازیلی طاشلر بولونمش و وقتیه بولردن بری «رادلوف» طرفندن اوقونورق ۱۸۹۷ - Z. V. O. XI 7:1-83 ده نشر اولونمش، و دیگر لر ده «میلیورانسکی» طرفندن اوقونورق عین مجموعه نک عین جلدنده (ص ۲۰۵-۲۷۲) ده نشر اولونمشد. بو طاشلرک «آلطن بک» و «چوریل» نامنده کی تورکارک مزار طاشلری اولدیغی آکلا شیمشد. صوکر ابونلر، ۱۸۹۸ سنه سنده ده «فین-اوغور» جمعیتی اعضا لری طرفندن تدقیق اولونمشد. بولات بک یته تفصیلات و بره رک دیورکه: «آچی قصبه سنک غربده «قولان سایی» نام برده قلمه خرابه سنه بکزه یین بر دیوار واردرکه «کونکئی آلاتاوق» اوزرینه دوغرو امتداد ایدر. ایشه بو «قولان سایی» دن بالکیز یارم ساعتک یزده طاغ ایچرسنده «چییم طاش» و «تیریک سایی» دین برلرده یازیلی طاشلر وار. چییم طاشده کی یازی ۱۸ سطر، تیریک سایی ده کی ۳۸ و هر سطرک طولی ۷ فوت قدردر. «تیریک سایی» دن بریچق کیلومتر یوقدر طاغ ایچریسنده یته بر یازیلی طاش وار. «۱۹۲۱ نجی سنه سی یازنده تالاس» صول ساحلنده «بیش طاش» عقبه سی آغزنده یته شویله بر یازیلی طاش کوردیکنی اولیا آتا ده معلم احمد فضی افندی سویله مش ایدی. «بولردن، اورخون یازینک اورتا آسیا تورکاری اراسنده مستعمل اولدیغی کوریلدیور.» «ذکر اولونان طاشلردن باشقه «تالاس» ک صاغ طرفنده «کونگی آلاتاوق» ک صول طرفنده «تالاس آلاتاوق» بولرند طاشلردن معمول انسان رسم لرینه، هیکاره چوق قیادف اولونیور. بو طاشلرده انسانک بوزی و آللری ترسیم اولونمش و بعضیلری لرند کاسه طومش اولدیغی کورولور. «سوساسر» یا یلاننده ده بویله هیکاره موجود اولدیغی سویله نمکده در. «سوساسر» ده «کوک تورکیات مجموعه سی - ۳۹

قیا « نامنده برعقبه ده و «کونکئی تاو» ک غریبنده (؟) «میرکی» اطرافنده ده بوبله هیکلرک چوق بولوندیغی روایت ایدیلور . «بو «میرکی»، «چو» نهری اوزرنده کی «میرکی» دن باشقه میدر؟ ا.ز.و.] «تالاس» بوننده «بالاتیجان» ده معلم لک ایدن «دیوای اوغلی سعدالله» ده اورالده دخی یازیلی طاشلر بولوندیغی سویله دی . «چیم طاش ، تیریک سایی» ده کی طاشلر «کالاور» و «هه بکل» ، «دوننه» طرفلرندن کوریلشدر . فین-اوغور جمعیتی Memoire مجموعه لری استانبولده بولونمادیغندن، بولات بکده کی تفصیلاتک اوراده بولونوب بولونمادیغی تمین ایدمبورز . فقط، بولات بکک، بواثرلرک همینی اورخون، زبسی آتاری اولارق کوسترمه سی، هر حالده خطا اولسه کرکدر . «چیم طاش» آبده سی عربجه، «تیریک سایی» طاشی ده اویغورجه کی ایدی . بوکی آناردن بحث ایدرکن، اگر صاحب مقاله کنیدیسی بالذات کزمرشده کوردکارندن بحث ایدیورسه، آچیقه یازمه لی ایدی ؛ شاید باشقه لری تک ائرندن استفاده ایتمش ایسه، اونیده کوسترمه لی ایدی . مأخذ کوسترمه دیکی ایچون بولات بکک مقاله سنده کی بعض نقطه لر دن استفاده، مع الاسف، مشکله دره . مع مافیه «سوسامر» و «کوک قیا» ده کی هیکل و طاشلر وایکی معلم طرفندن روایتاً قید ایدیلن طاشلر هر حالده جالب دقتدر . «سوسامر» ، بزم «دیوان لغات الترک» ده کی جوغرافی معلومات» نام مقاله مزده ۹۲ نوسورده ذکر اولوندیغی وجهه، خاقانلر دورنده مهم مرکز لردن بری اولمه سی حسسیله، اوراده هیکل و آبده لرک بولونمائی بک طبیعی برشیدر .

ص ۷۳ - ۷۴ ده بولات بک «اویا آتا» مزارینه عائد ایکی شجره دن بحث ایدرکن، بولری «اساسسز» دیهرک همینی نقل ایتدیور؛ فقط، مذکور شجره دن نقل اولونان برایکی جمله ایله، شجره لرک تاریخی اهمیتی واورالک «آرغو» دیه تسمیه ایدیلدیکی زمانلری اوکره ناک ایچون یاردیمی اولاجق برر وثیقه اولدیغی کورولور . بوشجره ده ۲۸۳ هجری سنه سی وفات ایدره ک تالاس نهرینک باشنده دفن اولونان «عبدالغزیز اوغلو | آرغولو] شاه محمود قارا خان» دن بحث ایدیلور . شجره موجبنجه بو «اولیا قارا خان» ک مزارینی «آرغو تیلیده طراز دیورلار» [یعنی شیمدیکی اولیا آتا] . صوکر ا «شاه محمود قارا خان» ک اوغلاری «عبدالفتاح» لقبی «منصورخان» ابه «عبدلیمان» لقبی «جعفر تکین» ک سرایمده [سایرام - اسفیجاب] ۳۵ ییل حاکم اولدقلری ، جعفر تکینک «اوغلی قیلج عبدالرحمن قیلج ارسلان قارا خان» ک اوترا ده ۴۰ سنه پادشاهلی ایتدیکی، اونک اوغلی «محمدخان» لقبی «بیاسکا خان» اولوب بوبیلکاخانی «سلطان قیرخان» ک شهید قیلدیغی، بوندن صوکر ا «اوترار» عامی وظالم کشیلرک [یعنی خاقان سلاله سنه مندوب اولمایان عوامک] حاکم اولدیغی «محرردز . قارا خانلردن «سایرام ، تالاس، اوتزار» طرفلرنده حکومت سورهنلر حقتده معلومات بک ناقصدر . ۴۱۷ - ۴۳۹ - نهلرنده «تالاس» ده حاکم اولان «یغان تکین محمود بفر ا خان بن یوسف قدرخان» واونک اوغلی «جعفری تکین» (ابن الاثیر ، IX ، ۲۱۱ ، ۳۵۸) و «ملا بیگ محمد سرایمی» نک «سرایم شهری خصوصنده کی رساله چه» نام ائرنده ذکر اولونان «تالاس» حاکمی «قارا بفر ا خان»، و سرایم ده حاکم اولان «جعفری تکین» و بونلرک آرالرنده کی انتریقهر ، ایشته بونلرک همینی ، ابن الاثیرده، محمود بفر اخانه اوغلی جعفری تکین لر حقتده ذکر اولونان، ونهایت بفر ا خانک کندی خاتونی طرفندن زهر ویرلرک اولدیریله سیه تماملان وقایعک عینی اولاجقدر . بولات بکک شجره سنده ذکر اولونان «ارغولو محمود قارا خان اوغلی جعفری تکین» ده او اولاجق . بوبله ایسه اولیا آتا شهرنده کی «قارا خان مزاری»، زماننده سلچوق

سلطانلریله و «سلطان محمود غزنوی» ایله برچوق ماجراسی اولان، حتی، سلچوق سلطانلرندن طغرل بکک قوت آلاراق غزنوی مملکتینک بر قسمتی فتح ایتمه سبب اولان و یاریم ایدن و ۴۳۹ ده وفات ایدن «یعان تکین محمود بفرخان بن یوسف قدر خان» ک قبری اولیور [۱]. اکر بولات بک مذکور ایکی شجره یی و دیگر بونک کبی شجره ووثائق نشر ایتسه، بونک خدمت ایتیش اولوردی. بوکی واثقندن «اساسی» و «اساسیز» اولانلری تقریب ایتک، یالکیز بر دکل برقاچ مؤرخنک چاپشمه لریله حصوله کله ییلر. بوندن ماعدله، بوشجره لرده جالب دقت اولان جهت، محمود قارا خانک بونک پدزی اولمق اوزره ذکر اولونان «ساتوق بفر» خانک لقبنک بوراده «عبدالرحیم شاه» دیه قید اولونمه ییدر. بولات بکک بونی رد ایتمه سنه رغماً، «تذکره بفرخان» روایتلرنک کاشغرده یازیلان نسخه لرندن بعضیلرندمه بوساتوق بفرخان «عبدالرحیم» دیه اسمیه ایدیلشدر. «جال قرشی» ده کی (Barthold, Turkestan I, 130) «عبدالکریم» کله سی خطا اوله ییلر، یته کم اونک بعض نسخه لرند «نوح بن اسد» رینه «نوح بن عبدالملک» دیه یازیلشدر. ص ۷۴ - ۷۶ ده تالاس بوینده «کیک قول» نام محله تورک داستان قهرمانی «ماناس» ه نسبت ایدیلن مزاردن بحث ایدیلور. دها ۱۸۹۸ سنه سی بومزارده «کسرک خاتون» کله سی و سنه سنندن ده اربع «کله سی موجوددی (Z.W.O XII - V-VI). شیعدی بولات بکک بوندن یالکیز «الصالحه المستورة مفخرة الزمان رابعة الزمان» کله لرینی اوقویا ییلمش؛ بولات بک ماناس روایتلرندن بومزاره عائد قطعه لرده نقل ایدیلور.

ص ۷۹-۸۸ ده نعمت حکیم: «سیاوی کامونانی و آنک ترجمه خالی» مقاله سنده «تاریخ ابو الفاروق» (۱، ۲۳۷-۲۴۲) ایله، احمد حلمی نیک «الهی انکار ممکنی» (III ۱۸۲-۱۸۶) نام کتابته، «شورا» مجموعه سنه (۱۹۱۰ سنه، ۲۱-ان) لرده استناد ایشخ «بدرالدین سیاوی» ترجمه خالی یازیور. صاحب مقاله، شیخ بدرالدین حقنده «پروفور باینکر، کوپرلی زاده محمد فؤاد و محمد شرف الدین بکر» کی مدرسلرک اثرلرندن خبر سزا اولدیغندن مطالعه لرلی سطحیدر. مؤلفه: «شیخ بدرالدین الهمی و خصوصی ملکی نام معناسیله انکار ایدن قومونست اولوب عصبانی ده تورک بورژوا آزیاسنه قارشو خالص قومونست اختلایدر». «واردات» رساله سی در «ایقونومی پولیتیک» اثری در... بو اثرک متن و ترجمه و شرح لرینی مطالعه ایدن کوپرلی زاده فؤاد بک، قاضی بدرالدین حقنده کی مقاله سنده (Mitteilungen zur Osmanischen Geseh. I 210-211) بو اثرک محی الدین، عربیدن مستفاد اولوب بو ذاتک مشکل افاده لرینی ساده لشدیرمش، کنایه و مجاز لرینی بیسط جمله لرله افاده ایتیش بر اثر اولدیغنی سوبله مشدر. کوزله مقاله لرله دولو اولاراق انتشار ایدن «بخارا معارف و مدنیت مجموعه سی» ک دیگر نسخه لرینی کورمک و دوام ایدوب ایتهدیکنی اوکره نمک میسر اولمادی.

* «معارف راقوت قوت قوی» [۱۹۲۵ سنه سی طاشکند معارف مدیریت طرفندن نشر اولونمشدر. مجموعه نیک ۱-۲ صایلری حقنده «تورکیات مجموعه» سنک برنجی جلدنده (ص ۳۴۳ - ۳۵۰) معلومات ویرلشدی. اوچنجی صایسنده «باتو، ایللیک، آبدیک» لک شعرلری، ایللیک «لغت و آتالار» ی، «ودود محمود» ک «عیشیر نوائی»، «شا کر جان رحیمی نیک» «اتوغرافی قولکسیون تشکیل ایتک ایچون رهبر» نام مقاله لرلی مندرجدر. «ابشیرک پدزی» «یککنه جادر» حقنده (ص ۵۶) «جه رزیه شعر یازاردی». [۱] ظنجه «هبة الحقایق» ده کی «دادبیک سیهسالار» له مناسبیتدار اولمسی قابل اولان «دادبیک سیهسالار» ک مزاری، بوقاراخان قبرندن باشقا اولوب شهر ایچنده در.

دینلیدیکی حالدده، هیچ بر ماخذ کبوستر بله مشدر. «شاگردان رحیمی»، مقاله سنه، سمرقندک قیجتدار آبدلرندن «عشر تخاه» نك رسمى (ص ۷۷) و «شاهزنده» نك قابوسنك رسمى علاوه ایتمشدر.

۸-۷. نجی صاییلرندده (تشرین نانی) «بوخارین نك» «تاریخی ماته ریالیزم» نام اثرینك ترجمه سی، «چولپان، ایلیک، بیگیتاش، آتای» لرك شعرلری، چولپانك «اولوغ هندی»، قازان تورکلرندن مورخ ع. عزیزك «تاریخ کتانی یازمق اصولی» مقاله لری، و «دود محمود» نك «شاعر صنعتکارلرمن» نامیله نشر ایتدیکی نقتیدی مقاله لرینك دوامی، «سمرقند» ده مشهور اولوغ بیک رصدخانه سنك، خیمه ده «اسلام خواجه» مدرسه و جامنك رسملری وارددر. شاعر چولپانك «اولوغ هندی» دن مقصدی، مشهور هند ادیبی «رایند رانات تاغور» اولوب، بومناسبتله، شاعر بکی اوزبک ادبیاتنه عائد بعض مطالعه لرده سرد ایدیور؛ بومیانده، اسکی و بکی جغتای، اوزبک شاعرلرندن، تانار، آذربایجان، عثمانلی شاعرلرندن هانکیلری داها زیاده خوشنه کیتدیکنی آکلتیور. شاعر، آذربایجانلیردن بالخاصه حسین جاویدك، تورکیه لیلر دده یحیی کاکک بعضی اثرلری خوشنه کیتدیکنی قید ایدیور. فقط «رایند رانات تاغور» ی داها زنده بکنمش کورونیور. محترم شاعر نیچوندر مقاله سنده [ص ۷۵] علی العاده تورکجه کله ایله افاده سی قابل رسمانی لزومسزیره روسجه اوله رق tezprisorny دییه یازیور. متنده بیله روس حرفاتیله یازمش ... مجموعه نك ۶-۷، ۹-۱۲. صاییلرینی مع الاسف کورمه ده نك.

«معارف و اوقوتوچی» مجموعه نك ۱۹۲۷ نجی سنه نسخهلرندن رنجی صاییلرندده اوزبک شاعرلرندن «چولپان، بیگیتاش، رحیم علی، ن. رحیمی» لرك شعرلری وار. «نیچکین» نك اورتا آسیا آثارعتیقده سنه عائد داها ۲-۳ نجی صاییلرندده دوام ایدن مقاله سی. و «دود محمود» نك «علیشیر نوایی به قادر تورک ادبیاتی»، حاجی معینك «قاضی کلان شل»، احمدی نك «تورکجه آی اسملری» نام مقاله لری وارددر. بونلردن ماعدا ص ۴۲-۴۴ ده تورکستانی استیلا ایدن «جنرال فون قائوفان» نك ۱۸۶۷ سنه سنده برلی مسلمانلره خطاباً نشر ایتدیکی بیانیه درج ایدیلشدر. موسیو نیچکین «تورکستان آثارعتیقده محافظه قومیسوننك» اعضالرندن در. مقاله سنده اورته آسیا آثارعتیقده سنك اهمیتندن و محافظه اصوللرندن بحث ایدیور. مقاله سنده بعضی بکی معلوماتده وارددر. ازجمله: «بارتولد» و «ویاتکین» لرك ۹۲۵ سنه سی «شهرسبز» ی سیاحتلرندده اوقودقلری یازیلردن، تیمورک، پدرینك «تور اغای» نك شیخی «شیخ شمس الدین کلال فاخوری» مدرسه سنك مسجدی ۸۳۹ سنه سی «اولوغ نك» طرفندن انشا اولونمش اولدیغی، سمرقندك «شاهزنده» زمره سنه داخل آتارندن خواجه احمده متسوب مزاری موسیو «م. نه. ماسون» نك ۱۹۲۲ سنه سی طاشکند جوغرافیا جمعیتی Izvestia سنك XVII جلدنده توصیف ایتدیکی ؛ بوکون پارسدده بولونان فرانسر عالمرندن موسیو «قاستانیه» [بواسم خطا اولازق کاستانین یازیلش] نك تورکستان معماری خریطه سی یادیغی؛ تورکستان آثارعتیقده آلپومی تصنیف ایدلمکده اولدیغی ؛ بوکا موغوللردن اولکی دوره عائد ۲۱ ؛ صوکرانکی دوره عائد ۷۵ اثرک رسملری و توصیف ادخال ایدلمکده اولوب بونلره عائد توصیف لری «بارتولد» نك یازمقده اولدیغی قید اولونمشدو. ص ۵۷ ده سابق تورکستان آثارعتیقده قومیسوننی اعضالرینك (بونلرک آراسنده موسیو نیچکین، تورکلردن دیوای اوغلی ابوبکر، شاگردان رحیمی، تورکان خان یومودسکی ؛ قازاق کوچر بایفلر وارددر)، بخارانك شهر ایچنده کی آتارندن «امام عیلم سامانی» یه نسبت ویریلن تره نك و «شاه زنده» قوربندورینك رسملری علاوه ایدیلشدر. موسیو «نیچکین» نك روسجه یازیلان مقاله سی، مع الاسف، چوق فناترجه ایدیلشدر. مثلا: اوچنجی صاییده

ھى ۱۳ دە « تيمور غەسرى بىلەن بىرلىك تەھەممىيەتى كېشىنى ئوزناھەنك قرە تايار لاشلارى بلەن خەرتدە قالدردغان كاشىنى وممايەلىكەربلەن توشەلىكەنلەزىدەدر » جەھەسى، آنجاق، روسچە اصلى ناسل اولاجىنى دوشونىكە آكلاشىلەبىلەر . اسملردە جوق خطالى يازىلىشدر . مثلاً : « مشەدە؛ مىسرىال ؛ نىسا ؛ تەببوردى » : « مشەد ، مىسرىان ، نسا ، ابوزد » اولاجقدر . « رامەجان = رىجان ؛ چىكايان = چىغانيان ؛ تەناب = آناو » اولاجقدر . صاحب مزالە ايكنچى صابى ص ۷۷ دە « تاشكەنت تومەنى شىغان تاغلاردا بولغان كانكا قزىل اوزداياندا اساناي شەھەرىنك خەرابەلىرى » دىدىكىندەن ، بلكە ، سېردريا شىمالدە « سوناق قورغان » شىكەكى طاغلردە قىم قانغى Kang لارە منسوب رىشەر بولوشى اولدىغىندەن وسېردريا حوضە سىندەكى « اشناس » شەرىنك خرابەسى « قزىل اوردا = آقسىجد » ياندى بولوندىغىنى بىت ايدىيور ؟ آكلاشىلامادى . معلومدركە بعض عالملىر Kang لىك ياتىختى اولمىق اوزرە جىن مآخذلردە كوستەرىلەن شەرى شىمىبىكى « جولەك » استاسيونى شىمالدە كوستەرىيورلدى . سمرقند آثار عتيقە محافظە قومىسيونىشە موسيو « وياتكىن » ابلە برابر توركستاندە جىنى ايشلرىنك يكانە مخصصى اولان حاجى عبدالقادر باقى اوغلىنك دە داخل اولدىغى قىدايدىيور . توركستان چىنىسە دائىما موفىقىتەز نظىرە يابان آنادولو چىنىجىلىكى ، كوناھەدە تىكرار كىب حىيات اىتمەكدەدر . فابرىقە صاحبلرىنە شىفاھأ سويلەدىكىم كىي مطبوعات واسطەسىلەدە عرض ايدەيمكە ، حاجى عبدالقادر دن داھا اولەدن استفادە ايدىلەيدىر . بومىتلەدە فابرىقە يە توركىيە حكومىتى ومعارف وكالتى دە لازم كان مادى معاونتلدە بولونمىلى ايدىلر .

« وودود محمودىك » نوائى يە قدر تورك ادبىياتى » مقالەسى ، « مىلى تىمىلر مجموعەسى ، اىلك ممتصوفلر ، تورك يوردى ، غ . عزىز تانار ادبىياتى تاريخى » كى ازلرە استنادأ يازىلىشدر . بورادە « ۲۱۰ » جىرىدە فارىجە دن عزىجە يە ترجمە ايدىلش اولان » بىر « اونغوزنامە » دن بىت ايدىيور . بو ، « عبدالله بن اىك الدولە دارى » نىك « اولوغ آى آتابىكى » حقدەكى روايتتە بناء « تورك ادبىياتىدە اىلك ممتصوفلر » دە سويلەنن فىكرلردن بويونلش رىفكردر . ايلرىدە توركىيات مجموعە سىندە آرىجە بىت ايدە جىمىز جەھتە بو « اولوغ آى آنا » مىسئەلە سىندە بويوك بىر ساختە كارلىق وياخود بىر سۇف نىجەسى تحرىقات واردر . ص ۵۱-۵۴ دە حاجى مەينىك « قاضى كلان شەل » مقالە سىك ۹۱۵ سىنە ۱۲ نىجى صىدىدە مئشەر قىسمى كورمەدە دىكىمىزە پىك مئأسىز . چونكە مقالە غايت مەھمدر ، ۱۸ - ۱۹ نىجى عصرلردە سمرقند وبخارا دە اسى حىقلىق علم عنىنەلرى دوام ايتدىرن بىر قانچ بويوك عائىلە وارمىش . « سمرقند » ى پىك اىيىلەن « معلم حاجى مەين » ، سمرقندىك بويوكون ۸۰ ياشىدە بولونان اختيار « قاضىسى قاضى عىسى خان » وغىرلردن ۱۸-۱۹ نىجى عصر دە ياشايان « قاضى شەل » عائىلەسى حقدە ايشىتىدىكى وآرىجە مآخذلردن طوبلادىغى معلوماتى يازىيور ، ۱۹۰۴ سىنەسى « وىصلوفسكى » طرفىندەن پىرسبورغ دە نىش ايدىلەن « سەرىيە » نامىدەكى تاريخىك مؤلفى « ابوظاھر خواجە » واوانك پىدىرى سمرقند قاضى كلاننى « قاضى ابوسەيد » (۱۲۶۵-۱۸۴۹ دە وفات) ، اونك پىدىرى « قاضى كلان مەير عبدالحمى شەل » (۱۲۳۳ - ۱۸۲۷ دە وفات) ، اونك پىدىرى « ابوالخىر » ، يىنە بو عائىلە ابلە مئاسىبەتدار اولان شاعر « قاضى جەمە قولى الجمولى الاوركوتى » ، « خواجە محمد لطف الله الاوركوتى » اوچلە دندىر ؛ بونلر كە ھىسى شەر ، عزوض ، ھىندسە ، موسىقى ، انشا ، تاريخ وھىت كىي علملر ك بىسىندەن ياخود بىر قاچىندىن خبردار اولمشلر وزمانلردە سىياسى واجىتامى حىياتدە مەھم رول اوينا مئشلردىر . ازجەلە « قاضى ابوسەيد سمرقندى » پىك زىنكىن وبويوك بىر كىتەبخانە يە ماللىك ، فىكرى آچىق ، بىر بادشاھ كىرە دىكىرىنى كىتەبە جىك درجە دە قدرت ونفوذ واقتدار سىياسى يە ماللىك بىر ذىلئەتلىش . حىتى ، « ايدىل » ساحە سىك اك بويوك مەجدد « مثلاً » شى

«شهاب الدین سرجانی»، «قاضی ابوسعید» کاشاکردی اولمشدر، «وفیه الاسلاف» نام اثرنده کمال افتخار له اعتراف ایتدیکی وجهله، تورک و اسلام تاریخیله اشتغالنده باشلیجه «قاضی ابوسعید» سائق اولمشدر. آوروپا، مصر، استانبولده منتشر شرق اثرلیله قازانه عودندن سوکرا بالخاصه مستشرق «غوثوالد» واسطه سیله طائششمس ایدهده، آل یازمه تاریخی کتابلری داها اول «قاضی ابوسعید» کتبخانه سنده او قوموشدر. «قاضی ابوسعید» ک اوغلو «ابوطاهر خواجه» ایسه ۱۸۳۰ سنه سنده تألیف ایتدیکی اثرله معروفدر. بو اثرک متندن داها اول ۱۸۹۹ سنه سنده روسجه ترجمه سی نشر اولوموشدر. فارسی یازیلان بو اثرک شیمدی «عبد المؤمن ستاری» طرفندن تورکجه ترجمه سی طبع اید بلسکده اولدیغی «معارف راوقوتغوجی» مجموعه سنندن اوکره نیورز. «قاضی ابوسعید» ک کتبخانه سی شیمدی داغیلمشدر؛ یالکیز بعض آثاری و کتابلری سمرقند مستشرق «ویب تکین» ک آئنده موجوددر. سمرقند بخارانک ۱۸-۱۹ نیجی عصر علماسی آراسنده علم حیاتله آشنا اولان دیگر بر ذات، شیمدیکی حالده بک اختیار اولان «قاضی اسلام» درکه، سمرقندک شایله «دهیید» جوارینده کندیسنگ منسوب بولوندیغی «اوشون» اوز بکاری کویلرنده یاشامقدهدر. مذکور ذات «زرافشان» حوضه سنک جانی قاموسیدر. دفترلریک، کتابلریک کنترلرینه یازدیغی هامش، حاشیه و قیودات، آنجاق کندی طرفندن ایضاح اید بلسکده آ کلاشیلیر. شاید بونلردن لایقوله استفاده اید بلسه، «قاضی رضاء الدین» طرفندن «ایدل» ساحه سی ایچون «آثار» نامیله وجوده کتیریلن اثرک دیگر مثلی ماوراءالنهر ایچون بز آلدله اتمش اولوردق. مذکور «قاضی اسلام»، قاضی ابوسعیدک حیاتنه دائر داها بر چوق شیلر بیلور. ازجمله آباق پارماقرینه قلم دو قوندورمق صورتیله یازمق کبی تحفاقرینی، حق ترجمه ایتدیکی نورانک بعض یرلری او صورتله یازدیغی زماننده کی علمانک قمرضلرینه معروض قالدیغی حکایه ایتشد. معلم «حاجی معین» ک بوزلده کی ایلك مساعیسی جداشایان تبریکدر. «محمد احمدی» نک ص ۵۶-۵۷ «تورکجه آی آتاری» مقاله سی، «آخوندقربانعلی: تواریح خسه» ص ۴۲۷-۴۴۱] به بعض شیار علاوه ایدیور. از جمله: «آقان» حقیقده بو بیت داها مطبوعانده کورولمه مشدی:

آقان آقباں آلتی کون . آی های سینک قانووک

تولجه آسقان نهنیکه . قوناق کیلسه قانی کون .

صاحب مقاله نک تورکجه اوله رق ایضاح ایتدیکی کله لردن «قازان» [خزان] ک قدیم «طوخار» جه اولوب صوغدلر و خوارزمیلرده مستعمل اولدیغی، «آقان» قدیم خوارزم اساننده کی «اخن» دن عبارت اولدیغی، نم «استانبول کتبخانه لرنده کی قیمتدار اثرلر» نام کتابده ایضاح اولوموشدر. ایکنجی صاییده: «اوزبکجه انبا کتابلری»، اسماعیل حکمتک «تورک قاموسجیسی»، مؤرخ «صدرالدین عینی» نکده «تاریخی ایضاح» نام مقاله لری جالب دقتدر. اسماعیل حکمت بک، «مصطفی نورالدین» اسمنده برندن کمال اهمیتله بحث ایدیور. اونک بو ذات حقیقده کی، مثلاً: «تورکیات ساحه سنده تماماً یکی بر بول، یکی بر چیغیر آجش»، «خالص علمی تدقیقات بولنه کیرمش»، «تورک اسانلرینه تورک ادبیاتنه، قیصه سی تورکواوژی به تماماً آیری و خصوصی یکی بر طرز و بریور» کبی بک مدحلی عبارلری، «قاموس، اوقیابوس، اکر، کرچه، استاذ، جهان» کله لرینک تورکجه اولدیغی حقیقده مومی الیه مصطفی بک قاموسندن نقل ایتدیکی پارچه لرله چورویور، قیمتتی غیب ایدیور... غزته لرده نشر ایتدیکی بعض مقاله لرندن ده، مذکور ذاتک تورک علمی لسانیاتنه خدمتک آنجاق امامیه مؤرخ حسام الدین افندیکنک وامثالناک علم ایله مناسبتی اولمایان خدمتله مایسه اید بلسه جکی آ کلاشیلمشدر. «صدرالدین عینی» ایسه «عبد الحمید

مجیدی» اسمندہ برینک «معارف و اوقوت فوجی» مجموعہ سنک ۱۹۲۵ سنہ ۹-۱۰ صایسنده اون ایکنجی عصر هجری اولرئنده یاشایان استرخایلر معاصری «توردی» اسمندہ برتورک شاعرندن بحث ایدن مقاله سنه طائد ایضاحات و یرییور. بکا شخصاً معلوم ارلما یان بوتورک شاعری حقندہ کی مقالہ بی مع الاسف کورده مہ دک. صدرالدین عینی بو شاعرک یانکز بریتنی نقل ایدیور :

دیدى دین باشدین آفاق اسلام ضعیف • دور سبحا نقلی جابر امراسی بیلاق (۹) «

مجموعه نك بونسخه سنده يك چوق لسان خطالری واردر . مثلاً : « صغر » . كلمه سی « سكر » ، خاص توركجه اولان « جوره باشی » ایسه ، « صدرالدین عینی » مقاله سنده بخاراملاری اصولنجه تاجیکجه اشدیریلدرك « چهره باشی » طرزنده یازیلشدر . اونجی صایسنده ایسه باکو تورکيات قونفره سنه عائد معلومات و یریلدور . تانارستانده موسیق شناس «سلطان احمد عبشی» و «عمر الزاهد» لر طرفندن ایلك اوپه را اولق اوزره وجوده کتیربان « سانیه » نامنده کی اوپه رانك نشر ایدایلیکی ، خبرلر قسمنده یازیلشدر . دردنجی صایسنده سمرقندك الك اسکی معلملرندن « عبدالقادر شکوری » نك ۲۵ سنه عصری تعلیم ترتیه یوانده کی مساعیسی مناسبته ترجه حالی یازیلشدر . معلم شکوری ، ۱۸۷۵ سنه سی دوغمش ؛ دها مکتبده ایکن اسماعیل بك غصبرینسکی نك «ترجان» بی ارقومش ؛ و اوسابه ده کوزی آچماش ، و حقیق عرفان یولنه کیرمش . قریمه کیدوب غصبرینسکی انله کوروشمش ؛ صوکر استانبوله کچمش ؛ بورادم کی تعلیم ترتیه اصوللریله کسب معارفه ایتشدر . مملکتده عودتی متعاقب ۹۰۷ سنه سندن اعتباراً تورکجه و تاجیکجه برقاچ مکتب کتابلری طبع و نشر ایتشدر . خبرلر قسمنده ، بخارادکی تورک و موسیقینسی طوبلامق یولنده کی تشبیلر دن و ایکی یوز قدر مختلف اسکی هوالر طوبلان دینندن بحث ایدیلدور . بوجه دن «امیر علی شیر نوائی» نك بسته سی اولان بعض هوالرک بخار او فرغانه ده بولوندیقی دخی قید ایدیلدور . «معارف و اوقوت فوجی» ۱۹۲۷ سنه هنجی صایسنده : «م.ر.» نك «تئاترو و موسیق مزك کتشی توغریسیدا» ؛ آسامایلووچ : « له نیغراد تووکیات سه میناریاسی » ، صدرالدین عینی و غیرلرک مقاله لری واردر . صدرالدین عینی «قطب چهاردهم کنبد» ندن (سمرقندده) بحث ایدیلدور که ، بو ذات آنادن طوغمه کور اولان «شیخ نورالدین بصیر» اسمنده اولوب طاشکنندك «نوشکیات» نام محلنده طوغمشدر . طاشکنند جو ارنده «کوی طرفان» ده کی «شیخ زین الدین» ک سریددر . سمرقندده یاشامش و ۶۴۰ (یاخود ۶۴۱) ده وفات ایتشدر . مزاری اوراده ناومدان آریقی بوینددر . «امیر تیمور» بونک نکر ایچریسنده کی مزارینه کنبد (قبه) بنا ایتدیرمشدر . ۱۸۷۹ ده روسلر بارونله ییقمشدر دی . کیکارینی «قاضی کلان میر نظام الدین» ، «شاه زنده» مزاری یاننده «خواجه دانیال» مزارینه کیدیله جاک یولک جنوبنه نقل ایتدیرمشدر . قاضی نظام الدینک خاطر لری «ابوطاهر خواجه» نك یوقاریده ذکر ایتدیکن «سمریه» سنه یازدیقی مقدمه ده «ویسلافسکی» طرفندن نشر اولونمشدر . ص ۳۹-۴۲ ده ن.ک : «کوزل صنعتلر» نام مقاله سنده اورویا ، آسیا رسامعلی و رسملری حقنده معلومات و یرییور ؛ حتی یونان ، ایران و چین رسملرندن نمونه لر دخی علاوه ایدیلشدر . ص ۵۰-۵۲ ده «تل اصلاحی» نام مقاله ده ، لسان ، الفبا مسئله لرینی تدقیق ایچون تعیین اولونان قومیسینونک فعالیتندن بحث ایدیلدور . ۱۴ اعضادن مشکل اولان قومیسینونک بر فوطوغرافی ده درج ایتشلر : بخارالی میرزا عبدالواحد ، شاعر فطرت ، دولت رضایف ، رحیم انامف ، شا کر جان رحیمی ، مؤرخ صدرالدین عینی ، محررلردن عبدالقیوم رمضان ، ودود محمد ، ایبک ، محمود سوبای ، ظفر ناصری ، غازی یونس ، له نینغراد تورکیات انستیتیوسی مأذونلرندن علوی ، استانبولده تحصیل

ایدوب کیده نلردن محمد سعید احراری، استابولدارالمعلمیندن مآذون خیوه معارف مدیری بیکجان رحمان اوغلی، خوتندلی معلملردن عشور علی ظاهری، سمرقندلی حاجی معین، قاری رحیم ناجی وغیرلر وارد. دولت رضایف مجموعه نك مسئول محرری اولوب معاونلری طاشکند معارف مدیری موفق خواجه وسید احمد نذیر اوغلیدر.

آلتنجی صاییده: بوخارینک «تاریخی ماتیریا لیزم» ترجمه نك دوامی؛ «رحیم علی، غلام ظفری، عبدالله علوی» شعرلری وارد. «عبدالله علوی» نك «راپندرانات ناغور» دن ملهم شعرى نك كوزه لدر و برآزده بورا [غرب تورك] ادبیاتی تأثیرى وارد. ص ۲۶ ده غازی عالم: «ئاله بشیک» شریلی. تور آتا ولایتده جوش کوینده مشهور اوزبک باشیلرندن (عاشقنلرندن) جو مانازار [جمعه نظر] اوغلی «ملا ایرک ش» دیلندن یازیلشدرکه، بونی بده ۹۲۲ سنه سی بالذات کورم شدم. جمماً ۴ مصرعلی و اینکی نقراتی اولوق اوزره ۱۵ بیت قیدایدیلشدر. اولجه آنجاق قازاق قیرغیزلرک شعرى «دیوای اوغلی ابوبکر» طرفندن نشر اولونمشدی. اوزبک قادیلرینک چو جوقلرینی او یوتورکن سوبله دکاری بوشهرلر، مجموعه دن نقلاً تورک یوردینک ۲۹ نجی صاییده بطلال بک طرفندن نشر اولونمشدر. [ئاله - بینی] بوشرفینک لهجه سی تام «اوروغلی اوزبک» لهجه سیدر. اوزبکستان کنجلیری بک حقلی اولاروق اوزبک ادبی لسانی بو اوروغلی اوزبک لهجه سنه و اوراسطه ایله ده «قازاقچه» به یاقلاشدریمق ایسته بورلر شهبه بوق که موفق اولاجقلردر. بوجه دن، اسکی کنت اوزبکنده بوزولمش اولان توافق آهنگ قاعده سنه شیمدی یاواش یاواش رعایت ایدیلور، ضمیر شخصی غایب صوکنده ککن مفعول له و مفعول فیه. ومنه اداتلری «آناسیغه، آناسیدن، آناسیده» برینه اوزبکلر ده و ابوالعازی خاندن و عموماً تورک لهجه لرینده اولدیفی کی، «آناسینه، آناسندان، آناننده» ده بارانلر وارد. هله بخارا و سمرقند لهجه لرینده «تاجیکچه» تحت تأثیرینده مفعول به اداتیه مفعول فیه اداتی قاریشدریلور دی که، آرتق بوکی خطالر شیمدی کولونج عدارلونیور. مملکت اوزبکستان اولدقدن صوکر «غ. ک. ح. ک.» حرفلری ده اوزبکله شهرک «یاغی» برینه ساده جه [«یاو» یاخود «جاو» قولانیلیور؛ الخ.

ص ۳۳-۳۴ ده شاعر چولپانک «به زم چاغی توده سی» نام مقاله سنده اوزبک خلق موسیقی شناسلرینک علم و اتنوگرافی عالمنده اخیراً قازاندیفی اعتباری قید ایدره ک اسملرینی یازمش و رسملرینی علاوه ایتشدر. بوموسیقی شناسانه «اوزبکستان دولت سیار اتنوگراف موسیقی هیئت» نامی ویریلور مش. بونلر «یوسف قزق، عبدالقادر نائی، توفتاش نجکی، اوستا علیم چه کی، حاجی محی الدین طنبور، عارفجان به لاهی» که جمماً ۱۷ کیشیک برهیئت اولوب آرالنده خاملرده وارد. بوبله کوزل بر مقاله سنده نیچوندر عزیز شاعریمز ینه روسجه قاریشدریلور. یوقاریده برمناسبته ده بوبانده شکایت ایتشدر. بومقاله سنده «Poeti» داهایانه ذبه روسجه برکله صیقیشدریمش. مقاله دن آکلاشیلان، ملی موسیقینک صحنه به چیماسی خلق آراسنده فوفالعه بر سونج او یاندریمش و رغبت قازانمشدر. طاشکندک بوبوک تیآروبنامی اولان «کالیزه ی» ده آلتی ذفمه قونسر ویریلش؛ هر ذفمه سنده اوقدر تهاجم اولشکه. اهالی یر بولامیوب عودت ایتشدر. فرغانه و سمرقندده دخی مختلف قونسرل ویریلش.

ص ۳۷-۴۲ ده «کرمینلی عثمانی»، «طاشکندلی عبدالله علوی» لک «لاتین حرفلری» حقدن تئقیدی مقاله لری، و اوزبکستانده علمی حوادث خبرلری وارد. «عبدالله علوی» تورک قولمیزینک القبا مسئله سنده برلشمه سی ضرورتندن بحث ایدیلور. «عثمانی» ایسه، لاتین حرفلری آراسنه روس و اسلاواق حرفلری

قارىدىرىلەسنى تىقيدايدييور. ص ٤٢ دە «معارف و اوقوتوچى» مجموعه سنك يىي نحر يرهيتى اعلان ايدىلشدر: مؤمن خواجه (سياسى) آتاجان هاشم اوغلى [مملكت اوكره نمك علمى قسمى . بوذات اوز بك علمى مركزينك رئيس معاويندر. رئيس ايسه عبدالجبار اوغليدر]، نظر عنايتى [تعليم و تربيه]، سيد احمد نيزى [ادبيات كتابيات]، محمود سوباي [فن]؛ بوذوانك همىي توركستانك سوگ بيشه ن كنج قوتلرنددر. ص ٢٣ ده « باتو ، چولپان ، اوتفن ، ايلنيك ، بكتاش » كچى شاعرلك شمرلى ، و شاعر « اياييك » ك اوزبك كنجلرينك روس قاديئربله اولتمه سنى تىقيد ايدهر ك يازديغى برمقاله سى واردر . ص ٢٨ - ٢٩ ده صدرالدين عيني « اسكى اثرلر » نام مقاله سنده سمرقند آثارندن « چهل ستون ، چيى خانه ، كوك سراى و كوك تاش » لردن بحث ايدىيور. « با برنامه » ده ذكر اولونان اولوغ بك آثارندن « چهل ستون » و « چيى خانه » لك يرنده بعض اثرلر بولونديغندن و سمرقند قلمه سنده بوكون بيله « كوك تاش » ديمكله معروف طاشك وجه تسميه سنندن بحث ايدىيور. مؤلفك فكر نجه ، اولوغ بك ميرزاتك چيى خانه سنده بولونديغى « با برنامه » ده ذكر اولونان طاش بو « كوك تاش » در . البته بو ممكندر . تيمور زمانه عائد « كوك سراى » ده بو « كوك تاش » ده آنجاق اوزبكلر زمانه عائد آثارده ذكر اولونيور؛ و دائما « حكومت مركزى » تحت « معنا سنده قوالا ئيلدور. اولجه جوجى ارلوسينك « بولات بوساغالى بوزاوردا » (تاريخ دوست سلطان تعبيرى) شعبه سنى تشكيل ايدن شيان اولادى « آلتون بوساغالى آق اوردا » يعنى « اساس آلتون اوردا » خانلرينك مختلر يته دخى مالك اولشار ؛ « آق اوردا » خانلرندن اوزبك خاك اسميله تسميه اولونمشلر؛ عين زمانده سپردريا حوضه سنده كى « كوش بوساغالى كوك اوردا » يي تشكيل ايدن اوردا ايچى اولادينك لر يته مالك اولقله ، روس وقمه نويسلر نجه « كوك اوردا Siraia Orda » اسمى اوزبك خانلرينده اطلاق اولمشدر. بوندن باشقه دوغرىدن دوغرى به « كوك اوردا » شعبه سنه منسوب اولان « استرخانلر » ده سمرقند و بخاراده حكمران اولمشدر. « آق اوردا » يا خود « آلتون اوردا » خانلرينك مقر حكومتى اولار « سراى » شهرنده خاك سرايى تختكاهى ، « ابن بطوطه » نك بيانته كوره (ترجمه ٤٠٢) « آلطون طاش » تسميه اولونمشدر. سمرقندده كى « كوك سراى » ده « كوك اوردا خانلرينك تختكاهى » ، معنا سيله « كوك طاش » اسمنى آلمش اولابيلير . « صدرالدين عيني » نك « قارى » كله سنى « قارشى » ديهه ترجمه سى طوغرىدر .

ص ٣٠ - ٣٢ ده بخلق ادبياتى طويلامق ايچون قلميائنامه ؛ ص ٣٨ - ٤٠ ده شاعر فطرتك بخاراده بولونان « مقدمه الادب » حقه نده كى مقاله سى . « حاجى مەين » ك « فارسىجه الفبالا تاريخى » ؛ ص ٤١ - ٤٦ ده « اسان اصلاحي هيئتى نك فعاليتى » ؛ ص ٥٨ - ٥٩ ده حوادث علميه : « مقدمه الادب » حقه نده كى مقاله ، بالاده ذكر ايدىديكى وجهله ، بيك بولات طرفندن بولونوب ١٩٢٢ سنه سى بخارا مجموعه سنده نقل اولونان توزيجه و موغولجه ترجمه لرى ده حاوى اولان نسخه دن بحث ايدىيور. بونسخه ٨٩٨ سنه سى يعنى تيمور بلر زمانده « درويش محمد » نامنده بركاتب طرفندن يازىلشدر. مذكور سنهدن آز صوكرا بخاراده « ظفر نامه شرف الدين زدى » يي ترجمه ايدن بر « درويش محمد » معاومدر [نسخه سى نورعائيه كتيبخانه سنده موجوددر. ٣٢٦٨ نومروده مقيد] ؛ بو « درويش محمد » ، يته اودات اولابيلير. موغولجه ترجمه ، چغتاي وياجوجى اولادندن اسلاميتى قبول ايدن عربجه اوكره نمكله برابر موغولجه يي داهان او توغمايان شهزاده و ميرزا رايجين يازىلش اولاجقدر. جانب ذقت جهتي شوكه ، بو آترده كى موغولجه كله رده اويغورجه دكل عرب حرفاتيله يازىلشدر . نسخه ده كى توركيجه ترجمه لرى ايسه شاعر فطرت « چغتايجه » دييور .

خلق شاعر لرندن «عبدالرسول اوغلى بولكن» آغرىندن «شايىق خان» حقننده برداستان يازيلشدر. «كور اوغلى» داستانك پك زنگين روايتى يازيله به باشلامشدر كه، جمعا قرق قدر داستان اولوب شيمدى آنجاق ايكي داستان يازيله بيلمشدز. بولرى اوز بگستان مركز علمى شوواسى يازديريور. قرغانه علمى هيئت ده اوراده كي قبيله هيئتلىرى تدقيق ايچون آريجه بر قوميسيون تشكيل ايتش و محاملرينه كوندره مشدر. سمرقندده ياشايان اوزبك و تاجيك مقتيسى مشهور «حاجى عبدالعزيز» ده قيد حيات شرطيله معاش تعيين ايديشدر. معارف و اوقوفو جى مجموعه سنك هيئت تحريريه سى داها توسيع ايديله رك «رحيم انعام، آناخان هاشم، نظر عنايى، سمرقنددن معروف رسولى، شاكر سايمان» لر ادخال ايديش، و خارجدن ده «آقاده ميق بارتول، پروفييور پوپه، سامابلوويچ، بيرتياى، موسقو و اودن نجيب عصرى، نذير توره قل، آذربايجاندىن بكر چوبانزاده، اسماعيل حكمت، خليل فكرت، زيناللى، قى شاهبازى، جبار افنديزاده، عزيز عبيدوللين، قريمىدن اوداباش، تونباشلى، حسن صبرى، شوقى بيكتوره، تاتارستاندىن على رحيم، طالمجان ابراهيم، عالمجان شرف، عياض مقصودى، عبدالرحمن سمدى، له نينغراد تورقو لوزى انيستيتوسى منسوبينندن ناظم محمودزاده، ع. قى زاده، جابر حاجى زاده، عمر احمد خان وغيرلر. يوقاريده مجموعه نك هيئت تحريريه سى، اوزبگستان علمى هيئت نك اعضالى، اسمارى ذكر ارلوانان شواسملر، اوزبگستانده كي علمى حركتك اولكه داخلنده و خارجنده نه كي قوتلره استناد ايتكده اولديغى ويا استناد ايتديرك ايسته نيلديكى كوسترسه كر كدر.

اون ايكنجى صايده: تورك لهجه لرى خاطر له لر ينى طوبلامق حقننده تعليمات، «بهلولزاده» نك «شيخ يدىم الدين نورى مزارى»، فطرتك «نوائى نك فارسى شاعر لكى» كي مقاله لرو اردر. «بهلولزاده» خيچندده كي آثار قديعه دن پك ده علمى اولمايان بر طرزده بحث ايدىيور. مثلا (تريبه يى امير تيمور بوندن ٧٢٩ سنه مقدم يعنى ٦١٦ ده بنا ايتش) دينلييور. «فطرت»، مقاله سنده، اون برنجي عصر ره برده ياشايان «محمد حسن» نامنده بر يسنك ديوانى «نوائى» نك فارسى ديوانى تلقى ايدىلديكى دن، و «نوائى» نك فارسى ديوانى كورمك داها ميسر اولما ديقتدن بحث ايدىيور. حالبوكه «نوائى» نك فارسى ديوانى آوزر و ياده يارسده، استانبولده ده نور عثمانيه كتبخانه سنده (٣٨٥٠ نومروده عقيد) وغير زده موجوددر.

* * * **بير لوزى** — بو عنوانله طاشكندده ١٩٢٥ سنه سى تشرين ثانيايده نشر اولونمغه به باشلانان هفته ااق مجموعه دن زده آنجاق بر قاچ نومرو واردر. بالخاصه سياسيات و مثبت علملره دائر مقاله لر نشر ايدن بو مجموعه ده ده آراضيرا توركياته متعلق يازيلره تصادف اولونىيور. بوندن ماعدا مجموعه اوزبگستانه عائد كوزل رسملره دولودر. ايكنجى صايده: «سمرقند آثار عتيقه سى» ناميله يازيلان بر مقاله ده بو شهرده كي مهم آبدلر حقننده خلاسه معلومات و برلش، و بر قاچ رسمله برابر ص ١١ ده «شاه زنده» يقيننده «امير تيمورك خطيبى» ناميله معرف «خواجه احمد» ك تريه سنك رسى ده درج اولونمشدركه، موسيو قون ويلنر (Ernst eohn wilner) ١٩١٤ سنه سنده كي تدقيقاننده بو اثره بويوك بر اهميت ويرمش، و تيمودن اولكي زمانه عائد بر اثر ارلارق طابيتمشدر. مجموعه نك ١٩٢٦ سنه سندن آنجاق ٨-١٨ نجى صايلىرى المزه كچمشدر. سكرزنجي صاييندن، باشقيرد شاعر لرندن «عزيز آلحمداوغلو» نك «بوزيكيت» ناميله معروف عشق منظومه سنك اوپه رايه تحويل ايدلىكى، توركستان هوالرينه كوره بسته لىكده اولديغى اوكرنيورز. اوزبك شاعر و موسيقيشناس لرندن «خورشيد شرف» ك

«نوائی» وداها زیاده «فضولی» نك مشهور «ایلی مجنون» نی، و خاصه «علی شیرنوائی» نك «فرهاد و شیرین» نی اوپه رایه تحویل واوزبکجه بسته له دیکی قید ایدیلیور. خورشید شرفك اثرینه بو ۷-۱۰ صاییلرده «عبدالله علوی» طرفندن یازیلان تئقید، بویله اثرلر ایچون نمونه اولاجق بر مقاله در. ازجه «عبدالله علوی» نك تورکستان ادبی لسانی حقنده کی فکری نك دوغرودر. مثلا: ادبی لسانده اولمایوب یا لکز طاشکنده شیوه سننده اولان خصوصلری [مثلا: «باردق» برینه «باردیمز» کی] اسکی تورکده موجود ایسه ده، بوکونکی ادبی لسانده ایدخال ایتمه کی ترجیح ایدیلیور. اونجی صاییده برلی موسیقیشناسلردن «توبچی حافظ» [خواننده]، شاه رحیم طنبوری، عین ساعت دوتاری «لرک» ترجمه حاللری یازیلشدر. اون برنجی صاییده «قاری یعقوب» نك «اوز نك هواری ناصل محافظه ایدیله بیلیر» نام مقاله سی، و ۱۹۲۶ سنه سی چار حکومتنه قارشی عصیان وقایعنه عائد رسملر درج اولونمشدر. متباقی نسخهلرنده بزى علاقه دار ایده جک برشی یوقدر.

* غیر موقوت نسمریات — مختلف اوز نك غزته لرده نشر اولونان فهرستلرده شو اثرلر نظر دقتمزى جانب ایتدی :

سهرف [ارز نك صرف]	فطرت
اوز نك تیل قاعده لری	شاه رسول ذوالنون
«نمونه ادبیات تاجیک»	صدرالدین عینی
ادبیات درس لری	ع. سعدی
ایل ادبیاتندن ته شوله لر (مانیلر)	غ. زوفه ری، غ. یونس .
نك سرلری	شاعر چولپان

«علی شیرنوائی» نك «مجالس النفائس» ی

کوزکی	شعر	ایلیک
تویفولار	»	آی بیك
پیر یولدوزلری	»	آلتای
یارقن آی		چولپان
قیامت		فطرت
اسکی مکتب		ایلیک

بونلردن باشقا، «عبدالله قادری» نك «اوتکن کونلر» نامنده کی اوج جلددن مرکب بو بوک رومانی، «روامبه ری» نك «بخارا تاریخی» نك «فاتح کریمی» طرفندن ترجمه سی، «صدرالدین عینی» نك «تاریخ امیران منغیتیه بخارا» نام اثری ذکر اولونیور. بونلردن فطرتك صرفی، قیامت [فانته زی آی]، بعضی شاعرلرک شعر مجموعه لری ایله «اوتکن کونلر» رومانی و «صدرالدین عینی» نك اثری المزده موجوددر. «صدرالدین عینی» نك اثری، مومی الیهک صوک دورلره عائد مشاهداتنه مستند اولدقجه مهم بر اثردر. اولجه

سمرقندده منتشر «شمله انقلاب» نامنده کی مجموعه ده تفرقه ایدیلن بوفارسی اثر، بالاخره ۵۴ صحیفه لک کتاب شکانده نشر اولومشدر. مؤلف، مانفیت امراسی تاریخی ۱۹۲۰ سنه سنده سقوط طرینه قدر یازمشدر. مع هذا طاشکندلی «عالم قاضی» نك اوز بکجه «تورکستان تاریخی» نام اثرندن و «ملاحجولی سمرقندی» (اورکوئی)، «امیرعظیم سامی» وغیرلک اثرلندن استفاده ایشدر. مانفیت امراسنک اوائل احوالنه دائر معلوماتی «قاضی عالم تاشکندی» اثرندن آلمش، اوده مرجاتی نك «مستفاد الاخبار» نام اثرندن (اسم ذکر ایتجه یهرک) و «میر عبدالکریم بخاری» و «تاریخ رحیم خانی» وغیرلندن استفاده ایشدر. «میر عبدالکریم» ک اثری ۱۸۷۶ ده متنی مصدره، مقدمه و ترجمه سی پارسده طبع اولومشدر. رحیم خان ک تاریخی، «محمدوفای کریمشکی»، محمد یعقوب بخاری، وغیرلک تألیف لریک نسخه لری، بخارا، طاشکند و سمرقندده وارد. آله موجود زنگین مأخذلردن استفاده ایدله مده دیکندن کتابک برنجی قسمی برآز ناقص اولوب بعض خطالردن ده حالی قلامشدر. امیر مظفر زمانی، روس مأخذلری [مثلاً جنرال تیره نیتیف ک اثری] تدقیق ایدیلده دن او کره نیله سر. مؤلف بوله مأخذلردن استفاده ایتجه دیکندن «امیر مظفر» زمانه عائد بعض معلوماتی، خلق آغزنده کی شفاهی روایتلره مستند اولاروق قالمشدر. مع مافیله بودور ایچون ده [خصوصاً سمرقند و جزاق و قالیمی ایچون] «میر عظیم سامی» نك [بکاشخصاً معلوم اولمایان] اثرندن استفاده ایدهرک یازیلان معلومات، برلی مؤرخک وقایعه نظرینی کوسترمک اعتباریله نك جاب دقتدر. از جمله «امیر مظفر» ک عسکرینی تصویری نك ماهرانه در:

زکل درباران سپه بودیش	ولی همچو غنچه همه سربه پیش
یکی بر میان بسته خنجر رسید	ولی بود در لرزه مانند بید
یکی در کان کرده زه تیر بخش	ولی همچو من الغا محض نقش
یکی غرق فولاد اما چنان	چودر آینه عکس نی دل نهان
یکی سرخ پوشیده اما زیم	رخش زرد چیره شدن باعیم
کشد هرکه تیغی زخودینی اش	کشد تیغ بر روی اوینیش

امیر مظفرک روس تابعیتی قبولندن صوکر اکی دوری، مؤلفک بالذات کوروب بیلدیکی صوکر دور [«عبدالاحد» و اوغلی «علیم» زمانلری] نك کوزهل یازیش اولوب مهم معلوماتی حاویدر.

احمد زکی ولیمری

* * * قازانده . — تاتار جمهوریتنک مرکزی اولان و اسکیدن بری روسیه نك دارالفنون مرکز لردن و بالخاصه تورکیات تدقیقاتی مرکز لردن برینی تشکیل ایدن «قازان» ده ۱۹۲۵ دن بری شسو نامده بر مجموعه نشر ایدیلکده در: [«Wiestnik Naoutchnogo Obektchestwa Tatarowiedienia» تاتارلری تنبع و تدقیق علمی جمعیتنک مجبری. قازان؛ تاتار سووویت جمهوریتی معارف قومیسر لکی تزدنده کی علمی مرکز نشر یاتندن]. بونک شیمدی یه قدر چیتان نسخه لری نك مقدر جاتی بوجه آتیدر:

§ ۱ - ۲ نومرو - ۱۹۲۵ - مندرجاتی: علی رحیم - قیوم ناصری؛ اسمولین، و. و. ف. - این فضلان اثرنک یکی بر نسخه سنک کشفی مناسبیله؛ چیرنیشف، ب. - XVI. نجی عصرده روس نوغای

مناسبتلرینه نظر ؛ چیریشیف ، ب . مکتب و خزینة اوراق ؛ صامویلوویچ ، آ . ن . قازانده یکریمی کون ؛ وحیدوف ، س . صاحب کرای خان یارلیغی ؛ ع . عبیدوللین - ۱۸۷۸ سنه سنده تاتار کویلولرینک حرکتلرینه عائد وثیقه ؛ چیریشیف ، ب . ۱۹۱۷ سنه سی قازان اطرافنده کویلو انقلابی تاریخنه عائد ماده لر . خبرلر ، تنقید ، بیلدیوغرافی معلوماتی .

§ ۳ نجی نومرو - ۱۹۲۵ . فیرسوف ، ن ، ن . تاتارستان ماضیسینک علمی تدقیقنده نظر اعتباره آلینه جق اگ مهم نقطه نظر ؛ نورکای ، ز . بش سنه لک علمی فعالیت ؛ بوغورودیتسکی ، و . آ . تورک شیوه لرنده مضاف الیه اداتنک تکاملی ؛ اسمولین ، و . ف . بلغار شمیری « جوکه - طاو » دقینه سنده کی شرق آلتون اشیالی ؛ تاتارستان جمهوریتنک تشکی رمایت مسئله سنه عائد ماده لر و وثیقه لر . خبرلر ، تنقید و بیلدیوغرافی معلوماتی .

§ ۴ نجی نومرو - ۱۹۲۶ . بوغورودیتسکی ، و . آ . ن . تجر به لرده استناداً تاتارجه ده ایکی هالی کله لرده صدانک حرکتی ؛ و هره بیوف ، ن . ای . تاتارستان سوویت جمهوریتی ، آرچه قانوشنده قازان تاتارلرینک مسکنلری و کویلری ؛ چیریشیف ، ی . ای . ۱۹۱۷ سنه سی قازان حوالیسنده کویلو حرکتی تاریخنه عائد ؛ اسمولین ، و . ف . آرکه اولوژی به عائد نوظلر ؛ بولیچ ، آ . ق . چیستای قانوشنده Elesmotherium قفاطاسنک بولونماسی ؛ وحیدف ، س . غ . ق . قاما . ای دیل ماضینه عائد تاتار افسانه لری . خبرلر ، تنقید و بیلدیوغرافی معلوماتی .

§ ۵ نجی نومرو - ۱۹۲۶ . علی رحیم - برنجی تورکیات قورولتایی و قبول ایتدیگی قرارلر ؛ ع . شرف - نورک قوملرینک لاتین حرفلری قبول مسئله سنه عائد ؛ چیریشیف ، ب . ای . ۱۹۱۷ سنه سی قازان حوالیسنده کویلو حرکتی تاریخنه دائر ؛ قوربوت ، م . ق . قازانده ایلک تاتار غزته سنه عائد بر لاسحه ؛ اسمولین ، و . ف . قازانده ترینی باطله جفک یکی برشکلگی ؛ خبرلر ، تنقید . بیلدیوغرافی .

§ ۶ نجی نومرو - ۱۹۲۷ . و هره بیوف ، ن . ای . قازان تاتار حیانتنک ایلک مدقی - ق . ف . فوقس ؛ م . و . ق . عبیدوللین - قازان تاتارلرینک ما کولات و مشروباتی ؛ و . ولیدف - قازان تاتارجه سنک شیوه لرینه دائر ؛ و . آ . بوغورودیتسکی - تورک لسانلرنده آهنگ [Sinharm - onisme] قانونی ؛ ن . ف . قالدین - قازان خالترینک سرایی زمه ده ایدی ؛ پ . ی . قورتیلوف - قازانک اسکی منظره می ؛ تنقید ، بیلدیوغرافی ، خبرلر .

اقرسی نصوت

یوغوسلاویاده :

* * * بوسنده — « شورا جمهوریتلری اتحادی علوم آقاده میسی » طرفندن نشر اولونمغه باشلانان « مستشرقلر هیئت یازیلری » عنوانلی شریقات مجموعه سنک ایکنجی جلدنده (۱۹۲۶) « دیمتریف » طرفندن یازیلان « بوسنه تورقولوژینک تدقیق ایتدیگی مسئله لر والده ایتدیگی نتیجه لر » عنوانلی مقاله بی ، اهمیت فوق العاده سنه مبنی عیناً ترجمه ونشر ایدیورز :

مناسبتلرینه نظر ؛ چیریشیف ، ب - مکتب و خزینة اوراق ؛ صامبولویچ ، آ . ن - قازانده یکریمی کون ؛ وحیدوف ، س - صاحب کرای خان یارلیغی ؛ ع . عبیدوللین - ۱۸۷۸ سنه سنده تاتار کویلولرینک حرکتلرینه عائد وثیقه ؛ چیریشیف ، ب - ۱۹۱۷ سنه سی قازان اطرافنده کویلولو انقلابی تاریخنه عائد ماده لر . خبرلر ، تنقید ، بیلدیوغرافی معلوماتی .

§ ۳ نجی نومرو - ۱۹۲۵ . فیرسوف ، ن ، ن . - تاتارستان ماضینک علمی تدقیقنده نظر اعتباره آلینه جق اک مهم نقطه نظر ؛ نورکای ، ز . - بش سنه لک علمی فعالیت ؛ بوغورودیتسکی ، و . آ . - تورک شیوه لرینده مضاف الیه اداتنک تکاملی ؛ اسمولین ، و . ف - بلغار شهری « جوکه - طاو » دقینه سنده کی شرق آلتون اشیالی ؛ تاتارستان جمهوریتنک تشکیلی و ملیت مسئله سنه عائد ماده لر و وثیقه لر . خبرلر ، تنقید و بیلدیوغرافی معلوماتی .

§ ۴ نجی نومرو - ۱۹۲۶ . بوغورودیتسکی ، و . آ . - نجر به لره استناداً تاتارجه ده ایکی هجالی کله لرده صدانک حرکتی ؛ وهره بیوف ، ن . ای . - تاتارستان سوویت جمهوریتی ، آرچه قانوشنده قازان تاتارلرینک مسکنلری و کویولری ؛ چیریشیف ، ی . ای . - ۱۹۱۷ سنه سی قازان حوالیسینده کویلولو حرکتی تاریخنه عائد ؛ اسمولین ، و . ف - آرکه اولوژی به عائد نوظلر ؛ بولیچ ، آ . ق - جیبتای قانوشنده Elesmotherium قفاطاسنک بولونماسی ؛ وحیدف ، س . غ . - قاما - ایدیل ماضیننه عائد تاتار افسانه لری . خبرلر ، تنقید و بیلدیوغرافی معلوماتی .

§ ۵ نجی نومرو - ۱۹۲۶ . علی رحیم - برنجی تورکیات قورولتایی و قبول ایتدیگی قرارلر ؛ ع . شرف - نورک قوملرینک لاتین حرفلری قبولی مسئله سنه عائد ؛ چیریشیف ، ب . ای . - ۱۹۱۷ سنه سی قازان حوالیسینده کویلولو حرکتی تاریخنه دائر ؛ قوبوبوت ، م . ق - قازانده ایلك تاتار غزته سنه عائد بر لاسحه ؛ اسمولین ، و . ف - قازانده ترینی بالظه جقک یکی برشکلگی ؛ خبرلر ، تنقید . بیلدیوغرافی .

§ ۶ نجی نومرو - ۱۹۲۷ . وهره بیوف ، ن . ای - قازان تاتار حیانتنک ایلك مدقی - ق . ف . فوقس ؛ م . و . ق . عبیدوللین - قازان تاتارلرینک ما کولات و مشروباتی ؛ و . ولیدف - قازان تاتارجه سنک شیوه لرینه دائر ؛ و . آ . بوغورودیتسکی - تورک لسانلرینده آهناک [Sinharm - onisme] قانونی ؛ ن . ف . قالدین - قازان خالترینک مبرای زرده ایدی ؛ پ . ی . قورتیلوف - قازانک اسکی منظره سی ؛ تنقید ، بیلدیوغرافی ، خبرلر .

اقرسی نصوت

یوغوسلاویاده :

* * بوسنده — « شورا جمهوریتلری اتحادی عاوم آقاده میسی » طرفندن نشر اولونمغه باشلانان « مستشرقلر هیئت یازیلری » عنوانلی شریقات مجموعه سنک ایکنجی جلدینده (۱۹۲۶) « دیمتریف » طرفندن یازیلان « بوسنه تورقولوزیسنک تدقیق ایتدیگی مسئله لر والده ایتدیگی نتیجه لر » عنوانلی مقاله یی ، اهمیت فوق العاده سنه مبنی عیناً ترجمه ونشر ایدیورز :

اسلاو قوملرینک تاریخچہ، مختلف تورک شعبہلرینک تاریخی ایله اودرجه باغلامشدرکه، اسلاولرک ماضیسنه عائد سطحی برتدقیق بیله، تورک شعبہلرندن برینک تأسیس ایتدیکی دولتک انکشافیله علاقه دار اولان او ویا بوقعه یه تماس ایتیمی موجب اولوبور. اسلاولرک سیاسی تاریخی ساحه سننده وضعیت بویله اولدقدن صوکر، حرث و مدنیت تاریخنه عائد تدقیقاتده تورقولوژینک اهمیتی دها دهرین اولدیغی شهبه دن وارسته در. شرقی و جنوبی وقسماً غربی اسلاولرک اقلترلی، یوزلجه سنهل امتدادنده اقتباس ایتکلری تورک سوزلریله دولودر. بولغار، صرب و روس قوملرینک لغتلرنده تورکجه [تورکیزم]، غربی آوروپادن آلمش اولان کلهلردن دها چوقدر. بونک ایچوندرکه اسلاو لسانیتنه عائد یازیلان جدی اثرل [روس آقاده می لغتی]، «دوویرنووا» ایله «غروف» ک «بولغار لغتی»، «و.قاراجیچ» ک «صرب لغتی» و سائرلی کی، تورک لغتنه عائد ماده لره بونک اهمیت و بزمک مجبوریتی کوسترمشلردر. تورک لسانندن کیره ن فونیتیک، مورقولوژیک، حتی لسانک بعض نحوی شکلری [«ف.مبقاوشیچ» ک «تورک و اسلاو لسانلرینک بکدیگرینه تأثیرلی» حقتده کی مساعیسه مقایسه ایدیکز] حقتده کی نتبغات ده عین نتیجه لره کتیرمشدر. بوسوک جهت (یعنی صوتی، بنیوی و نحوی جهت) بالخاصه جنوبی اسلاو لهجه لرینه عائد اولوب دیگر اسلاو شعبه لرندده اهمیتسزدر.

تورکلره چوق صتیق مناسبتده بولونان بالقان اسلاولرینک لسانی، تورک حیاتندن بک چوق خاطرله محافظه ایتشدر: خلق ادبیاتی، بک یاقین زمانده کی تورک حاکمیتی خاطرله رینی محافظه ایتدیکی کی، «بالقان اولکه» سی ده، تورک دورینه عائد دها جدی [کوزه کورونهن] و مادی آبدهل مخزنیدر. بناء علیه، «بالقان»، آناطولی و تورکستان کی، عادتاً برتورکیات موزه سیدر دیمک ممکندر. بوندن، طبیعی اولارق شو نتیجه حاصل اولوبورکه، هر برجدی تورکیاتی و بالخاصه جنوبی تورک لهجه لری اوزرنده چایشان متخصصلر ایچون، بالقان مدنیت و حرثلرینه عائد وقعه (فاکت) لری نظر اعتباره آلتی، ولرومنده، مقایسه لی تاریخ اصوللرینه رعایت ایتک صورتیله، بولردن استدلاللرده بولونمق لازمدره بالقانده یالسکز اسلاو تاریخی و مدنیتی تنویر مقصدیله ارکره نیلن تورکوقوثری بیله اوقدر قیمتی محصولات میدانده قومشدرکه، بولره عثمانلی تدقیقاتی [Osmanitica] تاریخده بونک موقع ویریله لی ایدی. حالبوکه، بولردن برقیسی، بونکونه قدر، تورقولوغله بیله مجهول قالمشدر. [مثلاً «ایچچییه ف» ک ۱۹۱۰ سنه سننده تورک سلطانلرینک ریلو مناسرتنده محفوظ فرمانلرینه عائد صوقیه ده نشر ایتدیکی غایت زنگین اثری] کی [۱]. بونکله برابر، بالقان - اسلاو علمی ساحه سننده، تورک عالمی اوکره نمک بالذات مقصد اولان اولکه لرده موجوددر. بواولکه لرده تأسیس ایدن تورقولوژی مکتبلری، روس، ماجار، آلمان، فرانسیز، آوستریا و دیگر جهان تورقولوژی مکتبلری اصولیله چالیشیورلر. بز بونکله [بوسوزمزله]

[۱] بواثر کتبخانه لرده بولونماور. بن، پروفسور «سیلشوف» ک مالاک اولدیغی نسخه دن استفاده ایتدم. محترم پروفسور «تورک - اسلاو» ساحه سننده اشتغالده بکامعاونتده بولوندی و چوق بیلیوغرافیک معلومات ویردی؛ «ایچچییه ف» ک مذکور اثری کی آری نشر اولونان اثرلردن ماعدا، اسلاو علمی جمعیتلرینک دیگر نشریات موقوتنه لرندده داغینیق برحاله بولونان ماده لری ده نظر اعتباره آلمالیدر. تورکیاته عائد برجوق معاومات، حتی خلقه مخصوص مجموعه لره بیله موجوددر (مثلاً «یوجناضریا» مجموعه سنک صوک سنه لرده کی نومرولرنده)؛ «ایستوچنو بلاکو» یاخود «جواهر شرقیه» ده (محمد بک کیریشانوویچ - لوبوشاک) بجم، عرب و تورک اثرلرینی تعمیم ایتشدر.

بالخاصه «بوسنه» تورقولوژی مکتبئی قصد ایدیورز . ٤٨ سنه لک واسع مساعیسی، بومکتبک حقیق بر علم مؤسسسه سی - مکتبئی دیه طانیلماسنه حق قازاندرمشدر .
دیگر آوروپا تورقولوژی مکتبلی کبئی «بوسنه» دده، بوعلم، حیاتک احتیاجاتی سوقیله وجوده کلشدر . نورکلشمش اولان اسلام بوسنه لیلر ایچون، تورک عالمی اوز عالمدر . اوز وطنی اوکره تک سراقی واوندن دوغان تدقیقات وتنیمات، آوروپا تربیه سی آلان عالمک و آوروپا اصوللرینک یاردیمیله، قیمتی ثمره سی ویردی . عثمانلیق تدقیقاتی ساحه سنده چالیشمغه ده، بوسنه لیلری، ینه شو حیاتک طلبلری سوق اتمشدر . چونکه، بالقانده، «عثمانلی» و «تورک» کهلری مترادف کهلدر . عثمانلیق تدقیقاتی علمی، یالکز لسان، ادبیات وسائریه منحصر اولمایوب، بلکه، عثمانلی مدنیتک خاطر لری اولارق «بوسنه» اولکهنده یاشایان هرشیئی اوکره تک لزومنی ینه شو حیات ملیه لری حس ایتدیرمشدر . «بوسنه» اولکهنک برعثمانلی موزه سی اولدیغنی ذکر اتمشک، ایشته شو بویوک و محتمم موزه تک کویا بر تثنائی اولارق «بوسنه سرای موزه سی» وجوده کتیریشدر .

بوموزه، طاشیدیغنی «زیمسکی موزی» کبی متواضع براسمه رغماً، «بوسنه» تورقولوژی فعالیتک مرکزی اولمشدر . بو مدنیت اوچانی ارلان مؤسسهنک بوتون فعالیتی و مساعیسی، ١٨٨٩ نیچی سنهدر باشلایارق انتشار اتمشکده اولان ابکی مجموعه ده تئیک اولومشدر . بونلردن بری Glasnik Zemaljskog Muzeja u Bosn. i Herceg. مجموعه سی اولوب صرب و خروات حرفلیله انتشار ایدره، ایکنجیبی ایسه Wissenschaftl. Mitteilungen aus Bosnien und Herzegovina مجموعه - سیدر، که آلامجه نشر اولونور .

بو مؤسسهنک نه صورتله انکشاف و ترقی ایتدیکنی اوکره تک ایچون مذکور ابکی مجموعه تک جلدلرینی مطالعه اتمک لازمدر . بزم معاوماتزه کوره، بومجموعه لردن بوکونه قادر تورکیات عالمی، وبالخاصه روسلر طرفندن هیچ استفاده ایدیله مشدر . شونی ده قید ایدلم که، صوگ سنه لده روسیه و بوغواسلاویا مناسبتلری بک آغیر بروضه تنده اولدیغندن دولایی، بزم ده بو مؤسسسه یه عائد معاوماتز ١٩٢٢ سنه سنه قادر اولان فعالیتنه منحصر قالیبور . «بوسنه» تورقولوژی عالمینک آری آری مساعیلری حقتنه مطالعه درمیان اتمدن اول، قیصه بر صورتده اوله یله، بونلرک مقصد و اصلرینه دائر معاومات ویرمک ایسته یورم . چونکه، بونلرک مقصد و اصللری، «بوسنه» تورقولوژی سنه دیگر مکتبلردن آری بر خصوصیت ویرمشدر . بومکتبک فعال اعضاسندن دو قوتور صفوت بکه کوره («غلاسنیک» ج XXXI، ١٩١٩ سنه سنه عائد، ص ١٦٥) بوسنه مکتبک وظیفه سی، اسلام حرثک انکشافنده بوسنه محررلرینک آثارینی نشر، و بو اثرله بوسنه لی بکی و کنجی نسللی تربیه اتمشدر . دو قوتور صفوت بکه کوره بوسنه لی بکی نسل ایچون او قلاسیق اثرلر، آوروپالی کنجلره نظراً، داهایاقیندر . صفوت بک، بونلری، دیگر علمی جمعیتلرک مادی یاردیمیله مستقلا وجوده کتیریله جک، یا خود، محلی آقاده میلرک (یعنی بوغو - اسلاریا آقاده میسی) حضورنده بر شعبه اولارق کشاد ایدیله جک «شرقی اوکره تک جمعیتی» تک وظیفه لری دیه بیلیبور . ١٩١٩ سنه سنده بوکبی بو مؤسسهنک وجوده کتیریله سی، بر آرزودن عبارت ایکن، شیمدی بز، بو عرض اولونان پروگرامک ایکنجی قسمک (محلی مؤسسسه لده شرقیات شعبه سی آچیلمه سی) وجوده کلدیکنی کورویورز . سیرای شهرنده کی «زیمسکی موزی» بو وظیفه یی

درعهده ایشدر. بوسنهلی تورکیا تخیلر، ادبیات ولسان تدقیقاتی پروگراملرینه داخل اولمقله برابر، اهمیتی باشلیجه تاریخ و آرکه اولوژی (مسکوکات وپاله اوغرافیا) یه ویردیله. موزه نك اسلام اهضالری [صفوت بك، موداری وویج، کیمورا و سائرلی] ده اسلام اولمایان «خیرمان»، «تروخیلکا» و دیگر اعضالره التحاق ایدرهك، مشترك تبتعاتلرنده قیمتلی ثمرلر آلدیه ایتدیله. برنجی وایکنجی غروپ آراسنده اصولیات اعتباریله فرق، یالکز موضوعلرک انتخابنده و مساعی ساحه سنده کورولدی. اسلام تورکیا تخیلر اسکی متنلره اهمیت ویرهك مادهلری عالهلردن طویلا یورلر، غیر مسلملر ایسه آتارعتیه یه اهمیت ویرهك مادهلری ده حکومت آرشیلرنده آرایورلردی. شو صورتله بویکی غروپ عین مقصده خدمت یولنده برله شه ییلدیله و ثمرهلی فعالیتلرنده دوام ایدیورلر. بوتور کولوغلرک باشلیجه مساعی ساحهلی: ۱) آرکه اولوژی و تاریخ «تورک دورینه عائد قیملری توصیف و نشر»؛ مسکوکات و صنعت؛ ۲) اتنوغرافیا و حقوق؛ ۳) دیپلوماتیکا «امتیازنامهلر، عهد، قوانین عتیقه و براتلر... پاله اوغرافیا؛ ۴) تاریخ ادبیات؛ ۵) لسان ساحهلردن عبارتدر. بوتون بوساحلره عائد تبتعات و تدقیقاتک نتیجهلری، «موزه نك نشر یاننده موجوددر. مجموعه ده موجود بوزنکین مواد - که یالکز محلی ماهیتده یعنی صرف بوسنه یه منحصر اولما یوب عمومی تورکیا نه عائددر - موزه نك مساعیسی، تورک- عثمانلی، نحو، لغت و لهجهلرینی تدقیق نقطه سنندن غایت قیمتدار عدا ایتدیریور. اوافق بر مقاله ده بوسنه تورق و اوژیسنک مساعیسی و الده ایتدیکی نتیجهلری اولدیغی کبی بیان ایتک کوچدر. مع ماقیه بونشر اولوان مو دک باشلیجه اهمیتلی اولانلردن بورا ده بحث ایتک ایسته یوروز. «غلاسنیک» مجموعه سنده (جلد VI، سنه ۱۸۹۴، ص ۱۹۵ و متعاقب) قاپیتانوویج لوبوشاک محمدکک Garski zet veliki vezir Rustem pasa مقاله سی مهمدر. بومقاله ده محمد نك، بوسنهلی رسم پاشانک ترجمه حالندن بحث ایدیور. بوزیر سکز یاشنده تورک لره اسیر اولمش، نهایت سلطان سلیمان قانونی یه داماد اولمشدر. عین جلده (ص ۳۶۱) (فارلویس) ک «احمد پاشا خیرسو کوویه» نك ترجمه عائله عائد مقاله سی جالب دقتدر. XI نجی جلده (۱۸۹۷، ص ۵۶۱) «و. س. سونیا» نك «محمد ثانی ارغلی سلطان جم» عنوانلی غایت مهم بر تدقیق وارددر. XII نجی جلده (۱۹۰۰ سنه سنده، ص ۱۹۵ و متعاقب صحیفه ل) «ویکوسلاو یلاویج» ک «بویوک وزیر احمد کورولیج» مقاله سی، XVIII نجی جلده (۱۷۳ و متعاقب صحیفه لده) «ویدینلی پاسبان اوغلو» مقاله سی؛ «سیرو تروخیلکا» نك «غازی خسرو نك» حقتنده کی مقاله سی (جلد XXIV، سنه ۱۹۱۲، ص ۹۱ - ۲۳۴) [۱] اسلاو عرقنه منسوب بوو دیگر تورک مشهور رجالنه عائد ترجمه حال مقاله لری، نك مهم مواد و وثیقه (فاقسیمیه) لری حاویدرلر.

بر چوق مقاله ل دیپلوماتیکا یه عائددر. «ک. هیرمان» ک «سلطان غازی احمدک فرمانی» [۱۲۷ هجری سنه سنه عائد مهم بروثقه در؛ جلد IV، سنه ۱۸۹۲] مقاله سی بوجه دندر. بومقاله ده احمد نك طرفندن دوروونیک جمهوریتی ممثلرینه ویرله ن فرمانک فوطوغرافینی نشر اولونمشدر. «قادیج افندی علی» نك «سلطان سلیم نك طرفندن l'Onorato Bocchese نامنده کی ایتالیان کیسته ویریلن فرمان» [ج VI، ۱۸۹۴ سنه سنده، ص ۷۸۳] نام مقاله سی، که ۱۸۰۴ سنه سنده سلطان سلیم

[۱] غازی خسرو نك XV نجی عصرده اک مشهور و بوسنه والینی در. بوسنه مبرای شهرنده کی جامع بونک اسمیله آ، کیلیر. اسلاو عرقنه منسوب. مشهور اسلاو رجالنک ترجمه حاللری، اسلاو دائره لرنده چوقدن بزی نظر دقتی جلب ایدیوردی [میلنکو و وکیویوک «مسلمان صرب مشاهیری» نام اثری، پیترغراد ۱۹۰۱].

طرفندن برایتالیان کینک آق دکیزده سفرتیه مساعده فرمایدر. بو پک نادر وثیقه نكده فوطوغرافیسی نشر اولومشدر. « صفوت بك باشاغیچ » طرفندن نشر اولونان - Najstariji ferman Begova « Gengica » سرلوحه لی وثیقه ده مهمدر. بو، « آق قویونلو » سلاله سنه منسوب ابوالمظفر قاسمک اسقند یاره. ۱۴۹۸ سنه سنده ویردیکی فارسجه بر فرماندر [ج IX، ۴۳۷]. موسیو « آلفونس باویچ » طرفندن یازیلان « Prinosi Povjesti Poljica » عنوانلی مقاله ده [ج XV، ۱۹۰۳ سنه] سلطان محمد ثالث فرمانلری نشر اولومشدر. « کیمورا سیف الدین » بکک « تورک وثیقه لری » آدلی مقاله سنده [ج XXI] بوکونه قدر نشر اولونمایان بر طاقم و نائق موجوددر. هوروات ک « Novi historijski spomeniei za povijest Bosne i Susjednih zemalja » عنوانلی مقاله سی [ج XXI]، « تروهیلکا نك » « سر ایده اسکی حریتیان کلیسه لری » [ج XXIII] مقاله سی، « کیمورا سیف الدین » بکک « بو سنه و هر سکنده ۱۸ - ۱۹ نجی عصر لرده اور تودوقس خریستان کلیسه لری » مقاله سی [ج XXIV]، « Tropobuk » ک « پروکوی چو کوریلانک » خاطره دقتردن « مقاله سی [ج XXV]، عثمانلی دوری مدققلری ایچون پک قیمتلی وثیقه لری و معلوماتی حاویدرلر. دوبروونیک تاریخچه عائد پک مهم وثیقه لر « تروهیلکا » طرفندن یازیلان « Tursko slov. spomenici dubrov. arch. » عنوانلی مقاله ده نشر اولومشدر (ج XXIII، ۱۹۱۳) [۱].

عین مؤلفک ویردیکی معلوماته اکوره، « تروهیلکا » نك بو نشر ایتمدیکی وثیقه لردن ماعدا، ۱۵ نجی عصره عائد ۱۰۰۰ قدر عثمانلی وثیقه لری دوبروونیک آرشیولر نده موجوددر. بونلر تنظیم ایدیله مش اولوب « Acta Turcica » نامیله طوبلو دورویور.

بومقاله ده درج اولومش بوز سکسان عدد وثیقه نك ترانسکرپسیونو و ترجمه لری وارددر. بعضیلر نك فوطوغرافیسی ده نشر اولومشدر [بونلردن بری سلطان مرادک ۱۴۰۳ سنه سنده دوبروونیک اولکهنه ویردیکی فرماندر]. خسرو بکک و ققنامه سی ده « تروهیلکا » طرفندن نشر اولومشدر. عین مؤلفک « Pabirei' iz jednog sidzila » عنوانلی سونوغرافیسی ده چوق مهمدر. بومقاله ده، محلی موزه ده موجود Jaica شهری قاضینک سجل دفتر ی نشر اولومشدر؛ بودقترک حاشیه لر نده اسکی وثیقه لرک قویبه لری موجوددر. بو وثیقه ده ۱۶۳۲ سنه سی واقعه سنه (یکمچربلرک حافظ پاشای سلطانک کوزی اوکنده قتل ایتمک لری واقعه سنه) عائد معلومات چوق مفصلدر؛ هاهمه رک « عثمانلی دولتی تاریخی » نده بولونمایان معلومات موجوددر. قاضیلک داخلی تشکیلاتنه، محلی مأمورلرک امرنامه لرینه، نکاح عقد لرینه، حدود لرده کی ترتیب سز لکاره، و بو سنه نك ۱۷ نجی عصر ده کی کوتورینه عائد معلومات وارددر. چنکانه لر اتوغرافیسنه عائد برلر چوق جالب دقتدر. بونلر حقتده « قبطیان طاقه سی » دینلمشدر. « موداریسوویچ » طرفندن تورکیه اصلندن ترجمه ایدیله رک نشر اولونان « ملا مصطفی باشیسی و قوعا نامه سی » ده جالب دقتدر (ج XXX، سنه ۱۹۱۸). بو « وقوعا نامه » بو سنه اولکهنه ۱۷۴۷-۱۸۰۲ سنه لرینه عائد تاریخندن عیار تدر. « باشیسی مجموعه سی » تسمه ایدیله ن بو قوعا نامه نك اصلی ستر ایده « حاجی خسرو بکک » کتبخانه سنده محفوظدر. XXXI نجی جلدده « ملا مصطفی و فاتنامه سی » درج اولومشدر، که ۱۷۵۷ سنه سنک ۱۵ آغستوسندن تا ۱۸۰۲ سنه سنک ۴ مایسه قادار بو سنه ده وفات ایده نلرک سچیلیدر. بونلردن ماعدا

[۱] آوستریا تورکیا نیچیلرندن مستشرق Fr. Kraelitz بو مقاله دن استقاده ایتمشدر، Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15

«موداریسوویچ» ك ۱۹ نجی عصر بوسنه یکیچر بلرینه دائر بر مقاله سی ده مهمدر. بومقاله ده، والیلر ایله خدمت کیمیدر بلک صورتیله تلطیف ایله ن یکیچر بلرک سجدن ماعدا، داخلی تشکیلاتلرینه، یکیچری تاریخنه عائد معلومات موجود. آرکه اولوژی به واضح صورتده نمایل «تروهیلکا» نك XXVII و XXVI نجی جلدلرده کی مقاله لرنده پک بارزدر. بومقاله لرده اورتا عصر بوسنه آبدله لرنه برابر توزک آبدله لری ده توصیف اولونوبور.

«Vejsil Gurcica» ك «Kaciga Mehmed pase Sokolovica vel. vezira» (جلد IX) مقاله سی، «میرکویچ» ك «تره حضرت علی» (II، سنه ۱۸۹۰) مقاله سی - بومقاله ده مشهور حضرت علی حقه ده بر افسانه نقل اولومش و تره سی توصیف ایله کسدر - «استیقان ویلیه» نك «تینوپا کوپروسی» (جلد III) مقاله سی هپ بونوع آرکه اولوژیک ماهیتده مقاله لردر. تورک - اسلام صنعتنه دائر یاییلان مساعی ده شو آرکه اولوژی ساحه سیله علاقه داردر. صنعتنه تماش ایله ن مقاله لردن «هورمان Hörmann» ك «Hadzi-Begova kula u Hutovna» نام مقاله سی (II، سنه ۱۸۹۰، ۱۶۵)، «م. قلابیچ» ك «حاجی ستان تکیه سی» (ج II): مقاله سی، «ترکو ویلوکو کوسی لوقا» نك «سزار غازی جویویقه» نام مقاله سی (I، ج I)، Arndt، Zarzyeki، و استرا تیمیروویچ لرك «فوجی آلاجا جامی» نه دائر تدقیقاتلری شایان دقتدر. کیمورا سیف الدین بک XX نجی جلدده کی ایکی مقاله سی سر ایله کی تورک - اسلام صنعتنه عائد اولوب، پک مهمدر. بومقاله لرده، جامه لرده کی یاز بلرک رسملری نشر اولونمشدر. بوسنه تورکیا تیجیلری، آرکه اولوژی و صنعت تدقیق آندن ماعدا «مسکوکات» ده اهمیت وریبورلر.

بوسنا به عائد پک مهم مساعیلری موجوددر. «تروهیلکا» نك «اونجی عصرده بوسنه ده ضرب اولومش تورک سکه لری» حقه ده کی ایکی مقاله سی مهمدر [ج I، سنه ۱۸۸۹؛ جلد IV، سنه ۱۸۹۴]. عین مؤلفك «ما که دونیاده تورک آقچه لری» عنوانلی مقاله سی، همان هان یکی رکشفدر. بومقاله ده ما که دونیاده بولونان ۱۰۳۴ دانه تورک سکه سی توصیف اولوبور. بومقاله ده تورک پاراسیته منک انکشاف و ترقی تاریخنی تنور اولونمشدر. تورک مسکوکانه عائد آوروپا و تورکیه ادبیاتنک بیدل و جغرافیسی کوسته ریلشدر. بونلرک، مهرلری تدقیق ساحه سنده کی فعالیتلری ده شایان دقتدر. عثمانلی مدنیت تاریخنده همان هان هیچ تدقیق ایله مش اولان بوسنا ده «غلاسنیک» صحیفه لرنده مهم مساعی به تصادف ایلیبورز. بومسئله اوزرنده «ک. هورمان» و «موداریسوویچ» چالیشمشلردر. «هورمان» ك «اسکی تورک مهرلری» [ج V، ۱۸۹۳، سنه سنده، ص ۶۶۹] مقاله سنده، غازی خسرو بک والیلکی دورنده بوسنه ده ۱۴۶۳ سنه سنده یاییلان رسمی دولت مهری توصیف اولونمشدر. «موداریسوویچ» ك مقاله سنده ایسه (جلد XXVIII، سنه ۱۹۱۶). بوسنه فتح اولوندیگی کوندن اعتباراً تا اک صوک عثمانلی والیسنه قدر بوتون والیلرک یوزوک مهرلری توصیف اولونمشدر. مؤلف «بیورلدی» اصطلاحنک معناسنی و والیلرک شخصی مهرلرنک تورک دواتی وسی معامله لرنده کی اهمیتنی، مهرلرک فضل یا بلدیغنی توضیح ایتمشدر. بونکله برابر والیلرک ترجمه حالته عائدده مهم معلومات ویره شدر. جالب دقتدر که، بومهرلرک او مالزی (شکلی و صورتی)، محتوی اولدقلری عربی، فارسی، توزکجه شعر و جمله پارچه لری بکدی بکریدن آزرقلیدر.

حقوق تاریخنه عائد اولارقی ده بوسنه مکتبی بوکونه قادر مجهول قالان بروجوق وثیقه ل نشر ایتمشدر. «سیر و تروهیلکا» نك ۱۳ نجی جلدده کی، «میتروویچ» ك ۲۵ نجی جلدده کی عمومی مقاله لرندن ماعدا، «سپاهو» نك «Tuški rudarski zakoni» [ج XXV، سنه ۱۹۱۸] مقاله سی کچی خصوصی مقاله ل وارددر. بومقاله ده، آونیم بر تورک مجموعه سنندن نقل (بومجموعه موزه ده محفوظدر)، قانون مبتیلری.

نشر اولونمشدر. بونلر مياننده تاريخى قيد ارلومش (٩٤٣ = ١٥٣٦) برقانون واردركه، معدن اوچاقلرينه دائردر. معدن اوچاقلرينه عائد برتورك قانونى بوكونه قدر هيچ بر رده نشر اولونماشدى. «موداريسويچ» كده عين مسئله يه پك ياقيندن تاس ايدهن «Bosnaski majdani za turske uprave» عنوانلى مقالهسى (جلد XXX، سنه ١٩١٨) سلیمان قانونى نك «معدن اوچاقلى (داغ ايشلى)» قانونى موضوع بحث ايتشدر؛ بوقانونه و «سپامو» طرفندن نشر اولونان متلره استناداً، بوسنه معدن اوچاقلرينك ايشله عه تاريخى، معدن اخراجى ومعدنچيلىك ساحه سنده تورك اصطلاحاتى تنوير ايتشدر. تورقولوژى ساحه سنده بومقاله يكانه بومقاله در. «تروهيلىكا» نك تورك اراضى قانونلرينه عائد تدقيقاتى ده قلاسيق ماهيته در. آوروپاده بوتدقيقات چوقدن برى آوروپالير طرفندن تقدير ايديشدر. پك مهم اولان بوتدقيقات ١٩١٥ سنه سنده غلاسنيك ٣٧ نجي جلدنده انتشار ايتشدر [١]. «تروهيلىكا» نك بو اثرنده تدقيق ايديلن تورك اراضى قانونلى ١٣ نسخه اولمشدر؛ (هاممر) ك «عثمانلى دولتى تاريخى» نده كى معلوماتدن چوق مفصلدر. توركيه اجتماعى حياتنه، عسكى تشكيلاتنه، «طابو» يه عائد خصوصى بابلر موجوددر. توركيه اراضى قانونلرله جدى صورتده اشتغال ايدنلر ايچون بو اثر ك مطلقاً آله ايديلهسى لازمدر. ايكي سنه سوكر (XXXVIII) عين مؤلف بومسئله حقتده ينه مهم تدقيقات نشر ايتشدر. اراضى قانونلرى و اراضى مسئله سنه عائد فتوى ناملر بوتدقيقاتده اصل متلرله نشر اولونمشدر. بو وثيقه لر دو قسان صحيفه دن عبارتدر. مندرجات اعتبارله ايكي قسمة آيريليدور: (١) قانونلر (٢) فتوالر. ابتدا بونلر حاشيه اولار ق يازيلش ايه ده، سو ك كابلرده اوچ قسمة آيريلير: (١) سايمان قانونى ايچون مصطفى بن احمد (وفات ٩٧٣ ده) طرفندن يازيلان «بوسنه لواسى حقتده مفصل يكي كتاب» نام اثر؛ (٢) شيخ الاسلام نجي افندي نك كاجى بوسنه لى محمد افندى طرفندن يازيلار «اراضى نظاملىرى» عنوانلى قطعه لر؛ (٣) ١٠٤٧ هـ (= ١٦٣٧) سنه سنده اعلان ايديلن بوسنه لواسى قانونى. جاب دقت اولان شودركه، توركلر، بوسنه ايچون اراضى قانونى ياپاركن، محلى عرف و عادته رعایت ايتشدر. بشاء عليه قانونده بوسنه حقوق عرقه سى بر بولشدر.

اتنوگرافيا جهتندن «بووويچ» ك او حياتنه عائد مقاله سى جدا مهمدر. «قالينوويچ» دراغچيوويچ، هورمان « لركده بو ساحه يه عائد مقاله لرى واردر .

«پاله اوغرافيا» مسئله لرينه بوسنه مكته بويوك اهميت ويريور؛ و تبعاً سنده يالكنز وثيقه لر استناد ايديدور. بو مسئله لر ايله «سيروتروهيلىكا» اشتغال ايتشدر. نشر اولونان هر متنك ترجمه سى واصل نسخه نك مكمل توصيفى مقاله ده ذكر اولونور. ايشته بومقاله لر نظراً، «موزه» كتيخانه سنك اساس سرمايه سى (fond) اولان كتابلر و بوسنه تورقولوغلى نك خصوصى كتيخانه لرندم بولونان باشليجه اثرلر حقتده صاغلام معلومات الده ايتك ممكندر. بالخاصه، XXVIII نجي جلدده توصيف اولونان «باشاغيج» ك كتيخانه سى، پك جاب دقتدر. بو كتيخانه ده، شيمدى يه قدر علم عالنه معاموم اولمايان ٣٤٩ عربى، فارسى و توركيه اثر موجوددر. «باشاغيج» بومقاله سنده، «غازى خسرو پك» كتيخانه سنك ده علم عالنه مجهول اثرلرينك فهرستى نشر ايتمى و بعد ايديدور. «باشاغيج» ك كتيخانه سنده كى نادر كتابلر، ١٨٣٠ سنه سنده يانمش اولان رجا پاشا كتيخانه سندن و ديكر خصوصى اللردن آلمشدر. عربى و فارسى اثرلر ايچنده مؤلفلر ك

[١] بو اثر ك آلمانجه ترجمه سى ده داها ١٩١١ سنه سنده «بوسنه سراى» ده انتشار ايتشدى؛

«Die geschichtliche Grundlage der Bosnisch. Agrarfrage» نام اثر در .

کندی یازیلری ده موجوددر. تورکجه اثرلده ۱۵-۱۶ نجی عصرلره عائددر. «باشاغیچ» کندی کتبخانه سنده کی کتابلردن «کتاب ابی نصر الفارابی فی المنطق»، «ادب الکاتب لابن قتیبه»، «کتاب نادرا الوقوع» کبی بعض اثرلری بک قیمتی عبایدیور. مجموعه ده بک آزاغندن دولانی «حاجی خلیفه» به معلوم اولمایان بعض «یکانه نسخهل» حقتده تفصیلات ویره مه یوزر.

ادیات ولسان ساحه سنه عائدده برچوق مقالهلر نشر اولونمشدر. خلق ادبیاته ونفیس ادبیاته عائد تدریقات موجوددر. بو بوویچک «خلق ادبیاتم زده خوروز قارداش» مقاله سی (ج XXVII) عثمانلی خلقیاتی جهندن بک مهمدر. «کیمورا سیفا الدین بک» استانبولده نشر اولونان تاریخلردن بوسنه به عائد بوتون متلری ترجمه ایتشدر. «اودوویت» بک مقاله سنده (جلد XVIII) ده خلقیاته عائد مهم شیلر واردر. XXXI نجی جلدده باشاغیچ «نظام الملوک» نام اثرک ترجمه سنی نشر ایتشدر. بو اثر حسن صفی پروساق (۱۵۴۴-۱۶۱۶) نامنده برینک اثریدر. اثر ۱۵۹۵ ده یازیلش و «سلطان محمد ناک» طرفندن تقدیر ایدلمشدر. اثر اخلاقیدر. «باشاغیچ» ه کوره بونک اصلی «غزالی» بک «نصیحة الملوک» نام اثریدر. مع مافیة «نظام الملوک» یا لک زوعظ ونصیحتندن عبارت اولمایوب معاصر تورک جمعیتک اخلاقی ده تنقید ایدیور. «باشاغیچ» بک «بوسنه وحرک مسلمان مؤلفری» عنوانی مونوغرافی سی (ج XXIV) آیریجه شایان دقتدر. بومونوغرافیده بوسنه لی اسلام محرر لرینک ترجمه حالاری، تألیفلردن متلر و ترجمهل موجوددر. صوکنه مؤلفلرک اسملری و آثاری جدولی علاوه ایدلمشدر. تورکیات احه سنده بوبابده بک برتبع اولان بو اثر دن استفادهی، بوعلاوه قولایلاشدر بیور. تورکجه چوق زنگین اصطلاحات ایچون آیریجه جدول یایلمشدر. «غلاسنیک» بک دیگر مقاله لرنده ده جدوللر واردر. بوجدوللر یا لکن عثمانلی (لهجه) لرینی اوکره نمک ایچون دکل، بلکه اسکی عثمانلی لسانک تاریخنی اوکره نمک ایچون ده بک مهم مواد وریور.

عموماً «غلاسنیک» مجموعه سنده مندرج متلرک هیئت عمومیه سی بزه کوستریور بک، اورتا عصرلرده «بوسنه» ده استانبول لهجه سندن آیری لهجه لر فعالیت اجرا ایتشدر. بوماده لر دن لایقیه استفاده ایدیلیرسه، جنوبی تورک لهجه لرینی، بالخاصه عثمانلی لسانی واونک لهجه لرینی اینجه وقطعی صوریده تصنیف ایتک امکاتی ویره ییاردی. بو خصوصده «تروهیلکا» بک «بوشناق حرفیله یازیلان تورک متنی» مقاله سی (ج XXVI) جاب دقتدر. بومتن ۱۵۹۰ سنه سنده بالخاصه بوشناق حرفاتیله (Bosanicom) یازیلشدر. بومتنده تثبیت اولونان کله ره (بوسنه خروات صوتیاتک خصوصیتلرینی نظر اعتباره آلاق) دقت ایدیلیرسه کورولور بک، بوسنه لیر، آیری برعثمانلی لهجه سیله مناسبتده بولومشدر. «غلاسنیک» مندرجاتی حقتده بوراده ذکر اولونان معلومات البته بالذات مجموعه بی مطالعه دن مستغنی ایده سز. بوسنه تورقولوژی مکتبی بکون او قادار محکمه شحش واسبلی بریول آلمشدرکه، مستقبل جدیدی عثمانلی مؤرخنک، کندی تبعاتنده، بومکتبک مساعینه دقت ایتیمی ضروری اولوبور. حتی، دیمک ممکندرکه، بوسنه مکتبی، عثمانلی فیلولوژی، اتنوگرافیا و آرکه اولوژی سیله اونغراشان دیگر بوکي مکتبلردن، بعض خصوصیتلریله، بوکسکدر. بومؤسسهلردن هیچ بری، بوسنه مکتبی درجه سنده، عثمانلی کولتوری، حیاتی و آثاریله علاقه دار اولماش، واونلری کندی «اوز» مالی یا باماشدر. مادذلرک زنگینلکی، بوسنه مکتبی، موضوعه عائد مواد خصوصنده دیگر تورقولوژی علمی جمعیتلردن مستغنی ایدیور. احتمالکه، بومؤسسهنک دیگر آوروپا مؤسسهلرله هنوز صتیق زماناسته کیرمه سنک برسیب ده شو اولایلیر. بومؤسسهنک

عمومی پرنسپیی اولکجه جیلکدر: بوکون او، عثمانلی کولتورینک بوسنه اولکجه سننده براقدیغی بوتون آناری اوکره نیور؛ دیگر جمعیتلر کبی یالکیز اسان وادیاتله قناعت ایتمه بور. بوسنه مکتبی یالکیز تورقولوغ - لسانیا تخیلم مؤسسسه سی دکل، بلکه - احتمال دنیاده یکانه اولان - تورکیانچی، حقوقشناس، آرکه اولوغ، مسکوکاتچی و صنعت تبعاتنجیسی اولان رمؤسسهدر. «روهیلکاء هیرمان، باشاغیچ، موداریس و سونچ» لک فاساعیلری، بوتون تورقولوژی جمعیتلرنجه تقدیر ایدیلشدر. بوسنه ده اولان ماده لک تصنیفی تمام اولدیغی کبی، بومؤسسسه، طولانمش موادی اینجه دن اینجه به تدقیق ایتمک باشلا یا جق، او وقت، کندی بیلکندن، طبیعی برصورتده دیگر تورقولوژی مؤسسسه لرله مناسیته کیره لک عمومی مساعی ساحه سننده چالیشاجقدر. او وقت «اولکجه پرنسپییله» باغلانان بوسنه مکتبی دیسپلین و نظام لرینه تکرار باقی ایجاب ایدیه جکدر. بوکون ایسه، بومؤسسسه، بویوک موزه (بوسنه اولکجه سی) نک گوشه لرینی آراشدیریوب، بولدیغی موادی و او مواده عاندتقیقاتی نشر ایدره. او، بوسنه اولکجه سنک قلیبدر.

عبدالقادر

فرانسه ده :

* * ژورنال آزیاتیک — یالکیز فرانسه نک دکل بلکه بوتون آوروپانک اسکیشرف بجموعه لرندن بری اولان «ژورنال آزیاتیک»، طبع و اداره سی «طابع بولغوتنه ر» طرفندن درعه ده ایدیلکدن صوکرا، اینی منتظم و سریع اولارق انتشاره باشلامشدر. قرون وسطا اسلام جغرافیا سنه عاند مهم تدیقاتیله معروف اولان مستشرق فاضل موسیو «غابریهل فهران» نک ریاست تخریره سننده چیقان بجموعه ده، آرا صیراء تورکیات ایله علاقه دار یک مهم مقاله لره ده تصادف ایدیلکده در. بوراده ۱۹۲۵ دن بری چیقان نسخهلرده تورکیات ایله علاقه دار مقاله لری، صیراسیله، ذکر ایدیه جکیز: (۱۹۲۵ - ج CGVI) «ده لفهن» نک اولکی جلدتن مابعد قالان «۱۷۴۵ دن ۱۷۴۵ سنه سنه قدر جزایر باشالری» عنوانلی مقاله سی: ص ۱ - ۱۶. برلی برنارنجن دن مستخرج و مترجم اولان بو مهم مقاله به زنکین نوظلرده علاوه ایدیلشدر. بالخاصه بوراده مختلف باشالرک مهرلری فوطوغرافیا ایله عیناً طبع و تمثیل ایدیلشدرکه، یک مهمدر. — ص ۱۶۰ - ۱۷۰: «خانبالر کاغدی و سائر بعض اسکی آسیا کاغذلری»: «ویدال» بو «بووییه». اسکی آسیا یازی کاغذلرینک و چین کاغذلرینک ماهیت و صورت اعمالنه عاند اولان بو مقاله، اولدقجه شایان دقتدر. — ص ۱۹۳ - ۲۶۳: «موغولجه ده ایله باشلا یان کهلر»: «بول په للیو» نک لسانیات اعتباریله یک مهم برتدقیقی — (۱۹۲۵ - ج CGVII) ص ۱ - ۱۴۸، ۱۹۳ - ۳۰۴ ده، «غابریهل فهران»، «ابوخامد الاندلی الغرناطی» نک، پارس ملی کتبخانه سننده (۲۱۶۷، ۲۱۰۸، ۲۱۷۰) نومرولرده مقید یازمه نسخهلرله بر جزایر نسخهنن نقلاً، «تحفة الالباب» آدی جغرافی اثرینک متن، موجود نسخهلر و مؤلف حقنده مکمل بر مقدمه یی، مبدول نوظلری، «قزوبنی» نک «عجائب المخلوقات» و «آثار البلاد» ده «ابوخامد» دن آلمش اولوب پارس نسخهلرنده بولونمایان برطاق بارچه لری، عربی متنک تحلیلی بر خلاصه سنی و قسمی ترجمه سنی، متمم نوظلری، علاوه و تصحیحاتی، اعلام جدولی، و متندن خارج آیریجه سکزلو حینی محتوی اولارق نشر ایدیلدیور. آوروپانک

عمومى پرنسپى اولكە جيلكدر: بوكون اوه، عمانلى كولتورينك بوسنه اولكە سنده براقديغى بوتون آنارى اوكره نيور؛ ديكىر جمعيتلر كې يالدىز اسان وادىياتله قناعت ايمه بور. بوسنه مكىتى يالدىز تورقولوغ - لسانيا تيجلر مؤسسەسى دكل ، بلكە - احتمال دنيا ديه كانه اولان - توركيانچى ، حقوقشناس ، آركد اولوغ ، مسكوكانچى و صنعت تبعانچىسى اولان رمؤسسە در. «روهيلكا» هيرمان ، باشاغىچ ، مودارىسوويچ «لر ك فساغىلرى ، بوتون تورقولوژى جمعيتلر تيجه تقدير ايدىلشدر. بوسنه ده اولان مادە لر ك تصنيفى تمام اولديغى كې» بومؤسسە ، طولانمش موادى انجه دن انجه به تدقيق اتمكە باشلا باجق ، او وقت ، كندىلكندن ، طبيعى برصورتده ديكىر تورقولوژى مؤسسە لر به مناسبته كيره رك عمومى مساعى ساحە سنده چالشا جقدر. او وقت «اولكە بره نسيميله» باغلانان بوسنه مكىتى دىپيلدىن نظاملر به تكرر باقى ايجاب ايدە جكدر. بوكون ايه ، بومؤسسە ، بويوك موزه (بوسنه اولكەسى) نك كوشه لر نى آراشديروب ، بولديغى موادى واو ماده عاندىق قاتنى نشر ايدەر. او ، بوسنه اولكە سنىك قلىيدر .

عبدالقادير

فرانسە ده :

* * * ژورنال آزياتيک — يالدىز فرانسە نك دكل بلكە بوتون آوروپانك اسكى شرف بچوعه لر ندىن برى اولان « ژورنال آزياتيک » ، طبع واداره سى « طابع پول غوتهر » طرفندن درعه ده ايدىلدىكن صوكر ، ابي منتظم وسريع اولارق انتشاره باشلامشدر. قرون وسطا اسلام جغرافياسنه عاندى مهم تدقيقاته معروف اولان مستشرق فاضل موسيو « غابريهل فهران » نك رياست تخريره سنده چيقان بچوعه ده ، آرا صيراء توركيات ايله علاقه دار يك مهم مقاله لر ده تصادف ايدىلكنده در . بوراده ۱۹۲۵ دن برى چيقان نىخلرده توركيات ايله علاقه دار مقاله لرى ، صيراسيله ، ذكر ايدە جكدر : (۱۹۲۵ - ج CGVI) « ده لفن » نك اولكى جلدتن مابعد قالان « ۱۷۴۵ دن ۱۵۱۵ سنه سنه قدر جزاير باشلارى » عنوانلى مقاله سى : ص ۱ - ۱۶ . برلى بر نارنجى دن مستخرج و مترجم اولان بو مهم مقاله به زىكېن نوظلرده علاوه ايدىلشدر . بالخاصه بوراده مختلف باشلار ك مھرلرى فوطوغرافيا ايله عيناً طبع و تمثيل ايدىلشدر كه ، يك مهمدر . — ص ۱۶۰ - ۱۷۰ : « خانباغ كاغدى وساير بعض اسكى آسيا كاغدى لرى » : « وىدال » بو « بووييه » . اسكى آسيا يازى كاغدى لرى نك وچين كاغدى لرى نك ماهيت و صورت اعماله عاندى اولان بو مقاله ، اولدقجه شايدان دقتدر — ص ۱۹۳ - ۲۶۳ : « موغولجه ده ايله باشلايان كهلر » : « پول په ليو » نك لسانيات اعتبار به يك مهم بر تدقيقى — (۱۹۲۵ - ج CGVII) ص ۱ - ۱۴۸ ، ۱۹۳ - ۳۰۴ ده ، « غابريهل فهران » ، « ابو حامد الاندىلى الغرناطى » نك ، پارسه لى كىتبخانه سنده (۲۱۶۷ ، ۲۱۰۸ ، ۲۱۷۰) نومرولرده مقيد يازمه نىخله لر به جزاير نىخله سندن نقلاً ، « تحفة الالباب » آدى جغرافى اثرى نك متنى ، موجود نىخله لر و مؤلف حقنده مكمل بر مقدمه يى ، مبدول نوظلرى ، « قزوينى » نك « عجائب المخلوقات » و « آثار البلاد » ده « ابو حامد » دن آلمش اولوب پارس نىخله لر نده بولونمايان برطاق بارجه لرى ، عربى متنك تحلىلى بر خلاصه سنى و قسمى ترجمه سنى ، متمم نوظلرى ، علاوه و تصحيحاتى ، اعلام جدولنى ، و متندن خارج آريجه سكر لوجه يى محتوى اولارق نشر ايدىيور . آوروپانك

بو یوک کتبخانه لرنده ایجه نسخه لرینه تصادف ایدیلن بو اوردن، « قزوینی، ابن الوردی، دمیری، ایشمی، مقریزی، ابن ایاس» کی مؤخر مؤلفر استفاده ایتشلر، اوندن برطاقم نقل کرده بولونمشلردی. « ابو حامد» ک زمانی (ولادتی هجری ۴۷۳ غرناطه ده - وفاتی ۵۶۵ ده شامده) دوشو نولورده، اترینک اهمیتی دها ائی آ کلاشیلر، لکن بوسیط سیاح، مثبت مشاهده لرینک یانه برطاقم عراق آور منقبه لرده علاوه ایتدیکندن، « سیاه مسترد و ساسی، کورتون، فانیان» کی غرب عالم لری بو اترک جغرافی و ثوق و اهمیتدن عاری اولدیغی ادعا ایتشلردی. حالبوکه، مقدا بو اترک پترسبورغ نسخه لرینی دقتله تدقیق ایدن « دورن» و مؤخرأ « ژورژیا قوب»، « تحفة الالباب» ک جغرافیا، اتوغرافیا و « فولتور» نقطه نظرندن اهمیتی پک حقی اولار ق میدان قومیشلردر. بو متک تورکیا تخیلر ایچون ده اهمیت فوق العاده سی واردر. بالخاصه موسیو « فهران» کی قیمتلی برمتخصصک نوظلریله برابر چیقدیغی جهتله قیمتی برقات دها آرتقده در. — ص ۱۲۹ - ۱۵۷ ده « جیعون بک حاجی بکلی» طرفندن اون سکزنجی عصر آذربایجان مورخی « قدسی» مخلصلی « عباسقلی آقا باکیخانوف» حقنده یازیلش بر مقاله مندرجدر. « کستان ارم» ک پارسده قافقاس مهاجرلرندن برینک النده بولونان روسجه ترجمه سنه استنادأ « قدسی» و اثری حقنده معلومات ویره ن محررک، بومسائله عادتاً بوسبوتون بیگانه اولدیغی آ کلاشیلور. روسجه ترجمه سی اخیرأ باکوده طبع اولونان بو اثر حقنده بوجلد مزده « آذربایجان» قسمنه باقیکنز. — (۱۹۲۶ - جلد GCVIII) ده موسیو « ماریوس قانار» ک « تاریخده و منقبه ده عربلرک استانبوله کوندر دکلری هیئت سفریه لر» آدلی مقاله سی، بالکنز اسلام تاریخی دکل مثلا « بطلان غازی» کی تورک و اسلام قهرمانلق حکایه لری تدقیقات ایچون ده شایان اهمیتدر (ص ۶۱ - ۱۲۱) — ص ۱۸۵ ده موسیو « دونی» ک « انفس الجواهر» حقنده کی نوظی، اون بشنجی عصر میلادی باشلانغیچنده تورک لسانی محصولاری حقنده مهم معلوماتی حاویدر. — ص ۱۹۰ ده « جیعون بک حاجی بکلی» ک « آذربایجان مطبوعاتی» حقنده بسط برنوطه سی مندرجدر که، آذربایجانده تورک مطبوعاتک النجی سنه تأسیسی مناسبتله نشر اولونان تورکجه کوچوک رساله دن ملهم اولمشدر. — ینه بوجلدده « لوسیه ن بووا» ک « تیموریلر مدنیق حقنده بر تجربه» آدلی مقاله سی مندرجدر (ص ۱۹۳ - ۲۹۹). « اوژنه قالو سیاق» ک اداره سی آکتنده انتشار ایدن « جهان تاریخی» کلیاتک سکزنجی جلدنده بودور تاریخی یازان موسیو « بووا»، یو تبینامه سنده، تیموریلر ایمراطورلغنک اجتماعی و فکری حیاتی تحلیل و تئور ایدیور. مراجعت ایتدیگی باشلیجه شرق منبع لری: « میرخوند، خوندمیر، بابور، میرعلی شیرنوائی» ک اثرلرله، تیموره اسناد اولونان « توزوکات»، غرب منبع لری ده: « قلاویو» کی اسکی سیاحلرله « به لن، و امبه ری، ههید، براون، باوشه» کی برطاقم مؤخر مؤلفرک اثرلریدر. — ینه بوجلدده « دیمتیریف» ک « تانار خلق تورکولری و تشکلری» آدلی مقاله سی (ص ۳۰۱ - ۳۶۹) شایان دقتدر. بوراده، تانار تورکولرینک شکلرندن بحث ایدیلرکن، اونلرک اساسنی تشکیل ایدن « درتک» لرله اسکی « توپوغ-مانی» کی شکلر حقنده ویریلن معلوماتده، تنقیده شایان ایجه نقطه لر واردر. « توپوغ» حقنده کی مقاله مزده و « مانیرل» حقنده در دست نشر اولان تدقیق نامه مزده بو خصوصده مفصل ایضاحات موجود اولدیغی جهتله بوراده آیریمجه بحثه لزوم کور میوز. معافیته، بوکی اوراق و ضروری قصورلرینه رغماً، بومقاله، تورک خلق ادبیاتیه اوغراشانلر ایچون اولدجه فایدالیدر. — ۱۹۲۶ سنه سنه عائد اولان (CCIX) نجی جلدده، هر نه دنه، تورکیاتله علاقه دار هیچ بر مقاله موجود دکلدر؛ بالکنز، موسیو « ژان دونی»، واحد بک « انکلیزجه

– تورکجه « لغت کتبابي حقنده يازديغي برکتاييات مقاله سنده ، مصرلى « نورالدين مصطفى » بك اسمنده بر ذاتك « اقدام » ه (١٣ آغستوس ١٩٢٥) يازديغي مقاله لرده « برطاقم عربي وفارسى كهلرك تورك جذرلرندن كلديكي » حقنده كي ادغالرندن غايت طبيعي برحيت واستهزا ايله بحث ايمكده در (ص ١٣١) .

* * * **مردود ورموند مورزوطانه** — منحصرأ اسلام نديقه اته مخصوص اولوب موسيو « ماسينيون » طرفندن نشر ايديلن بو مهم مجموعه نك ١٩٢٥ سنه سنه عائد (LIX) نجى جلدنده كي مقاله لر ، داه ا زياده سياسي ماهيته اولوب اسلام عالملك بوكوني احوالنه عائد در: مثلاً اسلاميته حاكيت و خلافت مسئله لرينه ، اورته آسياده اسلام ا كثريلريله سوييه ترك طرز سياسته ، هند ومصر مسئله لرنيك روسيه ده كي طرز تلقينه عائد مهم مقاله لر وارد در. صوكر ا، حاكيت و خلافت مسئله لرنيك حقنده نوظلر ، وشقه لر ، كتاييات ، واك صوكده ، اسلامياته عائد آوروپا و شرق مؤلف لرنيك يكي چيقان ارلرنيك حقنده كتاييات معاوماتي موجود در — . ينه عين سنه عائد (LX) نجى جلدده ، « نيكيه تين » ك « كورده فوئوداليتيه سي » حقنده مقاله سي ، « علي نوروز » ك « ايران كتايياتي » و « ايران مطبوعات » حقنده كي مقالاتي ، وبالخاصه « ژان دوني » نك « هبة الحقايق » حقنده مفصل بر مقاله سي مندر جدر . (١٨٩) نجى دن (٢٣٤) نجى صحيفه يه قدر دوام ايدن بو بو بوك و قيمتلي مقاله « اويغور يازيله يازيلش برتورك اخلاق كتايي مناسبيله » عنواني آلتنده در. نجيب عاصم بكك نشر ايتديكي « هبة الحقايق » حقنده بك مهم تنقيدي احتوا ايتديكي ايجون ، مؤلف ، مقدمه ده ، نجيب عاصم بكك قيصه ترجمه حالي يازهرق اونك توركيه ده لسان و تاريخ حقنده كي آوروپا نلقياي نشر و تمميمه خدمت ايتديكي بالخاصه قيد و تصریح ايديبور . مؤلف ابتدا « هبة الحقايق » ي احتوا ايدن « آيا صوفيه » ده كي مجموعه يي ، صوكر ا « هبة الحقايق » ي توصيف ايدرك ، انخاف قديمك متني ، فرانسجه ترجمه سي و زنگين لسان نوظلرله نشر ايديبور . متعاقباً « هبة الحقايق » ك محرري حقنده بر قسم كليور ، بوكا عائد متلري ترجمه لريله ، مبدول لسان نوظلرله نشر ايدن موسيو « دوني » ، « ادب احمد » حقنده بزم بارده كي « نوائي » كلياتندن نقلاً « توحيد افكار » ده (٣٠ كانون اول ، ١٩٢٣) ده نشر ايتديكمز مقاله نك خلاصه سي ده نقل ايمشدر . متعاقباً « هبة الحقايق » ك اصول نظمندن بحث ايدن مؤلف ، « ادب احمد » ك اثرنده كي « درتلك » طرزيله « قوتادغوييليك » ده تصادف ايديلن « درتلك » ل آراسنده كي بو بوك مناسبته بالخاصه نظر دقي جلب ايديبور كه ، بك دوغور در . بو خصوصه « تويوغ » حقنده بوجلدده مندرج مقاله مزده وبالخاصه ١٩٢٦ ده ايلك قسملري چيقان « تورك ادبياتي تاريخي » مزده بو فكري تأييد و ابضاح ايدن اوزون تفصيلات و مظالمات وارد در . يالكنز ، موسيو « دوني » نك « هبة الحقايق » ي « قوتادغوييليك » له معاصر حتى بلكه ده اوندن اسكي عد ايمه سي ، بزه هيچ دوغور و دكلدر . « هبة الحقايق » دن داه ا صوكر ا يازيلش مختلف اثرلر ده « درتلك » شكلنه رعاييت ايديلديكي ، و بونلك اسكي ادبيات مزده عاداتا خصوصي بزمه تشكيل ايتديكلرني « ادبيات تاريخي » مزده آيريمجه كوستردك . يالكنز ، تورك ادبياتك شيمه دي يه قدر عموميتله ظن اولونديغندن داه ا اسكي و داه ا زنگين محصولانه مالك اولديغي حقنده ، موسيو « دوني » نك ده ، بزم اسكيدن بري ادعا ايتديكمز اساسي نقطه نظره اشتراك ايمه سي ، بزه ، شبهه سزنيك جالب ممنون ايتدر . مجموعه سزنيك بوجلدنده « رباعي شكلناك اسكيدكي » آدلي مقاله مزده و « ادبيات تاريخي » مزده ابضاح ايتديكمز كي ، بوندن اون بش سنه اول ساده جه برفرضيه شكلنده ايلري سورديكمز بو نقطه نظر ك ، اوزماندن بري ميدانه چيقان وشقه لرله بوكون « تاريخي بر حقيقت » حالنه كلديكي ، حقي

پراختخار له سويله يه سيليزو. موسيو « دونى » بوندىن سوکرا اترك يازيسندن، کاتبي « عبدالرزاق نجشى » دن ، اترك مندرجاتدن ، طرز طبعندن بربر بخت ايدييور. موسيو « دونى » ، اترك مقدمه سنده نجيب عاصم بک طرفندن « اسكى تورک يازيسى » حقنده ويريلن ايضاحاتک آريجه تقيدينه کيريشمه يه ريك ، بو خصوصده ، مقدمه بزم « مى تبعلر مجموعه سى » نك بشنچى نومروسنده (ص ۳۶۹-۳۸۰ ، ۱۳۳۱) مندرج مقاله مزده کى تقييدات وتصحيحاته تاممله اشتراك ايدييور. نجيب عاصم بک ، « عبدالرزاق نجشى » نك ، اترك عرب حرفيله سطر آرزينه يازيلش قسملرينى دقتله يازماديفنى ، بناء عليه کئدى قرائت وحل طرزيله اونک آراستنده بک بويوک فرقل اولديفنى ، مقدمه سنده سويله مشدى ؛ حالبوکه ، موسيو « دونى » به نظراً ، بردفعا وعرب حرفيله موجود قسملک « عبدالرزاق نجشى » يه عائدتى شبهه ليدر (بونى تايبدا بعض دليلدره ذکر ايدييور) ؛ اوکا نظراً ، بونى يازان کاتب ، اويغورجه شکلرک عربجه لرته بک اعلا واقفدر ؛ بالکنز ، يازارکن ، عربجه املاينى اويغور املاسنه اعظمى درجه ده ياقلاشديرمق ايسته مشدر . بوکاتبک طرز املاسنى حقنده شايان دقت ملاحظاته بولونان موسيو « دونى » به نظراً ، نجيب عاصم بک مذکور کاتبک طرز قرائتنى تبديل وتصحيح ايتديکى يرلده . بک آز استئنالردن صرف نظر خطايه دوشمشدر (بوکا عائد مختلف مثالر ذکر ايديشدر) . موسيو « دونى » ، نجيب عاصم بک ، غرب عالم لرينک تورک لساناته عائد مساعيسندن کافي درجه ده استفاده ايتديکى ، ايلرى سوردیکی برطاقم اشتقاقلرک تاممله عندى وياکليش اولديفنى ذکر ايدهرک بوکا مختلف مثالدره کتير ييور ؛ ومقاله نك حجبى مساعدا اولماديفندن کافي درجه ده تصحيحات وملاحظات درميان ايدمه ديکى سويليور. مقاله سنک سوکئنده ، بو « هبة الحقايق » فاقسيميله سنک نشريله ، اسكى بر تورک « ادبيات اخلاقيه » سنک موجودتى حقنده يکى برافق آچيلديفنى ، ونجيب عاصم بک بو خدمتک ، « رادولوف » ک « قوتادغوبيليك » نشريله قابل قياس اولماسه ده اوکا مشابه اولديفنى ، ومع مافيه کرک « قوتادغوبيليك » ک کرک « هبة الحقايق » ک يکى برعلمى طبعنه احتياج بولونديفنى سويليورکه ، بک دوغرودر . بونى تعقيب ايدهن برهامش ، تورکيات مجموعه سنک ايلک جلدنده « هبة الحقايق » حقنده بنم ونجيب عاصم بک مقاله مزدن باحثدر . مع مافيه موسيو « دونى » ، « عيبة الحقايق » دن زياده « هبة الحقايق » شکلنک داهما دوغرو اولديفنى ظننده بولونيور . مجموعه مزک بوجلدنده « تورکيه » قسمنده « هبة الحقايق » ک اخيراً بولونان بعض يکى بارچه لرى حقنده ويرديکمز معامات وموسيو « قووالسكى » نك ينه بوجلد مزده مندرج تقييدى ، « هبة الحقايق » مسئله نى آراتق اولدقجه تنوير ايتشدر . بوراده ينه بومثله يه عائد کوچوک برملاحظه مزى ده بالوسيله علاوه ايدلم : کرک موسيو « قووالسكى » ، کرک موسيو « زان دونى » ، « اديب احمد » ک « سمرقند » جوارنده « بوغناک » شهرينه منسوب اولديفنى حقنده داهما « مى تبعلر » ده ايلرى سوردیکمز اسكى فکرى قبول ايتشدر ؛ حالبوکه ، « اديب احمد » ک بو « بوغناک » ده دکل ، « تاشکئنده » ک جنوبنده « آهنکران » شهرينک منبعئنده کى « بناکت » ه تابع « بوغناق » نامنده ديگر بر شهره منسوب اولماسى احتمالى ، شهره سز ، چوق داهاقوتليدر . زكى وليدى بک (يکى تورکستان ، نومرو ۶۵-۳۳) ده ايلرى سوردیکی بو احتمالى ، بن « بوغناک » دن داهما فضله قوتله قبول ايدييورم (بوشهرک آدى ياقوتده : اغناق ؛ جوينى ده : اغناق ؛ بوغناق ؛ هبة الحقايقده : بوکناک) . ينه زكى وليدى بک ، بوجلد مزده کى « تورکستان مذبوحاتى » مقاله سنده ، « دادسپسالار بک » ک ، « اوليا آنا » ده مزارى اولان ذات اولماسى احتمالى ده ايلرى سورييور . مع مافيه بومثله هنوز تحقيق وتعميقه محتاجدر . عين مجموعه نك (LXI-۱۹۲۵) نجى جلدنده موسيو « زان دونى » نك « مرحوم ضيا کوک آلپ » حقنده

کوزل برتدقیق (ص ۱ - ۴۲)، «۱۹۲۵» تورننده تورک مطبوعاتی حقتنده دیگر بر مقاله سی وارددر — (LXII-۱۹۲۵) نجی جلدک یالکنز کتابیات قسمنده تورکیاتی علاقه دار ایدن بعض اثرلردن بختلر وارددر — (LXIII-۱۹۲۶) نجی جلدده موسیو «قاستانیه» نک «باکو تورقو لوژی قونفره سی» حقتنده مهم بر مقاله سیله، «لاتین حرفلری»، «باکو ده اجتماعی تکامل» ر «آذری . طبعو عاتی حقتنده قیصه بر خلاصه» «آدلی اوج لاحقه سی، بالخاصه شایان ذکر در. ینه بوجلدده «آذربایجانده تیآرو» حقتنده اوفاق بر مقاله ایله، غازی مصطفی کمال پاشانک موسیو «ژان دونی» طرفندن ترجمه ایدیلن خاطراتی مندرجدر. بونسخه ایله «رهوو دوموند موزولان» ک حیاتی ختام بولش، واونک یرینه ینه موسیو «لوئی ماسینیون» ک اداره سی آکتنده «Revue des Etudes Islamiques» انتشاره باشلامشدرکه، بو یکی رفیقمزدن مجموعه مزک کلهجک جلدنده آریجه بحث ایده جکزر .

* ۱۹۲۲ ده یارسره طریقه یونانیه بین الملل تاریخ ادیان قونفره سی ضبطلری — ۱۹۲۳

تشریح اولنده یارسره اجتماع ایدن بین الملل تاریخ ادیان قونفره سنک مساعیسی ایکی بویوک جلددن مرکب اولارق نشر اولوندی [پارس، ۱۹۲۵، طابع هونوره شامپیون؛ برنجی جلد ۱۹ صمیمه — ایکنجی جلد ۴۶۶ صمیمه]. بوجلدلرده اسلام تدقیقانه آریلش اولان اوننجی قسم (یعنی قونفره نک اوننجی شیمه سنک مساعیسی)، دیگر قسمله نظراً مع الاسف بک فقیردر. بزم «بکتاشلیکک منشألری» و «اسکی تورکدرده سحری برعنه: یات» عنوانلی مقاله لر مزدن باشقا، تورکیاتی دوغورون دوغوریه ویا بالواسطه علاقه دار ایدن شو مقاله لر موجوددر: پروفور لوئی ماسینیون: تفکرات قرآنییه و اصطلاحات صوفیه نک منشألری — ب. نیکیتین: نیکیتین قولکسیوننده کی کوردجه متلرده کی دینی موضوعلر — پروفور ژان دونی: تورکجه خطبه — . تورکیات ساحه سنک، دیگر ساحه لره نظراً هنوز نه قدر متروک و ایشله نمک محتاج اولدینی، شومقاله لک محدودیتی ده حزین بر صورتده کوسترمکده در .

* * * بیر انجیوه — جهان حریتی تعقیب ایدن شو صواک سنه لرده، باشلیجه بافتان مملکتلرنده ییزانس تدقیقانه یریلن اهمیتک نه قدر آرندیقی معاومدر. جنوب شرقی اوروپا دولترلی، بالخاصه «رومانیا» و «یوغوسلاویا»، کندیلرینی، «یونانستان» کی، ییزانس عنعنه لرینک وارث و مقیمی عدایتدکاری جهته، بوساحه ده کی تدقیقانه انکشافنه اسکیندن چوق قضله علاقه دارلق کوسترمک باشلادیلر . جهان حربندن اول بالخاصه روس الملرینک علاقه دار اولدقلری، و مبدول نسبتده قیمتلی نشریات یابدقلری بوتدقیق ساحه سی، بوضورتله، مرکز نقلتی دکیشدیرمک تمایلی کوستردی. یونانستانده، ییزانسه عائد یاپیلان مختلف تدقیقاتدن ونشر یاتدن باشقا، آریجه برموقوت مجموعه موجود ایسه ده، روجه اولدینی جهته محدود قالمقده ر بین الملل برماهیت آلاماقده در .

جهان حربندن اول روس عالمی «اوسپانسی» طرفندن ۲۲ جلدی نشر ایدیلن Vizantijskij Vremennik ک ۲۳ نجی جلدی (۱۹۱۷-۱۹۲۲) سنه لرینه عائد اولقی اوزره ۱۹۳۳ ده نشر ایدیلکسه ده، بوده «بین الملل» برماهیتی حائر دکلدرد. مقدا ییزانس تدقیقاتک الک فعال بر مرکزنی اولان استانبولده کی اسکسی روس آرکه اولوژی انستیتوسنک «ایزوستیا» سی، بویوک حربله برابر انستیتو ایله برلکده اوزته دن قالمشدر. «قرومباخهر» طرفندن تأسیس ایدیلوب مؤخرأ پروفور «هیزه نبرغ» طرفندن

اداره اولونان مشهور « Byzantinische Zeitschrift » ده، اون سنه دن بری آنجاق برقاچ جزؤ نشر ایده بیلمشدر .

ایشته ۱۹۲۳ ده « بروکسل » ده طولانان بین الملل بشنجی علوم تاریخیه قونفره سنک « بیزانس تدقیقاتی شمه سی » ، بو وضعیتده بیزانس تدقیقاتی ایچون بین الملل بو بوک برجموعه نشرینی تمینی ایتدی . بو جموعه کندی مملکتلرنده خیددیقی تقدیرده بلجیقا « فونداسیون اونیه رسیتهر » ی بوکا ماده یاردم ایده چی وعندنه بولوندی . فرانسه ، رومانیا ، یوغوسلاویا ، یونان حکومتری ، حتی بولغارستان و روسیه ده بوکا یاردم ایتدکاری کبی ، بعضی خصوصی معاوتلرده ده بولونولدی . بکرشده ۱۹۲۴ ده طولانان « بین الملل برنجی بیزانس تدقیقاتی » قونفره سی ، بوتشیک مادی جهتلرنی بوصورتله تأمین ایتدکن صوکر ، « شارل دیل ، میله ، یورغا ، ویلیام رامزه ی » دن مرکب براداره هیئت انتخاب ایتدی . بو هیئتده ایکی سنه ایچون فرانسیز عالم لرندن « پول غره ندور » ر « هازی غره غوار » دن مرکب برنخریر هیئت تشکیل ایده رک « بیزانتیون » آدلی بین الملل بیزانس تدقیقاتی جموعه سنک نشرینی او هیئته حواله ایتدی . ایشته ۱۹۲۴ ده برنجی جلدی ۱۹۲۶ ده ایکنجی جلدی نشر ایدی ان « Byzantion » جموعه سی ، بو فعالیتک نتیجه سیدر . (۷۵۵) بو بوک صحیفه دن ترک ایده ن برنجی جلد ، ۱۹۲۴ ده سکسانجی سنه ولادتی تهید ایدی لن مشهور روس بیزانس متخصصی موسیو « قونداقوف » نامنه چیقار یلشدر . جموعه ده مستقل تدقیقلردن باشقا ، کتابیات تنقید و تحلیلاری ، هر طرفه وبالخاصه بالقان مملکتلرنده بو موضوعه عائد یایلان تدقیقاتی خلاصه ایده ن مقاله لر ، « تاریخ ، آرکه اولوژی ، فیاولوژی ، دینیات ، ایغرافی ، مسکوکات ، الخ ... » کبی ساحه لره عائد تدقیقاتی جمع و خلاصه ایده ن مقاله لر ، بیزانس تدقیقاتک هر ساحه ده کی فعالیتنه دائر خبرلر بولونه جقدر . اک صلاحیتدار متخصصلر طرفدن یاز یلقده اولان بو خلاصه لرک اهمیتی مستغنی ایضاحدر . بیزانس تدقیقاتی بر چوق نقطه لردن تورکیات تدقیقاتیه بک علاقه دار اولدیغندن ، تورکیات جموعه سی « بو یکی جموعه نك نشرینی ممنونیتله قارشیلار . یالکز ، ناشرلرک ایلك جلدیه یاز دقلری مقدمه نك صوکننده مندرج سطرلرک « بین الملل بر علم جموعه سی » ایچون دوغرو اولما دیغنی و فضله « پروباغاندا » قوقوسی و ردیکنی قید ایده لم .

ایلك جلدده موسیو « قونداقوف » ك « بیزانس سراینده شرق قوستوملری » آدلی مقاله سی ، تورکیات نقطه نظر تندنده شایان دقتدر . « V. Grecu » نك Eine belagerung Konstantinopels u. s. w. آدلی مقاله سی ده ، استانبول تاریخی ایچون مهمدر . « ژ . لوران » ك « آدهس : اورفه نك ۱۰۷۱ - ۱۰۹۸ سنه لری آراسنده کی تاریخنه عائد » (۳۶۷ - ۴۴۹) نجی صحیفه لرده کی مقاله سی ، آناتولی تورک تاریخی ایچون بک شایان دقتدر ؛ کتابیات قسمنده بحث ایدی لن اثرلر آراسنده ، رومانیالی عالم لردن « قونستانن ماریتسکو » نك - آروبا علم عالنده اوزون مدت تورلو توزلو مناقشه لری موجب اولان - « راه ژان » مسئله سی حقنده ۱۹۲۳ ده بکرشده نشر ایتدی کی « کوچوک ائز : بزى علاقه دار ایده ر ؛ قرون وسطا ده بوتون خریستیانلق عالنده » شرقده بر حکمدارک خریستیانلغی قبول ایتدی کی « شایه سی چیمش ، ونورک استیلا سنه قارشى - میلادی اون ایکنجی عصرده - « راهب ژان » آدی وریلن بو حکمداراه مناسبانه کیرشمک چالیشیلمشدی . بو حکمدارک زرده حکومت ایتدی کی مسئله سی برچوق مناقشه لری موجب اولش ، بوتی بعضی موغولستانده ، چینده ، بعضی هندده نارامق لازم کدی کی فکرنده بولونمشلر ، مشهور « Jule » ایسه مارقوبولو سیاحتنامه سببک طبعنده بوتی

حبستانده آرامق لازم کلدیکی ظننه دوشمشدی . ایشته موسیو « مارینه سکو » بو مهم تدقیقنده « بو حکمدارک حبستانده آرامه سی لازم کلدیکی » تاریخی و جغرافی قوتلی دلیلاره کورستره رک ، اونک بر آراق یا کیش بره موغولستانده آرامه سنک اسبابی ده آریجه ایضاح ایدیور . هر حالده قرون وسطا تاریخ و جغرافیسی ایچون بوتدقیق بو یوک بر اهییتی حائزدر . ینه عین مؤلفک « آراغون و ناپل قرالی بشنچی آقونس واسکندر بک » [فرانسه ده کی رومن مکتبی نشریاتندن ، ۱۹۲۳ ، صحیفه] آدلی اثری ده ، بوتون قرون وسطی تاریخی و بالخاصه عثمانلی ایمپراطورلنک اسکندر بکله مناسباتی مسئله سی حقنده یکی معلوماتی حاویدر : اسکندر بک عثمانلی استلاسنه قارشى مشهور مقاومتی ، اوزون مدت ، ساده جه اونک قهرمانلغنه عطف ایدیلشدی . نهایت ، بالخاصه « یورغا » عثمانلی تاریخچنده [I ، II ؛ ۱۹۰۸ - ۹] و « مختصر آرن اوودلق تاریخی » [بکرش ، ۱۹۱۹] نده اونک مقاومتنده « آراغون ، وندیك ، ماجارستان » دولتریك یاردیمی حس ایتشدی . « مارینه - قو » ، « بارسلون » خزینه اوراقنده کی تدقیقاتی سایه سنده برطاقم یکی وثیقلر بولارق بومسئله یی تنوره موافق اولمش ، « بشنچی آقونس » ک بومسئله ده کی فعال وضعیتنی ، تعقیب ایتدیکی سیاستی لایقيله آ کلامشدر . عثمانلی تاریخچک بو دوريله اوغراشان مورخک بو اثری کورمه سی ضروریدر . « بیزانتیون » ده بونلر حقنده یازیلان تنقیدلر بک ستایشکارانه در . دیگر بریده بوضوگ اژدن بحث ایدن « لوتی بره هیه » ده اونکی بک تقدیر ایدیور [ره و وایستوریک ، GLIII ، ۱۹۲۶ ، ص ۲۰۸] . ینه بوراده « M. Silberschmidt » ک « Das orientalische problem zur Zeit der Entstehung des türkisch. Reich. nach Venezian. Quelln » [لاپریغ ، توبنه ر ، ۱۹۲۳ ، XVII - ۲۰۶ صحیفه] آدلی مهم اثری حقنده « براتیانو » بک برتنقیدی مندرجدر . « ونه دیک برنجی بایزید ، بیزانس ، ماجارستان ، جنوه ، و قیچاق خانلی ايله مناسباتی تاریخچه عائد (۱۳۸۱ - ۱۴۹۰) » اولان بو اثر ، ونه دیک خزینه اوراقلر نده کی - شیمدی یه قدر آز بیلنن ویا هیچ بیلنمه ین - و نأقندن استفاده ایدیلهرک یازیلشدر . عثمانلی ایمپراطورلنک اون دردنجی عصر صوکنده اروپا ايله مناسباتی تاریخچه عائد اولان بو اثری ، کرک « براتیانو » ، کرک بو اژدن « ره و وایستوریک » ده بالخاصه بحث ایدن « لوتی بره هیه » [ره و وایستوریک ، ییل ۵۱ ، ج GLIII ۱۹۲۶ ، ص ۲۰۷] بک زیاده تقدیر ایتکده درلر . بو اثر ، اون دردنجی عصرک صوگ یکریمی سنه سی وقایعی حقنده بیلینن شیلری تماميله یکی برشکله صوفقده ، ونه دیک شرق سیاستنی ، « یکیمولی » اهل صلیبنک حاضر لانه سی اسبابی ، اونک جنوه و ماجارستانه قارشى سیاستنی ، بالخاصه استانبول مسئله سنده یعنی ونه دیک شرق سیاستنده کی مهادی تحولاتی ، میدانه چیه ارمقده در : ونه دیک ، داها اوزماندن ، عثمانلی ایمپراطورلنک قوتی لایقيله تقدیر و ادراک ایدهرک ، شرق سیاستنده اون برنجی پلانده طوتمق لازم کلدیکی بک اینی آ کلامشدی . « دولایل لورو » نک وقتيله لایقيله ایضاح ایدمه دیکی ویا یا کیش تفسیر ایتدیکی بر جوق مسئله لر ، بو اثرده تصحیح و اکمال ایدیلشدر . خلاصه ، بو اثر ، اون دردنجی عصر عثمانلی ایمپراطورلنی تاریخی تدقیق ایدمه جگر ایچون بک مهم بریاردیمجیدر . بیزانس تاریخچه ، بالخاصه آرکه اولوژینه عائد سائر برطاقم اثرلر حقنده ده مهم معلوماتی احتوا ایدن بو کتایات قنندن صوکره ، آسریقا ، ایتالیا ، یونانستان ، صربستان ، بولغارستان ، رومانی ، روسیه ده کی بیزانس تدقیقاتی حقنده معلوماتی و سائر برطاقم خبرلری و یکی نشریات جدولی احتوا ایدن بومکمل مجموعه ، تورکیا انجیلرک ده نظر

دقتندن هیچ بر صورتله اوزاق قالمق ایجاب ایدر . « بیزانتیون » ک متعاقب جلدلرندن کلهجک نسخه لمزده صیراسیله بحث ایدمکیز .

* * * **آلبانیا** — بونام آلتنده آرناوودلغه وبالقالره عائد آرکه اولوژی، تاریخ، صنعت، و تطبیق علملره عائد تدقیقاتی احتوا ایدمک اولان مجموعه نیک، سادهجه، (۱۹۲۵) ده چیقان ایلیک نوسروسی کوردک . بوراده « آندره سه ریسا » نیک « لورد بایرون علی پاشانک ژرندنه » (ص ۴۹) آدی مقاله سیله « تورکیده تزیینی صنعت تاریخنه عائد وثیقه لر : مزارلر » (ص ۵۶) عنوانلی مقاله ، چوق سطحی اولمقله برابر ، تورکیا تجیلر ایچون مفید بعض موادی احتوا ایتکده در .

* * * **استانبول جامعلری** — استانبول دارالفنونی آرکه اولوژی مدرسی موسیو « آلبه ر غابرییل » « سیریا » مجموعه سنده بونام آلتنده شایان دقت بر مقاله نشر ایتدی [۱۹۲۶ ، ص ۳۵۳-۴۱۹] . استانبولده کی وظیفه سی دولایسیله ، بورادکی تورک جامعلری یاقیندن تدقیق فرصتی بولان قیمتلی مسلکداشمز ، بالخاصه « حدیقه الجوامع » ه استناداً ، ابتدا جامعلرک بر لیسته سنی و پلانی وردکدن سوکرا ، تورک جامعنیک تشکیلاتی آکلایور ، واونلری پلانلرینه نظراً تصنیف ایدمک مختلف تیپلره ارجاع ایتکدن سوکرا ، آری آری توصیف ایدیور ، و بوتجلیلی مساعیدن سوکرا ، بوتختلف تیپلرک تکاملنی کوستریور . بوتدقیقانه کوره ، پروفیسور غابریه لاک واصل اولدینی نتیجه شودر : استانبولده کی تورک معماری مکمتی ، بیزانک سادهجه بدوامندن عبارت صایلاماز ، اون بشنجی عصر انشاسنده بیزانس تأثیری اصلا مرئی دکدر . اون آلتنجی عصرده کورون بوتأثیردن تورک معماری سرعتله قورتولارق یکی شکلر و یکی تلقیر میدانه چیقیور ، مختلف منشألردن کان مختلف عناصردن تشکل ایتکله برابر ، اسلام صنعتی تاریخنده خصوصی بر تورک صنعتی وجود بولیور . بودور ایدملری ، بالخاصه هیئت عمومیلری و ایدموی تأثیرله تماز ایدیور . هنوز تاریخی شخصیتلری لایقوله توضیح ایدممه بن معماری آراسنده ، بالخاصه « سنان » ، بوتکاملده اکچوق حاکم اولمشدر . غرب رونه سانسنه حاکم اولان تلقیرله اونک تأقیلری آراسنده صریح مناسبتلر واردر ، او ، بونی ، غریبه کی قیصه سیاحتی انشاسنده اوکره عیش دکدر ، او ، بیزانک قرون وسطی دوری صنعتی اهل ایدمک ، آیا صوقیه بی ، دوره قدیمده سنانک بر اثری کی نظر اعتباره آلدی ، اوندن اول بائزید جامعی یاپان « معمار کال الدین » ده عین یوله کیرمده سی . هر حالده تورک معماری ، غرب رونه سانسنک استادلری ، کبی ، دها ، ۱۶ نجی عصر دن اعتباراً یکی یکی اثرلر یاراتمق ایچون ماضیدن ملهم اولمینی بک ای بیلورلردی . ایشته « پروفیسور غابرییل » ک خلاصه تدقیقاتی ! بو خصوصده تنقیدانده بولومق ، اصل صنعت متخصصلرینه عائد بر مسئله در . بالکیز ، تورک معماریسی تاریخیله اوغراشانلر ایچون بوکوچوک رساله نیک نه قدر اهمیت حاز اولدینی ، شو بوتاریکی خلاصه دن بک اعلا آ کلاشیلایلیر .

* * * **قرمانه هوآرک وفانی** — اسلام تاریخ و فیلو لوژی سنک مختلف شمه لرینه عائد اولارق اوزون سته لردن بری برچوق نشر یانده بولونان ، عربجه و عجمجه دن برچوق اثرلر ترجمه ونشر ایدم فرانسز انستیتوسی اعضاسندن موسیو « قلمان هوآر » ک وفانی خبری ورمکله بک متارز . ایله ره ش مننه

رغمًا حیانتک صوک دملرینه قدر علمی فعالیتدن کری دورمایان « قلهمان هوآر » ک وفاتیله ، بالکز فرانسه استشرق عالمی دکل ، بوتون اسلامیات علملری فعال برمسکدش غیب اتمش اولیور .

چک - اسلوواکیاده :

* * باقی دالر - مجموعه مزک برنجی جلدنده « نابت » حقنده قیمتلی بر تدقیقنک انتشارندن بحث اتمش اولدیغمز « دوکتور ژان ربقا » ، اخیراً ، بویوک تورک شاعری « باقی » حقنده ده پک مهم بر اثر نشر ایتدی : « Baqi, als ghazeldichter, Praga 1926 ». براغده کی « فارولینا » دارالفنون فیلسفه فاکولته سنک نشریاتی صیراسنده IX نجی جلد اولق اوزره انتشار ایدن بو اثر ، « ژان ربقا » ناک بزم اسکی کلاسیک ادبیاتمزیه قدر اطرافلی بر صورتده آکلادیغنی کوسترمکده در . بالخاصه استشرق عالمنده ، اثرلرینک لایقوله آکلادیلیمه سی جلداً مشکل اولان « باقی » بی ایضاح ایچون بوله بر اثره بویوک بر احتیاج واردی . باشقا بر فرصتده بو اثر دن داها اوزون بحث اتمک امیدله ، شیمدیلاک ساده جه انتشارینی بیلدیرمکله اکتفا ایدیورز . قیمتلی مسکدشمز بویکی اثرندن دولاینده بالخاصه تبریک ایدرز .

دایمارقه ده :

* * « ویلهلم طومسن » ک وفاتی — ۱۹۲۲ ده ولادتک سکسانجی سنه دوریه سی مناسبتله بین الملل علم عالمنده بویوک تظاہراتده بولونولان معروف لسانیات عالمی پروفیسور « ویلهلم طومسن » ک وفاتی خبرینی ویرمک ، تورکیات مجموعه سی ایچون الیم بر وظیفه در ! بالکز دایمارقه ناک دکل بوتون جهانک اک بویوک لسانیات علملرندن بری اولان « طومسن » ، اوزون و شرقلی حیانتده متمادی چالیشمش ، ولسانیات علمنک تکاملی تاریخنده بویوک بر موقع قازانمشدر . داها ایلاک اثرلرندن اعتباراً کوستردیکی ده برین نفوذ نظر وقابلیت ، اونک بویوک بر استاد اولاجغنی آکلادیلیمده . حقیقه ، مشغول اولدیغنی بوتون ساحه لرده بویوک بر قدرت و نفوذ نظر کوسترمش ، وجوده کتیردیکی اثرلر بویکونه قدر مخلصد قالمشدر . « طومسن » ک « تورکیات » ایله اشتغالی ، سائر ساحه لرده کی مساعیسنه نظر آچوق آز صایلا بیلیر . بوله ایکن ، اورخون کتابه لرینی ابتدا کشف وحله موفق اولماسی ، عادتاً بر خارقه در ؛ وایشته بوسایه ده تورکیات ساحه سنده ده لایموت برام قازانمشدر . « پروفیسور طومسن » داها صوکر الی ده ، سائر مساعیسندن فرصت بولدقجه ، تورکیات ساحه سنده چالیشمقدن آرا صیرا قیمتلی محصوللر نشرندن کری دورمادی : « قوناد غوبیلدیک » ک قرأتی حقنده « کله تی سه مله » ده نشر ایتدیکی مطالعات ، « طورقان - قاراخوجو » حفریاتنده میدانه چیقان اورخون یازیسيله یازیش بعض یارجه لر حقنده « روسیا علوم آقاده میسی مخطره لر » میاننده کی تدقیقات ، « ناک - سه نت - میقلوش » د فینه سنندن چیقان بر پارچه ده کی تورکجه کتابه حقنده کی رساله ، ینه اورخون کتابه لر حقنده ۱۹۱۶ ده « فینو - اوغریسه » جمعی نشراتی میاننده چیقاردیغنی « Turcica » هپ بوقمالتک نتیجه لریدر . ۱۹۱۴ ده بر دایمارقه مجموعه سنده « شرقی تورکستانه کیدن هیئت سفره لک الده ایتلکری نتیجه لر » حقنده کی قیمتلی مقالسی ، ۱۹۲۲ ده چیقان کلیات

آثارىنىڭ اوچىنچى جلدىدىن ئقلا كىنج آلمان عالملىرىدىن پروفىسور « شەيدەر » طرفىدىن آلمانچە يە ترجمە ايدىلىشىدىكى ، تورىكە ترجمەسى دە بوجلد مزىدە در . اونك اڭ صوك اثرلىرىدىن بىرى دە ، اورخون كىتابە لىرىنىڭ يىكى بىر ترجمە سىدىركە ، يىنە پروفىسور « شەيدەر » ك آلمانچە ترجمە سىدىن تورىكە يە نقل ايدىلىش اولوب ، قىرىيا بىر مجموعه مزىدە نشر ايدىلە جىكىدر . فى الحقىقە « پروفىسور بارتولد » بىر ترجمە نك بعض نقتە لىرىنى حقتى اولارق تىقىد ايتىشىسە دە ، بىر تىقىدات ، بىرىكى ترجمە نك اهمىتىنى تصدىقە اصلا مانع دىكىدر . « طومسن » ك توركىاتە عائد مساعىسنىڭ نام بىر فەهرىستىنى ايلرىدە بىر مجموعه مزىدە نشر ايدە جىكىمىز جەتتە ، شىمىدىلك ، دەرىن وصىمى تائىرلىمىزى قىد ايلە اكتىفا ايدىيورز .

ك . م . ف